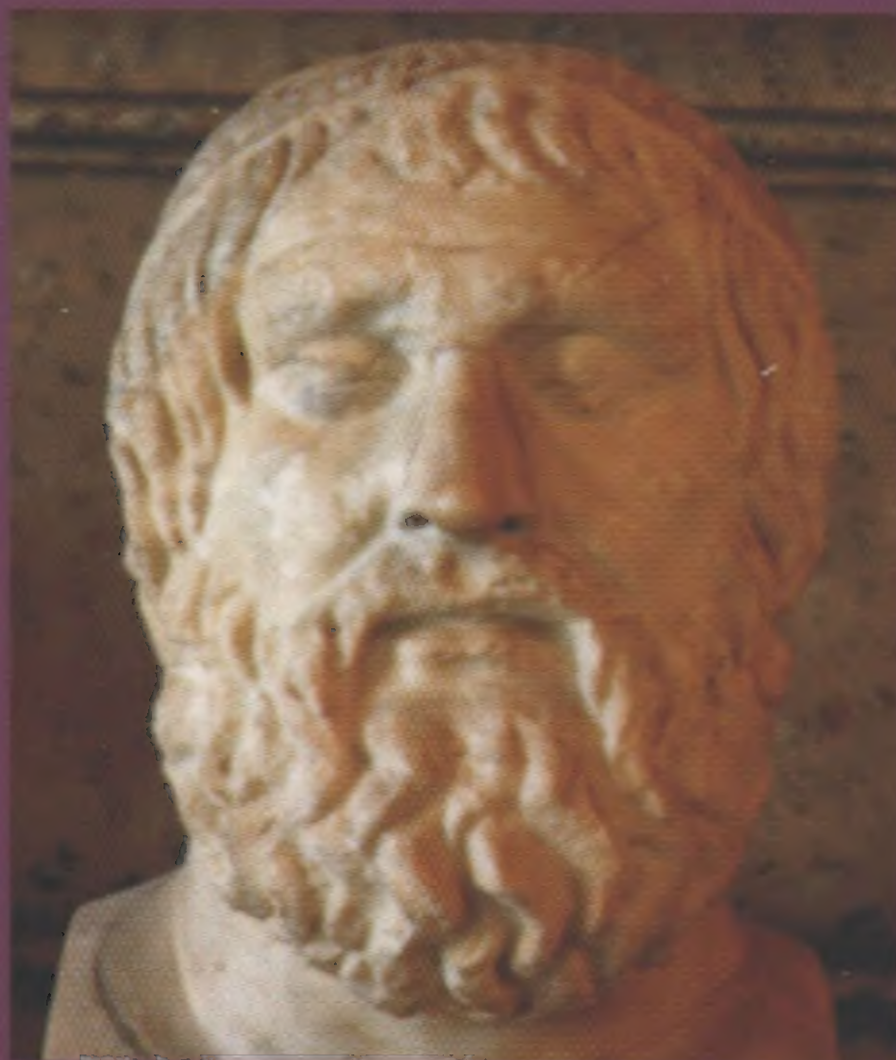

„În *Iliada,* prins în vârtejul acţiunii, cititorul – ca şi poetul – n-are parcă răgazul să gândească; în *Odiseea,* poezia însăşi e o poezie a reflexiunii, izvorâtă din frumuseţea pe care aceasta ştie s-o descopere în lucrurile cele mai umile... *Odiseea*... e asemenea multor poeme în care spiritul se înalţă la nivelul unei contemplaţii care e eliberare şi uitare."

D.M. Pippidi

edituraminerva.ro
...eca Pentru Toţi

serie nouă
97
(1627)

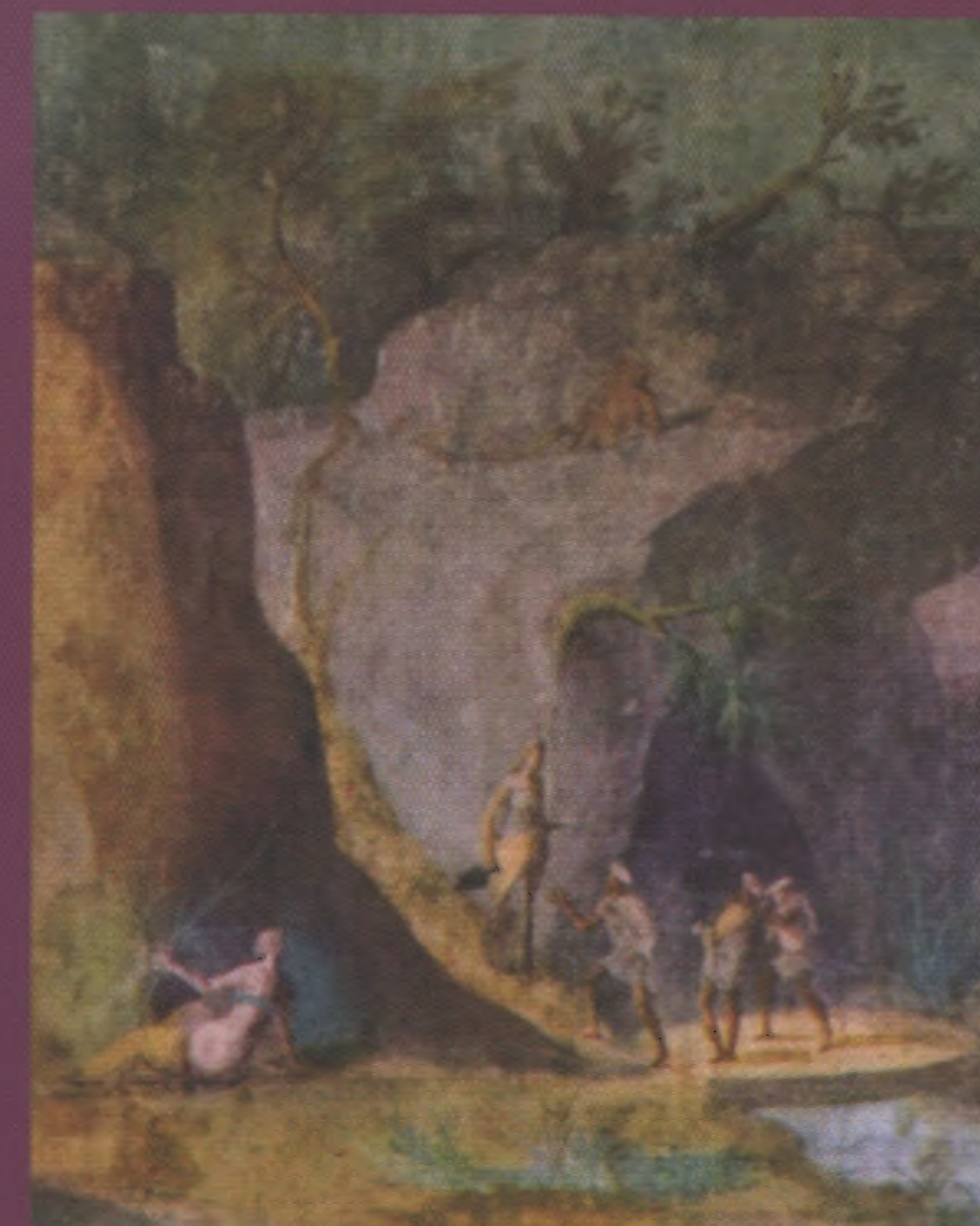
odiseea

HOMER

HOMER

odiseea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
HOMERUS
Odiseea / Homer ; trad.: George Murnu. - Bucureşti :
Minerva, 2008
ISBN 978-973-21-0898-7

I. Murnu, George (trad.)

821.14'02-1=135.1
821.14'02-394=135.1

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre
Ministerul Culturii şi Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România,
MEGApress holdings S.A.

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social:
Bd. Metalurgiei nr. 32-44, cod 041833, sector 4, Bucureşti
O.P. 82 – C.P. 38
Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.10; Fax: (021) 461.08.09
www.edituraminerva.ro

Tipărit la *MEGApress holdings S.A.*

HOMER

odiseea

Traducere de GEORGE MURNU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 2008
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Coperta colecţiei: Cristina Dumitrescu
Ilustraţia copertei: *Frescă romană cu Odiseu cca 150-100 î.Hr.* (detaliu)

Redactor: Iuliana Voicu
Tehnoredactare computerizată: Carmen Diana Mateescu

CÂNTUL I

O, muză, cântă-mi mie pe bărbatul
Viteaz şi iscusit, care-ntr-o vreme,
Când el cu măiestria lui făcuse
Pustiu din ziduri sfinte de la Troia,
Nemernici amar de ani pe lume
Şi cunoscu pe drumul lui tot felul
De oameni, de oraşe şi de datini,
Şi pătimi aşa de mult pe mare
Silindu-se să scape de primejdii

[1] Nelipsită din niciun poem al Antichităţii, invocarea muzei sau a muzelor oglindeşte convingerea cântăreţului homeric despre natura tainică a inspiraţiei poetice. Cf., mai departe, VIII, 657-658 şi Hesiod, *Theogonia*, 22-34.

[2] În originalul grec, singurul epitet aplicat lui Odiseu: *polytropos* („cel cu mai multe aspecte“, „cel în stare să se adapteze la felurite situaţii“) exprimă trăsătura de căpetenie a eroului care foloseşte nenumărate şiretlicuri, prototip al inteligenţei mai curând decât al forţei.

Şi înapoi să-şi ducă pe tovarăşi.
Dar tot la urmă nu putu pe-aceia
Să-i mântuie, oricât se străduise;
Pieriră din păcatul lor cu toţii,
C-au lăcomit a ospăta, netoţii,
Din boii sfinţi ai Soarelui, şi-acesta
Deşert făcu întorsul lor acasă.
Din toate aceste spune-ne şi nouă
De undeva, tu, fiică a lui Joe.
Vitejii toţi ceilalţi care scăpară
Pe mare şi-n război de cruda moarte
Acum erau acasă. Doar Ulise,
Deşi dorit de ţară şi soţie,
Oprit era-ntr-o peşteră-adâncată
De zâna cea frumoasă, închinată,
Calipso care-a vrut bărbat să-i fie.

[10] Cum s-a observat deseori, această sumară evocare a cuprinsului *Odiseii* lasă la o parte lungi episoade ale poemului, aşa cum îl citim azi: călătoria lui Telemah (Cânturile I-IV) şi întâmplările lui Odiseu în Itaca (Cânturile XIII-XXIV).

[17] Aluzie, poate, la faptul că înaintea lui Homer alţi poeţi populari sau culţi cântaseră suferinţele fiului lui Laerte.

[21] Numele *Ulise* derivă din *Ulixes*: forma latină a numelui Odiseu. Păţaniile învingătorilor Troiei în drumul lor spre casă formau în Antichitate subiectul unei epopei cunoscute sub numele de *Nostoi* (*Întoarcerile*), atribuită lui Hagias din Trezene.

[24] În original: „divina între zeiţe“, „zâna zânelor“.

Dar când rotirea vremilor aduse
Şi ziua-n care zeii sorociră
Întorsul lui la insula Itaca,
El nici atunci nu fu scutit de lupte
Şi chiar între ai lui. De-aceea zeii
Se îndurară toţi, afară numai
De-al mării domn Neptun, care pe dânsul
Grozav fu îndârjit pân' la sositul
În ţara lui. Ci-n vremea asta zeul
Era plecat departe, la poporul
Etiopean ce stă la capul lumii
Şi e-mpărţit în două, într-o parte
Locuitori spre răsărit şi de alta
Spre-apus de soare. Acolo zeul

[27] În traducere exactă, expresia folostă de poet e „toarseră“ (*epeklosanto*), ceea ce presupune credinţa după care „firul“ fiecărei vieţi ar fi tors de zeiţele „torcătoare“ – *Moirele*, mai cunoscute sub numele latin de *Parcae*.

[28] Identificarea insulei astăzi numită Thiaki cu patria lui Odiseu, admisă în virtutea unei tradiţii milenare şi abia în veacul nostru pusă la îndoială de unii specialişti ai problemelor homerice, poate fi acum socotită sigură, în urma săpăturilor arheologice executate în insulă începând cu anul 1930.

[34] „Zeul“ – e vorba de Poseidon, pomenit cu puţin timp înainte. Neptun e numele latin al divinităţii.

[36] „Poporul etiopean“ – în original *Aithi-opes* („feţe arse“): populaţii africane de localizare anevoioasă, numite astfel din pricina înfăţişării lor neobişnuite pentru grecii coborâţi din nord.

Se duse să ia parte la un praznic
De-o sută de berbeci şi boi. Şi-n vreme
Ce-acolo petrecea şi sta-n ospeţe
Ceilalţi nemuritori la Joe-n sală
Se strânseră-n Olimp, la sfat cu toţii.
Întâi şi-ntâi Părintele-omenirii
Şi-al zeilor luă-ntre ei cuvântul
Gândind la soarta lui Egist măritul,
Ucis de tânărul Orest, vestitul
Lui Agamemnon fiu, şi zise: „Doamne,
Cum oamenii pe zei îi tot defaimă!
Şi-nchipuie că de la noi vin toate
Necazurile lor, ci dânşii singuri
Cu-a lor păcate şi-nrăiesc ursita.
Aşa Egist acum, în ciuda soartei,

[43] „Joe" – Zeus, divinitatea supremă a panteonului homeric.

[44] Munte înalt în nordul Greciei; în Homer şi în mitologia greacă îndeobşte era socotit reşedinţa obişnuită a zeilor.

[53] Părerea după care zeii ar fi singurii care împart binele şi răul, în chipul cel mai arbitrar, e afirmată cu tărie în *Iliada*, XXIV, 527-533 şi în numeroase alte locuri ale poemelor homerice. Sub acest raport, pasajul pe care-l comentăm oglindeşte o concepţie mai nuanţată, ceea ce a îndemnat pe unii cercetători să vadă în el „cea dintâi afirmare a liberului arbitru din istoria eticei europene".

[54] „În ciuda soartei": adverbul *hypermoron* implică nesocotirea rânduielii dintotdeauna stabilite, exprimată de poet prin termenul *moira*, din a cărui accepţie nu lipseşte ideea unei ordini superioare voinţei arbitrare a zeilor antropomorfi.

Luă-n căsătorie pe femeia
Lui Agamemnon şi-i ucise soţul
La-ntoarcerea-i din Troia, şi el totuşi
Ştia năprazna ce urma să fie,
Căci noi îi trimisesem pe-al lui Argus
Ucigător pândeţ, pe zeul Hermes,
Şi-l prevestise el să nu-l omoare
Şi nici să-i ia soţia, căci Oreste
Pe-Atrid va răzbuna, când va fi mare
Şi jindui-va ţara lui pierdută.
Dar sfatul bun el nu vru să-i asculte
Şi toate acum şi le plăti grămadă".
Grăi Minerva cea cu ochi albaştri:

[56] După legendă, Agamemnon, regele Micenei, a fost ucis în ziua întoarcerii victorioase de la Troia, de Egist şi de propria-i soţie Clitemnestra; episodul formează subiectul primei drame din trilogia lui Eschil, *Orestia*.

[59] În mitologia greacă, Argus, este paznicul cu o sută de ochi al tinerei Io, transformată în juncă de gelozia Herei, soţia lui Zeus.

[61] Îndepărtat din Argos de sora-i Electra în momentul uciderii lui Agamemnon, Oreste, unicul fiu al regelui asasinat, avea să revină în patrie pentru a-şi răzbuna părintele, ucigând la rându-i pe Egist şi pe Clitemnestra. Episodul constituie cel de-al doilea moment al trilogiei lui Eschil: *Choephoroi* (*Prinosul la mormânt*).

[67] Numele latin al zeiţei *Pallas Athene*. Interpreţii mai vechi redau adjectivul *glaukopis* prin „cea cu ochi de buhă" sau „de cucuveică" (cum traducea Ion Caragiani), văzându-se în acest epitet supravieţuirea unui stadiu primitiv al religiei greceşti, când Athena era adorată sub înfăţişarea unei bufniţe.

„Părinte al nostru, tu, Saturniene,
Mai mare peste toţi stăpânitorii,
Egist încalte-avu o moarte dreaptă;
Aşa să piară păcătoşi ca dânsul!
Dar pieptul mi se sfâşie de jale
Gândindu-mă la bietul, înţeleptul
Ulise, care-acum de multă vreme
Tot suferă nenorociri departe
De dragii lui, pe la mijlocul mării,
Într-un ostrov silhui, bătut de valuri,
Pe unde şade zâna cea născută
Din Atlas cel avan, care cunoaşte
Adâncurile mărilor şi singur
Propteşte stâlpii nalţi ce poartă cerul
De la pământ. Copila-acestui Atlas
Cu sila-l ţine-acasă de tot plânge
Nenorocitul, şi-l descântă veşnic
Cu vorbe blânde, dulci şi mângâioase
Doar va putea să-şi uite de Itaca.
Dar el ar vrea măcar şi fum să vadă

[68] După legendă, fiu al lui Saturn, străveche divinitate italică, identificat cu Cronos, numele grec al tatălui lui Zeus.

[79] Se credea că Atlas, fiul lui Iapet şi al Climenei, frate al lui Prometeu, ar sprijini coloanele pe care se înalţă cerul sau, după o altă tradiţie, cerul şi pământul.

Ieşind din ţara lui, şi-apoi să moară.
Tu însă stai cu inima-mpietrită,
Olimpiene. Nu-ţi făcea pe voie
Cu jertfele-i Ulise-n larga Troie
La tabără-ntre-ahei lângă corăbii?
De ce l-ai urigisit aşa pe dânsul?“
Dar Joe furtunosul îi răspunse:
„Ce vorbă ţi-a scăpat din paza gurii,
Copila mea? Cum pot uita vreodată
Pe-acel dumnezeiesc Ulise care
E omul cel mai chibzuit şi-aduse
Prisos de jertfe zeilor din slavă?
Neptun, el singur, cutremurătorul,
I-amar pornit asupra lui; nu-l iartă
Că de-al lui ochi orbi pe uriaşul
Ciclop, pe Polifem, cel mai puternic
Din toţi ciclopii, odrăslit din fiica
Lui Forchis, domn în mare, de zeiţa
Toosa, care-n fundul unei peşteri
Trăise cu Neptun împreunată.
De-atunci Neptun nu-l pierde pe Ulise,
Ci-l poartă-n veci departe de-a lui ţară.

[95] Textual: „ţarcul dinţilor“, expresie metaforică pentru „gură“; una din formulele cele mai des repetate ale stilului homeric.

[103] Episodul e povestit mai departe, IX, 238 şi urm.

Dar noi să chibzuim aici cu toţii,
Să mijlocim întorsul lui Ulise.
Se va dezmânia Neptun la urmă,
Căci nu va cuteza el, unul singur,
Să deie piept cu toţi nemuritorii".
Adaose sclipind în ochi Minerva:
„Părinte-al nostru, tu, Saturniene,
Mai mare peste toţi stăpânitorii,
E bine, dacă zeilor le place
Întorsul înapoi al lui Ulise,
Pe vestitorul Hermes să-l trimitem
Să spuie zânei cea cu mândre plete
Ne-nfrânta noastră vrere, ca Ulise
Prea-mult-păţitul să se întoarne-acasă.
Eu mă răped la insula Itaca
Să-ndemn şi să îmbărbătez mai tare
Pe Telemah, feciorul lui Ulise,
Să cheme pe ahei la adunare,
S-alunge el pe toţi ai Penelopei
Obraznici peţitori cari avuţia-i

[127] În lumea zugrăvită de *Iliada* şi de *Odiseea*, aheii reprezintă seminţia cea mai numeroasă din Grecia Centrală şi Pelopones. În schimb numele *Hellenes*, sub care totalitatea triburilor greceşti aveau să rămână cunoscute în istorie, la Homer serveşte să indice pe locuitorii unui restrâns teritoriu din Tessalia, *Hellas*.

Părăduie şi cu nemiluita
Înjunghe oi şi boi cornaci şi dugleşi,
Benchetuind mereu. Apoi pe dânsul
La Sparta-l voi petrece şi la Pilos,
Oraşul nisipos, să-ntrebe acolo;
Poate-ar afla ceva despre întorsul
Iubitului său tată, şi-ntre oameni
Umblând i-ar dobândi el bună vază".
Aşa vorbeşte Palas şi încalţă
Sandale dalbe veşnice de aur,
Cu care ea se poartă tot ca vântul
Pe apă, pe uscat, fără hotare.
Şi-apucă arma-i cea cu bold de-aramă,
O suliţă vârtoasă, grea şi mare,
Cu care cete de voinici doboară
Când ea, născuta din puternic tată,
S-avântă-asupra lor înverşunată.
Şi năvălind de pe Olimp se duse

[134] Situat în regiunea de nord-vest a Peloponesului, între gurile râurilor Alfeu şi Neda, Pilos-ul lui Nestor prezenta particularitatea de a se găsi în singurul punct al peninsulei unde ţărmul stâncos face loc unor dune de nisip: de unde epitetul locului.

[140-146] Versurile erau înlăturate în Antichitate de criticul Aristarch, care sublinia puţina lor legătură cu contextul unde se citesc. Fiecare în parte figurează de altminteri în locuri felurite ale *Iliadei* sau ale *Odiseii*.

Şi la Itaca se opri-n cetate,
Pe prag la poarta curţii lui Ulise.
Cu lancea-n mână ea părea că-i Mentes,
Al casei vechi prieten, domnitorul
Poporului din Tafos. Dete-acolo
De peţitorii cei trufaşi. Pe prispă
Cu toţii petreceau la joc cu zarul
Şezând pe piei de boi ucişi de dânşii.
În jurul lor steteau, slujindu-i, crainici
Şi harnici slujitori; de o parte unii
Amestecau cu apă-n oluri vinul,
Ceilalţi spălau la mese cu bureţii
Şi le-aşezau naintea lor în pripă
Şi împărţeau la toţi belşug de carne.
Pe oaspe-l vede Telemah întâiul
De unde sta-ntre peţitori, cu suflet
Îndurerat, gândind de-ar fi să-i vie
Cumva viteazul tată, din palatu-i
Să-mprăştie pe peţitori, să-şi ieie
Din nou domnia şi stăpân să fie

[152] Tafos, insulă lângă ţărmul vestic al Greciei Centrale, la vărsarea în Marea Ionică a râului Acheloos. Corăbieri şi negustori, ca toţi vecinii lor din aceste părţi, tafienii şi-au câştigat în lumea veche faima de piraţi cutezători.

[154] Textual: „cu pietre“, folosite ca jetoane într-un joc al cărui caracter exact nu-l cunoaştem. Zarurile ajunse până la noi din Antichitate datează dintr-o vreme mai nouă.

Pe-averea lui. Şi cum sta el pe gânduri
Aşa-ntre peţitori, zări pe zâna
Şi-ntins la poartă merse plin de ciudă,
Că mult stătuse nepoftit străinul,
S-apropie şi-l apucă de mână
Şi suliţa-i primind, îi zise astfel:
„Noroc şi bun sosit la noi, străine!
Poftim la masă-ntâi şi-apoi vei spune
Nevoia ce te-aduse“. Aşa grăindu-i,
Porni-nainte şi-l urmă Minerva.
Când amândoi intrară-n casa mare,
La stâlpu-nalt se duse el şi lancea
O strânse-n toc frumos cioplit, pe unde
Erau şi alte suliţi, o grămadă,
Lăsate de Ulise, şi pe zâna
O duse şi-o pofti aci să şadă
Pe scaun învelit c-o frumuseţe
De lăicer cu feluri de podoabe,
Cu scăunaş de răzimat picioare,
Şi-apropie de dânsa pentru sine

[178] Încăperea centrală a palatului homeric, aşa cum e descris de poet şi ni l-au pus sub ochi săpăturile arheologice, e o sală mare lipsită de ferestre, având în mijloc vatra şi slujind ca loc de petrecere pentru oaspeţii stăpânului. Femeile îşi aveau iatacul lor retras, de care va fi vorba în alt loc al poemului.

Un scaun împestrit. Stătu departe
De peţitori, ca nu cumva străinul,
De zarvă supărat între obraznici,
La masa lui nemulţumit să fie
Şi la o parte el pe îndelete
Să-ntrebe despre dusul său părinte.
Aduse apă de spălat pe mână
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi-ntinse-o masă bine geluită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi-i dete pâne şi bucate multe
Şi-l omeni cu tot ce-avea-ndemână.
Şi-un bucătar aduse-apoi friptura
De carne felurită şi mai puse
Pe lângă ei câte-un pocal de aur
Şi un paharnic se purta pe-aproape
Şi vin le mai turna amândurora.
Intrară-apoi şi peţitorii mândri,
Pe rând şezură-n scaune şi-n jeţuri,
Iar slujitorii apă le turnară
Pe mâini ca să se spele; în panere
Ticsiră pâne roabele, feciorii
Ulcioarele cu vin încununară.

Cu mânile-ncepură-apoi mesenii
Să umble la gătitele bucate.
Iar când de-ajuns mâncară şi băură
Ei mai avură grijă şi de alta,
De cântec şi de joc, dichisul mesei.
O strălucită liră puse-un crainic
În mânile lui Femiu, care bietul
Cânta silit de peţitori la mese,
Şi el frumos din liră-a prins să cânte.
Iar Telemah s-apropie cu capul,
Ca nu cumva vr-un altul să-l audă,
Şi zise-aşa Minervei: „Dragă oaspe,
Te-ai supăra de ce-am să-ţi spun eu ţie?
Aceşti nemernici au numai o grijă,
Să cânte şi să joace; nu le pasă
Căci din avutul altuia se-mbuibă
Nepedepsiţi, avutul celui care
Va fi pierit, iar oasele-i albite
Zac putrezind pe undeva-ntr-o ţară
Sau sunt rostogolite de talazuri.
De l-ar vedea-n Itaca-ntors pe dânsul,

[217] „Liră“, în greceşte *kitharis* sau *phorminx*: instrument muzical cu şapte coarde de lungimi egale şi cutie de rezonanţă, folosit de cele mai multe ori pentru a acompania cânturi monodice sau corale.

[218] Numele revine şi în cântul XXII, 402 şi urm.

Cum ar dori ei toţi să fie-ndată,
În groaza lor, mai sprinteni de picioare
Decât bogaţi în aur şi-n veşminte!
Dar el muri acum de moarte crudă
Şi nu mai tragem noi nicio nădejde,
Să spuie-oricine-ar fi că el se-ntoarnă.
E dus de pe pământ şi nu mai vine.
Dar spune-mi drept, răspunde-mi la-ntrebare:
De unde, cine eşti? Şi cum se cheamă
Oraşul şi părinţii tăi? În care
Corabie-ai sosit? Şi cum vâslaşii
Te-aduseră-n Itaca? Cine-s dânşii?
Că n-ai venit pe jos, de bună seamă.
Mai spune-mi una drept şi fără-nconjur,
Căci voi să ştiu de vii întâia oară
Ori eşti prieten părintesc? Şi alţii
Prea mulţi se perindară-n casa noastră,
Căci tata-a fost un om umblat prin lume".
Răspunse zâna cea cu ochi albaştri:
„Adevărat îţi voi grăi. Sunt Mentes,

[248] Într-o vreme când drumurile în afara propriului teritoriu puneau în primejdie libertatea şi avutul călătorului, asemenea legături de ospeţie ofereau unica posibilitate de întreţinere a unor relaţii paşnice de schimb.

Şi înţeleptul Anhial mi-e tată.
Sunt domnul tafienilor, poporul
Călătoreţ pe ape. Aici cu soţii
Corabia mi-am abătut acuma
Călătorind pe-ntunecata mare
Spre alte seminţii, după aramă
De la Temesa şi duc fier cu mine.
Corabia mi-e lângă mal oprită,
Departe de oraş, în schela Reitron
Sub pădurosul Neion. Noi prieteni
De mult suntem, de la părinţii noştri.
Ţi-ar spune dacă-ntrebi pe moş Laerte,
Bunicul tău viteazul, despre care
Aud că nu mai calcă prin cetate,
Ci stă departe necăjit la ţară,
C-o slujnică bătrână ce-i dă hrană
Şi de băut, când bietul nu mai poate

[258-259] Localizarea Temesei a prilejuit discuţii încă din Antichitate: Tamassos în Cipru sau Tempsa în Italia de Sud, e vorba oricum de un loc bogat în aramă, deosebit de preţioasă într-o vreme când majoritatea armelor şi a uneltelor era încă de bronz. Pasajul presupune o mai mare răspândire în lumea greacă a fierului decât se putea crede după celelalte date ale epopeii, ceea ce a fost interpretat ca un indiciu de noutate a întregului cânt.

[261-262] Pomenite în acest unic text, nici Reitron, nici Neion nu pot fi localizate cu exactitate.

De ostenit, după ce-abia se trage
Prin țarină și-n vie. Venii acuma,
Căci auzii că tatăl tău e-n țară.
Dar văd că zeii calea i-o-ngrădiră,
Căci nu e dus de pe pământ Ulise,
Ci-i încă viu, oprit pe largul mării,
Într-un ostrov. Bărbați haini, sălbatici
Acolo-l țin pe undeva cu sila.
Eu nu sunt ghicitor și nici de semne
Tâlcuitor, dar iată-ți dau de veste
De mai nainte cum mă-nvață zeii
Și cum socot că trebuie să fie.
El n-o să mai rămână multă vreme
Răznit de țară. Chiar de-o fi cu lanțuri
De fier legat, va născoci un mijloc
De-ntoarcere, că prea-i dibaci și vrednic.
Dar spune-mi tu adevărat și mie
De ești cumva chiar fiul lui Ulise.
Grozav îi semeni după ochi și față,
Că-l știu pe el, ne întâlneam adese
Nainte de plecarea lui la Troia
Cu alți viteji din Argos pe corăbii;
De-atunci eu nu-l văzui, nici el pe mine".

278-279 Aluzie la cunoașterea viitorului prin interpretarea zborului păsărilor, practicată de-a lungul întregii Antichități.

Iar Telemah cuminte-așa-i răspunde:
„Ți-oi spune-adevărat, cinstite oaspe.
Sunt fiul lui, c-așa îmi zice mama,
Dar știu și eu. Că nimeni de la sine
Pe tatăl său nu-l poate ști vreodată.
Mai bine însă mă năștea pe mine
Un om mai norocos, rămas acasă,
Stăpân pe-avere pân'la bătrânețe.
Dar vai, cel mai de plâns din toată lumea
Se zice-a fi părinte-al meu, că asta
Voiai să știi". Grăi atunci Minerva:
„Dar zeii au făcut ca neamul vostru
Și-n viitor să aibă tot un nume,
Căci are Penelopa fiu cuminte.
Ci lămurește-mi mie încă una
Și spune-mi drept. Ce-nseamnă lumea asta
Și-acest ospăț? Ce caută la tine?
E praznic ori e nuntă. Căci desigur
Nu-i cislă-aici. Cum ei petrec în sală
Benchetuind, îmi par de tot obraznici.
S-ar mânia oricare om de treabă,
Venind pe-aici, când ar vedea atâta

306 Menționată aici pentru întâia oară, soția lui Odiseu, al cărei nume era sortit să rămână simbolul credinței conjugale, nu va avea rol activ decât în ultimele cânturi ale poemului.

Neruşinare". Telemah răspunse:
„Fiindcă-ntrebi şi mă descoşi, străine,
Să-ţi spun. Blagoslovită şi slăvită
Fusese casa asta câtă vreme
Viteazul cel vestit trăia în ţară.
Dar altfel vrură-acum nemuritorii
Cei scornitori de rele, că pe dânsul
Necunoscut cu totul îl făcură,
Mai mult decât pe-oricare om din lume,
Căci nu l-aş fi jălit aşa de tare,
De-ar fi pierit alături de tovarăşi
Pe câmpul de la Troia sau la sânul
Prietenilor lui, după ce dânsul
Ar fi gătit războiul. Toţi aheii
Aveau să-i nalţe un mormânt şi însuşi
Lăsa un nume bun ca moştenire
La fiul său. Dar azi fără mărire
Vântoasele-l răpiră şi se duse
Necunoscut şi neştiut de nimeni,
Lăsându-mi mie numai dor şi jale.
Dar nu-l jălesc, nu-l plâng numai pe dânsul,

[328] Ca în *Iliada*, numele *Panachaioi* slujeşte să indice totalitatea seminţiilor greceşti asociate în expediţia împotriva Troiei.

Că şi-alt blăstem mi-au pus la cale zeii.
Toţi tinerii fruntaşi de prin ostroave
Din Same, din Dulihiu, din Zachintos
Cel păduros, precum şi toţi mai-marii
Din ţară, din Itaca cea pietroasă,
Pe maica mi-o peţesc şi-mi toac-averea.
De teamă, ea nu poate să-i respingă
Şi nici să-ncheie-aşa căsătorie
Şi ei îmi risipesc avutul casei,
Ba în curând m-or pierde şi pe mine".
Se mânie Minerva-atunci şi zise:
„Vai, cum ţi-ar trebui acum Ulise
Cel dus, ca el să puie-odată mâna
Pe-aceşti sfruntaţi de peţitori! Dă, Doamne,
Pe loc să vie şi să stea la uşă
Cu coifu-n cap, cu scut, cu două suliţi,
Aşa cum îl văzui întâia oară

[332] Personificări monstruoase ale mişcărilor din atmosferă; în greceşte: *Harpyiai*.

[338] Împreună cu Itaca-Thiaki, ostroavele pomenite în text (toate mai întinse şi mai rodnice decât patria eroului) alcătuiau probabil o uniune asupra căreia domnise Odiseu înainte ca prelungita-i lipsă să fi slăbit legăturile ce uneau cele patru insule. Zachintos e Zante de astăzi; Same e Chefalonia; localizarea insulei Dulichion e mai puţin sigură.

Când bea şi petrecea în casa noastră.
Pe vremea când venea de la Efira,
De-acasă de la Ilos Mermeridul,
Căci şi acolo merse el cu vasul
Umblând după otravă pierzătoare
De uns săgeţi pe boldul de-aramă.
Dar Ilos nu-i dădu, fiindu-i teamă
De cei-de-sus, doar tatăl meu îi dete,
Căci prea-l iubea pe el. Aşa Ulise,
De s-ar ivi-ntre peţitori acuma,
Ce moarte grabnică şi nuntă-amară
Le-ar da el tuturor! Dar stă în mâna
Celor-de-sus ca el să vie-acasă
Spre-a-i pedepsi. Deci te îndemn pe tine
Să chibzuieşti cum ai putea din casă

[354] Homer cunoaşte cel puţin două aşezări cu acest nume: una în ţinutul thesproţilor (Epirul de astăzi), alta în Argolida – Corintul de mai târziu.

[358] În ciuda faptului că în *Iliada* şi în *Odiseea* nu se folosesc săgeţi otrăvite, tradiţii pomenite întâmplător sau etimologia anumitor termeni dovedesc că într-o epocă mai veche otrăvirea vârfurilor de săgeată era practicată în chip obişnuit. Numele grec al otrăvii – *toxikon* – e un adjectiv format de la substantivul *toxon*, care înseamnă „arc".

[364-365] „În mâna celor-de-sus", textual: „pe genunchii zeilor", altă expresie a stilului formular, epic.

Pe peţitori s-alungi. Ascultă dară
Şi ia aminte sfaturile mele.
Pe-aheii cei viteji pofteşte-i mâine
La sfat şi spune-ţi în vileag cuvântul
Luând pe zei ca martori. Sfătuieşte
Pe peţitori la casa lor să plece
Împrăştiindu-se. Iar dacă mama
Râvneşte-a se nunti, să se întoarcă
La tatăl ei cel mare şi puternic.
Părinţii ei au s-o mărite-acasă
Şi au să-i deie-aşa de multă zestre
Cum i se cade fetei lor iubite.
Iar pentru tine am un sfat temeinic,
De vrei să asculţi. Alege-ţi cea mai bună
Corabie cu douăzeci de oameni
Şi plecă-n lume,-ntreabă şi pe alţii
De tatăl tău cel dus de mult, că poate
Ţi-or spune ei ceva auzi-vei
Vr-un zvon purces din slavă, care face
Pe oameni şi mai lăudaţi să fie.

[378] Riguros vorbind, *eedna*, cuvântul aici tradus prin „zestre", înseamnă darul făcut de ginere socrului în schimbul miresei, obicei curent în lumea descrisă de Homer (mai departe, XVIII, 354-360; cf. *Iliada*, IX, 242-244). Instituţia zestrei propriu-zise (*pherne, proix*) e mai recentă în societatea greacă, şi această confuzie de termeni îndreptăţeşte presupunerea că versurile 377-379 ar fi interpolate.

Întâi te du la Pilos şi întreabă
Pe luminatul Nestor şi de-acolo
La Sparta, la bălanul Menelaos.
Căci el din toţi oştenii din Ahaia
Sosi cel mai din urmă de la Troia.
De-auzi că-n viaţă-i tatăl tău şi vine,
Mai poţi s-aştepţi un an, cu tot necazul;
Dar dac-auzi că-i mort şi nu mai este,
Venind napoi, să-i-nalţi mormânt în ţară,
Să-i faci o strălucită-nmormântare,
Cum eşti dator, şi să măriţi pe mama.
Când isprăveşti şi pui la cale asta,
Gândeşte-atunci cum vei putea mai bine
Pe-aceşti nemernici să-i omori în casă

[389] Domn în Pilos, cel mai bătrân dintre capii de oşti porniţi împotriva Troiei, Nestor e o figură neuitată în galeria de eroi ai *Iliadei*. În *Odiseea* rolul lui e redus, dar nu mai puţin simpatic, cum se va învedera în Cântul al III-lea.

[390] Al doilea fecior al lui Atreu, fratele lui Agamemnon şi soţul Elenei, a cărei răpire de către Paris dăduse naştere, după legendă, Războiului Troian.

[396] Fireşte, un mormânt gol (*kenotaphion*), aşa cum obişnuiau grecii să ridice celor căzuţi printre străini, multă vreme după ce credinţa care dăduse naştere acestui rit încetase de a mai avea rădăcini în sufletele lor.

[399-410] Autenticitatea acestor versuri, care prelungesc în chip nefiresc

Pe faţă sau cu vicleşug. Nu-ţi şade
Să fii copil, când eşti aşa de mare.
N-auzi tu ce vestit ajunse-Oreste
În toată lumea, după ce răpuse
Pe-acel viclean Egist care-ucisese
Pe tatu-său? Şi tu dup-arătare,
Prietene, eşti prea frumos şi mare
Şi deci destul de tare ca urmaşii
De bine să vorbească şi de tine.
Dar eu te las şi mă cobor la mare,
La vasul meu, căci oamenii m-adastă
Cu nerăbdare-acolo. Tu ai grijă
Şi ţine minte sfaturile mele".
Iar Telemah la rându-i zise: „Oaspe,
Cu drag mi-ai cuvântat ca un părinte
Şi vorbele-ţi eu nu mai scot din minte.
Mai stai însă puţin, cu toată graba
Plecării tale, până faci o baie
Să-ţi răcoreşti şi inima şi trupul,
Şi-n urmă la plecare să te bucuri
Primind un dar de preţ şi foarte mândru,

sfaturile Athenei, contrazicând îndemnul din versurile 369 şi urm., a fost pe drept cuvânt pusă la îndoială.

Odor de amintire de la mine
Cum se cinstesc prietenii-ndesine".
Minerva cea cu lucii ochi răspunse:
„Nu mă sili să stau, că-i zor de ducă.
Iar darul care-ţi place să mi-l dărui,
Mi-l dai la-ntors să-l duc la mine-acasă,
De este-aşa frumos, şi eu pe urmă
Plăti-mă-voi precum ţi se cuvine".
Aşa vorbi Minerva şi se duse,
Ca pasărea zbură pe nevăzute.
Ea-i dete lui curaj şi bărbăţie
Şi-n suflet îi trezi un dor şi-o jale
De tatu-său mai tare ca-nainte.
Şi-n sine socotind, uimit rămase;
Simţi că fuse-un zeu şi-ndată merse
La peţitori el arătos ca zeii.
Iar între peţitori cânta cu lira-i
Slăvitul cântăreţ. Ei stau în juru-i
Şi-i ascultau cântarea despre soarta
Cea jalnică ce le ursi Minerva
Aheilor la-ntoarcerea din Troia.

[425] Vezi nota la versul 67.

[443] Episoadele răzleţe ale acestor suferinţe, în Antichitate cântate în lungul poem al *Întoarcerilor*, atribuit lui Hagias din Trezene, se citesc în Cânturile III şi IV ale *Odiseii*.

Din casa ei de sus luând aminte
Dumnezeiescul cântec Penelopa,
Copila preacuminte-a lui Icariu,
Înduioşată iese din odaie
Şi se coboară jos pe scara naltă,
Nu singură, ci întovărăşită
De două slujitoare. Cum ajunse
La peţitori ea, falnica femeie,
Stătu pe pragul sălii măiestrite,
C-un luciu văl acoperindu-şi faţa.
Alături stau femeile-i cinstite,
Şi zise-atunci de lacrimi podidită
La înzeitul cântăreţ: „Tu, Femiu,
Mai ştii şi alte cântece vrăjite,
Isprăvi de oameni şi de zei, slăvite
De cântăreţi. Din ele cântă unul
La cei de faţă stându-le aproape,
Iar ei să-şi beie vinul pe tăcute,
Dar mântuie-acest cântec de durere,
Căci nu mai pot de jalea ce m-ajunse.
Mi-e dor în veci şi tot mi-aduc aminte

[444] Iatacul femeilor (*thalamos*) face parte din planul obişnuit al oricărei locuinţe nobile din epoca homerică; el era situat deasupra sălii bărbaţilor (*megaron*), cu care comunica prin scara pomenită în versul 448.

De sufletul acela, de bărbatul
A cărui veste merse pretutindeni
Şi-i răspândită-n Argos şi-n Helada“.
Dar chibzuitul Telemah răspunse:
„De ce tu, mamă, nu laşi după voie
Iubitul cântăreţ să ne desfete.
De-nvinuit doar nu sunt cântăreţii,
Ci Joe care-aşa cum vrea şi-i place
În lume fiecăru-i parte-i face.
Să nu ne fie cu bănat că Femiu
Ne viersuie-a danailor răstrişte,
Căci oamenii mai bucuros ascultă
Cântarea cea mai nouă ce s-aude.
Îndură-te şi-ascultă şi, tu mamă,
Că nu numai Ulise, ci şi alţii
Aşa de mulţi au mai pierit la Troia.
Dar du-te tu-n cămara ta şi vezi-ţi
De stative, de furcă, şi sileşte
Pe roabe ca să deie zor la lucru.
De cuvântări vor îngriji bărbaţii

[457] În credinţa poetului, plăcerea procurată de poezie nu-i străină de o oarecare vrajă (*thelxis*). La fel se exprimă Hesiod în versurile 96-103 ale *Theogoniei*.

[480] E concepţia îndelung expusă de Ahile în *Iliada*, XXIV, 527 şi urm.

Şi mai cu seamă eu, stăpânul casei “.
Uimită ea se napoie-n odaie;
Luase-aminte cu ce rost vorbise
Băiatul ei. Suindu-se pe urmă
Cu roabele-mpreună ea în catul
De sus al casei, îşi plângea bărbatul
Cel dus demult, până ce somn prielnic
Pe pleoape lin îi revărsă Minerva.
Făcură larmă-atunci şi gură multă
În sala cea umbroasă peţitorii
Cu toţii ahtiaţi după femeie.
Dar Telemah aşa le zise-ntâiul:
„Voi, peţitori ai mamei mele, care
Vă bateţi joc de noi din cale-afară,
Să stăm acum la masă să petrecem
În linişte şi zarva să-nceteze,
Că-i bine s-auzim pe cântăreţul
Dumnezeiesc cu viersu-i plin de farmec.
Iar mâne toţi să ţinem adunare
Ca să vă spun cuvântul meu pe faţă
Şi fără-nconjur, să ieşiţi de-aicea,
Din casa mea. Vă pregătiţi aiurea
Ospeţele, mâncaţi avutul vostru
Poftindu-vă pe rând unii pe alţii,

Iar de vă pare vouă mai cu cale
Şi cu folos să irosiţi averea
De la un singur om, daţi iama-ntr-însa.
Dar eu într-ajutor chema-voi zeii,
Ca dânşii să vă dea răsplată dreaptă,
La mine-n casă moartea să v-ajungă
Şi nimenea să nu vă mai răzbune".
Aşa el se răsti, iar ei cu toţii,
Muşcând de ciudă buzele cu dinţii,
Se minunau cum Telemah rostise
Cuvintele-ndrăzneţe. Dar îndată
Răspunse Antinou Eupitianul:
„De bună seamă, Telemah, chiar zeii
Te-nvaţă să ne iei de sus şi-obraznic
Aşa să cuvântezi. Să nu dea Joe
Vreodată tu să stăpâneşti Itaca,
Cu toate că ai drept la moştenire".
Dar Telemah lui Antinou îi zise:
„Ţi-oi spune verde, chiar dacă te mânii:
Aş vrea să-mi deie Cel-de-Sus domnia,
Socoţi că ăsta-i răul cel mai mare

[525] Propriu vorbind, regalitatea homerică nu e ereditară, ci electivă, deşi – în cele mai multe cazuri – între membrii aceleiaşi familii. Cf. mai departe versurile 534-536.

Ce pot să-l aibă oamenii pe lume?
Dar nu e rău să cârmuieşti poporul,
Căci iute ţi se-mbogăţeşte casa
Şi eşti mai preţuit de lumea toată.
Ci domni mai sunt şi alţii în Itaca,
Bătrâni şi tineri. Dintre dânşii unul
Domnească, dacă-i mort acum Ulise.
Eu vreau să fiu aici stăpânul casei
Şi-al robilor ce tata-i dobândise".
Iar Evrimah, feciorul lui Polibos,
Grăi-mpotrivă: „Telemah, se ţine
De zei cine să fie domn în ţară.
Tu stăpâneşte-ţi casa ta şi-averea.
Păzească Dumnezeu pe cine silnic
Te va prăda de-avere, câtă vreme
Itaca-i locuită! Dar din parte-mi,
Preabunule, vreau să te-ntreb de oaspe,
De unde veni el, din care ţară

[531] În regimul de democraţie militară descris în *Iliada* şi în *Odiseea* „regele" (*basileus*) nu e un monarh: puterile şi iniţiativa lui sunt mărginite de autoritatea unei adunări obşteşti şi a unui sfat compus din capii unor grupe sociale în subordine. Cf. situaţia din Scheria, descrisă în Cântul VIII, 536 şi urm.

[540-541] Nu în înţelesul că regalitatea ar fi de drept divin, ci în acela că singuri zeii pot şti cine va ocupa locul lui Odiseu. În original: „stă pe genunchii zeilor", formulă folosită ori de câte ori poetul doreşte să exprime o situaţie nehotărâtă.

Şi unde-i s-află neamul şi moşia?
Ţi-aduse ştire de sosirea tatii?
Sau vine după treburi de-ale sale?
Cum se sculă şi repede o şterse
Şi n-aşteptă o clipă să-l cunoaştem!
Părea că-i om de seamă după faţă“.
Iar socotitul Telemah răspunse:
„E dus pe veci şi nu se mai întoarce
Părintele-mi, o, Evrimah. De-acuma
Nu cred în ştiri, să vie de oriunde,
Şi nici nu iau în seamă prevestirea
Prorocului la noi chemat de mama
Şi întrebat anume. Dusul oaspe
E Mentes, are un tată pe-Anhialos
Cel ortoman şi-i domn peste poporul
Din Tafos cel călătoreţ pe mare“.
Aşa vorbi, măcar că el ştiuse
C-a fost zeiţa întrupată-n oaspe.
Iar peţitorii iarăşi se porniră
La chef nebun, la cântec şi la jocuri,
Şi petrecură până pe-nserate.
Dar cum îi apucă la chef amurgul,
Plecară toţi acasă să se culce.
Căzut pe gânduri, Telemah se duse
Să doarmă în iatacu-i nalt, deoparte

Clădit anume,-mprejmuit de-o curte
De toată frumuseţea. După dânsul
Păşi cu facle-aprinse Evriclea,
O roabă-a lui de treabă ce-a fost fiica
Lui Op, odrasla lui Pisènor, şi pe care
Odată, când era în floarea vârstei,
Cu-averea sa Laerte-o cumpărase
Cu preţ de douăzeci de boi, şi-n casă
O preţuia la fel cu-a lui soţie;
Dar nu s-apropie nicicând de dânsa,
De teamă să nu-şi supere femeia.
Cu Telemah a mers atunci bătrâna
Cu facle aprinse-n mână; dintre roabe
Doar ea-l iubea mai mult, că din pruncie
Pe Telemah la sânu-i îl crescuse.
Deschise uşa la iatacul trainic,
Pe dăltuitul pat şezu flăcăul,

---

[573] Aluzii izolate lasă să se înţeleagă că „palatul“ lui Odiseu, înconjurat de o vastă incintă, cuprindea mai multe clădiri de locuit şi cel puţin un „celar“, destinat păstrării avuţiilor stăpânului (cf. II, 454-469). „Iatacul“ lui Telemah e una din clădirile risipite în curtea palatului, în legătură cu care săpăturile arheologice efectuate în Itaca n-au adus nicio lumină.

[580] Valoare considerabilă dacă ne gândim că în *Iliada* o sclavă dată ca premiu şi lăudată pentru iscusinţa ei în tot soiul de munci e preţuită patru boi (XXIII, 705).

Îşi scoase straiul moale şi-l întinse
În mâinile bătrânei pricepute.
Ea straiu-mpături şi, netezindu-l,
În cui pe lângă patul lui îl prinse.
Ieşi pe urmă din iatac şi uşa
De o verigă de argint o trase
Şi de curea împinse-apoi zăvorul
    Iar Telemah acolo peste noapte,
Culcat sub cerga-i moale de ţigaie,
Visa la drumul ce-i croise zâna.

CÂNTUL II

    A doua zi, când se iviră zorii
Trandafirii, feciorul lui Ulise
Din patu-i se sculă, îşi puse haina,
Cu sabia-ascuţită se încinse,
Şi după ce pe dalbele-i picioare
Legă frumoase tălpi, ieşi din casă
Întocmai ca un zeu la-nfăţişare.
Şi porunci la crainicii cu glasul
Răsunător să strige şi să cheme
Pe-aheii cei pletoşi la adunare.
Crăiniră ei şi-aheii s-adunară.
    Iar când apoi era în păr soborul,

[10] Cum s-a relevat în nota la I, 531, în regimul de democraţie militară, care e forma de organizare politică a lumii homerice, adunarea poporului are căderea de a lua hotărâri în toate problemele interesând obştea.

Veni şi el la sfat cu lancea-n mână,
Nu singur, că era-nsoţit în urmă
De doi ogari fugaci. În vremea asta
Minerva-asupra-i revărsa din slavă
Un har dumnezeiesc. Şi toată lumea,
Când el s-apropia, privea uimită.
În jeţul părintesc şezu voinicul,
Bătrânii îi făcură loc. Egiptiu
Deschise vorba cel dintâi, moşneagul
Îngheboşat, de-multe-ştiutorul.
Căci fiul său plecase în corăbii
La Troia sub povaţa lui Ulise,
Războinicul Antif, pe care-n urmă
Ciclopul cel sălbatic îl ucise
În peşteră şi-l pregăti de cină
În urma celorlalţi ai lui tovarăşi.
Ci mai avea trei fii, pe Evrinomos,

[20] Capii grupelor sociale subordonate autorităţii lui Odiseu, în unele cazuri şi ei purtători ai titlului de *basileus*. Numele *Aigyptios* („*Egipteanul*“) lasă să se bănuiască legături între familia acestui fruntaş tacian şi Valea Nilului, a cărei legendară bogăţie atrăgea – în a doua jumătate a mileniului al II-lea î.Hr. – nu numai pe negustorii, dar şi pe piraţii din întreaga lume egeeană. Cf., mai departe, XIV, 328 şi urm.

[26] Cf., IX, 370 şi urm.

Un peţitor şi el; ceilalţi acasă
Vedeau numai de-a tatălui moşie.
Dar tot pe-acela nu-l uita moşneagul,
Ci-l tânguia şi-l căina de-a pururi.
De-aceea şi plângând luă cuvântul:
„Itacieni, voi daţi-mi ascultare.
De când plecă măritul crai Ulise
Cu armia-n corăbii, niciodată
Noi n-am avut nici sfat, nici adunare.
Şi cine-acum ne strânse? Ce nevoie
Aşa-l sili pe el, bătrân sau tânăr,
Ca să ne-adune? Auzi el oare
Vreo veste că oştirea noastră vine
Şi răspicat vrea nouă să ne-o spuie
Ca unul care-o ştie de nainte.
Sau despre alte treburi de-ale obştii
Va-nştiinţa şi va întinde vorba?
Un om de preţ îmi pare cine-aduce
Mulţimii un folos. Să deie domnul
Să fie după gândul bun ce-l are!“
Aşa vorbi, iar fiul lui Ulise
Se bucură că i-a menit a bine.

[38] „Sfatul“ – *thokos*, de cele mai multe ori *boulé* – format din „bătrânii“ pomeniţi în versul 20; pentru „adunare“ (*agora*), vezi nota la versul 10.

Deci scoală-se voind să cuvânteze
Şi merge în mijlocul adunării
Şi stă-n picioare. Crainicul Pisenor,
Chitit la minte,-i pune sceptru-n mână,
Iar el întâi moşneagului răspunse:
„Bătrâne, aci-i şi-l poţi cunoaşte-ndată
Pe cine-a strâns poporul; eu sunt doară,
Căci prea mă doare jalea ce m-ajunse.
N-am nicio ştire despre-ntorsul oastei
S-o spun curat aici ca unul care
Ar şti-o de nainte, nici mi-e gândul
Să cuvântez de treburile obştii,
Ci numai de nevoia mea, de răul
Ce-n casă mă lovi în două chipuri.
Pierdui un tată bun, cârmuitorul
De-odinioară-al vostru, cel de-a pururi
Ca un părinte blând cu toţi supuşii.
Şi iat-acum un rău cu mult mai mare
Stă casa să mi-o năruie şi-avutul
Să-mi spulbere cu totul. Năvăliră
Ca peţitori asupra maicii mele

[55] În alte împrejurări simbol al autorităţii de conducător, sceptrul serveşte aici să exprime caracterul solemn al intervenţiei în discuţie. La fel, în Atena secolelelor V-IV î.Hr., vorbitorul chemat la tribună îşi va pune pe cap o cunună de mirt.

Şi-n ciuda ei o tot peţesc feciorii
Fruntaşilor de-aici, din toată ţara.
Ei nu-ndrăznesc să meargă la Icariu,
La tatăl ei ce singur poate fiica
Să şi-o-nzestreze el şi s-o mărite
Cu cine-ar vrea şi i-ar veni mai bine,
Ci-mi tabără la noi în toată ziua
Şi-mi taie oi şi boi şi capre grase,
Benchetuiesc şi beau fără măsură
Şi-n mare parte-averea-i risipită,
Căci nu-i un om precum a fost Ulise
Să-ndepărteze de la noi blăstemul.
Să ne-apărăm noi nu suntem în stare
Şi dac-am face-o, vai de noi, căci bieţii
Suntem cu totul nedeprinşi la arme.
M-aş apăra, dacă mi-ar sta-n putere,
Căci prea-i nesuferită starea asta;
În chip înjositor îmi piere casa.
Să vă-nciudaţi şi voi, s-aveţi ruşine,
Că vede lumea de prin ţări vecine.

[75] Frate al lui Tyndareus, personaj altminteri necunoscut. Cf. XV, 22.

[77] Originalul grec spune: „să hotărască darurile“ (pe care cel ales ca ginere era ţinut să le ofere socrului). În legătură cu această deprindere, vezi nota la I, 378.

Vă temeţi şi de-a zeilor mânie,
Ca nu cumva,-ndârjiţi de-aşa păcate,
Pe voi acum să prindă duşmănie.
În numele lui Joe şi-al dreptăţii
Ce întruneşte oameni şi-i desparte,
Curmaţi, prieteni, jaful şi-n cumplita-mi
Durere mă lăsaţi să sufăr singur,
Că nu vă duşmăni preabunu-mi tată
Şi niciun rău nu vă făcu vreodată,
Ca voi acum să vă răstoarceţi răul
Şi să mă duşmăniţi lăsând în voie
Şi păsuind aşa pe-acei nemernici.
Mai folosit aş fi eu dac-avutul
Şi turmele de voi mi-ar fi mâncate,
Căci poate m-aş alege-apoi c-o plată.
Doar m-aş ţinea de voi prin tot oraşul
Şi tot aş stărui până ce-averea
De-a binelea mi-ar fi înapoiată.
Dar astăzi mi-e zadarnică durerea,
De voi, de nepăsarea voastră dată".
Aşa vorbi răstit cu ochii-n lacrimi
Şi la pământ apoi trânti toiagul,
Şi-a fost cuprins de milă tot poporul.
Tăcură molcom toţi; cu graiuri aspre
Nu cuteză niciunul să-i răspundă,

Doar Antinou aşa-l primi din gură:
„Hei Telemah, care vorbeşti cu ifos,
Tu, ne-nfrânate, ce spui dăhii
Ca să ne faci de râs şi de ocară?
Deloc nu ţi-s de vină peţitorii,
Ci maică-ta, mehenghe ne-ntrecută.
Căci iată sunt trei ani şi-acuma patru
De când cu şiretenie ne-nşală,
Dă tuturor nădejde şi trimite
La fiecare vorbă şi momeală,
Pe când ea are gânduri osebite.
Mai născoci şi-o altă-nşelătură:
La stativele-n casă-i aşezate
Ea începu a ţese-o pânzetură
Subţire şi prelungă, apoi ne zise:
„Voi tineri peţitori ai mei, acuma
Când răposat e soţul meu Ulise,
Mai aşteptaţi şi nu grăbiţi cu nunta,
Să isprăvesc întâi această pânză,
Să nu mi se destrame urzitura,
Că vreau să fie giulgiul lui Laerte,
Când nemiloasa moarte-o să-l întindă,

[129] Motivul „pânzei destrămate", foarte popular de-a lungul întregii Antichităţi, revine în alte două locuri în *Odiseea*: XIX, 177-203 şi XXIV, 171-200.

Ca nu cumva femeile-aheene
Să aib-alean pe mine, că din parte-mi
Fu socrul meu meu nelegiut la moarte,
Când el agonisise-atâta-avere“.
Așa ne spuse și-o crezurăm proștii,
Ea ziua tot lucra la pânza mare,
Dar peste noapte la lumini de torțe
Ea deșira tot ce lucrase ziua.
Așa ne tot prosti trei ani de-a rândul
Și o crezurăm noi, dar iat-acuma,
În anul cel de-al patrulea ne-o spuse
Femeia care bine o știuse,
Și noi am apucat-o și-am văzut-o
Cum dânsa deșira frumoasa-i pânză.
De-aceea și silită de nevoie
Tot lucrul și-l găti până la urmă.
Dar ca s-o știi și tu și tot poporul,
Așa-ți răspund prin mine pețitorii:
Dă drumul mamei tale și-o zorește
Să ia de soț pe cine-o sfătuiește
Părintele-i și-i place ei mai bine.
Iar dacă mult așa ne va mai fierbe
Cu darurile ei și cu știința
Ce cu prisos îi dărui Minerva –,
De știe lucru minunat de mână

Și-o taie capul și-i așa măiastră
Cum n-auzim c-au fost odinioară
Frumoasele aheilor, Alemena
Și Tiro și Micena cea-nstemată,
Că n-aveau ele mintea Penelopei –,
Ea n-a brodit-o bine de-astă dată,
Că pețitorii n-or să cruțe rostul
Și bunurile tale câtă vreme
Va face ea cum azi o-nvață zeii.
Cu asta dobândește mare slavă,
Dar tu pierzi o grămadă de avere,
Noi nu plecăm la țară, la moșie,
Și nici aiurea până ce cu unul
Din noi, cu cine vrea, nu se mărită“.
Iar chibzuitul Telemah îi zise:
„Cum pot din casa mea să scot cu sila
Pe-aceea care m-a născut pe mine
Și m-a crescut, o, Antinou! Pe urmă
Știm noi că tata-i mort și nu trăiește
Pe undeva? Și greu e pentru mine

[167] Soția lui Amfitrion din Teba, mama eroului legendar Heracles.

[168] Pentru Tiro, cf. XI, 304 și urm. Legenda spunea că Micena e o zână, fiica râului Inachos, pricipalul curs de apă din „însetatul“ Argos.

Să dau despăgubire-aşa de mare
Bunicului, de-i voi trimite-acasă
Cu vrerea mea pe mama. Apoi şi tata
M-ar pedepsi şi Dumnezeu m-ar bate,
Căci mama, la plecarea ei de-acasă,
Se va ruga de-amarnicele Furii,
Şi oamenii mă vor huli pe mine.
Deci nu pot rău să fiu aşa cu mama.
Şi dacă vouă vi-i necaz de asta,
Plecaţi din casă, pregătiţi aiurea
Ospeţele, mâncaţi avutul vostru
Poftindu-vă pe rând unii pe alţii.
Iar de vă pare vouă mai cu cale
Şi cu folos să irosiţi averea
De la un singur om, daţi iama-ntr-însa.
Dar eu într-ajutor chema-voi zeii
Ca să vă dea răsplata cuvenită
Şi-n casa noastră să v-ajungă moarte
Nerăzbunată". Aşa vorbi voinicul,
Iar Joe cel cu ochii mari trimite

[185] Telemah se gândeşte, probabil, la restituirea bunurilor dăruite de Icarios Penelopei, cu prilejul căsătoriei ei cu Odiseu.

[190] În greceşte: *Erinnyi* erau în mitologia elină divinităţi răzbunătoare ale vărsărilor de sânge şi, îndeobşte, ale încălcărilor dreptului familial.

Doi vulturi care zboară de pe munte.
Ei zboară un răstimp cum bate vântul,
Alăturaţi, cu aripile-ntinse,
Dar când se arătară pe la mijloc,
Deasupra adunării zgomotoase
Rotindu-se, din aripi ei bătură,
În ochii peţitorilor privirā
Pieirea lor vestind, şi sfâşiindu-şi
Cu ghearele grumajii şi obrajii,
La dreapta o zbughiră prin oraşul
Itacian. Şi când văzură-aheii
Aceste zburătoare, se ciudiră
Şi nu se dumireau ce o să fie.
Dar al lui Mastor fiu, moş Aliterse,
Viteazul care printre cei de-o seamă
Era mai bun tâlcuitor de semne
Şi la ştiinţa zilelor de mâne,
Cu bun temei aşa-ncepu vorbirea:
„Itacieni, voi daţi-mi ascultare
Să cuvântez şi să vă spun anume
Părerea-mi despre peţitori, căci mare
E pacostea ce-i paşte-acum pe dânşii,
Doar nu va zăbovi prea mult Ulise

[220] Interpret al zborului păsărilor. Cf., mai departe, versurile 253-255 şi XV, 698.

Departe de iubiţii lui. Aproape
Fiind el undeva, le unelteşte
Acestor procleţi tuturor pieirea,
Ba vom păţi-o şi-alţii mulţi din ţară,
De prin ostrovul limpede Itaca.
Deci noi să chibzuim cu mult nainte
Cum s-ar putea să-i înfrânăm odată
Ori ei să-şi curme jaful de la sine
Şi asta le-ar fi lor pe loc mai bine.
Eu nu sunt ghicitor pe apucate,
Ci ştiutor deplin precum arată
Ce-i prevestisem lui Ulise-odată
De-a fir-a păr cum are să i se-ntîmple,
Când el pleca de la Troia cu argiii.
I-am spus că după multele-i păţanii
Şi după ce-şi va pierde pe tovarăşi,
În douăzeci de ani se va întoarce
La el acasă neştiut de nimeni.
Şi toate acestea se-mplinesc acuma".
Dar Evrimah, feciorul lui Polibos,
Aşa se năpusti la el: „Moşnege,
Mai bine du-te-acasă şi ghiceşte

[244] Din aceştia, zece reprezintă durata Războiului Troian, alţi zece, rătăcirile pe drumul întoarcerii.

La fiii tăi, ca nu cumva vreodată
Să li se-ntâmple vreun necaz, şi lasă
Pe mine-aici, că sunt cu mult mai meşter
Ca tine-n prorocire. Câte păsări
Nu zboară-n veci sub soare! Dar nu toate
Sunt oamenilor piază rea sau bună.
Ulise-acum o fi pierit departe
Cum trebuia să pieri şi tu cu dânsul,
Că n-ai mai fi putut cobi atâta
Şi nu l-ai fi-nteţit aşa cu gura
Pe îndârjitul Telemah, că doară
Vei căpăta vr-un dar la tine-acasă
Din partea lui. Dar eu ţi-oi spune una,
Şi spusa mea va fi îndeplinită:
De-l mai smomeşti şi-l mai întarţi pe tânăr,
Tu hâtru vechi şi ştiutor de multe,
Chiar el întâi va pătimi mai tare
Şi tot nu va putea să-şi facă voia.
Apoi pe tine te-om globi, bătrâne,
C-o sumă care-n suflet să te doară
Şi straşnică să-ţi fie-amărăciunea.

[269] În originalul grec e vorba de o amendă aplicată cu titlu de pedeapsă, nu însă de o „sumă", câtă vreme societatea homerică nu cunoştea moneda.

Dar eu pe Telemah în faţa lumii
Îl sfătuiesc pe maica să-şi îndemne
Să meargă ea la tatăl ei acasă.
Părinţii ei au s-o mărite-acolo
Şi au să-i deie-aşa de multă zestre
Cum i se cade fetei lor iubite.
Căci nu se vor lăsa de loc aheii
De greul lor peţit. Doar nu ne temem
De nime, nici de Telemah cel gureş,
Nici vrem să ştim cumva de prorocia
Zadarnică ce tu ne-o-ndrugi, bătrâne,
Ca astfel să te duşmănim mai tare.
Averea-i vom mânca-o fără milă
Şi ea va tot scădea până ce-amână
Nuntirea-i cu aheii Penelopa.
De dragul ei noi aşteptăm de-a pururi,
Ne tot sfădim râvnindu-i frumuseţea
Şi nu umblăm la altele, cu care
Ni-i dat să ne-nsoţim fieştecare".
Iar socotitul Telemah răspunse:
„Voi, peţitori măriţi, în treaba asta
Eu nu vă rog şi nici mai stau de vorbă;
O ştiu doar cei-de-sus şi toţi aheii.
Dar daţi-mi mie-un vas pluteţ pe mare

Şi douăzeci de oameni să iau drumul
Încoace-ncolo, să mă duc la Sparta
Şi la oraşul nisipos, la Pilos.
Să-ntreb de vine tatăl meu, că poate
Mi-ar spune-un om ceva ori auzi-voi
Vr-un zvon purces din slavă, care face
Pe oameni şi mai lăudaţi să fie.
De-oi şti că el viază şi-o să vie,
Mai pot s-aştept un an, cu tot necazul.
Dar dac-aud că-i mort şi nu mai este,
Napoi venind, îi-nalţ mormânt în ţară
Şi-i fac o-nmormântare strălucită,
Cum sunt dator, şi-apoi mărit pe mama".
Aşa grăind, el şade jos îndată.
Atunci se scoală Mentor, un prieten
Al lui Ulise, care casa-i toată
I-o-ncredinţase când pleca la Troia
Şi-orânduise de bătrân s-asculte,
Ca el să ţie toate-n stare bună.
Şi, om cu cap, aşa vorbi bătrânul:
„Itacieni, voi daţi-mi ascultare
Să cuvântez. De-acum să nu mai fie
Vr-un domn stăpânitor pornit spre bine
Şi cruţător şi blând şi cu dreptate,
Ci veşnic rău, tiran şi fărdelege,

Căci iată cum a fost uitat Ulise
De toţi supuşii lui, cu care dânsul
A fost aşa de bun ca un părinte!
Dar nu mi-e chiar de peţitorii mândri,
Că ei, mânaţi de cugete viclene,
Fac silnicii, ei doar îşi pun viaţa
Când silnic storc averea lui Ulise
Gândind că el e dus şi nu mai vine.
Ci mi-e de voi ceilalţi, de tot poporul,
Că staţi aşa-mpietriţi, nu faceţi gură
Şi nu-nfrânaţi odată pe nemernici,
Măcar că sunteţi mulţi, iar ei o mână".
Dar Leocrit al lui Evenor zise:
„Hainule, bezmeticule Mentor,
Ce vorbă spui şi-ndemni să ne-nfrâneze?
Să fie şi mai numeroşi bărbaţii,
Cu greu ne-or bate şi ne-or da în lături
De la ospăţ. Să vie chiar Ulise
Pe mândrii peţitori să-i afle-acasă
Benchetuind şi să poftească dânsul
Din sală să ne-nlăture; nevasta-i
Deloc n-o să se bucure de-ntorsu-i,
Oricât e dorul ei de mare; el acolo
Pieri-va mişeleşte, dacă luptă
Cu noi care suntem mai mulţi la număr.

Deci vorba ta-i prostie. Hai dar, oameni,
Vă-mprăştiaţi la treabă fiecare.
La drum pe Telemah grăbească-l Mentor
Şi Aliters, ei care sunt prieteni
Cu tată-său de mult. Dar cred că dânsul,
Chiar locului de-ar sta, şi din Itaca
Mai află ştiri şi n-ar mai bate drumul".
El zise şi pe loc se sparse sfatul.
Poporul tot se răspândi pe-acasă,
Iar peţitorii spre palat porniră.
Dar Telemah s-a dus pe mal departe
Şi mâinile spălând în mare-albastră,
Minervei s-a rugat: „Ascultă, doamnă,
Tu care ieri venitu-mi-ai acasă
Şi m-ai povăţuit pe neagra mare
Să mă pornesc, să-ntreb de vine tata
Cel dus de mult, ci nu mă las-aheii
Să fac cum vrei, şi mai ales mişeii,
Trufaşii peţitori". Aşa se roagă.
Minerva-atunci asemenea lui Mentor

[356] Cf. Hesiod, *Munci şi zile*, 724-725: „Nicicând, în zorii zilei, să nu oferi lui Zeus prinos de vin înainte de a-ţi fi spălat mâinile; la fel şi celorlalţi zei: altminteri nu te-ascultă şi nu-ţi împlinesc rugile".

La glas şi la făptură-i se năzare
Pe lângă el şi-i cuvântează astfel:
„Tu n-ai să fii nevrednic, slab de minte,
O, Telemah, dacă bărbata fire
A lui Ulise e sădită-n tine
Spre-a fi şi tu ca el îndemânatic
La faptă şi la grai, călătoria
Nu-ţi poate fi-n deşert şi fără ţintă.
Dar dacă nu eşti fiul Penelopei
Şi-al lui Ulise, atunci mă tem că poate
Tu nu vei izbândi după dorinţă.
Puţini copii s-aseamănă cu tatăl,
Ba cei mai mulţi sunt mai prejos de dânsul,
Puţini şi cei mai buni. Dar cum în viaţă
Tu nu vei fi nici prost şi nici nevolnic,
Eu cuget c-ai să duci la capăt lucrul.
Deci nu te mai uita ce pun la cale
Şi chibzuie să facă peţitorii
Nesocotiţi, că n-au ei cap, nici umblă
Pe drumul drept, nici bănuiesc c-aproape
Li-i moartea şi-n aceeaşi zi cu toţii
Vor fi răpuşi. Deloc n-o să-ntârzie
Plecarea ta pe calea cea croită.
Căci eu ca părintesc al tău prieten

Ţi-oi pregăti corabie şi însumi
Te-oi însoţi la drum. Deci du-te-acasă
La peţitori, fă rostul de merinde
Şi-n vase-orânduieşte-ţi-le toate.
Ia-n chiupuri vin şi-n tari burdufuri toarnă
Făină care-i vlaga şi puterea
Bărbaţilor. Eu strânge-voi din gloată
Ortaci de drum tocmiţi de bunăvoie.
Şi cum în schelă sunt atâtea vase
Şi vechi şi noi, eu voi căuta-ntre ele
Să văd care-i mai bun şi pregătindu-l,
Noi repede-o pornim pe largul mării".
Aşa-i vorbi Minerva, iar voinicul,
Cum auzi al zânei grai, nu stete,
Ci se grăbi spre-acasă cu mâhnire.
Găsi pe mândrii peţitori în sală.
Pârleau în curte vieri, jupeau la capre,
Iar Antinou ieşi nainte-i vesel,
De mână-l strânse şi-ncepu el astfel:
„Mai las-o moale, Telemah, băiete,
Şi nu mai face gură, nu fi aprig,
Nu-ţi pune-n gând nici vorbă rea, nici lucru,
Ci bea şi ospătează ca nainte.
Ţi-om pune la-ndemână noi de toate,

Corabie şi vâslitori pe alese,
Ca mai curând s-ajungi la sfântul Pilos,
Să-ntrebi de luminatul tău părinte“.
Iar Telemah lui Antinou răspunse:
„Dar nu mai pot să stau cu voi trufaşii
Să ospătez, să chefuiesc în tihnă
Şi tot cu gura-nchisă. Nu vi-i vouă
De-ajuns, o, peţitori, că-mi risipirăţi
Atât-avere dalbă pân-acuma
Cât eu am fost încă un prunc? Dar astăzi,
Când eu sunt mare şi-nţeleg prea bine
Cuvântul celorlalţi şi creşte-n mine
Şi vlaga şi priceperea, căta-voi
Asupra-vă să fulger moarte-amară,
Ori plec la Pilos, ori rămân în ţară.
Pleca-voi în corabie străină
Şi tot zadarnic n-o să-mi fie drumul,
De n-am un vas al meu, de nu-mi daţi oameni
C-aşa vă vine vouă mai cu cale“.
Grăind smunci el mâna sa din mâna
Lui Antinou. Şi-n vreme ce de masă
Se îngrijeau prin casă, peţitorii
Cu vorbe-nfruntătoare, cu batjocuri
Îl împroşcau. Şi-aşa zicea cutare
Din tinerii semeţi: „De bună seamă

Gândeşte Telemah să ne omoare.
Deci vrea s-aducă dânsul ajutoare
Din Sparta sau din Pilos nisiposul,
Căci tare se mai zbate după asta.
Ori vrea s-apuce calea spre Efira,
Ca el de-acolo, din mănoasa ţară
S-aduc-aici otrăvuri pierzătoare
Şi-n vin să le strecoare şi cu ele
Pe toţi să ne răpuie“. Altul zise:
„Dar cine ştie dacă el pe mare
Călătorind şi lăinicind departe
De-ai lui nu va pieri ca şi Ulise.
Şi ne-ar prii aşa mai bine nouă,
Ne-am împărţi avutu-i tot şi casa-i
Am da-o mamei lui şi celui care
I-ar fi bărbat“. Aşa vorbeau flăcăii,
Iar Telemah se coborî-n celarul
Înalt şi-ncăpător pe unde tata-i
Avea grămezi de aur şi de-aramă
Şi lăzi cu haine şi de-ajuns în vase
Ulei mirositor. Stăteau-năuntru
Înşiruite la perete chiupuri
Cu vin curat şi vechi, o băutură
Cu gust plăcut, dumnezeiesc, păstrată
De dragul lui Ulise ca să beie

Când el acasă s-ar întoarce-odată
Sleit de-atâtea suferinţi. Celarul
Avea închisă poarta cu canaturi
De scânduri groase, ţapăn încheiate,
Pe unde zi şi noapte sta de pază
Şi-avea de toate grijă chelăriţa,
Bătrâna cea sfătoasă Evriclea.
Pe ea chemând-o Telemah îi zise:
„Măicuţă, hai şi scoate-mi în ulcioare
Din vinul cel mai bun păstrat de tine,
Gândind că poate va veni vr-odată
Nenorocitul, vrednicul meu tată,
De va putea să scape de la moarte.
Vreo douăsprezece umple-mi şi cu dopuri
Astupă-le vârtos şi în burdufuri
Cusute bine toarnă tu făină
La moară măcinată şi să fie
De douăzeci măsuri făina toată.
Tu singură să ştii de treaba asta.
Să fie strânse toate la o parte,
Căci eu de-acolo le ridic diseară
Când mama în iatac o să se suie

[479] Mai exact: „trecută prin râşniţă", făină de o calitate superioară celei obţinute prin simpla zdrobire a grăunţelor în piuă.

Şi are să se culce. Eu plec mâne
La Sparta şi la Pilos nisiposul
Să-ntreb de tata, s-aflu dacă vine".
Aşa-i vorbi, iar maica Evriclea
De groază prinse-a se boci şi astfel,
Cu jale tânguindu-se,-i răspunse:
„Cum te-ai gândit, tu, fătul meu, la asta?
Şi unde vrei să mergi în largul lumii,
Tu singur, fiu iubit? Măritu-ţi tată
Pieri-n străinătate depărtată.
Şi cum te-i duce,-ndată peţitorii
Din urmă te vor paşte să te-omoare
Cu vicleşug şi-or împărţi-ndesine
Acest avut întreg. Rămâi tu dară
Şi bucură-te-n pace d-ale tale.
Nu trebuie să suferi tu necazuri
Nemernicind pe marea cea pustie".
Dar socotitul Telemah îi zise:
„N-ai grijă maică, nu voi face asta
De capul meu, un zeu îmi dete sfatul.
Ci jură-te că nu vei spune mamei
Nainte de vreo unsprezece zile
Şi chiar mai bine până ce n-aude
Că eu sunt dus şi n-o apucă jalea,
Ca nu cumva de plâns să-şi strice faţa".

Aşa el zise, iar bătrâna face
Un straşnic jurământ că nu-l va spune.
Şi după ce se jură pe toţi zeii,
Ea scoate în ulcioare vin şi toarnă
Făină în cusutele burdufuri.
Iar Telemah apoi se-ntoarce-n sală,
S-amestecă-ntre peţitori. Într-asta
La altceva se mai gândi Minerva:
Asemenea lui Telemah la faţă
Schimbându-se, ea colinda oraşul,
Oprea pe oameni şi le da de ştire
Şi-i îndemna spre seară să s-adune
La vasul iute-plutitor, pe care
De la feciorul falnic al lui Froniu,
De la Noèmon îl ceru, şi dânsul
Cu drag îl jurui. Iar mai în urmă,
Când soarele asfinţise şi amurgul
Întunecase drumurile toate,
Împinse atunci corabia pe mare
Şi-o înzestră cu feluri de dichisuri
Purtate de un vas şi pe la capul
Limanului o-nţepeni, şi-ntr-însul
Tovarăşii se strânseră-mpreună,

Iar zâna-nsufleţi pe fiecare.
Atunci şi alta mai făcu Minerva:
Se furişă în casa lui Ulise
La peţitori, le picură pe gene
Somn dulce-ademenindu-i, când beau vinul
Şi cupele luându-le din mână.
Deci ei plecară prin oraş să doarmă,
Cădeau de somn şi nu mai stau la masă.
Apoi Minerva cea cu ochi albaştri,
Din nou la chip şi-n glas leită Mentor,
Pofti pe Telemah afară,-n faţa
Palatului: „Voinice,-i zise, iată
Stau gata-acuma soţii tăi la vâsle,
Aşteaptă să porniţi. Deci haidem iute,
Să nu mai zăbovim călătoria“.
Aşa vorbi şi grabnică zeiţa
Porni nainte, el mergea în urmă.
Iar când spre vas se coborî la mare
Pe prund, găsiră-acolo pe tovarăşi
Cu plete lungi. Şi Telemah le zise:
„Haidem, fârtaţi, merindele s-aducem,
Căci ele stau grămadă strânse-n casă.
Nimic nu ştie mama de plecare,

Nici roabele, afară doar de una".
Aşa grăi şi el purcese-ntâiul,
Iar ei din urmă. Toate le cărară
Şi-n vasul plutitor le-adăpostiră
Cum poruncise fiul lui Ulise.
El se sui la urmă-n vas, Minerva
Naintea lui se aşeză spre cârma
Corăbiei şi Telemah alături.
Corăbierii dezlegară vasul,
Apoi intrară şi pe bănci şezură.
Minerva le stârni un vânt prielnic,
Munteanul ce pe-ntunecata mare
Sufla şi şuiera cu-nverşunare.
Iar Telemah, zorindu-şi pe tovarăşi,
Le-orândui să puie-acum dichisul;
Ei ascultau de vorba lui şi-ndată
Catargul cel de brad îl ridicară
Şi-l împlântară-n grinda cea scobită
Şi bine-l arcăniră-n două laturi
Şi-ntinseră pe el vintrele albe
Cu bine răsucitele curele.

[562] Mai exact: „spre partea dinapoi a corăbiei". Pentru cârmă, vezi nota la III, 388.

[567] Vântul de apus, austrul. Din Itaca spre Pilos direcţia exactă e NNV-SSE.

Iar pânza se umfla, de vânt bătută,
Şi valu-ntunecat vuia în jurul
Grindeiului corăbiei pornite;
Ea alerga şi drum tăia pe ape.
Iar când aşa ei puseră dichisul
Corăbiei lor repezi şi smolite,
Turnară vin şi cu ulcioare pline
Făcură paos zeilor cei pururi
Şi mai ales Minervei cea cu ochii
Scânteietori. Iar zâna peste noapte
Şi până-n zori călători cu dânşii.

Cântul III

Când soarele din marea strălucită
Ieşi pe bolta cerului de-aramă
Spre-a lumina pe zei şi-orice suflare
De pe pământul darnic în bucate,
Sosiră ei cu vasul lor la Pilos,
A lui Neleu temeinică cetate.

[2] În concepţia despre univers a poetului homeric, cerul e un coviltir rigid, construit din aramă (cf. *Iliada*, V, 504 şi XVII, 404) Izolată apare afirmaţia din *Odiseea*, XV, 437 (cf. XVII, 755), după care cerul ar fi de fier.

[6] Regiunea din Pelopones peste care domnea Nestor fiind în plină epocă clasică un ţinut rural, lipsit de centre orăşeneşti, aluzia la „temeinica-i cetate“ a fost îndeobşte socotită ca o invenţie poetică. Abia în zilele noastre, cercetări arheologice pe locul presupusei reşedinţe a fiului lui Neleu au scos la iveală ruinele unui vast palat şi, într-una din încăperile acestuia, un mare număr de tablete scrise într-o limbă abia acum descifrată, greaca vorbită de strămoşii elenilor câteva veacuri după pătrunderea în Peninsula Balcanică. Cf. introducerea la *Iliada*, ed. a II-a, pag. 8-10, şi mai sus pag. 10, n. 3.

Pe mal aveau pilenii sărbătoare
Cinstind pe-al mării zeu albastru-n plete.
Buhai murgani jertfeau pe-a lui altare
În nouă şezători. La fiecare
Şedeau bărbaţii stol câte cinci sute
Şi-aveau vite în faţă câte nouă.
Gustau cu toţii fripte măruntaie
Şi zeului-ardeau alese buturi.
Iar călătorii traseră de-a dreptul
Şi strânseră vintrelele, odgoniră
Corabia-n liman, apoi ieşiră,
Minerva-ntâi, iar Telemah din urmă,
Şi ea cu graiul i-apucă nainte:
„Tu, Telemah, să n-ai acum sfială
Cât de puţin. De-aceea doar pe mare

[8] Epitetul *kyanochaites* înseamnă în greceşte „cel cu pletele de *kyanos*“ (sau asemănătoare acestui soi de pastă sticloasă, colorată în albastru). Despre *kyanos* şi utilizarea lui în lumea homerică, vezi şi nota la *Iliada*, XI, 24.

[10] După unii interpreţi, ar fi vorba de nouă rânduri de bănci, fiecare cu câte 500 locuri; după alţii, de nouă locuri de adunare distincte, fiecare cu mai multe rânduri de bănci. Mai importantă de reţinut e corespondenţa dintre aceste nouă „şezători“ şi cele nouă *poleis* asupra cărora, după *Iliada* II, 591-602, ar fi domnit Nestor. Tot aşa, amănuntul că la expediţia troiană pilenii participaseră cu 90 de corăbii, fiecare purtând un echipaj de 50 de bărbaţi (*Iliada*, II, 602; cf. XVI, 170).

Călătorişi, ca tu să-ntrebi de tata,
Ce soart-avu şi ce pământ l-ascunse.
Să mergi întins la călăreţul Nestor,
Ca să vedem ce-o fi ştiind de dânsul.
Te roagă tu de el să-ţi spuie verde,
Doar nu te va minţi, că-i precuminte".
Iar chibzuitul Telemah îi zise:
„Dar cum să merg şi să mă port cu dânsul?
La grai cu rost nu sunt deprins, o, Mentor,
Ruşine-i ca un tânăr să întrebe
Pe un bătrân". Dar zâna-aşa-i răspunse:
„La unele o să te-ajute mintea,
La altele vr-un zeu, căci nu-mi închipui
Că te-ai născut şi ai crescut pe lume
Neocrotit de zei". Aşa vorbindu-i,
Porni nainte repede Minerva,
Iar el păşi pe urmele zeiţei.
Sosiră ei în toiul sărbătorii
Pilenilor, pe unde sta moş Nestor
Cu fiii lui. Tovarăşii alături

[24] Poemele homerice nu cunosc încă o cavalerie în înţelesul de mai târziu al termenului, ci numai care de luptă asemenea carelor folosite de regii hittiţi şi de faraonii egipteni (cf., mai departe, XIV, 373). „Călăreţul" Nestor e deci numai „strunitorul de cai" Nestor, deprins să lupte din car, ca toţi ceilalţi conducători ahei şi troieni.

Ospăţul pregăteau, frigeau la cărnuri
Şi în frigări mai petreceau o parte.
Dar cum văzură pe străini, grămadă
Veniră toţi, îi strânseră de mână
Şi-i îmbiară-n rând cu ei să şadă.
Întâi dar Pisistrat Nestorianul
S-apropie şi-i apucă de mână
Pe amândoi şi-i aşeză la praznic
Pe blănuri moi peste prundişul mării,
Pe-aproape de-a lui frate Trasimede,
De tatăl lui. Le împărţi friptură,
Şi vin turnă într-un potir de aur.
Dirvarese-apoi potirul spre Minerva
Şi zise-aşa: „Închin-acum, străine,
Stăpânitorului Neptun, căci tocmai
La praznicul acestui zeu veniräţi.
Închină-te şi-urează cum e data
Şi-ntinde apoi şi soţului paharul
Cu vin mieros; s-o fi-nchinând şi dânsul
La zei, de care toţi avem nevoie.
El e mai mic, de-o seamă-ar fi cu mine,
De-aceea-ntâi ţi-l dau potirul ţie".
Aşa vorbi, şi cupa-i puse-n mână.

[47] Fiul lui Nestor.

Se bucură Minerva de purtarea-i
Cuminte şi la locul ei că-i dete
Chiar ei întâi potirul cel de aur,
Şi-ndată pe Neptun ruga fierbinte:
„Ascultă-mă, Neptun, zguduitorul
Pământului, şi nu te pune-n poară
Cu noi cei rugători la-ndeplinirea
Urărilor. Şi mai întâi de toate
Pe Nestor şi pe fiii lui măreşte-i
Şi pentru marea sărbătoare-a jertfei
Frumos pe toţi pilenii răsplăteşte-i.
Şi fă ca Telemah, când ne-om întoarce,
Să fi-mplinit chemarea pentru care
Venirăm pe corabia cea iute".
Aşa ura şi-ndeplinea ea însăşi;
Dădu apoi lui Telemah potirul
Frumos îngemănat, cu care dânsul
De-asemenea-nchină dumnezeirii.
Pilenii rumeniră carnea toată,
O traseră din foc, o împărţiră
Şi s-apucară de slăvitul praznic.
Iar când de-ajuns mâncară şi băură,
Deschise vorba călăreţul Nestor:

[81] Cu două toarte, după interpretarea pluzibilă a celor vechi. Cf. *Iliada*, VI, 220 şi XI, 617 (cu nota la acest din urmă vers).

„Acu-i mai bine, când se săturară,
Să întrebăm noi cine sunt străinii.
Voi, oaspeţi, cine sunteţi şi de unde
Călătoriţi pe umed drum? Cu treabă
Veniţi la noi sau hoinăriţi pe mare
Ca lotri care umblă în poghiazuri
Şi-şi pun viaţa pustiind pe alţii?"
Iar chibzuitul Telemah răspunse
Cutezător, că-l sprijini Minerva
Să-ntrebe despre dusul lui părinte.
Şi nume bun să-şi capete-ntre oameni.
Şi zise aşa: „Tu, Nestor Neleiene,
Mândria mare-a neamului ahaic,
Mă-ntrebi cine suntem; eu ţi-o voi spune.
Venirăm din Itaca de sub Neion
Şi nu e vorba de vr-o treab-a obştii,
Ci de nevoia casei mele. Umblu
Să aflu ştiri despre vestitu-mi tată,

[93] „De demult – scria, în al V-lea secol î.Hr., Tucidide – elenii şi barbarii care locuiau pe coaste şi în insule, cum au început a călători pe corăbii unii la alţii, s-au apucat de piraterie. Căzând peste oraşele neîmprejmuite cu ziduri... le prădau... Treaba aceasta nu era socotită pe atunci ca o ruşine, dimpotrivă făcea mai degrabă cinste. Dovadă unele triburi continentale, care şi acum socot ca o fală să fii tâlhar vrednic". (I, 5; cf. Herodot, V, 6 şi Xenofon, *Anabasis*, VII, 2).

Ulise multpăţitul, despre care
Se zice că-n război, de tine alături,
Luase Troia. Despre toţi vitejii
Ceilalţi care luptară cu troienii,
Din auzite ştim unde-şi găsiră
O moarte-amară. Numai el de Joe
Menit a fost necunoscut să piară.
Nu poate apriat să spuie nimeni
Unde-a murit. L-or fi ucis pe dânsul
Duşmanii pe uscat, sau chiar pe mare
O fi-nghiţit de undele Amfitritei.
De-aceea vin şi-ţi cad eu la picioare
Să-mi spui ce ştii de jalnica-i sfârşire,
De s-a-ntâmplat s-o vezi cumva cu ochii.
Ori auzit-ai povestind-o altul
Rătăcitor cu el, căci n-a fost nimeni
Născut pe lume mai de plâns ca dânsul.
Să nu mă cruţi de milă sau ruşine,
Ci spune-aieve ce-ai văzut ca martor.
Eu rogu-te, de ţi-a făcut vr-un bine
Vorbind sau făptuind viteazu-mi tată
Şi s-a ţinut aşa de vorba-i dată

[116] Simplă personificare a mării la Homer, Amfitrita va deveni la poeţii mai noi tovarăşa şi soţia lui Poseidon, stăpânul apelor.

Odinioară-n Troia când nevoia
Vă copleşea pe toţi aheii – adu-ţi
Aminte acum şi spune-mi adevărul."
Iar călăreţul Nestor îi răspunde:
„Iubitul meu, tu-mi pomeneşti de greul
Şi caznele ce-avurăm noi aheii,
Amarnici luptători, în ţar-aceea.
Vai, câte-am pătimit pe murga mare
Când rătăceam pe vase după pradă
Mânaţi fiind de-Ahile, câte iară
Prin harţele din jur de sub cetatea
Cea mare-a craiului Priam, pe unde
Căzură-apoi vitejii cei de frunte!
Acolo zace Aias cel războinic,
Şi-Ahile, şi Patroclu cel de-o seamă
Cu zeii de şoiman. Acolo zace
Şi Antiloh, voinicul şi alesul

[137] După legendă, fiul lui Peleu şi al zeiţei Tetis, principalul erou al *Iliadei*.

[141] Fiul lui Telamon, craiul Salaminei, după legendă cel mai viteaz dintre greci după Ahile.

[142] Prietenul nedespărţit al lui Ahile, ucis de Hector pe când încerca să oprească înaintarea troienilor. Cf. *Iliada*, XVI, 777.

[144] În *Iliada*, XV, 569-571 Antiloh este lăudat de Menelau pentru vitejia şi sprinteneala lui; în *Odiseea*, IV, 264 se dă amănuntul că ar fi fost ucis de Memnon.

Fecior al meu, neîntrecut în arme
Şi-n repejunea lui. Şi alte multe
Pătirăm noi atunci. Dar cine poate
De-a fir-a-păr să le înşire toate?
Să stai şi cinci şi şase ani de-a rândul
Să-ntrebi de toate câte suferiră
Săracii căpitani ahei la Troia,
Că tot nainte de-a-ncheia povestea
Ţi s-ar urî şi ai pleca în ţară,
Căci nouă ani întruna fără preget
Cercam noi fel şi chip să-i dăm de capăt
Războiului, şi Dumnezeu la urmă,
Cu chiu cu vai, abia ne-a dat izbânda.
Pe vremea-aceea-n tabără niciunul
Nu sta să se măsoare cu Ulise
În agerimea minţii; pe oricine
Grozav îl dovedea cu isteţimea
Măritul tău părinte, că pesemne
Eşti fiul lui. Uimit mă uit la tine
Cum la vorbit îi semeni. Nici n-ai crede
C-ar semăna un tânăr la vorbire
Aşa cu el. Cât a ţinut războiul,
Eu şi Ulise nu ne dezbinarăm
Nicicând în adunare şi la sfatul

Bătrânilor, ci tot uniţi, cu mintea
Şi chibzuirea ne trudeam s-aducem
Oştirii noastre cel mai mare bine.
Dar când cetatea lui Priam luarăm,
Purceserăm pe mare, însă zeii
Ne-mprăştiară şi ne-a fost întorsul
Nenorocit, ursit aşa de Joe,
Că n-am fost drepţi şi-ntregi la cap cu toţii.
De-aceea mulţi avură soartă tristă,
Că-i urmări urgia pierzătoare
A zânei cea cu ochi albaştri, fiica
Puternicului tată, care puse
La sfadă-atunci pe amândoi Atrizii.
Chemară ei la sfat pe toţi aheii,
Pe negândite, aşa cum le-abătuse,
Şi-aheii beţi veniră-n adunare.
Iar ei le-au spus cuvântul pentru care
Fu oastea-ntrulocată. Menelaos
Povăţuia pe-ahei s-apuce calea
Pe largul mării; Agamemnon
Deloc nu se-nvoia, dorind mai bine
În loc să ţie oastea ca să-nchine
Jertfiri de-o sută de juncani, s-aline

[181] Cei doi fii ai lui Atreu, Agamemnon şi Menelau.

Mânia cea urgelnic-a Minervei.
Dar nu ştia că n-avea el s-o-mbune
Nesocotitul; nu aşa de iute
Se mută gândul zeilor. Şi astfel
Rămase pe a lor şi se ciocniră
Cu vorbe grele-Atrizii, şi aheii
Se ridicară din sobor cu zarvă
De negrăit şi se-mpărţiră-n două.
Şi noaptea învrăjbiţi o petrecurăm,
Că cel-de-sus ne-a dat răstrişte mare.
Iar dimineaţa traserăm pe mare
Corăbiile unii şi-nluntrarăm
Avutul şi femei frumos încinse.
Cealaltă jumătate din oştire,
Fiind ţinută-n loc, rămase-acolo
Pe lângă-Atride Agamemnon craiul.
Iar noi suind în vase-atunci plecarăm
Şi vasele pluteau aşa de iute!
Noianu-ntins un zeu îl netezise.
Când noi sosirăm în Tenedos, dornici
De casa noastră, zeilor jertfirăm.
Dar încă nu vru Joe să ne-ntoarcem,
Nemilostivul, şi aprinse iară
A certei pară. Dintre noi o parte

Sub iscusitul, vrednicul Ulise
Se-ntoarseră napoi cu-a lor corăbii
Spre-a mulţumi pe craiul Agamemnon,
Iar eu, luându-mi stolul meu de vase,
Pornii la drum, simţind că nu-i a bine.
Plecă şi bătăiosul Diomede
Zorind pe-ai lui. Târziu în urma noastră
Plecă şi el, bălanul Menelaos,
Şi ne-ntâlni la Lesbos în răstimpul
Când stam la chibzuri încotro-i mai bine
S-o apucăm în lunga noastră cale:
Mai sus de Chios cel stâncos, de-a dreptul
Spre Psiria ostrovul, şi pe-acesta
La stânga să-l avem, ori mai la vale
De Chios să cotim Mimant vântosul?
Ceream de sus un semn să ni s-arate,
Şi semnul ni se-nvederă şi spuse
La mijloc să răzbatem largul mării
De-a dreptul către insula Eubea

221 Fiul lui Tideu, unul din eroii ciclului teban (cf. *Iliada*, IV, 365 şi urm.). În expediţia împotriva Troiei, rolul lui Diomede e de prim plan; vitejia lui e exaltată îndeosebi în Cântul al V-lea al *Iliadei*.

228 Mai târziu Psira, situată la nord-vest de insula mai mare Chios.

230 Mimant: promontoriu pe ţărmul vestic al Asiei Mici, în dreptul insulei Chios.

Spre-a ne feri mai iute de năpastă.
Porni un vânt șuierător să sufle
Şi repede mânam pe căi pescoase
Şi peste noapte la Gerest sosirăm,
Şi lui Neptun jertfirăm multe buturi
De tauri dup-atâta mers pe ape.
    În ziua cea de-a patra-au fost în Argos
Corăbiile ce vâslíră soții
Viteazului, de cai domolitorul,
Tidide Diomed. Iar eu spre Pilos
Mă îndreptai, că nu slăbi vreodată
Prielnic-adiere ce-o pornise
De la-nceput un zeu pe drumul nostru.
    Aşa venii şi n-auzii nimica,
Tu, fătul meu; de-aceea nu știu care
Dintre ahei pieri sau mai viază.
Iar tot ce-am auzit, de când mă aflu
În casa mea, poți ști-o de la mine.
Ți-oi spune-o drept, aşa cum se cuvine.
    Se zice c-a fost cu noroc întorsul
Lăncerilor destoinici, mirmidonii,

[238] Promontoriu la extremitatea sud-estică a insulei Eubea.

[255] Mirmidonii: seminție aheană din ținutul Ftiei, în părțile Tessaliei (cf. *Iliada*, II, 681-685).

Mânați de fiul cel slăbit și falnic
Al marelui, viteazului Ahile.
Asemenea și Filoctet, feciorul
Măreț al lui Peant. Idomeneus
Napoi şi-aduse-n Creta oastea toată
Cât a putut scăpa nevătămată,
Căci nu-i răpuse marea pe niciunul.
Iar despre Agamemnon auzirăți
Şi voi, măcar că locuiți departe,
Că el s-a-ntors și ce haină moarte
I-a dat Egist vicleanul, care însă
Amar o mai plăti. De-aceea-i bine
Ca omul după moarte-un fiu să lase
Ca să-l răzbune, cum a fost Oreste,
Că el ucise pe omorâtorul
Vestitului său tată. Cum se vede,
Şi tu ești, scumpe, prea frumos și mare
Şi deci destul de tare, ca urmașii

[256] Neoptolemos, alteori numit și Pyrros. Cf., mai departe, IV, 7-15 și XI, 679-725.

[258] Arcaş faimos, domnitor peste patru cetăți din Tessalia (*Iliada*, II, 716-725). Legenda spune că mușcat de un scorpion și părăsit de ahei pe insula Lemnos, Filoctet – fără de al cărui arc era scris ca Troia să nu poată fi luată – avea să fie în cele din urmă readus printre ai săi de feciorul lui Ahile.

[259] Despre Idomeneu și cele optzeci de corăbii ale lui, cf. *Iliada*, II, 645-652 și, mai departe, XIV, 316-322.

De bine să vorbească şi de tine“.
Chititul Telemah răspunse: „Nestor,
Tu marea fal-a neamului ahaic,
Prea bine-şi răzbună Orest pe dânsul,
Că n-au să-l uite niciodat-aheii
Şi o să fie lumii de poveste.
Să-mi dea şi mie aşa putere zeii
Să mă răzbun pe peţitorii mamei,
Că prea mă doare-a lor nelegiuire.
Cum râs de mine-şi fac şi pun la cale
Blestemăţii! Dar nu ursiră zeii
Ca astfel de noroc s-am eu şi tata.
Deci trebuie să mă supun nevoii“.
La asta-i zice călăreţul Nestor:
„Iubitul meu, dă-mi voie de-o-ntrebare;
Fiindcă mi-aminteşti şi spui acestea
Şi-aud că-n ciuda ta la tine-acasă
Ca nişte hoţi se poartă peţitorii
Cei mulţi ai mamei tale, spune-mi mie:
Te laşi batjocorit de bunăvoie?
Sau te urăsc locuitorii ţării

[279] Dobândirea unui nume bun prin isprăvi răsunătoare sau prin înfruntarea unui destin excepţional apărea grecilor ca o formă râvnită de nemurire. Cf. *Iliada*, VI, 357.

Şi-ascultă spusa vr-unui zeu? Dar ce ştii
De nu se-ntoarce tatăl tău vr-odată
Şi nu le va plăti nemernicia
Sau singur, sau urmat de toţi aheii
Să fii tu drag Minervei cea cu ochii
Străluminoşi precum a fost Ulise,
Slăvitu-ţi tată, de-ngrijea de dânsul
La Troia, ţara patimilor noastre,
Că n-am văzut ţiind pe faţă zeii
Nicicând aşa cum ajuta Minerva
Făţiş pe tatăl tău. De-ar vrea tot astfel
Să ţie şi la tine, să te-ajute,
Cum şi-ar uita de nuntă peţitorii!“
Iar socotitul Telemah îi zise:
„Eu nu mai cred, mărite doamne Nestor,
Să văd de-acum urarea ta-mplinită,
Căci e prea mare vorba ce-ai rostit-o;
Ea mă uimeşte. Nu pot să-mi închipui
Înfăptuirea ei nici dacă zeii
Ar vrea cu dinadins aşa să fie“.
Grăi Minerva cea cu ochi albaştri:
„Ce vorbă ţi-a scăpat din paza gurii,
Tu,Telemah? Să vrea un zeu, că lesne
L-ar izbăvi pe om şi din departe.

Dar eu aş vrea, chiar după multe-amaruri,
Mai bine să mă-ntorc la mine-n ţară
Să văd sosită ziua înturnării,
Decât să pier la-ntorsul meu acasă,
Cum a pierit sărmanul Agamemnon
În cursa lui Egist şi-a Clitemnestrei,
Soţia lui. Ci-i drept că nici chiar zeii
Nu pot scuti de moartea cea firească
Pe cine lor li-i drag, dacă-l doboară
Necruţătoarea soartă, mâna morţii".
Dar socotitul Telemah răspunse:
„Să nu vorbim, o, Mentor, despre asta,
Deşi ne doare. Nu-i nimica sigur
De-ntorsul lui Ulise. Pân-acuma
Pieirea i-au voit nemuritorii.
Dar voi să-l mai întreb acum pe Nestor,
Căci el cu-nţelepciunea şi dreptatea
Întrece pe ceilalţi; împărăţit-a,
Precum se zice, vârste trei de oameni

328 În concepţia poetului (*Moira*) reprezintă o forţă ineluctabilă şi irezistibilă, în faţa căreia trebuie să cedeze arbitrariul divinităţilor antropomorfe. Zeus însuşi nu i se poate opune, cum se vede limpede din episodul morţii lui Sarpedon în *Iliada*, XVI, 433-443.

337 După *Iliada*, I, 250-252, în lunga-i viaţă Nestor ar fi văzut apunând două generaţii de viteji. Pentru grecii din epoca clasică, o generaţie echivala cu o treime de veac.

Şi-n faţă-mi pare asemenea cu zeii.
O, Nestor Neleiene, spune-mi mie,
Te rog, tot adevărul. Cum se stinse
Al ţării domn mai mare Agamemnon
Şi unde-i fuse-atuncea Menelaos?
Ce moarte i-a urzit Egist vicleanul
Lui Agamemnon, de-a putut răpune
Pe unul mai bărbat ca el? Ori poate
Din Argosul ahaic Menelaos
Lipsea, căci el umbla pierdut în lume,
De-a cutezat Egist pe crai s-omoare?"
Iar călăreţul Nestor îi răspunse:
„Ţi-oi spune toate, cum au fost aieve,
Copilul meu. Ţi-nchipui şi tu singur
Cum s-a-ntâmplat. Să-l fi găsit acasă
În viaţă pe Egist venind din Troia
Bălanul Menelaos, nu ţărâna
L-ar fi acoperit pe el la moarte,
Ci câini şi corbi l-ar fi mâncat pe dânsul,
Zvârlit pe câmp departe de cetate.
Şi nu l-ar fi jelit nicio femeie.
Căci fapta-i fuse prea nelegiuită.
Că-n vreme ce noi tot luptam la Troia,
El huzurind în fundul ţării Argos

Cea cu păşuni de cai, umbla cu vorba
Stăruitor să-nşele pe soţia
Lui Agamemnon. La-nceput respinse
Mărita Clitemnestra mârşevia,
Căci ea era de treabă şi asupra-i
Veghea un cântăreţ pe care-Atride,
Plecând la Troia, dinadins îl puse
Să-i străjuie nevasta. Dar la urmă,
Când cei-de-sus meniră-a ei cădere,
Atunci Egist pe cântăreţ îl duce
Într-un ostrov pustiu şi-l lasă-acolo
Spre-a fi mâncat de păsări răpitoare.
Apoi voios că se-nvoi cu dânsa,
O ia cu sine-acasă. Multe buturi
Mai arse pe-ale zeilor altare
Şi închină la temple multe-odoare
De ţesături şi aur; lucru mare,
Neaşteptat de dânsul, isprăvise.
În vremea asta eu cu Menelaos
Ca buni prieteni am plecat din Troia.
Şi amândoi corăbiam pe mare.
Dar când eram la sfântul Suniu, capul

[383] Suntu: promotoriul Atticei, închinat Athenei şi lui Poseidon care-şi aveau aici templele, vizibile până departe.

Ţinutului Atenei, iată Febos,
Cu blândele-i săgeţi ochind, ucise
Pe unul Frontis, fiul lui Onetor,
Cârmaciul lui Atride Menelaos,
Când se ţinea cu mânele de cârma
Corăbiei ce alerga pe valuri,
Pe Frontis care-n lume n-avea seamăn
La cârmuit de vase pe furtună.
Se-nlimăni acolo Menelaos,
Cu toată graba lui, să-ngroape soţul,
Să-şi facă cea din urmă datorie.
Dar când şi el călătorind pe mare
Cu vasele-i în fuga lor ajunse
La muntele cel răsărit Malea,
Străvăzător-departe Joe-i dete
Un drum nenorocit, stârni asupra-i
Vijelioase vânturi şi cât munţii
Năpraznice talazuri, şi în două

[385] În graiul figurat al poetului, „blândele-i săgeţi“ ale zeului exprimă ideea unei morţi neaşteptate, lipsită de chinuri.

[388] Riguros vorbind, corăbiile epocii homerice n-aveau cârmă; orientarea vasului se făcea cu ajutorul unei vâsle de mari dimensiuni, nefixată de pupă şi manevrată cu mâna.

[397] Promontoriu la extremitatea sud-estică a Peloponesului, faimos pentru anevoiţa de a-l ocoli din pricina furtunilor violente.

Curmându-i flota, parte o împinse
Spre Creta, unde locuiau cidonii
Pe lângă apa lui Iardan. Răsare
La capătul Gortinei, nalt și neted,
Un stei de piatră-n mare, iar la stânga
Talazuri grele Austrul alungă
Spre limba de pământ pe unde-i Festos,
Și valuri mari iezește-o stană mică.
Aci sosiră vasele; vâslașii
De cumpănă cu chiu cu vai scăpară,
Dar vasele de stânci le sparse valul,
Iar alte cinci corăbii, negre-n ciocuri,
De apă și de vânt fiind purtate,
Ajunseră-n Egipet. Și pe vremea
Când Menelaos dup-averi și hrană
Cu flota-i colinda străinătatea,

[403] Cidonii erau o populație din nord-vestul Cretei. O apă cu numele Iardanos era necunoscută grecilor din epoca clasică; e vorba, poate, de o reminescență feniciană, limbă în care cuvântul *iardan* are semnificația comună de râu.

[405] Oraș din Creta, la poalele muntelui Ida. În zilele noastre s-a descoperit aici o lungă inscripție cu caracter juridic, unul din cele mai important „coduri" din epoca arhaică a Greciei.

[408] Una din capitalele Cretei preelenice, pe țărmul de sud al insulei. Cercetările arheologice au scos aici la iveală ruinele impresionante ale unui palat datând din mileniul al II-lea î.Hr.

Egist în țară săvârși urgia,
Ucise pe-Agamemnon și supuse
Poporul. Șapte ani a fost tiranul
Micenii cea cu aur mult. În anul
Al optulea-i veni de sus pieirea:
Întors Orest cel nobil din Atena
Ucise pe Egist care-omorâse
Cu vicleșug pe scumpul său părinte;
Și dup-acest omor dădu un praznic
Argiilor, făcu înmormântarea
Mișelului Egist și-a urgisitei,
Nevrednicei lui mame Clitemnestra.
Și tot atunci sosi și Menelaos
Viteazul aducând avere multă,
Pe cât putu să-ncapă în corăbii.
    Și tu, iubite, îndelung departe
Nu pribegi lăsând acas-avutul

[420] Textual: „a domnit asupra Micenei". *Tyrannos* (în înțelesul de „uzurpator al unei puteri la care nu e îndreptățit") nu e folosit de Homer: termenul, ca și noțiunea, își fac apariția în epoca arhaică a Greciei (secolele VII-VI î.Hr.).

[421] La fel ca în *Iliada* (VII, 180; XI, 46), cetatea de scaun a lui Agamemnon are în *Odiseea* faima unui oraș bogat, pe deplin confirmată de descoperirile arheologice făcute acolo în a doua jumătate a secolului trecut.

[423] În miturile mai noi, Oreste nu va mai veni din Atena, ci din Crisa, oraș în Focida.

Şi oameni desfrânaţi să nu te prade
Averea ta-mpărţind şi drum zadarnic
Să baţi în lume. Doar la Menelaos
Te sfătuiesc şi zic să mergi. El singur
Venit-a de curând de prea departe,
Din ţar-acelor oameni, de la care
Nu poate-avea nădejde de-a se-ntoarce
Tot omul care-i abătut de vifor
Pe marele noian pe unde doară
Nici păsări într-un an nu pot să vie,
C-aşa-i de mare,-ngrozitor noianul.
Deci du-te tu la el cu-ai tăi pe mare,
Ori, dacă vrei, pe jos. Tu ai teleagă
Şi cai la îndemână, ba te-ajută
Şi fiii mei, căci ei te pot petrece
Pe calea ta spre sacrul Lacedemon
Pe unde e bălanul Menelaos.
Tu roagă-te să-ţi spună el ce ştie,
Doar nu te va minţi, că-i prea cuminte".
Aşa vorbi. Iar soarele-asfinţise
Şi-a fost amurg. Atunci Minerva zise:
„Frumos, ce-i drept, ai cuvântat, bătrâne,
Dar hai, tăiaţi voi limbi de pe altare

450 Sparta, în Laconia, pe malul râului Eurotas.

Şi vin amestecaţi spre închinare
Neptunului şi altor zei, ca-n urmă
Să ne vedem de somn, că-i tocmai vremea.
Lumina-apuse acum, veni amurgul
Şi la ospăţul zeilor nu-i bine
Să-ntârziem mai mult, ci să-ne-ntoarcem".
Aşa grăi, şi dânşii ascultară.
Iar crainicii pe mâni le toarnă apă,
Cu vin feciorii vârfuiesc ulcioare.
Ei gustă-ntâi şi-mpart la toţi potire,
Aruncă limbi pe foc, apoi se scoală
Şi-nchină vin. Iar după ce-nchinară
Şi-şi mulcomiră pofta cu băutul,
Minerva-atunci şi Telemah zoriră
Spre vasul albiat napoi să plece.
Dar îi ţinu, aşa luându-i, Nestor:
„Ferească Dumnezeu ca voi să mergeţi
La vasul vostru astfel de la mine
Ca de la un calic, sărac cu totul,
Ce n-are-un aşternut, un ţol în casă

480 Textul grec nu vorbeşte de o *punte* („pod" în traducerea românească) pentru motivul că în epoca descrisă de poet corăbiile nu erau acoperite (cf. Tucidide, I, 10). Navigaţia fiind în cele mai multe cazuri o simplă plutire de-a lungul coastelor, în chip obişnuit echipajul îşi petrecea nopţile pe uscat.

Spre odihnirea lui şi-a unui oaspe.
Ba niciodată n-are să se culce
Pe podu-unei corăbii tocmai fiul
Viteazului Ulise, câtă vreme
Eu vieţuiesc şi am feciori acasă
Ce pot primi pe cei ce vin la mine“.
Grăi Minerva cea cu ochi strălucii:
„Că bine-ai zis, tu, dragul meu moş Nestor;
Se cade Telemah să mi te-asculte,
C-aşa e mai cu cale. El cu tine
Să meargă la palatul tău să doarmă,
Iar eu la vasul negru mă voi duce
Spre-a da curaj la oameni şi-a le spune
Ce trebuie, căci între ei eu singur
Sunt mai bătrân; ceilalţi care-l urmează
Din dragoste, sunt tineri, toţi de-o seamă
Cu inimosul Telemah. Acolo
Dormi-voi în corabie-astă-noapte,
Iar mâne dimineaţă mă voi duce
La cauconii cei viteji, la care
Mă cheamă grea şi veche datorie,
Iar tu pe Telemah, fiindu-ţi oaspe,
Trimite-l c-o teleagă şi cu unul
Din fiii tăi; dă-i caii cei mai sprinteni

Şi mai voinici“. Aşa vorbi Minerva
Şi-apoi se mistui în chip de vultur.
Uimiţi văzură toţi minunea asta
Şi Nestor se miră văzând cu ochii;
Luă de mână pe fecior şi-i zise:
„Iubitul meu, de bună seamă fi-vei
Bărbat ales şi vrednic, dacă zeii
Te însoţesc aşa din tinereţe.
Nu poate fi la mijloc decât unul
Din zeii din Olimp, şi-acela-i fiica
Lui Joe, zâna cea biruitoare,
Minerva care printre-argii la Troia
Cinstea şi pe viteazul tău părinte.
Ajută-ne, stăpâno, şi dă-mi mie,
Iubiţilor mei fii, soţiei mele
Cea vrednică de cinste, slavă naltă.
Ţi-oi prinosi o juncă lată-n frunte,
Neîmblânzită şi neînjungată
Şi polei-voi coarnele-i cu aur“.
Aşa ură, şi-l auzi Minerva.
Iar după asta călăreţul Nestor,
Urmat de gineri şi de fii, purcese
Spre casele lui mândre. Când sosiră
Cu toţii la palat, acolo-n sală

Pe rând şezură-n scaune şi-n jeţuri.
Şi cum veniră, în ulcior bătrânul
Amesteca cu apă un vin dulce
De unsprezece ani, ce-l deschisese
Şi-abia îl destupase chelăriţa.
Din el stropind, se tot ruga de fiica
Celui-de-sus ce-nvolbură furtuna,
Iar după ce-nchinară şi băură
Cât vrură ei, se duse fiecare
La el acasă să se culce. Numai
Pe Telemah, odrasla lui Ulise,
L-opri acolo Nestor ca să doarmă
Pe pat strujit în tinda cea cu boltă
Răsunătoare, şi cu el alături
Pe Pisistrat, lăncer destoinic, steagul
Voinicilor, feciorul-i care singur
Mai rămăsese ne-nsurat acasă.
Iar Nestor însuşi se culcă în fundul
Înaltei curţi. Soţia lui, crăiasa,
Îi pregăti cu toate cele patul.
A doua zi când se iviră zorii

[538] Cum s-a arătat în alt loc „palatul“ homeric neavând încăperi destinate oaspeţilor, aceştia erau obişnuit puşi să doarmă în vestibulul (acoperit) al marii săli de ospăţ (*megaron*).

Trandafirii, Gerenianul Nestor
Din pat se scoală, iese şi s-aşază
Pe pietrele cioplite, netezite,
Strălucitoare marmură pe care
Şedea Neleu cel înţelept ca zeii.
Dar el murise, şi ca domn cu sceptrul
Şedea acuma Nestor, turn de veghe
Al neamului ahaic. Din iatace
Ieşind, s-au strâns în juru-i toţi feciorii,
Ehefron, Stratiu şi Perseu şi-Aretos
Şi ca un zeu de chipeş Trasimede;
Al şaselea fu Pisistrat voinicul.
Aduseră şi-l aşezară-alături
Pe Telemah. Le zise-atunci bătrânul:
„Grăbiţi-vă, copii, să-mi faceţi voia
Ca să-mbunăm nainte pe Minerva,
Că ne-a venit făţiş la sărbătoare.
La câmp să meargă unul cât mai iute
Să spună ca să mâne-ncoa văcarul
O juncă de jertfit, şi altul iară

[547] Astfel numit după un oraş din Messenia unde Nestor îşi petrecuse tinereţea. Cf. *Iliada*, II, 328.

[554] Aluzia la feciorii (mai departe, şi la ginerii) lui Nestor, strânşi în jurul părintelui şi socrului cu prilejul sacrificiului matinal, lasă să se înţeleagă că – la fel cu *genos*-ul lui Priam – *genos*-ul lui Nestor locuia într-o singură, vastă, locuiţă (cf. *Iliada*, VI, 250 şi, mai sus, versurile 523-524).

Să meargă şi s-aducă de la vasul
Lui Telemah pe toţi ai lui tovarăşi,
Afară de vr-o doi. Şi-n urmă altul
Să cheme pe Laerches aurarul
Să poleiască coarnele la juncă.
Ceilalţi rămâneţi toţi pe loc şi spuneţi
Femeilor din casă s-aibă grijă
De-a pregăti o masă-n toată sala,
Să care-apoi şi scaune şi lemne
Şi apă de spălat pe mâni curată".
El zise, iar ei toţi se sârguiră.
Veni şi junca de la câmp, veniră
Şi cei de la corabia cea iute,
Şi faurul ce sculele-i de-aramă,
Uneltele-i de meşteşug, ilăul
Şi cleştele cel tare şi ciocanul
Cu care el putea să bată aur.
Veni şi Palas spre a fi de faţă
La jertfele ce-aveau să-i deie. Nestor
Dădu bucăţi de aur lui Laerches.
Tot el bătu şi coarnele junincii

[580] Textual: bronzarul, după metalul cel mai frecvent întrebuinţat: în greaca epocii clasice acelaşi termen va indica pe „faur" în general, deci pe fierar.

Le polei cu ele, ca Minerva,
Privindu-şi darul, s-aibă bucurie.
De coarne duse junc-atunci Ehefron
Şi Stratiu, iar din casă-aduse-agheasmă
Într-un lighean împodobit Aretos,
În stâng-avea un coş cu orz. Acolo
Veni şi Trasimede-oşteanul vrednic
Cu o secure ascuţită-n mână
Să taie vita; iar Perseu sta gata
Cu vasul pentru sânge. Călăreţul
Moş Nestor începu să facă slujba
Cu orzul, cu agheasma şi, zeiţei
Rostindu-i calde rugi, zvârli în flăcări
Un smoc de păr tăiat din capul vitei,
Şi-ndat-apoi, când ei sfârşiră ruga,
Şi presărară orzul, Trasimede
Cel neînfricoşat, venind aproape,
Izbi în ceafă vita cu toporul
Şi coardele răzbindu-i, el îi frânse
Vârtutea vieţii. Chiuiră-ndată
Nurorile şi fetele lui Nestor

[591] Prin „agheasmă" nu se înţelege apă sfinţită, ci apă lustrală, destinată spălatului mâinilor înainte şi după sacrificiu. Cf. totuşi, departe, versurile 603-605.

Şi-a lui nevastă Evridice, fiica
Mai mare-a lui Climenos. După asta
Ei junca ridicând de pe pământul
Umblat pe multe căi, o sprijiniră,
Iar Pisistrat, podoaba tinerimii,
O înjunghe. Când sângele-i cel negru
Se scurse tot şi n-avea viaţă-n oase,
O-mbucăţiră-ndată şi tăiară,
Cum se cuvine, buturile toate
Şi le-nveliră-n prapuri îndoite
Şi puseră deasupra carne crudă.
Ardea despicături atunci bătrânul
Şi peste ele picură vin negru,
Iar tinerii ţineau frigări în mână.
Când coapsele-au fost arse şi gustară
Din măruntaie toţi, înfeliară
Şi-nfrigăriră carnea cea rămasă.
Ţiind apoi frigările-ascuţite,
Au început s-o frigă pe jeratic.
    În vremea asta dalba Policaste,
Copila cea mai tânăr-a lui Nestor,
Pe Telemah îl duse să se scalde.
Şi-l îmbăie şi-l unse cu miresme,
Şi-l învăscu într-o manta şi-o haină,

Şi de la scaldă el ieşi ca zeii
De mândru la privit; apoi se duse
Şi-aşeză pe-alăturea de Nestor,
Iar când fu carnea friptă şi luată
De peste foc, şezură ei la masă.
Trebăluiau în preajmă oameni harnici
Şi vin turnau în cupe mari de aur.
Când ei de-ajuns mâncară şi băură,
Luă cuvântul şi-ncepu moş Nestor:
    „Copiii mei, aduceţi telegarii
Şi înjugaţi-i, şi grăbiţi-i calea
Lui Telemah". Aşa grăi, iar dânşii
Cu drag îl ascultară. Caii repezi
Ei iute la teleagă-i înjugară.
Iar chelăriţa puse vin şi pâne
Şi udătură ce o gustă domnii
Din neam de zei. Sui apoi în carul
Cel prea frumos băiatul lui Ulise,
Şi Pisistrat, alăturea de dânsul
Suindu-se, luă în mână frâul
Şi telegarii şi-i sili cu biciul,
Iar ei voios zburară pe câmpie,
Lăsară Pilos, nalta lor celate,
Şi cât e ziua clătinară jugul.

Când soarele-asfinţi şi orice cale
Fu adumbrită, ajunseră la Fera,
La locuinţa lui Diocle, fiul
Lui Ortiloh, născutul din Alfeos.
Acolo dânşii petrecură noaptea,
Iar el le dete daruri de-ospeţie.
A doua zi, când se iviră zorii
Trandafirii, ei înjugară cai
Şi-n carul zugrăvit suind, plecară
Pe poarta cea cu bolţi răsunătoare,
Plesniră roibii, care şi-o zbughiră.
Trecură prin ogoarele câmpiei
Şi drumul pân' la capăt şi-l făcură,
Aşa-i purtau de repezi telegarii.
În vremea asta soarele apuse
Şi căile se-ntunecară toate.

[658] Localitate necunoscută, undeva în drumul dintre Pilos şi Sparta, de-a lungul văii râului Alfeu. Alt oraş Ferai în Messenia, la poalele muntelui Taiget.

[659] După *Iliada*, V, 542 şi urm., doi feciori ai acestuia participanţi la expediţia troiană, ar fi fost ucişi de Eneas.

[685] Mai exact: împodobit cu încrustaţii sau aplice de bronz, sau chiar cu metale preţioase. Cf. *Iliada*, IV, 226, şi XXIII, 503.

CÂNTUL IV

Sosiră ei în Lacedemon, ţara
Cea cuncavă şi plină de ponoare,
Şi poposiră-acasă la slăvitul
Războinic Menelaos. Nemeriră
Când el cu oameni mulţi de-ai lui la curte
Benchetuia la o-ndoită nuntă:
Îşi mărita mândreţe de copilă
Şi-o trimetea la fiul lui Ahile
Cel războitor de cete, după vorba
Ce-i dase şi-i jurase el la Troia,
Şi nunt-acum puneau la cale zeii.
El petrecea pe fata lui cu care,
Cu telegari departe, la oraşul
Vestit al mirmidonilor, pe unde

[7] Hermiona. Cf., mai jos, versurile 20-23.
Neoptolemos. Cf. III, 256 şi, mai departe, XI, 679-725.

Era stăpân feciorul lui Ahile.
Şi aducea pe fata lui Alector,
Locuitor în Sparta, ca mireasă
Lui Megapentes cel voinic, feciorul
Mezin al lui, mlădiţa unei roabe,
Căci n-avu parte de la zei Elena
Să aibă alt copil, de când născuse
Pe Hermiona, fiica-i drăgălaşă,
Sulegetă ca Venera de aur.
    Aşa benchetuiau în casa mare
Şi petreceau vecinii şi tot neamul
Lui Menelaos. Între dânşii
Un cântăreţ dumnezeiesc cu lira-i
Cânta, şi-n vreme ce ţinea el hangul,
Doi căluşeri se tot roteau la mijloc.
    Atunci la poarta curţii se opriră
Din cale Telemah şi al lui Nestor
Fecior chipos, cu carul lor, cu caii.
Ieşi nainte şi-i văzu pe dânşii
Eteoneus, slujitorul harnic,
Mai-marele-ntre slugile domniei,
Şi se grăbi a-nştiinţa stăpânul.
S-apropie de el şi-i zise astfel:
    „Mărite doamne, doi străini veniră,

Doi oameni care par a fi din viţa
Puternicului Joe. Orânduieşte
Ce-i de făcut: să dezlegăm noi caii
Din teleaga lor, ori e mai bine
Să-i îndrumăm în gazdă la un altul?"
Dar se răsti bălanul Menelaos:
    „Eteoneus, fiu al lui Boetos,
Tu nu erai aşa tehui nainte,
Dar iat-acuma buiguieşti ca pruncii.
Nu furăm şi noi ospătaţi de alţii
De-atâtea ori pân-am sosit în ţară
Şi ne-a scăpat apoi de cazne Joe?
Dar hai sloboade caii lor mai iute
Şi adu-i pe străini aici la masă".
    Cum auzi, el prin conac se duse
Şi porunci la slugi ca să-l urmeze.
Ei caii asudaţi îi deshămară
Şi-n grajduri îi legară de căpestre
Şi le-aruncară-apoi ovăz în iesle
Şi-ovăzul cu orz alb amestecară.
Şi traseră teleaga şi-o proptiră
De-al grajdului scânteietor părete,
Iar pe străini îi duseră-n palatul
Dumnezeiesc. Şi ei privind la toate,

Se minunau de curtea-mpărăţiei.
Părea că străluceşte-n tot palatul
Lumină ca de soare ori de lună.
Şi după ce şi-au desfătat privirea,
Ei fură duşi la baie, de intrară
Şi se-mbăiară-n scalde lustruite.
Când roabele-i lăură, i-oleiră
Şi-i învăscură-n straie moi de lână,
Se aşezară lângă domn pe jeţuri.
    Aduse apă de spălat pe mână
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi le întinse-o masă geluită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi dete pâne şi bucate multe
Poftindu-le din tot ce-avea păstrate,
Şi-un bucătar aduse-apoi friptura
De carne felurită şi mai puse
Pe lângă ei câte-un potir de aur.
Cu mâna craiul îi pofti şi zise:
    „Mâncaţi întâi şi chefuiţi. Pe urmă,
Când voi veţi fi cinat cu noi la masă,

[65] Răspândită de mulţimea obiectelor preţioase din palatul lui Menelau, scânteierea ce reţine privirile celor doi tineri e explicată în versurile 100-104.

Vă întrebăm cine sunteţi, că nu vi-s
Părinţii dintr-un neam lipsit de vază.
De bună seamă sunteţi fii de oameni
Purceşi din zei, de domni ce poartă sceptru".
Aşa vorbi. Apoi luând friptura,
Un spate gras de bou ce-i sta-nainte,
Ca parte-a lui de cinste, o puse-n faţă
Străinilor. Ei mâinile-ncepură
Să-ntindă la bucatele gătite.
Iar când de-ajuns mâncară şi băură,
Numaidecât feciorul lui Ulise,
De Pisistrat apropiindu-şi capul
Spre-a nu fi auzit de alţii, zise:
    „Ian uite, dragul meu, tu, Nestorene,
Prin sala asta ce frumos răsună!
Ce strălucire de argint, de aur,
De-aramă şi de chihlimbar şi fildeş!
Doar în Olimp de-o fi cumva la Joe

[88] Epitetul pompos, şi care revine cu regularitate ori de câte ori e vorba de *basilei*, nu trebuie să ne înşele asupra faptului că regalitatea homerică nu e o monarhie de drept divin, ci o demnitate electivă. Cf. mai sus notele la I, 525 şi 531.

[101] Interpreţii şovăie în traducerea genitivului *elektrou*, care ar putea veni fie de la nominativul *elektron* (chihlimbar), fie de la *electros* („electru" – cunoscutul aliaj de aur şi argint). În legătură cu chihlimbarul, vezi nota la XV, 608.

Aşa palat. Ce frumuseţi nespuse
Şi ce minuni! Uimirea mă cuprinde!“
Luă Atride seama când şoptiră
Şi le rosti cuvinte zburătoare:
„Copiii mei, nu-i niciun om pe lume
De semuit cu Joe, căci palatul
Şi-avutul lui n-au moarte niciodată.
Doar între oameni pot să fie unii
Mai mult sau mai puţin bogaţi ca mine.
Ci multe-am pătimit şi multă vreme
Pe lume-am rătăcit până ce adus-am
Averea pe corăbii. Tocma-n anul
Al optulea venii din pribegia
Din Chipros, din Fenicia, din Egipet.
Fusei la etiopi, la cei din Sidon
Şi la erembi, şi-n Libia, pe unde

[117] Legăturile lumii egeene cu centrele meşteşugăreşti şi neguţătoreşti ale Feniciei se oglindesc într-o serie de episoade ale poemelor homerice. În special Sidonul, cel mai prosper din aceste centre – cel mai renumit pentru dibăcia meşterilor lui – e pomenit în *Iliada* (VI, 289-291; XXIII, 740-745), ca şi în *Odiseea*, IV, 821; XIII, 394 şi XV, 564.

[118] Erembi, populaţie necunoscută, după toate probabilităţile din Asia Anterioară.

La miei le creşte coarnele deodată
Şi oile pe an de trei ori fată.
Acolo nici stăpânul, nici păstorul
Nu sunt lipsiţi de brânză şi de carne
Şi lapte dulce, că mereu tot anul
Sunt alăptate oile şi mulse.
Ci-n vreme ce mi-agoniseam avere
Cutreierând meleagurile-acele,
Pe frate-meu un altul îl ucise
Hoţiş, pe nevestite, prin trădarea
Soţiei lui cea procletă. De-aceea
Eu n-am plăcere-a stăpâni averea;
Veţi fi ştiind şi voi din auzite
De la părinţi, oricare vor fi dânşii,
Că multe-am mai păţit; mi se prădase
Palatul meu cuprinzător de multe
Şi mari comori. Mai bine-aveam acuma
A treia parte din avutul casei
Şi-n viaţă să fi fost aceia care
Pieriră-atunci cât a ţinut războiul
Pe câmpul de la Troia, aşa departe

[119] Versul era felurit înţeles încă din Antichitate. După Aristotel, *Historia animalium*, VIII, 28, mieii în chestiune s-ar fi născut cu coarne; după Herodot (IV, 29), căldura Libiei ar fi favorizat creşterea lor rapidă.

De Argos cel păscut de cai! Adese
Pe toți mă pun a-i tângui și a-i plânge
Când stau în casă singur; ba cu plânsul
Mă răcoresc, ba încetez, că iute
De vaietul cel fioros te saturi.
Pe toți îi plâng și după toți mă doare,
Dar nu așa ca după unul singur,
De-a cărui amintire mi-este somnul
Și masa de nesuferit, căci nimeni
Din toți ai noștri n-a răbdat mai multe
Și mai cumplite cazne ca Ulise.
Menit a fost să sufere sărmanul,
Iar eu în veci să tot oftez de doru-i,
Că-i dus de mult. Nici nu știm dacă dânsul
E viu sau mort. L-o fi jălind bătrânul
Laerte și-nțeleapta Penelopa
Și Telemah, pe care-l părăsise
Abia născut acasă". Asta zise,
Și Telemah, de dorul lui Ulise,
Fu-nduioșat și-l podidiră lacrimi
Din pleoape pe obraji, când auzise
De tatăl său. Și apucându-și haina
Cea porfirie o trase peste față.
Dar craiul îl ghici. Gândi în sine

Să-l lase-a pomeni de-al lui părinte
Ori să-l întrebe și să-l cerceteze.
Și-n vreme ce el cugeta la asta,
Din nalta-i, miresmata ei cămară
Veni Elena, asemenea Dianei
Cea cu săgeți de aur. Iar Adrasta
Un scaun bine-făurit i-aduse,
Alcipa un chilim de lână moale,
Iar Filo un paner de-argint ce-i dase
Alcandra, a lui Polib soție, care
Sălășuiau în Teba din Egipet
Și-aveau în casă mare bogăție.
Polib atunci în dar lui Menelaos
Îi dete două căzi de-argint și două
Tripeduri și talanți de aur zece.
Deosebit îi dărui Elenei
Nevastă-sa neprețuite daruri:
O furcă de-aur, un paner cu roate,
Întreg de-argint și împletit deasupra
Pe margine cu aur. Scula asta,

[175] În a doua jumătate a mileniului II î.Hr., sub dinastiile a XVIII-a și a XIX- a, Egiptul trece în ochii contemporanilor drept țara cea mai plină de aur, prada lungilor campanii în Asia Anterioară, în Africa Orientală și în Nubia.

[177] Scăldători. Cf., mai sus, versul 68.

Cu tort ticsită, i-o aduse-acuma
Şi-o puse-n faţă Filo cămăraşa,
Lungind deasupra-i furca cea de aur
Cu caier stânjeniu. Şezu Elena
Pe scaunul ce-avea pe sub picioare
Un scăunel şi începu deodată
Pe soţul ei să-ntrebe: „Ştim noi cine
Sunt oamenii care-au venit acasă
La noi, tu, preamărite-al meu bărbate?
Mă-nşel cumva? Ori adevăr voi spune?
Dar inima-mi dă ghes, că niciodată
Eu nu văzui atât-asemănare
La un bărbat şi nici la o femeie,
De stau crucită când mă uit! vezi colo
Cum el arată aidoma feciorul
Ne-nvinsului Ulise; îmi pare mie
Că-i Telemah, pe care el, vestitul
Între bărbaţi, îl părăsise-acasă
Abia născut, când voi v-aţi dus la Troia,
Setoşi de crunt război, ca să vă bateţi
De dragu-unei nemernice ca mine".
Bălanul Menelaos îi răspunse:
„La fel gândisem chiar acum, femeie.
Aşa era întocmai şi Ulise,

Aceleaşi mâini, aceeaşi uitătură,
Acelaşi cap şi tot aceleaşi plete.
De el acum eu mi-adusei aminte
Şi povesteam ce cazně, ce obidă
De dragul meu a suferit sărmanul,
Şi-un plâns amar purcese atunci din ochii
Flăcăului, şi faţa el de jale
Şi-acoperi cu haina-i porfirie".
Luă cuvântul Pisistrat şi zise:
„Nălţate doamne, fiu al lui Atreus,
E drept ce spui, e fiul lui Ulise;
Ci-i cumpănit şi se sfieşte dânsul,
Aşa venit cum e de-ntâia oară,
Să nu rostească vorbe negândite
În faţa ta, de-a cărui cuvântare
Ca de un zeu ni se desfat-auzul.
Ca să-l petrec, pe mine mă trimise
Părintele meu Nestor călăreţul,
Căci prea dorea pe tine să te vază,
Ca tu să-i dai un sfat la tot ce are
De spus sau de făcut, că multe-i dat să pată
În casa lui un fiu al cărui tată
E dus, când n-are-apărători pe alţii
Şi-i singur cum e fiul lui Ulise,

Că tatăl său e dus, şi-acum niciunul
Nu-l apără de răutate-n ţară".
Grăi atunci bălanul Menelaos:
„La mine-n casă-i, doamne, chiar băiatul
Acelui scump prieten, care bietul,
De dragul meu, s-a canonit o viaţă
Şi care socoteam că între-ai noştri
Mai scump decât oricare-avea să-mi fie
De ne-ajuta pe noi stăpânitorul
De pe Olimp napoi să ne întoarcem
Pe mare în corăbiile noastre,
I-aş fi zidit în Argos o cetate
Şi un palat, şi-acolo din Itaca
L-aş fi adus pe el cu tot avutul,
Cu fiul lui, cu toţi locuitorii
Cetăţii lui, c-aş fi golit în Argos
Vreun oraş din prejurimi, din cele
Supuse mie. Aici fiind aproape,
Ne-am fi-ntâlnit adese şi nimica
Şi nimenea n-ar fi putut să curme
Iubirea dintre noi şi bucuria
Pân' nu ne-ar fi acoperit viaţa
Al morţii nor cernit. Dar fericirea
Ne-o pizmui un zeu, care pe bietul

Ulise singur nu-l întoarse-n ţară".
Aşa vorbi. Şi toţi cuprinşi de jale
Se-nduioşară. Şi plângea copila
Lui Joe-atunci, Elena argeiana,
Plângea şi Telemah, chiar Menelaos
Cu ochii-nlăcrimaţi a fost şi fiul
Lui Nestor, Pisistrat, că-şi amintise
De Antiloh, de frate-său, viteazul
Neasemuit, ucis de Memnon, fiul
Fălos al Aurorei. Şi la dânsul
Gândind, rosti cuvinte-naripate:
„De câte ori te pomeneam pe tine
Şi stam de vorbă între noi acasă,
Moş Nestor ne spunea, o, preamărite,
Că tu eşti omul dintre toţi cel mai cuminte.
Deci dacă-i chip, ascultă-acum la mine.
Nu-mi place mie bocetul la masă.
Doar o să vie ziua cea de mâne
Şi nu mă supăr dac-atunci jăli-veţi
Pe orice muritor care s-ar stinge.

[258] Fiind după legendă, fiică a Ledei, şi soră celor doi semizei Castor şi Pollux, Elena e pentru Homer odrasla lui Zeus (*Iliada*, III, 199, 238, 418, 426). Poeţii mai noi îi vor atribui o altă ascendenţă şi o legendă simţitor deosebită.

Că pentru bieţii oameni numai una
E cinstea cea din urmă; să-ţi tai părul
Şi pe obraz să laşi să-ţi curgă lacrimi.
Doar a pierit şi frate-meu, şi n-a fost
În oaste cel mai nebărbat din Argos.
Vei fi ştiind-o tu. Eu niciodată
Nu fui cu el şi nu-l văzui. Se zice
Că pe-Antiloh nu-l întrecea niciunul
În repejune şi-n războinicie“.
Bălanul Menelaos îi răspunse:
„Iubitul meu, grăit-ai tot ce poate
Grăi şi face-un om cu cap şi-n vârstă
Mai naintat ca tine. Nu mă miră;
Ca fiu al unui tată cum e Nestor,
Tu cugeţi sănătos. Se vede lesne
Vlăstarul unui om pe care Joe
L-a fericit ca soţ şi ca părinte,
Că-i dete necurmată bucurie,
Ca el tihnit să-şi ducă bătrâneţea
În casa lui şi feţii lui să fie
Întregi la minte şi-osebiţi în arme.
Lăsăm dar la o parte tânguitul
Cu care-am început şi să ne punem
Din nou la cină. Apă să ne toarne

Din nou pe mâini. De povestit e vreme
Şi mâne între Telemah şi mine.“
Aşa vorbi, iar harnica lui slugă
Asfalion pe mâni le toarnă apă,
Şi dânşii la bucatele gătite
Încep să-ntindă mâinile grăbite.
Atunci Elena-avu o altă grijă:
Pe loc prelinse-n vinul lor de masă
Un leac ce-alină orice dor şi jale,
Un balsam uitător de orice rele.
Oricine înghiţea din el când vinul
L-amesteca cu apă într-o cană,
În ziua aceea nu vărsa pe-obrazu-i
Un strop de plâns, să fi murit chiar mama-i
Ori tatăl lui, ba chiar naintea-i
Cădea zdrobit un frate-al lui sau fiul
Şi el vedea sfârşitul lor cu ochii;
Aşa de bune, măiestrite daruri
Avea Elena date de soţia
Lui Tonos, Polidamna din Egipet,
Pe unde ţărna darnică-n bucate
Dă foarte multe leacuri, multe bune
Şi rele laolaltă amestecate
Şi oamenii mai mult decât oriunde

Sunt iscusiţi lecuitori de boale,
Căci ei se trag într-adevăr din Peon,
Vindecătorul zeilor. În urmă,
Când puse leacul şi-ndemnă să toarne
În cupe vinul, cuvântă Elena:
„Nălţate Menelaos şi voi fiii
Vestiţilor viteji, de bună seamă,
Ca unul care poate toate cele,
Dă Joe bun şi rău pe lumea asta,
Când unuia, când altuia. De-aceea
Şedeţi acum de ospătaţi în sală
Şi vă înveseliţi de o poveste,
Căci potrivite lucruri vă voi spune.
Eu n-aş putea să-nşir, să spun anume
Ce lupte-a dus netemător Ulise,
Dar iată una ce-ndrăzni să facă
La Troia, unde-avurăţi voi aheii
De furcă mult. Tot trupul şi-l sluţise
Rănindu-se şi îmbrăcat în zdrenţe,
În chip de rob, se furişă-n cetatea

[324] După opinia unanimă a celor vechi, Egiptul era patria prin excelenţă a medicilor. „Întreaga ţară e plină de vraci", scrie în această privinţă Herodot, care dă amănunte interesante despre organizarea lor pe specialităţi (II, 84),

[326] Cf. *Iliada*, V, 401, 899.

Vrămaşilor şi, prefăcut, Ulise
Părea un cerşetor, cu totul altul
De cum era el la corăbii. Astfel
Se furişă-n cetate, iar troienii
Nu-l bănuiau deloc. Doar eu pe dânsul
Îl cunoscui, aşa tiptil cum fuse,
Şi-l întrebam; el s-ascundea şiretul,
Dar când pusei să-l spele şi să-l ungă,
Şi-l îmbrăcai şi mă jurai temeinic
Că nu-l voi da de gol până ce dânsul
Nu va sosi-ntre corturi la corăbii,
Ulise-atunci şi-a dat pe faţă taina.
Pe mulţi troieni cu sabia răpuse
Şi se întoarse între-ahei şi-aduse
Atâtea ştiri. Femeile troiene
Cu hohot se boceau, dar eu în mine
Mă bucuram, căci m-apucase dorul
De-ntors acasă şi-mi plângeam orbirea
Ce Venera-mi dăduse, când la Troia
Ducându-mă departe de-a mea ţară,
Mă-nstrăină de fata mea, de casa
Şi de bărbatul meu, desăvârşitul
De bun şi de frumos şi de cuminte".
Adause la asta Menelaos:

„E drept ce-ai spus tu despre el, femeie.
În viaţa mea am încercat şi mintea
Şi sfatul multor oameni mari şi-umblat-am
Pe lume mult, dar n-am văzut cu ochii
Nicicând un om aşa cum fu Ulise.
Să vezi ce faptă mai făcu şi alte
El, vajnicul bărbat, odinioară
În calul cel de lemn cioplit, alături
De noi, de toţi fruntaşii cei din Argos,
Când aduceam troienilor pieire.
Venit-ai tu atunci la noi, acolo,
Mânată de vreun zeu ce-a vrut să deie
Troienilor izbânda. Te-nsoţise
Şi Deifob cel arătos ca zeii,
De trei ori ocolit-ai matahala
Scobită pipăind-o şi pe nume
Strigat-ai pe danai, pe toţi fruntaşii
Ascunşi în cal şi îngânat-ai glasul
Soţiei fiecărui dintre dânşii.
Eu care stam la mijloc cu Tidide
Şi cu Ulise glasu-ţi auzirăm.
Dam zor atunci şi eu şi Diomede

[381] Fiu al lui Priam, căpetenia troienilor după moartea lui Hector. O tradiţie păstrată de Vergiliu, *Eneida*, IV, 511 şi urm., ni-l înfăţişează ca soţ al Elenei, văduvită prin moartea lui Paris.

Să năvălim afară sau îndată
De-acolo să răspundem, dar Ulise
Ne-a potolit şi ne-a-nfrânat năvala.
Atunci tăcură molcom toţi aheii;
Anticlos, singur, mai voia să schimbe
Cu tine vorba, dar pe loc Ulise
Îi astupă cu mâni vânjoase gura
Şi ne feri de pacoste, ţiindu-l
Aşa întruna până ce Minerva
De noi atunci te-a depărtat pe tine".
Mintosul Telemah la asta zise:
„Nălţate-Atrid, stăpânitor de oameni,
E şi mai dureros că toate-aceste
Pe el de moarte crudă nu-l scutiră,
Şi nu l-ar fi scutit, de-avea Ulise
Chiar inimă de fier. Dar hai să mergem
Să ne culcăm în pat, ca noi pe urmă
Dormind, de-odihnă dulce s-avem parte".
Cum zise el, Elena argeiana
La roabe porunci să care paturi
În tindă şi să-mpăture-aşternuturi
Frumoase porfirii, să-ntindă scoarţe
Şi moi velinţi de-acoperit să puie.

[394] Numele nu mai apare în niciun alt loc din poemele homerice; personajul trebuie să fi avut totuşi rolul lui în ciclul epic.

Iar roabele ieşiră-apoi din sală
Cu facle-n mâni şi aşternură paturi.
Acolo-i duse pe străini un crainic
Şi amândoi în tindă se culcară,
Voinicul Telemah şi al lui Nestor
Fecior chipos. Iar fiul lui Atreus
Dormi năuntru-n casele înalte
Şi-alăturea de el dumnezeiasca
Între femei, cu straiul lung, Elena.
A doua zi, când zorile-nzoriră
Trandafirii, viteazul Menelaos
Din patu-i se sculă şi-şi puse haina,
Cu sabie-ascuţită se încinse
Şi după ce pe dalbele-i picioare
Legă sandale dalbe şi din casă
Ieşi leit un zeu la-nfăţişare,
S-apropie de Telemah şi zise:
„Voinice Telemah, ce treabă oare
Te-aduce-aici pe largul spate-al mării?
A ta nevoie ori nevoia obştii?
Să-mi spui tu asta drept". Iar el răspunse:
Nălţate-Atrid, stăpânitor de oameni,
Venii să-mi dai vr-o veste despre tata.
Mâncată-i casa-mi, dusă mi-e moşia,

La mine-acasă mişună duşmanii
Ce-mi tot înjunghe oi şi boi grămadă,
Sfruntaţii peţitori ai mamei mele.
De-aceea vin şi-ţi cad eu la picioare
Să-mi spui ce ştii de jalnica lui moarte.
De s-a-ntâmplat s-o vezi cumva cu ochii
Ori auzit-ai povestind-o altul
Rătăcitor cu el, căci n-a fost nimeni
Născut pe lume mai de plâns ca dânsul.
Să nu mă cruţi de milă sau ruşine,
Ci spune-aieve ce-ai văzut ca martor.
Eu rogu-te, de ţi-a făcut vr-un bine
Vorbind sau făptuind viteazu-mi tată
Şi s-a ţinut aşa de vorba-i dată
Odinioară-n Troia, când amarul
Vă copleşea pe toţi aheii, adu-ţi
Aminte-acum şi spune-mi adevărul".
Adânc oftă şi zise Menelaos:
„Hei doamne, nişte păcătoşi şi fameni
Ar vrea să doarmă-n patul lui Ulise,
Bărbat aşa de vajnic în putere!
Cum dacă cerbul adormindu-şi puii
Sugari în cuibul unui leu puternic
Cutreieră păduri şi paşte iarbă

Pe văi, şi când apoi se-ntoarnă leul
La cuibul său, dă puilor o moarte
Năprasnică, la fel Ulise-odată
Zdrobi-va pe mişei. Dă, doamne Joe,
Tu, Palas şi Apolon, ca Ulise
Să fie aşa cum fu odată-n Lesbos,
Temeinica cetate, când la sfadă
Sări din loc Filomelianul,
De se luă la harţă el şi straşnic
Îl zdupui, şi veseli fur-aheii;
Aşa să fie când va da odată
De peţitori. Ce moarte fulgerată
Şi nunt-amară avea-vor ei cu toţii!
Iar despre ce mă-ntrebi şi-mi faci rugare,
Nimic n-oi ocoli spre înşelare
La povestit, ci toate câte-mi spuse
Adevărat Proteu, moşneagul mării,
Le-oi spune drept, nimic nu voi ascunde,
Deşi doream napoi să vin încoace,

[468] Fiul lui Filomelos – probabil regele insulei unde poposeau grecii.

[477] Divinitate marină după nume de origine egipteană (la Herodot, II, 112, Proteu e un rege din Memfis), numită uneori de greci Phorky. Cf., mai departe, XIII, 135 şi 472.

M-opriră prin Egipet încă zeii,
Căci nu le închinasem, jertfe-alese
De boi întregi, că zeii vor de-a pururi
Aminte să-ţi aduci de datorie.
Pe marea văluroasă-n dreptul apei
Egipetul este ostrovul Faros,
Departe ca de-o zi călătorie.
Acolo-i un liman tihnit, pe unde
Corăbierii se-ngrijesc de apă
Şi dau pe mare drumul la corăbii,
Pe-acolo douăzeci de zile zeii
Mă-mpiedicau şi nu suflau pe apă
Prielnice adieri însoţitoare
Plutirilor pe largul spate al mării.
Se isprăveau merindele-mi şi vlaga
Tovarăşilor mei, de n-avea milă
Şi nu mă izbăvea de rău acolo
Copila lui Proteu, înfricoşatul
Moşneag al mării, zâna Idotea.

[482] La origine, cuvântul *hecatombe* implică ideea înjunghierii a *o sută de boi*; în texte mai recente numărul victimelor e de multe ori mai mic, dar sacrificiul, oricum, solemn.

[485] Insulă în faţa Alexandriei, devenită celebră prin clădirea celui dintâi „far“, ridicat de Sostratos din Cnidos la începutul epocii elenistice.

Prea mult se-nduioşă când mă brodise
Pe mal nemernicind pustiu şi singur,
Departe de tovarăşi care-n jurul
Ostrovului se abăteau cu undiţi
Şi pescuiau, de-aceea ea şi-mi zise:
«Aşa copil zănatic eşti, străine?
Ori tu te laşi voios şi-ţi place astfel
Să stai tânjind? Că doar de multă vreme
Stai pironit aci-n ostrov şi nu poţi
Să-i dai de capăt răului, şi-ortacii
De foame ţi se istovesc». La asta
Eu i-am răspuns: «Oricine eşti, zeiţă,
Mărturisesc că nu de bunăvoie
Rămân aici; voi fi greşit pesemne
Naintea domnitorilor din slavă.
Dar spune-mi – zeii doar ştiu bine – care
Nemuritor mă-mpiedică pe mine
Şi calea mi-o-ngrădi şi nu mă lasă
S-o iau napoi pe marea cea pescoasă?»
Aşa-ntrebai, şi ea-mi răspunse-ndată:
«Rosti-voi numai adevăr, străine.

[503] Pentru eroii homerici, mari mâncători de carne friptă, peştele e încă un aliment dispreţuit (cf., mai departe, XII, 459-461). Într-o vreme mai nouă, transformarea condiţiilor economice va obliga pe greci să se întreţină în bună parte din pescuit.

Colind-aici un zeu bătrân de mare
Ne-nşelător, Proteus Egipteanul,
Ce ştie toate-adâncurile mării
Şi e supusul lui Neptun. Se zice
Că el e tatăl meu şi născătorul.
Pândind aici, de poţi să-l prinzi pe dânsul,
Ţi-ar lămuri tot drumul cât de mare-i
Şi cum pe apă să te-ntorci acasă.
Şi ţi-ar mai povesti, de vrei, mărite,
Ce bun şi rău ţi s-a-ntâmplat acasă
De când baţi cale trudnică şi lungă».
Aşa-mi vorbi, şi eu zisei din parte-mi:
«Arată-mi mie cum să pun eu mâna
Pe zeul cel bătrân, că poate dânsul
De mine s-ar feri şi-i anevoie
Un om pe-un zeu să biruie vreodată».
Aşa-i vorbii, şi ea pe loc răspunse:
«Ţi-oi spune drept şi apriat, străine.
Când soarele de-amiezi e-n cruci şi adie
Zefirul, zeul moş atunci răsare
De unde stă ascuns sub valuri negre
Şi merge de se culcă pe sub peşteri.
Şi focele-n duium se culcă-n juru-i,

[538] Textual: „la jumătatea cerului“ (la zenit).

Prăsila vederoasei zâne-a mării,
Ieşind din hău şi răspândind duhoare
Nesuferită din străfund de mare.
Chiar mâne-n zori de zi te duc şi-acolo
Te pun la pândă. Tu alege-ţi bine
Trei soţi mai inimoşi de la corăbii.
Să-ţi spun ce-apucături are bătrânul:
La început el va umbla-ntre foce
Şi le va număra. Iar când pe toate
Le-a socotit şi le-a văzut de-a rândul,
El are să se culce printre ele
Ca un păstor în mijlocu-unei turme.
Voi, cum îl veţi vedea lungit acolo,
Să v-aruncaţi asupra lui cu sila
Şi să-l opriţi din răsputeri în clipa
Când el s-ar repezi şi-ar da să fugă;
Va încerca tot chipul ca să scape,
Se va preface-n orişice făptură
De pe pământ, şi-n foc şi chiar în apă.
Să nu-l slăbiţi, ci strângeţi-l mai zdravăn.
Dar când o să te-ntrebe el pe tine,
Luându-şi chipul ce-l avea nainte,
Când s-a culcat, pe loc, atunci, viteze,
Desprindeţi pe bătrân şi daţi-i drumul
Şi-ntreabă care zeu te prigoneşte

Şi cum să te întorci napoi pe mare».
Aşa grăind, ea se cufundă-n valuri.
Eu merg pe prundul de pe mal la vase
Cu inima nespus de tulburată
Şi când ajung la vasul meu, la mare,
De cină mă-ngrijesc şi peste noapte
Culcându-ne dormim pe mal. De-acolo,
A doua zi, când se iviră zorii
Trandafirii, o iau pe prundul mării
Cea lată-n căi, mă rog de zei fierbinte
Şi iau cu mine trei aleşi tovarăşi,
Pe cei mai îndrăzneţi. Zeiţa, care
Se cufundase-n mare, din adâncul
De ape aduse patru piei de foci
Abia jupite toate, şi cu ele
Se-ncumetă pe tatăl ei să-nşele.
Şi după ce săpă în prund culcuşuri,
Şezu şi ne-aşteptă pân'ce venirăm
La ea, de tot aproape. Dup-aceea
Pe rând ne culcă ea în gropi şi-aşterne
Deasupra fiecărui câte-o piele.
Dar groaznic ne-ar fi fost atunci pânditul,
Că prea de tot ne otrăvea mirosul
Ucigător al focilor de mare,

Că cine poate să se culce-alături
De-o lighioan-a mării? Dar zeița
Un mir dumnezeiesc, nespus de dulce,
Ne-aduse și sub nasul fiecărui
Ni-l puse ea și-mprăștie duhoarea
De la lighioane. Toată dimineața
Răbdarăm noi acolo și-adăstarăm.
Ieșiră droaie focile din mare
Și când pe țărm în șir se cuibăriră,
Ieși-n amiezi din mare și bătrânul.
Găsește rotofeiele de foci,
Pe toate le colindă, face seama.
Întâi pe noi ne numără-ntre ele
Și nici nu bănui măcar drăcia,
Se puse-apoi și el pe jos și-adoarme.
Dăm țipăt noi atunci, sărim la dânsul
Și-l încleștăm cu brațele. Iar moșul
Nu-și uită meșteșugul vicleniei.
Întâi se face leu bărbos, pe urmă
Ba un balaur, ba gligan, ba pardos,

[594] În original: „ambrosia“, de cele mai multe ori pomenită ca aliment al zeilor.

[605] Cuvântul corespunzător din textul grec înseamnă „șiretlic“, „viclenie“.

[611] În original: „porc mare“.

Ba pom înalt, ba apă curgătoare.
Noi nu-l slăbim deloc, îl ținem zdravăn
Și cu-ndârjire. El, sătul la urmă
De multele-i năzdrăvănii, mă-ntreabă:
«Dar cine, Atride, s-a vorbit cu tine
Să stai pândind și să m-apuci cu sila?
Ce vrei tu de la mine?» Zic din parte-mi:
«Tu știi, bătrâne. Ce te faci că nu știi
Și mă întrebi? Că doar de multă vreme
Stau țintuit aci-n ostrov și nu pot
Să iscodesc un mijloc de scăpare
Și-mi lâncezește inima. Dar spune-mi,
Ca zeu care știi toate, oare cine
Din zeii toți mă-mpiedică pe mine
Și calea-mi stăvili și nu mă lasă
La-ntorsul meu pe marea cea pescoasă?»
Așa-i zisei, iar el pe loc răspunse:
«Tu trebuie-nadins s-aduci lui Joe
Și zeilor ceilalți frumoase jertfe
Și-apoi să pleci ca să ajungi în țară
Mai repede călătorind pe mare.
Doar nu ți-i dat să vezi pe-ai tăi de-acasă,
Și nici conacul, nici a ta moșie,
Nainte de-a te-napoia la râul

Purces din cer, Egipetul, şi-a face
Măreţe jertfe sfinte de o sută
De boi nemuritorilor din slavă,
Doar astfel îţi vor da dorita cale».
   Aşa-mi grăi, şi inima-mi se frânse
La sfatul lui de-a merge iar pe mare
Drum lung şi-anevoios către Egipet,
Şi totuşi răspunsei: «De bună seamă
Voi face aşa cum tu mă-nveţi, bătrâne.
Dar spune-mi drept şi lămureşte-mi mie:
Sosiră-acasă teferi toţi aheii
Pe cari în viaţă i-am lăsat la Troia
Când am plecat în ţară eu cu Nestor?
Ori mai pieri de moarte crudă vreunul
La-ntoarcerea-i pe mare sau la sânul
Prietenilor lui după-ncheierea
Războiului?» Iar el aşa-mi răspunse:
«De ce mă-ntrebi de asta tu, Atride?
Nu-i bine-a şti şi a-mi cunoaşte gândul;
Mă tem că-ndată vei începe a plânge
Cum auzi-vei toate de-amănuntul,
Că mulţi pieriră, mulţi din ei scăpară.

[636] „Râul purces din cer": Nilul, ale cărui izvoare, cum se ştie, au rămas necunoscute până aproape de zilele noastre.

La-ntors muriră două căpetenii
Din cele mai fruntaşe-ntre aheii
Cei ferecaţi în arme de aramă;
Tu-i ştii pe cei care căzură-n luptă.
Mai este unul viu, oprit pe mare.
   Aiant pieri călătorind cu flota.
Întâi Neptun l-apropie de Gira,
Nămornicele stânci, şi de talazuri
Îl mântui. Şi-ar fi scăpat de moarte,
Cu toată ura ce-i purta Minerva,
De nu rostea cuvinte ne-nfrânate
În marea lui orbire. Se fălise
Că peste voia zeilor va trece
Nevătămat şi singur largul mării.
Neptun atunci cum i-auzi trufia,
Îndată cu mâni tari luând tridentul,
Din răsputeri izbi în stânca Girei

[660] Epitet tradiţional, oglindind împrejurarea că în echipamentul de luptă al timpului platoşa de bronz ocupa un loc esenţial.

[662] Aias, fiul lui Oileus, căpetenie a locrilor, despre care vezi *Iliada*, II, 527-535.

[664] Aşezarea exactă a stâncilor gireene nu era cunoscută nici celor vechi: unii le situau în vecinătatea insulei Myconos, alţii lângă Eubea.

Şi-o despică în două, iar o parte
Rămase tot pe loc; bucata ruptă,
Pe care-ntâi în marea lui orbire
Se împlântase-Aiant, de-a fost pe urmă
Purtat pe valul mării nesfârşite,
Adânc se cufundă. Şi astfel dânsul
Pieri-necat în unda cea sărată.
    Iar fratele-ţi la-ntoarcerea-i cu flota
Se smulse într-un fel de la pieire,
Că-l izbăvi Junona cea-nchinată.
Dar tocmai când era pe-aci s-ajungă
La plaiul nalt Malea,-nvolburarea
Smucindu-l îl luă pe-ntinsul apei,
De tot ofta din greu, până la capul
Ţinutului, pe unde mai nainte
Şedea Tiest şi-acum avea locaşul
Feciorul său Egist. Dar când la urmă
Întorsul îi păru de-acolo sigur
Şi vânt prielnic îi suflară zeii
Şi tot sosi cu oastea lui acasă,
Cu drag îşi puse el picioru-n ţară
Şi-şi sărută îmbrăţişând pământul.

[690] Fiu al lui Pelops şi frate cu Atreu, tatăl lui Agamemnon. Duşmănia dintre cei doi fraţi şi crimele lor au lăsat ecouri puternice în întreaga tragedie greacă.

Şi multe lacrimi calde-i picurară
Din ochii lui, când el văzu olatul
Dorit al lui. Dar îl zări străjerul
Cel aşezat pe foişor de însuşi
Egist vicleanul pentru-a lui pândire
Şi căruia îi juruise plată
De doi talanţi, aşa că el tot anul
Stătea veghind, ca nu cumva viteazul
Pe neştiute să pătrundă-n ţară
Şi cu putere de război să vie.
Se duse-atunci la domnul său iscoada
Să-i dea de veste, iar Egist îndată
Urzi o cursă de satană. Alese
Vreo douăzeci de oameni pe sprânceană
Şi la pândiş i-ascunse; pe de alta
Orândui la curtea lui un paznic.
Apoi purcese cu alai de care

[699] Cum se ştie, prima dramă din trilogia lui Eschyl, *Orestia*, începe cu monologul paznicului pus de Clitemnestra să pândească întoarcerea soţului trădat, în chiar clipa când în zare licăreşte lumina vestitoare a biruinţei.

[709] În original: „cursa vicleană". Numele „Vrăjmaşului" nu apare în vreun text grec înainte de traducerea din ebraică a Bibliei, *Septuaginta*.

[712] În epoca clasică, tradiţia despre uciderea lui Agamemnon e cea înfăţişată de Eschil în drama cu acelaşi nume, după care regele

Spre a pofti pe craiul Agamemnon
Cu gând nelegiut. L-aduse acasă
Pe el care nimic nu bănuise
Şi după ospătare îl ucise
Cum cineva ucide-un bou în staul.
Şi nu rămase niciun om din soţii
Lui Agamemnon şi Egist, cu toţii
Pieriră prin palat». El asta-mi spuse
Şi-mi fu zdrobită inima. Pe prunduri
Lăsându-mă plângeam; mi se scârbise
De viaţă şi de-a soarelui lumină.
Când fui sătul de plâns şi zbuciumare,
Mi-a zis neminţitorul moş al mării:
«Dar nu mai plânge-aşa mereu, Atride,
Nimica doar nu folosim cu plânsul.
Ci caută s-ajungi mai iute-n ţară:
Ori viu găsi-vei pe Egist ori poate
Orest l-o fi răpus pe el nainte,
Şi tu poţi fi de faţă la-ngropare».
Aşa-mi vorbi, şi inima-mi bărbată
Se-nvioră, cu toat-a mea mâhnire.
Şi mai rostii cuvinte zburătoare:

Micenei ar fi fost asasinat în propriu-i palat, îndată după întoarcere. În legătură cu versiunea poetului *Odiseii*, vezi mai departe XI, 521-525, 543-583; 593-620.

«Ştiu soarta celor doi viteji acuma,
Dar spune-mi de celalt care-i pe mare
Ori a murit, căci voi s-aud de dânsul,
Deşi mă doare». Iar Proteu răspunse:
«E fiul lui Laerte din Itaca.
Eu l-am văzut cu ochi scăldaţi în lacrimi
Într-un ostrov, în casele zeiţei
Calipso, care-l ţine cu de-a sila.
Nu poate-n ţară el napoi să vie,
Că n-are vase cu lopeţi şi oameni
Să-l ducă-n spatele întins al mării.
Dar ţie, preamărite, nu ţi-e scrisa
Ca orice om să mori de moarte-n Argos.
Trimis vei fi de zei la capul lumii,
Pe câmpii Elizei, pe unde şade
Bălanul Radamantis, unde omul
Trăieşte mai ferice, că nu-i ploaie
Şi nici ninsoare, nu-i nici iarnă lungă,
Ci pururea suflare lină-adie

[750] Situat undeva spre vest, aproape de ţărmurile Africii, în condiţiile climatice excepţionale descrise în text, acest tărâm binecuvântat, reşedinţă a câtorva aleşi, reapare la poeţii mai noi sub numele de „Insulele Fericiţilor", identificate de unii comentatori cu insulele Canare.

[751] Fiul lui Zeus şi al Europei, în tradiţia mitologică posterioară unul dintre „judecătorii" lumii infernale, împreună cu Eac şi Minos.

Din Ocean şi mângâie pe oameni,
Căci tu ai pe Elena de soţie
Şi ei te ţin de ginere-al lui Joe».
Aşa vorbind, el se cufundă-n valuri.
Eu merg pe prundul de pe mal la vase
Cu inima nespus de tulburată.
Şi când sosesc la vasul meu, la mare,
De cină mă-ngrijesc, şi peste noapte
Culcându-ne dormim pe malul mării.
A doua zi, când se iviră zorii
Trandafirii, întâi de pe prundişuri
Corăbiile traserăm pe mare,
Catargul ridicarăm la corăbii
Şi-ntinserăm vintrelele. Vâslaşii,
Suind apoi, se puseră pe laviţi.
Şi stând acolo-n şiruri, începură
Cu vâslele să bat-albastra mare.
Şi iar oprii corăbiile-n apa
Egipetului, râu purces din slavă,
Şi-acolo închinai jertfiri de-o sută
De boi întregi. Şi după ce eu astfel
Am potolit a zeilor mânie,
Am movilit mormânt lui Agamemnon

[757] Cf., mai sus, nota la versul 258.
[777] Cf., mai sus, nota la I, 396.

Ca numele-i neasfinţit să fie.
Acestea isprăvind, pornii pe mare.
Iar zeii vânt prielnic îmi suflară
Şi repede mă petrecură-n ţară.
Dar hai şi mai rămâi la mine-n casă
Ca oaspe-al meu, să se-mplinească-ncalte
Vr-o unsprezece, douăsprezece zile.
Cu bine-atunci napoi te voi trimite,
Ţi-oi face parte din frumoase daruri,
Trei cai şi o teleagă lustruită.
Ba şi-un potir frumos, să-nchini cu dânsul
La zeii care-ntoarcerea-mi grăbiră".
Isteţul Telemah răspunse: „Atride,
Să nu mă ţii pe-aici mai multă vreme.
Un an întreg aş sta voios la tine
Şi nu m-ar prinde dor de-ai mei, de-acasă,
C-aşa mi-e drag s-ascult a ta comoară
De spuse şi de povestiri. Dar soţii
Nerăbdători m-adast-acum la Pilos,
Căci prea m-ai zăbovit pe-aici la tine.
Iar darul ce mi-l dai, odor să fie
De pus deoparte. Nu pot duce caii
La mine-n ţară;-i voi lăsa la tine
Să fie aici podoaba ţării tale,

Căci tu domneşti pe o câmpie-ntinsă
Cu mult trifoi şi grâu, ovăz şi cimbru
Şi orz îmbelşugat. Iar în Itaca
Nu-s mari întinderi, nu e vreo livadă,
Ci-i loc de păşunat numai de capre
Şi prea-i nălţime ca să pască stave,
Că nu-i niciun ostrov încins de mare
Bun de livezi şi de umblat cu caii,
Şi mai presus de toate-aşa mi-i ţara".
    La vorba lui zâmbi voios Atride,
Cu mâna-l netezi şi iar îi zise:
„Se vede după felul cuvântării,
Copilul meu, că eşti de viţă naltă.
Schimba-voi darul. Lesne o pot face.
Ţi-oi dărui cel mai de preţ şi mândru
Din multele-mi odoare ce-am în casă.
Ţi-oi da o cană bine făurită,
De-argint e toată, gura ei de aur,
Lucrarea lui Vulcan. Mi-a dăruit-o
Fedim, viteazul domnitor din Sidon,
Când eu trecând la-ntoarcerea-mi pe-acolo
În gazdă mă primi. Vreau scula asta

[821] Pentru faima de cizelatori a meşterilor sidonieni vezi mai sus nota la versul 117 şi *Iliada*, XXIII, 743.

Eu ţie să ţi-o dau". Aşa-ntre dânşii
Vorbiră ei, în vreme ce mesenii
Intrară la conac şi oi mânară
Şi-aduseră şi vin din cel mai tare.
A lor neveste cu marame dalbe
Purtau în coşuri pâni. Şi astfel dânşii
Se îngrijeau de-ospăţul lor la curte.
    Iar înaintea curţii lui Ulise
Stau petrecând şi azvârlind cu discul
Şi lancea peţitorii pe loc neted,
De unde-şi lăfăiau neruşinarea;
Doar Antinou şi Evrimah cel mare,
Fruntaşii peţitorilor, feciorii
Cei mai de neam, şedeau pe jos când fiul
Lui Noemon s-apropie de dânşii
Şi începu pe Antinou să-ntrebe:
    „O, Antinou, ştim noi sau nu când vine
Din Pilos fiul lui Ulise? Dânsul
Cu vasul meu plecă, şi mie-acuma
Îmi trebuieşte vasul să trec marea
Să merg pe la Elida, c-am pe-acolo
Douăsprezece iepe supte încă
De muli nedomoliţi şi buni de muncă;

[844] Ţinut în nord-vestul Peloponesului. Mai târziu; după războaiele medice, avea să se întemeieze aici şi un oraş, Elis.

Vreau să-mi aduc şi să-mblânzesc pe unul".
Aşa grăi, iar dânşii se mirară,
Căci nu credeau să fie dus la Pilos,
Ci că petrece în ostrov la ţară
Pe lângă turma lui sau cu porcarul.
Întreabă Antinou Eupitianul:
„Dar când plecă şi care-i fură soţii?
Să-mi spui tu drept. Luă voinici de-ai noştri
Sau robi şi argaţi de-ai lui? Că doar şi asta
Putea s-o facă, şi mai spune-mi încă:
Cum ţi-a luat corabia? Cu sila?
Ori i-ai împrumutat-o de la tine,
Rugat fiind?" Iar Noemon răspunde:
„I-am dat-o eu aşa, de bunăvoie,
Că ce-ar putea să facă orişicine
Când stăruie un om aşa ca dânsul
Îngrijorat? Cu greu s-ar da în lături.
Însoţitorii lui sunt oameni tineri,
Fruntaşi din obşte aleşi dintre ai noştri,
Şi-n capul lor văzui păşind pe Mentor
Sau pe un zeu asemenea cu dânsul.
Dar e ciudat că ieri de dimineaţă
Pe Mentor îl zării din nou pe-aicea,

[851] Eumeu, despre care va fi vorba îndelung în ultimele cânturi ale poemului.

Deşi plecase el atunci spre Pilos".
Aşa vorbi, apoi se duse-acasă
La tatăl său. Cei doi rămaşi acolo
Stăteau uimiţi în sinea lor trufaşă.
Făcură pe ceilalţi să înceteze
Din joc şi să s-adune laolaltă.
Luă cuvântul Antinou şi zise
Mâhnit, cuprins de aprigă mânie,
Cu ochi aprinşi, învăpăiaţi ca focul:
„Vai! Telemah făcu un lucru mare,
Cutezător porni la drum pe ape.
Ne-nchipuiam că nu va fi în stare.
În ciuda noastr-a celor mulţi, o şterse
El un copil, pe mare-şi trase nava
Şi din popor alese soţi de frunte.
Deci tot mai rău de-acum o să ne fie.
Dar bată-l Dumnezeu pe el mai bine
Nainte de-a-l ajunge bărbăţia!
Voi daţi-mi o corabie fugace
Şi douăzeci de soţi, ca la întorsu-i
Eu calea să-i aţin între Itaca
Şi stâncile din Same, la strâmtoare,
Să fac să-i fie-amar călătoritul

[886] Textual: „distruge-i-ar Zeus vlaga..."

Pe mare după tatăl său". El zise
Şi toţi se învoiră şi-ndemnară
Şi-ndată ridicându-se intrară
În casa lui Ulise. Penelopa
Nu-ntârzie-ndelung până să ştie
Ce unelteau în taină peţitorii;
O-nştiinţă doar bunul crainic Medon,
C-afară-n curte le-auzise sfatul
Când planul lor şi-l puseră la cale.
Cum merse el prin casă la crăiasa
Să-i dea de veste şi păşi pe pragu-i,
Aşa-l primi cu gura Penelopa:
„De ce mi te trimiseră, o, Medon,
Măriţii peţitori? Să spui la roabe
Să lase orice trebi, să cate numai
De masa lor? De n-ar ajunge dânşii
Să mai peţească, să petreac-aiurea
Şi-aici să fie-acuma cel din urmă
Ospăţ al lor! C-aicea vă tot strângeţi
Şi tot părăduiţi averea multă
Şi-mi despoiaţi băiatul cel cuminte.
N-aţi auzit de la părinţii voştri,
De când eraţi copii, ce bunătate
De om a fost Ulise pentru dânşii?

Căci nu năpăstui-n popor pe nimeni
Vr-odată el cu fapta sau cu graiul
Cum fac de obicei stăpânitorii,
Iubind pe unii, duşmănind pe alţii.
El nu-şi făcu deloc şi niciodată
Păcat c-un om. La voi însă se vede
Pornirea şi mişelnica purtare,
Că n-aveţi mulţumită pentru bine".
Dar cumpănitul crainic îi răspunse:
„De-ar fi aceasta, doamnă, cea mai mare
Nenorocire! Dar mai este alta
Cu mult mai mare şi mai grea, urzită
De peţitori. Ferească cel din slavă
De-a se-mplini! Pe Telemah ei cată
Cu armele-ascuţite să-l omoare
La-ntorsul lui acasă, că el dus e
Să-ntrebe despre tatăl lui la Pilos
Şi în Lacedemona". Asta-i zise
Şi ea slăbeşte-n piept şi în picioare
Şi amuţeşte-o vreme. I se umplu
De lacrimi ochii, i se stinge glasul
Înfloritor. Într-un târziu întreabă:
„De ce plecă feciorul meu, o, Medon?
Nu-i trebuia să umble în corăbii,

Telegile bărbaţilor pe mare
Ce bat aşa de mult noian de ape.
Ori vrea să-i piară numele din lume?“
Dar socotitul Medon îi răspunse:
„Nu ştiu, l-o fi urnit vr-un zeu ori poate,
De sine îmboldit, plecă la Pilos,
Să-ntrebe dacă tată-său se-ntoarce,
Să afle despre soarta ce-avu dânsul“.
Aşa vestind-o, el napoi se trase
Prin casa lui Ulise. Iar crăiasa
De-o crâncenă durere fu cuprinsă,
De nu putu să şadă ea pe scaun,
Măcar că erau multe prin odaie,
Ci se lăsă acolo, chiar pe pragul
Mândreţii de cămară şi se puse
Pe vaiet tânguios şi împrejuru-i
Se văietau şi roabele din casă,
Şi tinere şi mai trecute, toate.
Din greu oftând se plânse Penelopa:
„Luaţi aminte, roabelor iubite,
Cum cel-de-sus mi-a dat necazuri mie
Mai multe decât altora născute,
Crescute mari alăturea de mine.
Întâi pierdut-am un bărbat în lege,

Cu inima de leu, cu-atâtea daruri,
De nu-i găseşti între danai pereche.
De bun îi merse pomina prin Argos
Şi prin Helada. Iat-acum din casă
Vântoasele-mi răpiră şi pe fiul
Iubit al meu şi slava-i mistuiră
Şi nu ştiui când el plecă în lume.
Hainelor, nici voi n-avurăţi grijă
Din pat să mă sculaţi, ştiind prea bine
Că el porni spre vasul lui la mare.
De-aş fi ştiut cumva c-avea să plece,
El negreşit ar fi rămas la mine,
Cu toată graba lui, sau după dânsul
M-ar fi lăsat pe mine moartă-n casă.
Dar alergaţi, chemaţi-mi pe moş Doliu,
Pe robul meu ce mi-l dăduse tata
Când am venit aici, îngrijitorul
Grădinii mele cu pomet. Mai iute
Să meargă el să spuie-aceste toate
La socrul meu Laerte. Poate dânsul
Să-nchipuie un mijloc şi să vie
De-acolo să se jăluie pe faţă

[979] Despre sclavul cu acest nume va fi vorba, cu mai multe amănunte, în Cântul XXIV, 517 şi urm.

La tot poporul care vrea şi lasă
Să piară neamul lui şi-al lui Ulise“.
Luă cuvântul maica Evriclea:
„Nevastă dragă, poţi fără de milă
Să mă omori sau să mă cruţi în casă,
Eu tot mărturisi-voi adevărul.
Ştiusem toate şi-i dădui ce dânsul
Îmi porunci, şi pâne şi vin dulce,
Dar mă făcu grozav să jur nainte
Că nu ţi-oi spune până ce n-or trece
Aşa ca la vr-o douăsprezece zile
Sau până ce pofti-vei tu să afli
De dusul lui, ca nu cumva cu plânsul
Să ţi se strice faţa ta frumoasă.
Dar tu-mbăiată şi-mbrăcată-n straie
Curate şi de roabe însoţită,
Te suie-n casa ta de sus şi-acolo,
Născutei sfinte din ceresc părinte,
Zeiţei Palas roagă-te, că poate
Chiar de la moarte fiul să ţi-l scape,
Ci nu mai necăji pe necăjitul
Moşneag Laerte. Nu cred doar ca zeii
Aşa de mult să duşmănească neamul

Odraslei lui Arcesiu. Mai trăi-va
Din el vreunul care să mai ţie
Şi curtea şi mănoasa lui moşie“.
Aşa-i vorbi. Şi doamn-atunci bocitul
Şi-l mulcomi, şi-opri din ochi plânsoarea.
Se scald-apoi, se-mbracă în veşminte
Curate şi, de roabe însoţită,
Se suie-n casa ei de sus. Îşi pune
În coşu-i orz şi-ncepe-aşa rugarea:
„Ascultă-mă, nebiruită fiică
A zeului ce poartă vijelia!
De ţi-a jertfit vr-odată buturi grase
De boi şi de berbeci Ulise-acasă,
Mai adu-ţi tu aminte-acum şi scapă
Pe fiul meu iubit şi ocroteşte-l
De peţitorii cei haini şi-obraznici“.
Rosti şi dete-un ţipăt de durere
Şi rugăciunea i-auzi Minerva.
În vremea asta în umbrita sală
Benchetuiau cu zgomot peţitorii.
Zicea cutare din trufaşii tineri:
„De bună seamă-acum ne face nuntă

[1010] Fiul lui Arcesiu e Laerte, tatăl lui Odiseu şi bunicul lui Telemah. Cf. XVI, 140-143.

Crăiasa mult-peţită. N-are ştire
C-am pus la cale-a fiului său moarte".
Aşa râdea, dar nu ştiau sfârşitul
Urzirii lor. Iar Antinou le zise:
„Abraşilor, feriţi-vă-mpreună
De orişice cuvinte-ncumetate,
Să nu vă spuie cineva prin casă.
Dar hai tăcuţi sculându-ne să mergem
Ca noi să facem cum ne-a fost vorbirea
Plăcută tuturora". Astfel zise
Şi-alese douăzeci de oameni zdraveni.
Porniră spre corabia cea iute
Pe prundul mării. Mai întâi dădură
Corabia spre afundişul apei,
Catargul ridicară şi-mpânziră;
Trecură toate vâslele-n curele
Pe rând, lăţiră albele vintrele
Şi duseră-ale vasului dichisuri
Strădalnicii năieri. Opriră nava
Pe larg. Apoi pe mal ei toţi ieşiră.
Cinară şi-aşteptară să-nnopteze.
Iar înţeleapta Penelopa-n catul
De sus al casei se culcă flămândă.
Ea nu-mbucă şi nu bău nimica,

De grija ce o tot rodea, de scapă
De moarte fiul ei ori o să fie
Răpus de peţitorii cei obraznici.
Cum stă îngrijorat un leu când leota
De vânători vicleni îl împresoară,
Aşa ea se zbătu până ce somnul
Cel molcom îi veni, şi-n pat se-ntinse
Şi, adormind, se destinse întreagă.
Minerv-atunci închipui şi alta:
Ea plăzmui o umbră, o femeie
Asemenea copilei lui Icariu,
Iftima cea-nsoţită cu Eumelos,
Locuitor în Fera, şi-o trimise
La curtea lui Ulise ca s-aline
Suspinele şi lăcrimosul vaiet
Al tristei, tânguioasei Penelopa.
Se furişă-n iatac pe la cureaua
De la zăvor, stătu la cap şi-i zise:
„Dormi, soră, tu, mâhnită Penelopa?

[1066] În mitologie Icariu era tatăl Penelopei. Iftima, sora ei, e pomenită în acest singur loc.

[1067] Eumelos, după legendă, e fiul lui Admet şi al Alcestei – „Zâna între femei", cum o numeşte *Iliada*, II, 714; cf. şi XXIII, 262-652.

[1068] Oraş în Tessalia; nu trebuie confundat cu Ferai sau Fera din Messenia. Cf., mai sus, nota la III, 663.

Dar nu te vor lăsa pe tine zeii
Huzuritori să plângi şi să te smicuri
Că tot are să-ţi vie-acasă fiul,
Doar nu păcătui el cu nimica".
Răspunse Penelopa cea cuminte,
Ferice dusă pe tărâm de vise:
„De ce-ai venit aici, iubită soră?
În casa mea tu n-ai fost înainte,
Că prea de tot departe ţi-e locaşul.
Mă-ndemni să potolesc în mine-obida
Şi multele necazuri ce m-apasă,
Că-ntâi pierdut-am un bărbat în lege,
Cu inimă de leu, cu-atâtea daruri,
De nu-i găseşti între danai pereche.
De bun îi merse pomina prin Argos
Şi prin Helada. Acum pleacă şi fiul
Iubit al meu, pleacă în vas pe mare,
Un biet copil neînvăţat cu greul
Şi nepurtat prin adunări de oameni.
De-aceea eu şi-l plâng mai mult pe dânsul
Decât pe tatăl său. Mă tem şi tremur
Ca nu cumva s-o pată ori în ţara
Pe unde el se duse, ori pe mare,
Că mulţi duşmani îl pasc şi-i vor pieirea

Nainte de-a sosi la el în ţară".
Dar prizărita umbră-i zise iară:
„Tu fii pe pace, n-avea nicio grijă,
Căci fiu-ţi e-ntovărăşit în cale
De un ocrotitor aşa de mare
Şi de puternic, c-ar dori oricine
Să-l aibă-alături: e zeiţa Palas.
Ea se-ndură de plânsetele tale
Şi mă trimise-acum să-ţi dau de ştire".
Răspunse Penelopa cea cuminte:
„De eşti o zeitate şi-auzit-ai
Al zânei grai, mai spune-mi încă una:
Mai vieţuieşte bietu-mi soţ Ulise
Şi vede înc-a soarelui lumină?
Sau este mort şi dus pe ceea-lume?"
Din nou răspunse sarbăd-arătare:
„Nu pot să-ţi spun de mai trăieşte-anume
Ori este mort, că-i prost vorbitu-n dodii".
Aşa grăind, pe la zăvorul uşii
Cu-a vântului suflare se strecoară.
Din somn se scoală fiica lui Icariu
Înviorată, că-n puterea nopţii
Aşa curat i se sfetise visul.
Iar peţitorii se-ncorăbiară

Şi apucară umeda cărare
Voind în cale zilele să-i curme
Lui Telemah. Se află-ntre Itaca
Şi Same cea cu mal stâncos la mijloc
Un mic ostrov ce-Asteria se cheamă
Şi are el limanuri cu intrare
Din două părţi, de-adăpostit corăbii;
Pândind acolo-l adăstau aheii.

[1127] Adepţii teoriei după care Itaca lui Odiseu ar fi actuala Leucas (cf., mai sus, nota la I, 28), identifică Asteria cu mica insulă Arcudi; pentru cei ce continuă să creadă că Itaca e Thiaki, Asteria e insuliţa Dascalio.

CÂNTUL V

Din patul luminatului Titono
Zeiţa dimineţii răsărise
Spre-a lumina nemuritori şi oameni.
Atunci făcură zeii sfat, în frunte
Cu Joe care bubuie-n văzduhuri
Şi nu-l întrece nimeni în putere.
Luă Minerva între ei cuvântul
Şi începu a înşira mulţimea
De suferinţi răbdate de Ulise,
Căci nu uita, ci-i tot păsa de dânsu
Că sta ţinut acasă de Calipso.
Şi zise-aşa Minerva: „Tată Joe
Şi zeilor ceilalţi, voi fericiţii

[I] În mitologie fiu al lui Laomedon şi frate al lui Priam, soţ al zeiţei dimineţii, Eos.
[II] Divinitate marină în mitologia elină, fiică a titanului Atlas.

Şi pururii, de-acum să nu mai fie
Vr-un domn stăpânitor pornit spre bine
Şi cruţător şi blând şi cu dreptate,
Ci veşnic rău, tiran şi fărdelege.
Căci iată cum a fost uitat Ulise
De toţi supuşii lui, cu care dânsul
A fost aşa de bun ca un părinte.
El pătimeşte rău şi zace bietul
Într-un ostrov în casele zeiţei
Calipso, care-l ţine cu de-a sila,
De nu se poate napoia în ţară,
Căci n-are nävi, nici lopătari să-l ducă
Pe spatele cel necuprins al mării.
Şi unde pui că umblă să-l omoare,
La-ntorsul lui acasă, peţitorii
Pe fiul lui, care s-a dus să-ntrebe
De tatăl său, să capete vreo ştire
La sfântul Pilos şi-n Lacedemona".
Dar Joe furtunosul îi răspunse:

[22] Localizarea insulei în care Odiseu avea să zăbovească şapte ani a prilejuit şi prilejuieşte discuţii din zilele criticilor alexandrini până în epoca noastră, când un cercetător francez care şi-a închinat viaţa studiului *Odiseii*, Victor Bérard, crede a o fi descoperit sub numele de *Peregil* la extremitatea vestică a Mediteranei, între Gibraltar şi ţărmul african.

„Ce vorbă ţi-a scăpat din straja gurii,
Copila mea? N-ai pus chiar tu la cale
Ca peţitorii pedepsiţi să fie
La-ntoarcere de mâna lui Ulise?
Pe Telemah petrece-l tu acuma
Cu iscusinţă, că doar poţi, ca teafăr
S-ajungă el în ţară şi cu vasul
Din cale-i să se-ntoarne peţitorii".
Apoi el zise fiului său Hermes:
„Tu, care eşti pe lângă celelalte
Şi vestitorul nostru, Hermes, du-te
Şi spune zânei cea cu păr de aur
Nestrămutata-mi vrere, ca păţitul
Ulise-acum să se întoarne-acasă
Nepetrecut de zei şi nici de oameni,
S-ajungă-n Scheria, mănoasa ţară
Ce-o locuiesc feacii, deopotrivă

[48] După arătările poemului, „mănoasa ţară" a feacienilor pare să fi fost situată undeva la nord-vest de Itaca, destul de departe de aceasta din urmă (cf. VI, 278). Încercările de o localiza, începute din Antichitate, au culminat în zilele noastre cu silinţele unor comentatori de a acredita nu numai identitatea Scheria-Corfu (cf. Tucidide, I, 25, 4; III, 70, 4), dar şi de a regăsi în această din urmă insulă cadrul precis al diferitelor episoade ce alcătuiesc Cântul al VI-lea.

[49] Despre firea şi deprinderile feacienilor, după legendă coborâtori din Zeus (cf., mai departe, versul 503), se vorbeşte îndelung în Cântul al VI-lea al poemului.

De fericiţi ca zeii, şi-unde dânşii
Cu drag îl vor primi dumnezeieşte
Şi-l vor petrece-apoi c-un vas în ţară,
Cu daruri de la ei de-ajuns, cu aur
Şi-aramă şi veşminte, atât de multe
Cum n-ar fi dobândit el niciodată
Chiar dacă neatins venea pe mare
Cu partea lui de pradă de la Troia.
Căci e menit s-ajungă el să-şi vadă
Pe-ai lui şi casa-i naltă şi moşia".
Aşa el porunci. Iar Hermes solul
Îndat-ascultă. Pe picioare-ncalţă
Sandale dalbe veşnice de aur
Cu care el se poartă tot ca vântul
Pe apă, pe uscat fără hotare.
Ia varga lui cu care după voie
Pe oameni îi adoarme şi-i trezeşte
Din somn, şi zboară-apoi deasupra ţării
Pieria, din slăvi se lasă-n mare
Şi-acolo dă o fugă peste unde
Ca pescărelul care-n sânul groaznic

[65] Faimosul „caduceu", în cele mai vechi reprezentări o simplă vargă, pe monumentele mai noi un baston înaripat, în jurul căruia se împletesc doi şerpi.

[68] „Pieria", forma oferită de manuscrise, e astăzi înlocuită în ediţiile mai noi prin Peria (*Pereia*), transmisă de unii papyri vechi.

Al sterpei mări, tot pescuit, îşi moaie
Aripa deasă-n sărătură; astfel
Şi Hermes se purta pe mii de valuri.
Iar când sosi aproape de ostrovul
Cel depărtat, se repezi din apa
Cea viorie pe uscat şi merse
La peştera cea mare, unde zâna
Sălăşluia, şi o găsi în casă.
Jăratic mare-ardea în vatră. Lemne
De chedru şi de tuia ce se taie
Uşor, în vatră-arzând, mireasmă dulce
Împrăştiau departe-n tot ostrovul.
La stative, lucrând o pânzetură,
Ţesea zeiţa-n casă c-o suveică
De aur şi cânta cu-atâta farmec.
Iar peştera-mprejur era cu totul
Împădurită. Înfloreau puternici
Arinii, plopii, chiparoşii negri,
Mirositori. Şi-acolo zburătoare
Se cuibăreau, ba huhurezi, ba ulii,
Ba ciori limboase ce trăiesc pe mare.

Din punct de vedere geografic, deosebirea stă în aceea că prima e o regiune a Macedoniei, câtă vreme cea de a doua e situată în Tessalia, la poalele muntelui Olymp.

Iar mai încolo podidea în jurul
Boltitei peşteri spornică-n putere
O vie-nstrugurită. Şi din patru
Fântâni zidite-aproape-n şir şi-ntoarse
Cu faţa osebit, curgea o apă
Cu totul limpede; -nverzeau alături
Şi-ntinse umede livezi cu ţelini
Şi toporaşi. Privind mândreţea asta,
Şi-un zeu putea să stea uimit în faţă-i
Înveselindu-şi sufletul şi ochii.
    Acolo stând, se minuna şi Hermes.
Şi după ce cu drag privi la toate,
Intră pe loc în peştera cea largă.
Cum îl văzu ea, floarea-ntre zeiţe,
Calipso-l cunoscu pe el, căci zeii
Uşor se pot cunoaşte laolaltă,
Oricât ar fi cu casa de departe.
Dar nu-ntâlni năuntru pe Ulise.
El sta pe mal jălind ca şi nainte
Şi sfâşiindu-şi inima cu plânsul,
Cu gemet şi dureri. Căta cu ochii
Înlăcrimaţi spre marea cea pustie.
Pe scaun luciu scânteios poftindu-l
Pe Hermes, astfel întrebă zeiţa:

    „Cinstite, scumpe Hermes cel cu varga
De aur, oare ce-ai venit la mine
Tu care nu prea vii încoace? Spune-mi
Ce gând te-aduce. Voia ta sunt gata
S-o împlinesc, numai de-aş fi în stare
Şi dacă s-ar putea-mplini. Dar vino
Întâi să te cinstesc ca pe un oaspe".
    Aşa-i grăi şi-ntinse-o masă plină
De-ambrozie şi îi direse roşu
Nectar. Mânca şi bea ucigătorul
Lui Argus, zeul vestitor, şi-n urmă,
Când el se-ndestulă cu prânzul, zise:
    „Pe mine, zeul, tu mă-ntrebi, zeiţo,
De ce-am venit. Eu îţi voi spune ţie
Tot adevărul, dacă mi-ai cerut-o.
Cu sil-am fost trimis încoa' de Joe,
Căci cine-ar sta voios să umble-atâta
Întindere pe apa cea sărată?
Şi nici măcar nu e pe-aici aproape
Vreun oraş cu oameni care-nchină
La zei prinoase şi jertfiri alese
De-o sută de juncani. Dar peste voia

[125] Epitet tradiţional al lui Hermes, învingător al paznicului cu o sută de ochi, Argus.
[137] *Hecatombe*. Vezi mai sus nota la IV, 482.

Lui Joe niciun zeu nu-i dat să treacă
Şi nici să facă vrerea lui deşartă.
El zice că la tine e bărbatul
Cel mai nenorocit dintre bărbaţii
Ce nouă ani se războiră-n jurul
Cetăţii lui Priam. Şi când în anul
Al zecelea oraşul cuceriră,
Se-ntoarseră napoi, dar ei în cale
Păcătuiră faţă de Minerva.
De-aceea şi asupra lor zeiţa
Porni furtună grea, cumplite valuri.
Pe el numai l-aduse-ncoace apa
Şi vântul. Joe cere-acum din parte-ţi
Cât poţi mai iute să-l porneşti pe dânsul,
Căci nu e scris să piară el departe
De dragii lui, ci e ursit să-şi vadă
Pe-ai săi şi casa-i naltă şi moşia".
Se-nfioră zeiţa şi-i răspunse:
„Ah, cruzi sunteţi, pizmaşi fără potrivă,
Voi, zeilor ce nu lăsaţi din pizmă
Pe zâne de a-şi lua de şoţ pe-oricare
Bărbat şi-l pot alege din iubire!

[146] Prin necinstirea – în chiar templul divinităţii – a Cassandrei, preoteasa Athenei, de către Aias fiul lui Oileus.

Aşa a fost odată cu-Aurora,
Când ea cu Orion se însoţise.
Voi cei cu trai tihnit o pizmuirăţi
Atâta vreme până ce Diana
Cea preacurată şi cu tron de aur,
Ochindu-l în Ortigia, cu blânde
Săgeţi ucise pe-Orion. Tot astfel
Când Ceres cea cu plete mândre-odată
Pe-o ţelină de trei ori răscolită
Se-ndrăgosti cu Iasion, învinsă
De dorul ei; cum Joe-a prins de ştire,
Numaidecât îl fulgeră pe dânsul.
Aşa acum, voi, zeilor, din pizmă
Nu-mi păsuiţi să fiu cu cine-mi place.
Doar eu îl mântuii după ce Joe

[165] După unii interpreţi, ţinut fabulos, undeva în vestul mediteranean; după alţii, dublet grec al insulei Delos, al cărei nume – de origine semitică – ar avea acelaşi înţeles cu Ortygia: „Insula Prepeliţelor".

[168] În Grecia epocii clasice, obiceiul era ca ţarina să fie răsturnată de două ori pe an. Izvoarele mai vechi – Homer şi Hesiod – vorbesc frecvent de trei arături anuale. În sfârşit, cel mai mare botanist al Antichităţii, Teofrast, merge până a recomanda patru arături pe an: în preajma iernii, primăvara, în toiul verii şi în ajunul semănatului.

[169] Duh al fertilităţii pământului. După Hesiod (*Theogonia*, 969), din unirea lor s-ar fi născut *Ploutos* („Bogăţia").

În mijlocul noianului cel negru
Trăsnind îi sparse vasul, şi pe talpa
Corăbiei plutea Ulise singur.
Pieriseră toţi bunii lui tovarăşi,
Pe el numai l-aduse-ncoace apa
Şi vântul. Drag mi-a fost şi i-am dat hrană
Şi-am juruit să-l fac fără de moarte
Şi fără bătrâneţe cât e veacul.
Dar dacă niciun zeu nu poate-nfrânge,
Nici poate face ne-mplinită vrerea
Lui Joe şi el dinadins o cere
Să plece dânsul, ducă-se pe mare.
Eu nu-l trimit de fel, căci n-am corăbii,
Nici lopătari cu care să-i dau drumul
Pe spatele cel necuprins al mării.
L-oi sfătui voios şi n-oi ascunde
Nimic spre a putea sosi cu bine
Şi sănătos la el în ţară". Hermes
Grăi: „Trimite-l chiar aşa, dar iute.
Fereşte-te să nu-l întarţi pe Joe,
Mi-e nu cumva să tabere pe urmă
Asupra-ţi, mânios fiind pe tine".
Aşa zicând, plecă ucigătorul

Puternic al lui Argus. Iar cinstita
Zeiţă o porni spre inimosul
Ulise, fiind gata la porunca
Lui Joe. Ea-l găsi pe mal cu ochii
Tot plânşi. Tânjind îşi irosea viaţa
Cea dulce şi ofta de dorul ţării,
De când se săturase de zeiţă.
De-aceea noaptea s-odihnea de silă
Şi peste voie-alăturea de dânsa,
Căci ea-l voia în peştera cea mare.
Dar peste zi şedea pe mal el singur,
Pe stânci, şi se topea de dor, de jale
Şi tot plângea cu ochii duşi spre largul
Pustiului noian al mării. Zâna
S-apropie de el şi-i cuvântează:
„Sărace, nu te mai boci şi viaţa
Nu-ţi risipi aici, că eu îndată
Voios te voi trimite. Ia toporul
Şi taie lemne mari şi întocmeşte-ţi
O plută largă, bate-asupra-i scânduri,
Podeşte-o sănătos ca să te poarte
Pe-ntunecata mare. Eu într-însa
Ţi-aduc bucate, apă şi vin roşu
De-ajuns, ca nu cumva pe drum să suferi

De foame şi de sete. Ba şi haine
Ţi-oi da şi-ţi voi timite dup-aceea
Prielnic vânt, ca tu s-ajungi în ţară
Cu totul neatins, dacă vor zeii
Olimpieni cei mai presus de mine
Când judecă şi pun la cale treburi".
Dar, îngrozit, se-mpotrivi Ulise:
„Tu n-ai gând bun, zeiţă, tu vrei alta
Şi nu să mă trimiţi, dacă-mi spui mie
Să trec pe-o plută tot adâncul mării,
Înfricoşata, groaznica genune,
Pe unde nu trec nici corăbii negre
Şi cumpănite, chiar când bate vântul
Cel priitor. Eu nu mă-ncred în plută
Cu voia ta, de nu te-nduri, zeiţă,
Să juri un straşnic jurământ, că alta
Tu n-ai de gând să faci cumva cu mine".
Zâmbi Calipso, fala-ntre zeiţe,
Şi-l netezi cu mâna şi-i răspunse:
„Ba te înşeli, tu, om în toată firea
Să cugeţi şi să-mi spui aşa prostie.
Dar iată eu mă jur cu dinadinsul
Pe cer şi pe pământ şi chiar pe râul

Din iad, care e Stixul, cel mai mare
Şi cel mai straşnic jurământ al nostru,
Că alta n-am de gând să fac cu tine.
Ba cuget şi te sfătuiesc întocmai
Cum aş gândi să fac şi pentru mine,
De-ar fi s-ajung la astfel de nevoie.
Că nu sunt fără cale eu şi nu mi-e
Nici sufletul de fier, ci plin de milă".
Aşa vorbi şi merse ea nainte
Pripindu-se, iar el păşea din urmă.
Când amândoi în peşteră sosiră,
El s-aşeză în scaunul din care
Se ridicase Hermes, iar zeiţa
I-aduse de băut şi de mâncare
Din câte feluri gustă muritorii.
Apoi şezu în faţa lui Ulise
Şi zâne roabe harnic o slujiră
Pe dânsa cu nectar şi-ambrozie,
Şi începură ei atunci să umble
Cu mâinile la-ntinsele bucate.

[245] Fluviu al lumii infernale, invocat de zei în jurămintele lor solemne. După o credinţă răspândită în Antichitate, izvorul lui era în Arcadia, unde ar fi curs un timp la suprafaţă, înainte de a dispărea în adâncimile pământului.

Iar când la masă pofta-și alinară,
Deschise vorba-ntâi frumoasa zână:
„Preaiscusite fiu al lui Laerte,
Ulise, tu, din cel-de-sus purcese,
Așadar vrei acum să pleci acasă
În țara ta? Dar totuși mergi cu bine.
De-ai ști tu însă cât mai ai să suferi
Nainte de-a sosi la tine-n țară,
Ai sta cu mine-aici în casa asta
Și-ai fi nemuritor, deși duci dorul
Soției tale și-o dorești de-a pururi.
Ce-i drept, o fi ea trupeșă, frumoasă,
Dar nu mă țiu eu mai prejos de dânsa,
Că nu se-ncape doar între zeițe
Și muritoare-ntrecere niciuna
De frumusețe și de măreție".
Ulise priceputul îi răspunse:
„Nu-mi bănui, zeiță preacinstită,
Că știu și eu deplin că nu-i ca tine
Cumintea mea nevastă Penelopa
De mândră la privit și de-arătoasă,
Căci ea e o femeie muritoare,
Iar tu ești o zeiță fără moarte

[268] În grecește: *diogenes*, în *Iliada* și *Odiseea* epitet frecvent aplicat *basileilor*, mari și mici. Cf., mai sus, nota la IV, 88.

Și fără bătrânețe. Dar eu totuși
Mereu doresc și năzuiesc odată
S-ajung la mine, să mă văd în țară.
Și de m-ar bate iar vr-un zeu pe mare,
Eu voi răbda, doar știu să rabd necazuri,
Căci multe am pățit, răbdat-am multe
Pe valurile mării și-n războaie.
Să fie și-asta una pe deasupra".
Așa vorbi Ulise cu Calipso.
În vremea asta soarele apuse
Și se-nnoptă. Ei merseră în fundul
Boltitei peșteri, unde se culcară
Și petrecură până ce-adormiră.
A doua zi când se iviră zorii
Trandafirii, Ulise-și puse straiul
Și-și trase mantia pe el. Zeița
Se învăscu în haină mare, albă
Și gingașă, subțire; se încinse
C-un brâu frumos de aur și-o maramă

[302] Îmbrăcămintea obișnuită a bărbaților din lumea homerică se compune dintr-un soi de cămașă de in (*chiton*) și dintr-o manta de lână (*chlaina*); cu ele e înveșmântat în acest pasaj și Odiseu.

[304] Spre deosebire de veșmântul bărbătesc numit *pharos*, care e o amplă mantie de purpură, „haina" albă a zânei Calipso, indicată prin același termen, e probabil o lungă fâșie de pânză, fără cusături, înfășurată în jurul trupului.

Își potrivi pe cap, iar după asta
Se îngriji de drumul lui Ulise.
Îi dete dar un lung topor de-aramă
Cu două ascuțișuri, c-o mândrețe
De coadă de măslin vârtos legată,
Ușor de mânuit. Apoi o bardă
Cu lemnul bine lustruit și-l duse
La capătul ostrovului, pe unde
Erau copaci mai mari, arinii, plopii
Și brazii nalți până la cer, cu trunchiul
Uscat de tot, călit de multă vreme,
O cherestea ușoară la plutire.
Zeița, după ce-i arată locul
Copacilor cei mari, se-ntoarse-acasă.
El începu să taie-atunci, și lucrul
Degrabă-l isprăvi. Cu totul zece
Copaci trânti pe jos și cu toporul
Îi tot ciopli și-i netezi cu barda
Ca meșter și-i obli cu ciripia.
Într-ast-aduse sfredele zeița,
Și grinzile le sfredeli el toate,
Le potrivi pe urmă laolaltă
Și le-nnădi cu scoabe și cătușe.
Pe cât un maistru rotunzește fundul

Unei corăbii largi de marfă, atâta
De largă-și face și Ulise pluta.
Pe deși diregi așază podul cârmei,
Îl pardosește bine cu lungi scânduri,
Ciopleşte un catarg cu care-mbină
Aninătoarea de vintrele albe,
Și-i face-o cârmă plutei ca s-o mâne
Și cu împletitură de răchită
O-mprejmuie de-a lungul și de-a latul
Ca stăvilar de valuri. Dup-aceea
El grămădește-n fund povară multă.
Calipso-i mai aduce pânzetură
De pânzuit catargul, iar Ulise
Găti cu meșteșug și pânzuitul.
Legă tot felul de frânghii, odgoane,
Și funii de slăbit sau strâns vintrele
Și-și lunecă pe pârghii pluta-n mare.
Așa el a fost gata-n patru zile,
Iar în a cincea din ostrov Calipso

---

331 „Largi“, în comparație cu cele destinate transportului oamenilor și, în general, explorărilor marine, caracterizate prin forma lor alungită și prin extremitățile ridicate, de unde epitetul care le însoțește în poemele homerice: *orthokrairai* („care-și înalță coarnele“).

333 Cât se poate înțelege, o platformă ridicată peste nivelul plutei, pentru a feri pe navigatori de valurile înalte.

337 Vezi mai sus nota la III, 388.

Îi dete drumul, după ce-l lăuse
Şi miresmate primeneli îi dase,
Îi puse ea şi-o utre cu vin negru,
Şi un burduf mai mare plin de apă,
Şi-o traistă umplută cu merinde,
Cu bunătăţi gustoase de tot felul
Şi-i aburi o priincioasă boare.
Voios Ulise pânzele şi-nvoaltă,
Se pune-apoi la cârma lui şi-ncepe
Cu dibăcie să-şi îndrepte vasul.
Nu-i cad o clipă genele-adormite,
Căci ochii-şi-are pironiţi la stele,
La Cloşca, la Văcarul care-apune
Târziu, la Ursa, poreclită carul,
Vârtelnicul-în-loc şi ochitorul
Lui Orion, şi care singur este
Neasfinţit în Ocean; de-aceea
La stânga lui îl sfătui zeiţa

362-366 Indicaţiile referitoare la constelaţii lasă să se înţeleagă că, în gândul poetului, plecarea lui Odiseu e presupusă a fi avut loc la începutul toamnei (septembrie-octombrie).

367 Întreaga călătorie e închipuită ca desfăşurându-se dinspre vest spre est, din părţile Mediteranei Occidentale spre apele greceşti. E cunoscut că, după mărturia unui geograf antic, Strabon, grecii ar fi învăţat de la fenicieni deprinderea de a se călăuzi pe mare după constelaţia *Ursoaicei*.

Pe căpitan să bată drum pe mare.
Călătoreşte el vreo zece zile,
Ba încă şapte, şi-ntr-a optsprezecea
I se iviră munţi umbroşi, pământul
Feacilor, pe unde mai aproape
Erau de el, şi-i se păru că vede
Un scut apărător pe ceaţa mării.
Neptun, care venea de la poporul
Etiopean, zărindu-l de departe,
Din munţi de la Solimi, plutind pe mare
Mai rău se-ncruntă, dă din cap şi-n sine
„Vai, zice el, de bună seamă zeii
S-au răzgândit acum despre Ulise
Cât eu am stat la etiopi, căci iată
Că el s-apropie şi-acuşi e-n ţara
Feacilor, pe unde-i scris să scape
De-amarnica restrişte ce-l apasă.
Dar las' că eu i-o fac din nou, s-o simtă
Cu vârf şi îndesat. Aşa el zice
Şi strânge norii, marea cu tridentul
O tulbură, stârneşte-o vijelie
De felurite vânturi şi cu norii

377 Pe coasta de sud-vest a Asiei Mici, în regiunea cunoscută în Antichitate sub numele de Lycia.

Uscat şi apă-nvăluie,-ntuneric
Se-nalţă pân'la cer. Dau iureş Austrul,
Munteanul vâjiind şi Băltăreţul
Şi Crivăţul, răscoală munţi de valuri.
Slăbi la suflet şi-n genunchi Ulise
Oftă şi-n sinea lui bărbată zise:
„Vai mie bietul! Ce-o mai fi cu mine
Pân' la sfârşit? Că tare mi-este teamă
Să nu fi spus adevărat zeiţa
Că eu, nainte de-a sosi în ţară,
Voi pune vârf durerilor pe mare;
Aidoma i se-mplineşte spusa.
Vezi ce mai nori împresură tot cerul,
Ce tulburată-i marea şi ce vifor
Se-nvolbură suflând din patru unghiuri!
De-acuma-i gata, moarte grea m-aşteaptă.
De trei ori şi de patru ori ferice
Danaii care la război pieriră
De dragul celor doi Atrizi în Troia!
Muream mai bine şi-ncheiam veleatul
În ziua când sodom venind troienii
M-au năpădit cu suliţi ferecate,

[391-393] Vânturile citate în text reprezintă aproximativ cele patru puncte cardinale, lucru relevat de altminteri în versul 404.

Când străjuiam la trupul lui Ahile!
M-ar fi-ngropat, m-ar fi slăvit aheii;
Acum mi-e dat să mor aşa de jalnic".
Abia gândi el asta şi-un năpraznic
Talaz asupra-i vine cu putere
Grozavă năvălind de sus, şi pluta-i
Răzguduie. El e zvârlit departe
De plută şi din mâni sloboade cârma,
Catargu-i sparge la mijloc furtuna
Cea vajnică de-mponcişate vânturi
Şi-n mare cade mai încolo pânza
Şi beldia-i. Stă îndelung sub apă
Ulise-atunci, nu poate să se salte
Deodată de sub valul cel năvalnic,
Îngreuiat fiind de straie, darul
Zeiţei. Dar la urmă el răsare,
Din gură-mproaşcă unda cea sărată
Ce-i şuruie păraie de pe creştet.
Nu-şi uită pluta el, cu tot necazul,
S-aţine-n valuri după ea şi-o prinde,
Se pune la mijlocul ei şi scapă
De cumpănă. Talazul acum poartă

[412] Episodul la care se gândeşte Odiseu e povestit de umbra lui Agamemnon în Cântul XXIV, 47 şi urm.

Încoace,-ncolo pluta după vânturi.
Cum toamna duce Crivăţul un maldăr
De încâlcit spiniş pe o câmpie,
Aşa şi pluta-i dusă-ncoace-ncolo
De vânturi pe noian, şi ba-i zvârlită
De Austru la Crivăţ ca s-o poarte,
Ba e de Băltăreţ încredinţată
Munteanului pe luciu să-i dea goană.
Îl vede pe Ulise-atunci copila
Lui Cadmus, Ino Leucotea, zâna
Subţire-n glezne, care mai nainte
Era o muritoare, iar acuma
Ea are parte în afundul mării
De cinstea unui zeu. Se-ndură dânsa,
Că-l vede-orbecăind aşa pe valuri
Şi chinuit, răsare din genune
Şi zboară-n chip de scufundar, s-aşază
Pe vasul bine-ncătuşat şi zice:
„De ce te urgisi zguduitorul
Pământului aşa grozav pe tine,
Sărmane, de-ţi urzeşte-atât de multe

[443] Divinitate marină după ridicarea ei în rândul zeilor. Legenda spune că într-o primă existenţă Ino ar fi fost soţia lui Athamas, rege în Orchomenos.

Nenorociri? Dar capul nu-ţi va pune,
Cu toată-nverşunarea lui. Fă însă
Ce-oi spune eu, că-mi pari a fi cuminte.
Dezbracă-te de-aceste haine, lasă
S-o ducă vântul pluta, iar tu-noată
Cu mâinile şi năzuie spre ţara
Feacilor, pe unde tu scăpa-vei
C-aşa e scris. Dar ia marama asta
Vrăjită de la mine şi-o încinge
Sub pieptul tău; să n-ai pe urmă grijă
Că ţi se-ntâmplă vreun rău sau moarte.
Dar dacă pe uscat vei pune mâna,
Descinge-o de sub piept şi-arunc-o-n mare
Departe, iar tu pleac-apoi încolo".
Aşa grăind, zeiţa-i dete vălul
Şi s-afundă în marea tulburată
Ca scufundarul şi sub valul negru
Se mistui. Îngândurat Ulise
Stătu puţin, oftă şi-n sine zise:
„Vai mie! Nu cumva-mi întinde iară
O cursă vreun zeu când mă îmbie
Din vas să mă cobor? Mai bine încă
Să n-o ascult, căci eu văzui cu ochii

Că prea-i departe locul unde-mi spuse
Că voi scăpa. De-aceea fac ce-mi pare
Că-i lucru cel mai bun; rămân aicea
Să rabd orice durere pân' ce pluta
Se ţine încă bine cetluită.
Ci-ndată cum mi-o risipeşte vântul,
Mă pun atunci să-not, că alt nimica
Mai bun de pus la cale nu-mi rămâne".
Când el aşa se frământa cu mintea,
Neptun răpede-asupra lui deodată
Un val boltit şi negru, o matahală,
Şi-l mătură pe el. Cum vântul aprig
Suflând răscoală un mănunchi de paie
Şi-l spulberă pe câmp încoace-ncolo,
Aşa şi lemnăria plutei valul
O-mprăştie. Dar s-apucă Ulise
De-o grindă şi o călări strunind-o
Întocmai ca un cal de călărie,
Îşi scoase haina ce-i dăduse zâna
Şi grabnic se încinse cu marama,
Se dă pe brânci în mare şi se-ntinde
Cu braţele şi prinde-apoi să-noate.
Neptun îl vede, dă din cap şi zice:
„Mai oarbecă pe mare-aşa, mai rabdă

Obidă multă până ce te-apropii
De oamenii cei înrudiţi cu Joe,
Că tot socot că n-ai să te mai saturi
De pătimit nenorociri". Cum zice,
Şi-şi biciuie comoşii cai şi-ajunge
La Ege, unde şi-are el locaşul,
Palatul strălucit. În vremea asta
Minerva mai închipuie şi alta:
Închise drumul vânturilor toate
Şi-orândui să stea pe loc tot vântul
Şi-acasă să se culce; doar pe unul
Dezlănţui, pe Crivăţul năvalnic
De frânse valu-n faţa lui Ulise
Şi-i înlesni cărarea spre poporul
Feacilor cei iubitori de vâsle,
S-ajungă neatins de mâna morţii.
Nemernici el încă două zile
Şi două nopţi bătut de valuri dese,
Şi-i tot părea că-l paşte nenorocul.
Dar când a treia oară zorii zilei

[503] Feacii, a căror ţară şi ale căror instituţii sunt descrise îndelung în Cântul VI.

[507] Din cele două localităţi cu acest nume mai bine cunoscute, una e situată în partea de nord a Peloponesului, pe ţărmul golfului corintic, cealaltă în insula Eubea.

Își răsfirară pletele de aur,
Tăcu vântoaica și era pe mare
Senin cu totul și nevânt. Ulise,
Săltat puțin pe-o creastă de talazuri,
C-o repede căutătură-n față
Văzu atunci apropiat pământul.
Cum nu mai pot de bucurie fiii
Când tatăl lor înzdrăvenit se scoală
Din patul unde-a tot zăcut și chinuri
De-otravă a suferit de vreme lungă,
Topindu-se de-o boală ce-o iscase
Un duh afurisit, de care zeii
Spre fericirea lor îl lecuiră,
Așa voios s-arată și Ulise
Când vede-n fața-i răsărind uscatul
Și dealuri cu păduri. El tot înoată
Grăbit să-și puie pe uscat piciorul.
    Iar când era de-acolo depărtare
De-un glas de om, atunci aude dânsul
Un clocot de la mal: vuia talazul
Izbit de stânci, se tot spărgea cu urlet
Îngrozitor și-nspumega tot malul.
Căci nu erau limanuri, nici popasuri
Și-acioale de corăbii, ci doar coaste

De țancuri și de stânci prăpăstioase.
Slăbi la suflet și-n genunchi Ulise,
Oftă și-n sinea-i cea bărbată zise:
    „Vai mie, că-n zadar îmi dete Joe
Să văd pământ neașteptat, căci tocmai
Când străbătui acest noian de ape,
Nu-mi pare nicăieri pe țărm să fie
Un loc pe unde pot ieși din mare.
Răsare-n fața-mi zid de stâncărie;
Răsunător acolo muge valul,
Iar lângă țărm afundă este marea
Și nu pot să mă țin pe amândouă
Picioarele, să scap de răul mării.
Să ies mă tem, că m-ar răpi talazul
Și m-ar trânti de-o țuguiată stâncă
Și-mi poate fi zadarnică-ncercarea.
Iar dacă-not pe-alături mai încolo
Să cat liman sau vreo așezătură
Pe mărgenișul mării, mă tem iară
Să nu mă ia vârtejul să mă-ntoarcă
Napoi pe larg cu gemet greu din suflet.
Ori nu cumva asupra mea s-asmuțe
Vr-o zeitate din afund de mare
Vreuna dintre multele dihănii

Hrănite de-Amfitrita cea slăvită,
Că prea sunt urgisit de zeul mării“.
Şi-n vreme ce se socoti el astfel,
Spre capătul stâncos îl duse valul.
Cu trupul rupt, cu oasele zdrobite
S-ar fi ales atunci, dacă Minerva
Nu-i da un gând: cu braţele-amândouă
Se prinse el de un colţan şi-acolo
Gemând se grepţină până ce valul
Trecu, şi el aşa putu să scape.
Dar când se năpusti napoi talazul
Răsfrânt, departe-l azvârli în mare.
Precum când caracatiţa se smulge
Din cuibul ei, se ţine de crăcane
Pietriş mărunt, aşa de colţii stâncii
Lipite stau bucăţi de piele ruptă
Din braţele-ndrăzneţe-a lui Ulise.
Şi-o undă mare-l înghiţi pe dânsul.
În ciuda soartei el pierea sărmanul,
De nu-l trezea cu sfatul ei Minerva:
Răzbate sus cu capul din talazul
Cel năpustit spre mal şi-o ia de-a lungul
Uscatului şi cată el în faţă-i

[570] Cf. mai sus nota la III, 916.

Vreun liman sau vr-o aşezătură,
Şi-noat-aşa mereu până ce-apucă
Pe gura unui râu cu ape limpezi.
Şi cel mai bun acolo-i pare locul,
Că-i neted, nestâncos, ferit de vânturi.
Cum vede râul curgător în faţă-i,
Se roagă-aşa de el: „Ascultă, doamne,
Oricare-ai fi. La tine vin, fierbinte
Şi mult te rog, dorind să fug de mare,
De ciuda lui Neptun. De cinste-i vrednic
Şi chiar din partea zeilor tot omul
Ce rătăcind s-ar milogi la dânşii,
Cum eu acuma, dup-atâtea cazne,
La tine vin şi-ţi cad smerit la unda
Şi la genunchii tăi. Aibi milă, doamne,
Sunt rugător, cer adăpost la tine“.
Cum l-auzi, stătu din curs îndată,
Opri talazul, mulcomi vârtejul
În faţă-i şi-l adăposti pe dânsul
Pe matca de la gura lui. Ulise
Căzu pe loc de mâini şi de picioare,

[599-600] În credinţele superstiţioase ale vechilor greci, fiecare curs de apă şi îndeosebi râurile mai importante erau considerate divinităţi. Ruga lui Odiseu oglindeşte această credinţă, în legătură cu care vezi şi nota la *Iliada* XXI, 132.

Puterile-i secaseră pe mare.
I se bolfise trupul, şi pe gură,
Pe nas ţâşnea dintr-însul sărătură.
Acolo, fără glas, fără suflare
Rămase leşinat; îl copleşise
Grozava-i trudă. Când la urmă prinse
Să mai răsufle şi să-şi vie-n fire,
Marama zânei de pe el desprinse
Şi-o azvârli pe râul scurs în mare.
Un val puternic o luă cu sine,
De unde-apoi o strânse Leucotea.
    S-abate de la râu atunci Ulise,
Prin papură se pleacă şi sărută
Pământul drag, dăruitor de hrană
Şi, suspinând, aşa socoate-n sine:
    „Vai mie, ce-o mai fi până la urmă
Şi cum să fac? De voi petrece-o noapte
Muncit de griji pe lângă râu, mi-e teamă
Ca nu cumva răcoarea cea haină,
Cu brumă din belşug împreunată,
Viaţa să-mi răpuie, aşa puţină
Şi şubredă cum e, de zbuciumată,
Căci boarea nopţii de la râu e rece.
De m-aş sui la deal şi-n umbra deasă

Sub tufe m-aş culca într-o pădure,
Şi frigul m-ar lăsa şi osteneala
S-am parte de plăcutul somn, mi-e teamă
Să nu fiu sfâşiat, mâncat de fiare".
    Aşa gândi. Şi socoti mai bine
Să intre în desişul din pădure.
Găsindu-l pe un grind de lângă apă,
Se tupilă aici sub rămurişul
A doi măslini, din cari unul sălbatic,
Pe unde niciodată nu răzbise
Nici adiere umedă de vânturi,
Nici raze de la luminosul soare,
Nici ploaie peste tot, aşa prin ramuri
Era de des şi-mpleticit tufişul
Sub care-acum se oploşi Ulise.
Cu mâinile şi-ncăpută din frunze
Un bun culcuş, că mult a fost frunzişul
Acolo scuturat pe jos grămadă,
De-ai fi putut acoperi cu dânsul
Doi oameni, ba şi trei pe vremea iernii,
Oricât de aspru să fi fost iernatul.
Înveselit, cum îl văzu, Ulise
Se tolăni în pituliş la mijloc
Şi-asupra-i movili un strat de frunze.

Cum uneori un om când n-are-aproape
Vecini şi stă la capătul de ţară
Pe sub cenuşe-ascunde un tăciune
Ca sâmbure de foc să-i fie-n vatră,
Spre-a nu-şi aprinde focul de la alţii,
Aşa Ulise se-nveli sub frunze.
Pe ochi îi picură atunci Minerva
Un somn plăcut şi pleoapele-i închise,
Ca el să se întreme cât mai bine
De greul trudei care-l istovise.

[665] Merită relevată împrejurarea că nici în *Iliada*, nici în *Odiseea* nu e descrisă operaţia aprinderii focului, ceea ce ne împiedică să presupunem care era metoda întrebuiţată atunci când lipsea jarul ascuns în cenuşă.

CÂNTUL VI

Aşa dormea Ulise, copleşitul
De trudă şi nesomn, când iată-n ţara
Feacilor se coborî Minerva
Şi merse în cetatea lor. Feacii
Nainte vreme locuiau în larga
Hiperia, vecini cu îngâmfaţii
Ciclopi, care mai tari fiind ca dânşii,
Întruna-i bântuiau. Deci Nausitoos,
Dumnezeiescul domn, de-acolo-i duse
În Scheria, departe de-acei oameni

[6] Numele înseamnă „Ţara de sus". Despre aşezare nu se pot face presupuneri valabile, măcar că n-au lipsit homerizanţi care s-o identifice cu regiunea din Italia unde mai târziu avea să se ridice oraşul Cumae.

[7] Cf. mai departe, IX, 155 şi urm.

[10] Vezi mai sus nota la V, 48.

Iscoditori, cu zid oraşu-ncinse,
Zidi locaşuri pentru zei, şi case
Şi-ogoare le-mpărţi. Dar el murise
Şi-acum domnea cumintele Alcinoos.
La curtea lui se duse-atunci Minerva
Voind s-ajute-ntorsul lui Ulise.
Se furişă zeiţa în iatacul
Bogat-împodobit, unde-adormise
Domniţa Nausicaa, deopotrivă
Cu zânele la chip şi la făptură;
Cu ea dormeau, deoparte şi de alta
La uşă, după gingaşe-odăiaşe
De-o frumuseţe dată lor de Graţii.
Închise-au fost lucioasele canaturi,
Dar zâna răzbătu uşor şi iute
Ca o suflare pân'la patul fetei,
La creştet îi stătu. Şi întrupată
Ca fiica lui Dimant, corăbierul
Vestit, cu ea fiind de-o seamă fata
Lui Alcinou, prietenă iubită,

[11-13] Activitatea atribuită lui Nausitoos corespunde din toate punctele de vedere aceleia desfăşurate în epocile arhaică şi clasică a istoriei grecilor de întemeietorii de colonii (*oikistai*), delegaţi să organizeze pe ţărmuri depărtate cetăţi de tipul metropolelor din patrie.

Zeiţa-i zise astfel: „Nausicaa,
De ce pe tine-aşa de lăsătoare
Te făcu mama? Dalbele-ţi veşminte
Stau nelăute şi ţi-i nunta aproape,
Când trebuie şi tu să-mbraci mândreţe
De straie şi să dai la fel acelor
Care te iau la dânşii; doar cu asta
Câştigi un nume bun în faţa lumii
Şi faci ca să se bucure părinţii.
Să mergem dară la spălat chiar mâne
De timpuriu, de-ndată ce-nzili-va,
Şi eu vin să te-ajut ca tu mai iute
Să isprăveşti. Ştii bine că de-acuma
Tu multă vreme nu rămâi fecioară,
C-au început a te peţi fruntaşii
Feacilor, feciori de neam ca tine.
Te roagă dar de preamăritul tată
Să-ţi fie gata-n zori de zi căruţa
Cea trasă de doi muli, să-ţi duci podoaba
De-mbrăcăminte, cingători şi rochii,
Ca să le speli la râu, că pentru tine-i
Cu mult mai bine-aşa decât să umbli

[48] E vorba într-adevăr de o căruţă de transportat poveri (*amaxa, apine*), cu patru roţi, spre deosebire de carul de luptă sau de curse care avea numai două roţi.

Pe jos, doar prea-i departe de cetate
Spălătoria". Astfel Minerva-i zice
Şi pleacă spre Olimp, pe unde zeii
Şi-au adăpostul lor de veci, pe care
Nu-l bate vânt, nici ploaie, nici ninsoare,
Ci nepătat de nori pluteşte-asupra-i
Senin şi orbitoare strălucire;
De-aceea şi ferice-acolo zeii
Petrec şi se desfată ziua toată.
Acolo merse Palas după sfatul
Ce-l dete fetei. Iute dup-aceea
Pe tron de aur zâna dimineţii
Ivindu-se, trezi pe Nausicaa.
Pe loc, de vis mirată, dânsa merge
Prin casă vrând părinţilor să spuie
Dorinţa ei, şi-n sală-i întâlneşte
Pe amândoi, pe mama stând la vatră
Cu roabele şi lână porfirie
Torcând; pe tata, tocmai când la uşă
Ieşea la sfat să meargă cu fruntaşii
Cei mari, chemat fiind de dânşii. Fata
S-apropie de tata-i şi-i cuvântă:

[73] În originalul grec, aceşti fruntaşi ai feacilor sunt numiţi *basilei*, ca Alcinoos însuşi. După VIII, 540, numărul lor era de 12.

„Tăicuţă dragă, n-ai putea tu oare
Să-mi dai căruţa naltă şi-nrotată
Ca eu la râu cu ea să duc podoaba
De haine să le spăl, că sunt purtate?
Că doar şi tu se cade s-ai pe tine
Veşmintele curate, când la sfaturi
Stai cu fruntaşii ţării. Dup-aceea
Mai ai cinci fii acasă. Doi dintr-înşii
Sunt cu femei, dar trei sunt încă tineri
Holtei; şi ei, cum ştii, vor tot cu haine
Abia spălate să se prindă-n horă.
Şi vezi, de toate astea eu am grijă".
Aşa grăi domniţa. De ruşine
Nu pomeni părintelui de nunta-i
Apropiată. Dumerit de asta,
Aşa-i răspunse: „Scumpa mea copilă,
Cu drag îţi dau şi mulii şi-orice alta,
Poţi merge. Robii ţi-or găti căruţă
Naltă şi-nrotată şi cu chelnă".
Aşa grăi şi porunci pe urmă

[82] La fel cu Priam (*Iliada*, VI, 250) şi cu Nestor (mai sus, III, 554), Alcinoos adăposteşte în palat întregul său *genos*, fără a excepta pe feciorii însuraţi, cu nevestele şi progenitura lor (cf. mai departe, X, 7 şi urm).

La robi, iar ei gătiră o căruţă
Aşa cum zise, scoaseră-apoi mulii
Şi-i înjugară la căruţă. Fata
Şi-aduse din cămară frumuseţe
De-mbrăcăminte şi o puse-n chelna
Căruţei lustruite. Ba mai puse
Şi mama-i un paner cu demâncare
Şi udătură inimii plăcută
Şi vin turnă într-un burduf de capră.
Iar când copila se sui-n căruţă,
Ea-i dete în ulcior frumos de aur
Ulei de uns cu roabele la scaldă.
Luă pe urmă Nausicaa biciul
Şi frânele şi asmuţi jugarii
Cu şfichiul. Ei cu tropot şi porniră
Şi-o-ntinseră la drum din răsputere,
Şi duseră veşmintele şi fata
Nu singură, ci întovărăşită

[97] Caracteristica principală a atelajului homeric e că nu avea şleauri: caii (respectiv catârii) erau legaţi de un jug fixat la extremitatea oiştii. Dacă se rupea oiştea (accident foarte frecvent în descrierile de luptă din *Iliada*), caii rămâneau mai departe uniţi prin jug; dacă se rupea acesta din urmă, fiecare cal în parte îşi recăpăta libertatea. O descriere circumstanţială a modului de a înhăma animalele la o căruţă ca aceea din text se citeşte în *Iliada*, XXIV, 266 şi urm.

De alte fete slugi. Iar când sosiră
La râu, mândreţe de şivoi pe lângă
Spălătorii durate trainic, unde
Curg ape limpezi şuruind afară,
De curăţă chiar rufe şi mai negre,
Jugarii ele-acolo desjugară,
Lăsară pe-amândoi să păşuneze
Pe lângă mal din iarba lor gustoasă,
Iar fetele luară din căruţă
Veşmintele şi-n apă le-afundară
Şi-n albii le călcară pe-ntrecute
Pripindu-se. Şi după ce spălară
Şi curăţiră hainele de toată
Mânjala lor, pe rând şi câte una
Le-ntinseră pe ţărm, pe unde prundul
Era de tot albit de valul mării.
La râu apoi şi ele se scăldară
Şi cu ulei se unseră pe piele
Şi la prânzit şedeau pe malul apei
Şi rufele-aşteptau să se usuce
La vipia de soare. Iar când ele
Se săturară de mâncat, zvârliră
Maramele din cap şi s-apucară
La joc cu mingea. Începutu-l face

Chiar Nausicaa cea cu brațe albe.
Precum Diana, zâna ce petrece
Cu arcul, vânătoarea, se scoboară
Din munți, din Erimant ori din mărețul
Taiget adulmecând voios mistreții
Sau cerbii iuți și la vânat iau parte
Și zânele câmpene, ale lui Joe
Copile, de se bucură Latona,
Stă mai presus de toate-atunci Diana
Cu capul și cu fruntea, de-o cunoaște
Oricine-ușor, deși sunt mândre toate,
Așa-ntre roabe strălucea fecioara.
Iar când apoi la jug ea-și puse mulii
Și-mpături veșmintele frumoase
Și sta să plece înapoi, Minerva
Găsi atunci cu cale să deștepte
Pe fiul lui Laerte ca să vază
Pe galeșa lui Alcinou copilă,
Ca dânsa să-l îndrume spre orașul
Feacilor. În vremea asta mingea
O repezi domnița dup-o fată
Dar nu o nimeri pe ea și mingea

[140] Munte în Arcadia, regiunea centrală a Peloponesului.
[141] Șir de munți în Laconia, în vecinătatea Spartei.

Căzu adânc în sorbul apei. Ele
De spaimă lung țipară, și Ulise,
Trezit, stătu îngândurat și-și zise:
„Ah, unde sunt, ce țară-i iar, ce oameni
Mai sunt pe-aici? Obraznici, răi, sălbatici
Ori primitori de oaspeți și cu teamă
De zei? Un glas am auzit, un țipăt
Ca de femei, de zâne cu sălașul
Pe plaiuri nalte, pe-nverzite pajiști
Și la izvoarele de râu. Sau poate
Sunt oameni grăitori cumva pe-aproape?
Dar hai să-ncerc să văd cu ochii singur".
Așa vorbind, de sub tufiș se trage
Ulise, frânge din desiș cu mâna-i
Puternică o ramură frunzoasă,
Cu care el și-ascunse goliciunea.
Și-ntocmai ca un leu hrănit pe munte
Ce-n sine bizuindu-se purcede,
Bătut de ploaie și de vânt, cu ochii
Focoși spre o cireadă ori spre turma
De oi sau după cerbi sirepi, că foamea-i
Dă zor să sară garduri tari, s-apuce
Din vitele adăpostite, astfel
Era să deie buzna-atunci Ulise,

Chiar gol, spre fetele cu plete mândre
Silit fiind de foame, de nevoie.
Dar groaznic le păru, sluţit cum fuse
De sărătura mării, încât ele
Care-ncotro fugiră speriate
Pe malul prelungit de stânci. Dar fata
Lui Alcinou stătu; o-nsufleţise
Minerva dinadins desfricoşând-o,
De stete-n faţă-i, oblu, iar Ulise
Se socoti o clipă, la genunchii
Copilei cea cu ochi frumoşi să cadă,
S-o milcuie de-aproape, ori cu graiuri
Blajine din departe-aşa s-o roage
Să-i dea veşminte, oraşul să-i arate.
Şi-aşa gândind, găsi c-ar fi mai bine
Cu vorbe dulci s-o roage din departe,
De teamă să n-o supere pe fată,
Când rugător i-ar fi cuprins genunchii.
Deci el rosti cuvânt dibaci şi dulce:
„Te rog, domniţă, în genunchi. Eşti zână
Ori muritoare? Dacă tu eşti una
Din cele care locuiesc Olimpul,
Eu după stat şi faţă şi făptură
Te-asemăn foarte cu-a lui Joe fiică

Diana. Iar de eşti o muritoare
De pe pământ, ferice sunt de trei ori
Părintele-ţi şi maica ta şi fraţii!
Ce veseli vor fi ei de bună seamă,
De dragul tău oricând te văd pe tine,
Aşa frumos vlăstar, păşind la horă!
Dar cel mai fericit din toată lumea
E cel ce, biruind cu daruri multe
De nuntă, te-ar lua la el acasă.
Căci nu-mi văzură ochii o femeie
Şi niciun om cu tine deopotrivă;
Privindu-te, uimirea mă cuprinde.
În Delos doar văzui aşa un luger
De finic care fraged răsărise
Pe lâng-altarul zeului Apollon,
Căci eu, urmat de oameni mulţi, şi-acolo
Umblai, un drum ce-avea să-mi fie-n urmă
Izvor de multe-amaruri. Cum văzut-am
Mlădiul copăcel, uimit în faţă-i
Am stat eu îndelung, că n-a fost altul

[214] Vezi mai sus nota la I, 378.

[221] În tot cursul Antichităţii, insula Delos – locul de naştere al lui Apollon şi al Dianei – a trecut drept reşedinţa preferată a zeului, faimoasă pentru templul ridicat aici la o dată veche, devenit repede un centru de pelerinaj panhelenic. Cf. imnul „homeric" *Către Apollon*, versurile 1-181.

Mai gingaş din pământ, crescut ca dânsul.
Aşa uimit şi-nmărmurit, femeie,
Privesc şi-n faţa ta, şi mă cutremur
De tine să m-ating la rugăminte.
Dar mare, ba nespusă mi-e durerea.
Pe valul mării douăzeci de zile
M-am zbuciumat şi ieri abia putut-am
Să scap. De la ostrovul Ogigia
M-a tot purtat talazul şi furtuna,
Şi-acum încoace m-a zvârlit ursita.
Ca iar cumva şi-aici să sufăr bietul;
Mi-e doar că zeii n-au să înceteze,
Ci-au să-mi deie încă multe rele.
Crăiasă,-ndură-te; tu eşti întâia
De care-am dat în cale dup-atâtea
Nenorociri şi nu cunosc pe altul
Din ţara şi cetatea asta. Arată-mi
Oraşul, dă-mi un ţol să pui pe mine,
De-i fi adus cu tine-o-nvelitoare.
Şi-n schimb cu asta cei-de-sus să-ţi deie
Tot ce îţi doreşti, şi soţ şi casă bună
Şi plină de-nţelegere, căci nu e

[234] Insula zânei Calipso. Vezi mai sus nota la V, 22 şi, mai departe, VII, 325.

Nimic mai bun şi mai frumos ca sfânta
Unire-n gânduri care leagă soţii
În căsnicie, spre necazul celor
Ce-i duşmănesc şi multa bucurie
A celor buni cu ei, de care lucru
Ei înşişi pot să-şi dea mai bine seama".
    Iar Nausicaa i-a răspuns: „Străine,
Nu pari om rău şi nici lipsit de minte,
Dar singur Joe bunurile-mparte,
Cum vrea, fieştecărui om pe lume,
Ori bun ori rău, şi el îţi dete aceste
Nenorociri – şi cată să le suferi.
Ci dacă eşti acum la noi în ţară
Şi în cetate, vei avea şi haine
Şi toate cele care se cuvine
Să aib-un biet pribeag care se roagă.
Ţi-oi arăta oraşul şi ţi-oi spune
Cum se numesc locuitorii ţării.
Feaci li-i numele, iar eu sunt fiica
Lui Alcinou mărinimosul, care
E domn peste feaci". Apoi domniţa
Aşa începe să dea zor la roabe:
    „Staţi, fetelor. De ce fugiţi din faţa

[257] Aceeaşi concepţie, mai amănunţit expusă, în *Iliada*, XXIV, 525-533.

Bărbatului? Vă-nchipuiţi că este
Vreun duşman? Dar nu-i acesta omul
De care să ne temem; ba niciunul
Nu poate cu război să vie-n ţara
Feacilor, că prea-i iubesc pe dânşii
Nemuritorii, locuim noi doară
Departe, cei din urmă pe noianul
Bătut de valuri, şi la noi nu vine
Din altă parte nimeni. Iar acesta
Veni încoace pribegind sărmanul
Şi-acum se cade să-ngrijim de dânsul,
Că doar trimişi de zei ne vin străinii
Şi cerşetorii. Lor li-i drag puţinul
Ce-l dai. De-aceea daţi-i de mâncare
Şi de băut străinului, scăldaţi-l
La râu, pe unde-i loc ferit de vânturi".
    Aşa grăi şi roabele stătură.
Zorindu-se-ntre ele după-ndemnul
Domniţei, îl poftiră pe Ulise
La loc adăpostit; manta şi haină
I-alăturar-apoi ca să se-mbrace,
Ba-i deteră şi-ulei în vas de aur
Şi-n râu îl mai poftiră să se scalde.
Dar slugilor le zise-atunci Ulise:

„Staţi, fetelor, aşa mai la o parte
Ca să mă spăl pe trup de sarea mării
Şi să mă ung; de mult neuns mi-e trupul.
Că mi-e ruşine să m-arăt la fete
Neîmbrăcat". Feriră ele-nlături
Şi spuseră domniţei. Iar Ulise
Se coborî la râu ca să se spele
De sărătura care-i cotropise
Tot spatele şi umerele-i late,
Şi capu-şi curăţi de jegul mării.
Iar când a fost spălat şi uns cu totul
Şi îmbrăcat cu hainele ce-i dase
Fecioara, iată pe ascuns Minerva
Mai mare-l face şi mai plin pe dânsul
Şi lasă păr tufos şi creţ să-i curgă
Din creştetu-i ca floarea de zambilă.
Întocmai cum turnând argint şi aur
Un meşter mare, învăţat de Palas,

[299] Sentimentul nu e comun în lumea descrisă de Homer. De cele mai multe ori, sclave şi slujitoare spală şi ung cu uleiuri pe oaspeţi, fără ca unii sau celelalte să manifeste vreo sfială (IV, 67-69; VIII, 624; X, 97). Mai mult, în cel puţin o împrejurare, acest serviciu e făcut lui Telemah nu de roabe, ci de „dalba Policaste", una din fiicele lui Nestor, cu prilejul vizitei feciorului lui Odiseu la Pilos (III, 633-635).

Dă lucrului său frumuseţe rară,
Aşa zeiţa revărsă mândreţe
Pe umerii, pe capul lui Ulise.
El după asta se sui şi stete
Pe malul mării strălucind de haruri
Şi frumuseţe. Se uita mirată
La el domniţa şi la roabe zise:
„Luaţi aminte, am să vă spun o vorbă.
Cu voia vr-unui zeu ceresc bărbatul
Acesta vine-aici între ai noştri.
Întâi păru că nu-i un om de seamă,
Şi-acum arată ca un zeu din slavă.
Dă, doamne, s-am un soţ ca el, să steie
La noi, să-i plac-aicea să s-aşeze!
Daţi, fetelor, străinului mâncare
Şi băutură". Roabele-auzind-o
Cu drag o ascultară pe domniţă
Şi-i duseră mâncare, băutură.
Şi lacom tot mânca şi bea păţitul
Ulise, căci de mult el flămânzise.
Dar Nausicaa cea cu braţe albe
Gândi să plece-acum, îşi strânse toate
Veşmintele, le puse în frumoasa
Căruţă, înjugă la ea şi mulii

Tari de copită, se sui şi dânsa
Şi începu să-nveţe pe Ulise:
„Străine hai să mergem în cetate
Ca să te duc la tatăl meu acasă,
Să vezi pe toţi mai-marii noştri-acolo.
Dar fă mai bine aşa, că-mi pari cuminte:
Cât om umbla pe câmp şi printre ţarini,
Cu pas grăbit să vii după căruţă
Cu fetele, eu merge-voi nainte.
Dar când ne vom sui-n oraş, sub zidul
Nalt ce-l înconjoară, e de o parte
Şi de-alta un frumos liman, intrarea
E-ngustă pe uscat. Pe drum de-a lungul
Sunt trase legănatele corăbii
În câte un şopron fieştecare
Şi-aici e locul de-adunare-a obştii
Cu templul dalb al lui Neptun alături.
Lespeduit cu pietre mari e locul.
Acolo se lucrează la tot felul
De scule de-ale vaselor, la pânze
Şi la otgoane, se cioplesc şi vâsle.
Că nu ştiu de săgeţi şi arc feacii,
Ci numai de corăbii, de vintrele
Şi de lopeţi, cu care ei de-a pururi

Cutreieră voioşi albastra mare.
Mă tem că ei, fiind cam răi de gură
Şi prea obraznici unii dintre dânşii,
M-or cleveti la spate când voi trece,
Şi poate vr-unul mai de rând ar zice
De m-ar vedea: «Dar cine-o fi străinul
Chipos şi mare după Nausicaa?
Unde-l găsi? Te pomeneşti că-l face
Bărbat al ei. Pe un pierdut pe mare
Şi-o fi adus cu ea din depărtări,
Căci n-avem noi pe alţii mai aproape.
Sau e vr-un zeu care-a venit din nalturi,
De ea rugat fierbinte, ca să-i fie
Bărbatul ei statornic. Ba mai bine
Şi-ar fi găsit un mire-n altă parte,
Pe unde bate lela. I-o jignire
Purtarea-i faţă de feaci, de mulţii
Feciori de neam care-o peţesc pe dânsa»
Aşa va zice, şi-asta pentru mine
Ar fi ocară. Ciudă mi-ar fi mie
Şi pe-altă fată care-ar face asta,
Când, peste voia tatălui şi-a mamei
Şi-a celor dragi ai ei, naintea nunţii
Ar cuteza să umble cu bărbaţii.
Deci sfatul meu ascultă tu, străine,

De vrei să ai norocul mai devreme,
Trimis de tata, să te-ntorci acasă.
Cum dai acolo de dumbrava sfântă
De plopi a zânei Palas, unde curge
Fântâna şi-unde-alături i-o livadă
Şi înfloreşte ţarina, moşia
Iubitului meu tată, depărtare
Cât poate bate-un glas de la cetate,
Opreşte-te în loc; aşteapt-acolo
Cât e nevoie până ce sosi-vom
La tatăl meu acasă. Când vei crede
Că noi vom fi sosit, atunci porneşte
Şi vino în cetate. Acolo-ntreabă
De casele iubitului meu tată,
Mărinimosul Alcinou. Dar lesne
Le poţi cunoaşte; şi-un copil la ele
Te poate îndrepta, căci n-au feacii
Zidite case mari cum este curtea
Lui Alcinou viteazul. Dar îndată
Cum nimereşti în casă şi-n ogradă,
Să treci mai iute-n sală drept la mama.
Ea stă la vatră lângă foc, proptită

[408] Cum s-a relevat şi cu alt prilej (cf. nota la *Iliada*, II, 407), în încăperea principală a palatului homeric, care e sala de reuniune şi

Cu scaunul de stâlp, şi toarce caier
De purpură de-o frumuseţe rară,
Şi-n dosul ei stau roabele-aşezate.
Alăturea de dânsa şade tata
Pe jeţul său cel răzimat asemeni
Şi ca un zeu el stă şi gustă vinul.
Tu treci pe-alături, la genunchii mamei
Aruncă-te cu braţe rugătoare
Ca să te bucuri c-ai să vezi mai iute
Sosită ziua-ntoarcerii acasă,
Oricât ai fi tu locuind departe.
Câştigă-ntâi pe mama, c-ai nădejde
Să-ţi vezi iubiţii tăi şi casa
Frumos zidită şi-a ta scumpă ţară“.
Aşa-i vorbi şi flişcui jugarii
Cu biciul sclipitor, iar ei în pripă
Plecară de la râu şi o porniră
Mai repede sau mai pe îndelete.
Se pricepea doar la mânat domniţa
Şi-i biciuia cuminte ca să poată
Urma pe jos cu roabele Ulise.

---

de ospeţe, mijlocul e ocupat de o vatră fixă, încadrată de patru coloane. În ruinele de la Tirinth, această vatră centrală are un diametru de 3,30 m.

Când soarele sfinţise, ei sosiră
La falnica dumbravă sfânt-a zânei
Minerva, unde s-a oprit Ulise
Şi-ndată s-a rugat aşa de fiica
Puternicului Joe: „Neînvinso,
Tu, fiica furtunaticului Joe,
Ascultă-mă încalte-acum, căci n-ai vrut
Nainte ruga să-mi asculţi vreodată,
Când zeul mării cutremurătorul
Slăvit, căta să-mi puie capăt vieţii.
Fă tu să fiu primit prieteneşte,
Cu milă de feaci“. Aşa-i fu ruga.
Minerva-l auzi, dar ea pe faţă
Nu îndrăzni a se sfeti, de teama
Ce-avea de unchiul ei, de zeul care
Fierbea mereu de ciudă pe Ulise,
Nainte de sosirea lui acasă.

---

[438] Epitet obişnuit al lui Poseidon, la Homer şi la poeţii vechi îndeobşte.

CÂNTUL VII

Iar până se ruga Ulise, mulii
Duceau pe Nausicaa spre cetate
Şi ea sosind acasă la vestitul
Palat, opri în curte. Acolo fraţii,
Ca zeii de-arătoşi, o-nconjurară,
Jugarii slobozīră şi năuntru
Veşmintele cărară. Iar domniţa
Se duse în cămara-i unde focul
I-aprinse o bătrână slujitoare,
Evrimedusa care fuse-aleasă
Şi-adusă de corăbii din Apira
Plocon lui Alcinou ca unul care

[6-7] Ca numeroase alte locuri ale poemelor homerice, versurile oglindesc o preţuire a muncii care va dispărea din lumea greacă odată cu înmulţirea numărului sclavilor şi cu generalizarea relaţiilor sclavagiste.

[11] Regiune necunoscută altminteri.

Domnea peste feaci, slăvit de obşte
Ca zeii. Ea crescuse de copilă
Pe Nausicaa. Focul îi aprinse
Şi cina-i pregăti acum bătrâna.
În vremea asta se sculă Ulise
Şi o porni către oraş. Minerva
Prielnică pe drum sub ceaţă deasă
L-acoperi, ca nu cumva-ntâlnindu-l
Vreun feac mai dârz să-l ia la vale
Şi să-l întrebe cine-i. Dar în clipa
Când el era să intre în oraşul
Plăcut şi drag îi răsări Minerva
În chip de fată cu ulcioru-n mână
Şi-n faţa lui stătu. Ulise-o-ntreabă:
„Copilo, n-ai vrea să mă duci la casa
Lui Alcinou, pe-aici stăpânitorul?
Eu sunt un biet străin venit încoace
Din depărtate locuri şi pe nimeni
Nu ştiu în ţara asta şi-n cetatea asta“.
I-a zis Minerva cea cu ochi albaştri:
„Ţi-arăt eu casa ce doreşti, tu, taică
Străine, că doar craiul şade-aproape
De tatăl meu cel bun. Eu merg nainte,
Tu vino după mine pe tăcute

Şi nu ochi şi nu-ntreba pe nimeni.
Nu suferă pe-aici locuitorii
Şi nu primesc în gazdă pe străinii
Veniţi din altă parte. Ei ca meşteri
Deplin încrezători în iuţi corăbii
Colindă largul mării cum li-i data
De la Neptun, findc-au vase repezi
Ca aripa şi gândul". Asta zise
Minerva şi-l călăuzi grăbită,
Iar el păşea tăcut în urma zânei,
Şi nu-l simţiră lopătarii meşteri
Când el trecu pe uliţi între dânşii,
Căci nu lăsa puternica zeiţă
Minerva cea cu plete dalbe, asupra-i
Lăţea cu drag un văl de ceaţă sfântă.
Mirat privea Ulise ce limanuri,
Ce loc de adunare, ce zid mare
Şi lung şi cu părcane-aveau feacii!
În ochii lui păreau că sunt minune.
Când amândoi ajunseră la curtea
Frumos-zidită, începu Minerva:
„Poftim, străine taică, aici e casa
Ce m-ai rugat să-ţi spun. De intri-acuma,
Găseşti la masă pe fruntaşii ţării.

Tu du-te drept năuntru, n-avea teamă,
Că-n toate-cele izbândeşte omul
Cutezător, de-oriunde ar fi să vie.
Cum intri-n sală,-ntâi să caţi pe doamna.
Areta se numeşte ea şi este
De-acelaşi neam cu Alcinou, că doară
Pe Nausitoos îl născu al mării
Stăpânitor Neptun şi Peribea,
Cea mai chipoasă-ntre femei, copila
Mezin-a lui Evrimedonte, craiul
Giganţilor semeţi şi care-odată
Pieri şi el şi-şi nimici poporul
Nelegiuit. Neptun şi Peribea
Avură fiu pe Nausitoos, domnul
Feacilor. Dintr-însul odrăsliră
Rexenor şi-Alcinou. Dar unul, încă
Însurăţel şi nelăsând în urmă
Copil, muri străpuns de arcul

[66] Riguros interpretate cuvintele originalului lasă să se înţeleagă că Areta era sora lui Alcinoos, născută din aceiaşi părinţi. Căsătoria între fraţi e frecventă în lumea mitului şi în straturile cele mai vechi ale legendei (fără a insista asupra perechii Zeus-Hera, cf., mai departe, X, 7-9); în plină epocă istorică, practica apărea însă nefirească, şi aceasta explică încercarea din versurile 75-80 (de cei mai mulţi socotite interpolate) de a prezenta legătura dintre cei doi fraţi ca o căsătorie între rude mai îndepărtate.

De-argint al lui Apolon. După dânsul
Rămase-o fată, şi-asta a fost Areta
Cu care Alcinou se însoţise,
Cinstind-o cum pe lume nu-i cinstită
Nicio femeie care duce casă
Cu un bărbat. Aşa de mult din suflet
A fost şi e de fiii săi iubită
Şi de popor ca şi de însuşi craiul,
Că toţi, de câte ori o văd pe dânsa,
Ca pe un zeu o tot grăiesc de bine
Şi-o laudă, când trece prin cetate.
Căci tare-i cumpănită şi cuminte
Şi-mpacă ea în sfada lor pe oameni
Când le voieşte binele. De-aceea
Câştigă pe crăiasa, c-ai nădejde
Să-ţi vezi atunci pe dragii tăi şi casa
Cea răsărită şi-a ta scumpă ţară".
Aşa vorbind, plecă apoi Minerva
Din desfătata Scheria pe marea
Pustie şi sosi la Maratona
Şi în Atena cea cu drumuri late

[98] Localitate în Attica, unde în anul 490 î.Hr. avea să fie câştigată cea dintâi mare biruinţă a grecilor asupra perşilor.

Şi-acolo ea se furişă-n locaşul
Temeinic al lui Erehteu. Ulise
Spre casele lui Alcinou purcese
Şi stete mult pe gânduri înainte
De-a trece-al casei luciu prag de-aramă.
În faţă-i strălucea ca o lumină
De soare ori de lună tot palatul.
Cu-aramă ferecaţi erau pereţii
De-o parte şi de alta, de la uşă
Şi până-n fund; avea chenar albastru
Şi uşa spre palat era de aur.
Doi câini stăteau în laturi la intrare,
Duraţi din aur şi argint de mâna
Măiastr-a lui Vulcan, ca să vegheze
La casele crăieşti, fiind ei astfel
Scutiţi de bătrâneţe şi de moarte.
Iar de la prag şi până-n fundul sălii

[101] Erehteu, rege legendar al Atticei, despre care vezi *Iliada*, II, 547-549.

[105-110] „Placaje" de metal preţios pe pereţii reşedinţelor „regale" n-au fost până acum scoase la iveală în lumea egeeană; ele sunt însă cunoscute în Orient şi în Egipt. Cât priveşte „chenarul albastru", e vorba de o friză de *kyanos*, pastă sticloasă folosită nu numai la decorarea locuinţelor (ca la Tirinth, bunăoară), ci şi la împodobirea armelor (cf. Iliada, XI, 24).

[113] Numele latin al zeului-meşter Hefaistos, faurul Olympului.

Vedeau orânduindu-se de-a lungul
Pereţilor câte un şir de jeţuri,
Pe care stau întinse lăicere
Din ţesătură gingaşă, subţire,
Lucrată de femei. În sala asta
Se adunau, mâncau şi beau fruntaşii
Feacilor, că-n veci aveau de toate.
Feciori de aur pe frumoase-altare
Steteau ţiind în mână facle-aprinse
Şi noaptea dau mesenilor lumină.
  Iar în palat erau cincizeci de roabe.
O parte măcinau sub piatră grâul
Roşcat, iar alta tot ţesea pânzeturi
Şi altele torceau. Din mână toate
Mişcau cu hărnicie ca frunzişul
Pe plopu-nalt. Iar pânzele ţesute
Sclipeau parcă era prelins pe ele
Ulei, că doar pe cât întrec feacii
Pe toţi la cârmuitul de corăbii,
Pe-atâta sunt femeile la dânşii

[124] Statui de adolescenţi purtători de facle, aşezate pe postamente de-a lungul sălii. Acesta fiind unicul pasaj din poemele homerice unde se pomeneşte un astfel de sistem de luminat, e probabil că ne regăsim în faţa unei interpolări.

[128] Cu ajutorul râşniţelor (cf. XX, 138 şi urm.); moara pusă în mişcare de apă n-avea să fie descoperită decât în epoca elenistică.

Mai iscusite la ţesutul pânzei,
Căci dar le dăruise cu prisosul
Minerva, şi să ştie-a face lucru
Frumos de tot şi vrednice să fie.
  Iar lângă poartă, afară de ogradă,
Vedeai în faţă o grădină mare
De patru fălci. În ea-nfloreau tot felul
De pomi frumoşi, şi mari, ba peri, ba rodii,
Ba dulci smochini şi meri cu mere mândre,
Ba verzi măslini. Iar pomii toţi, şi vara
Şi iarna în tot anul, nu-şi pierd rodul,
Şi lipsă nu-i de el, ci la suflarea
Zefirului tot creşte, şi se coace.
Şi tot se trece pară lângă pară,
Măr lângă măr şi strugur lângă strugur
Şi o smochină lângă alta. Acolo
Vedeai sădită şi-o duroasă vie;
Pe-un neteziş într-un sorin pe-alocuri
Se coace via; parte e culeasă
Şi strugurii se calcă-n cramă, parte
De floare-i scuturată şi-are acuma
Ciorchina verde, parte-i pârguită.
La capăt rânduie în tot chipul.

[144-146] Cu excepţia măslinului, niciunul din pomii fructiferi aici menţionaţi nu-i pomenit în *Iliada*.

Verdeţuri cresc şi înverzesc de-a pururi.
Mai sunt două fântâni, din care una
Împrăştie pâraie prin grădină,
Cealaltă curge-n dreptul casei nalte
Sub pragul curţii, unde orăşenii
Tot vin şi cară apă. Aşa mândreţe
De daruri zeii au făcut la casa
Lui Alcinou, de-a stat uimit Ulise
Naintea lor. Iar după ce la toate
Privi de-ajuns, trecu pe prag şi-n sală
Intră deodată şi găsi la masă
Pe toţi mai-marii şi fruntaşii ţării
Când ei din cupe închinau lui Hermes,
Dibaciul pânditor, ucigătorul
Lui Argus, cărui dânşii totdeauna
La urmă-i închinau, când după-masă
Aveau să meargă-n pat. Ulise trece
Prin sală tăinuit sub umbra ceţii
Lăsate de Minerva, pân-ajunge
La craiul Alcinou şi la Areta.

[160] Dintre legumele noastre, Homer pomeneşte prazul, bobul, mazărea şi ceapa.

[171] Titlurile greceşti corespunzătoare înseamnă strict interpretate „conducătorii“ şi „sfetnicii“ – potrivit atribuţiilor din timp de război şi de pace ale celor ce le poartă.

Cu braţele s-aruncă la genunchii
Crăiesei, iar zeiescul întuneric
Se dete-nlături. Toţi tăcură-n sală
Miraţi privindu-l. Zise-atunci pribeagul:
„Areto, fiic-a preamăritului Rexenor,
Eu mult-păţitul vin şi cad la tine
Smerit, la soţul tău, la toţi mesenii,
Pe care rog să-i dăruiască zeii
Cu viaţă norocită şi să-şi lase
Copiilor în casă-i fiecare
Averea lor, moşia hărăzită
De obştea ţării. Iar pe mine-acasă
Curând să mă trimiteţi, că departe
De-ai mei de mult nenorociri tot sufăr“.
Aşa rostind, şezu el în cenuşă
Pe lângă vatră. Toţi tăcură molcom.
Într-un târziu grăi atunci viteazul
Moş Eheneu, cel mai bătrân şi-ntâiul
La vorbă-ntre feaci, ştiut la multe
Şi de demult, şi-nţelepţeşte zise:
„Crai Alcinou, nu-i bine nici se cade
Să şadă lângă vatră pe cenuşă

[190-191] Între privilegiile de care se bucură regii homerici e şi folosinţa unui domeniu (*femenos*), pus la dispoziţia lor din ogoarele obşteşti. Cf. *Iliada*, VI, 194, cu nota respectivă.

Străinul. Toţi nerăbdători adastă
Răspunsul tău. Ridică de la vatră
Pe oaspe şi pofteşte-l pe un scaun
Cu ţinte de argint şi zi la crainici
Să toarne vin ca să-nchinăm lui Joe
Fulgerătorul, care ocroteşte
Pe rugătorii vrednici de cinstire,
Iar oaspelui s-aducă chelăriţa
De cină din merindele păstrate."
Aude craiul cel de viţă-naltă
Şi pe Ulise-l ia de mână,-l scoală
De jos de lângă vatră şi-l pofteşte
Pe scaun luciu, ridicând de-acolo
Pe fiul său voinic, pa Laodamas,
Ce-aproape-i sta, că cel mai drag îi fuse.
Aduse apă de spălat pe mână
O fată în frumos ibric de aur,
Cu un lighean de-argint, ca să se spele
Şi-ntinse-o masă bine-geluită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi-i dete pâne şi bucate multe
Şi-l omeni din tot ce mai păstrase.
Mânca şi bea Ulise răbduriul,
Iar Alcinou a zis unui paharnic:

„Tu, Pontonou, găteşte vin şi-mparte-l
La toţi în sală să-nchinăm lui Joe
Fulgerătorul, care ocroteşte
Pe rugătorii vrednici de cinstire".
Iar Pontonou un vin mieros în cană
Cu apă-amestecând, închină-ntâiul
Şi-mparte-apoi la toţi potire pline.
Iar după ce-nchinară şi băură
Pe voie, Alcinou luă cuvântul:
„Fruntaşi şi sfetnici, daţi-mi ascultare
Să spun care mi-e vrerea şi porunca:
Voi duceţi-v-acuma după-masă
La voi acasă să dormiţi, iar mâne
De dimineaţă noi chema-vom sfetnici
Mai mulţi şi-n sala asta ospăta-vom
Pe-acest străin şi zeilor vom face
Frumoase jertfe; apoi avea-vom grijă
Pe mare să-l pornim pe noul oaspe
Ca, petrecut de noi, el fără caznă
Şi-alean s-ajungă bucuros în ţară
Mai repede, oricât de lung e drumul,
Ca nu cumva să dea în vremea asta
De rău sau de năpastă până-şi pune
Picioru-n ţara lui. Acolo însă

Odată dus, va suferi ce soarta
Şi crudele-ursitori îi sorociră
La naştere. De-o fi cumva străinul
Vr-un zeu nemuritor venit din slavă,
E semn atunci că pun la cale zeii
Ceva neaşteptat, căci ei nainte
De-a pururea ni se sfeteau pe faţă
La strălucitele jertfiri de-o sută
De boi, şedeau şi ospătau alături
De noi. Şi cum se întâlneau cu vr-unul
De-ai noştri călător în cale singur,
Deloc nu se fereau, fiindcă suntem
Cu ei de-aproape-aşa cum sunt ciclopii
Şi limba cea sălbatică giganţii".
Ulise priceputul îi răspunse:
„Nu cugeta la asta, Alcinoe,
Nu semăn eu cu zeii cei din slavă
Nici după stat şi nici după făptură,
Ci semăn cu oricare om din lume.
Ba chiar dacă voi ştiţi niscaiva oameni
Mai greu loviţi şi prigoniţi de soartă,
Cu ei m-aş potrivi în suferinţă.
Mai multe încă, mult mai multe-amaruri

[251-252] Vezi nota la I, 27.

Eu aş avea de spus, de-ar fi ca toate
Răstriştile-mi să-nşir, să spun tot răul
Ce mi se trage de la zei. Dar mie-mi
Daţi voie să cinez, deşi mă doare,
Căci nu-i nimica mai sfruntat pe lume
Ca pântecul greţos ce te sileşte
Să te gândeşti la el, cu totul necazul
Nespus ce-l ai şi jalea care-o suferi
Cum sufăr eu; el îmi dă ghes întruna
Să-mbuc, să beau, să uit de suferinţă
Şi să-l îmbuib. Dar voi pe mânecate
Grăbiţi, vă rog, în ţară să mă duceţi
Pe mine bietul dup-atâtea cazne
Ce-am pătimit. Să-mi văd odat-averea
Şi curtea mea şi oamenii de-acasă
Şi-apoi să mor!". Aşa vorbi Ulise
Şi toţi se învoiră şi-ndemnară
Să-l ducă-n ţara lui, căci el vorbise
Frumos şi drept. Iar după ce-nchinară
Din cupe şi băură cât poftiră,
Plecară ei acasă să se culce.

[276-283] Vulgaritatea acestor reflecţii, ca şi împrejurarea că în restul cântului nu se mai vorbeşte de mâncare, discuţia continuând neîntreruptă pe alte teme, trezeşte îndoieli legitime asupra autenticităţii tiradei.

Rămase-n sală doar Ulise-aproape
De craiul Alcinou şi de Areta.
În vremea asta slugile veniră
Şi ridicară tot ce-a fost pe masă.
Crăiasa, cum văzu îmbrăcămintea
De pe Ulise, mantia şi haina,
Frumosul port ţesut de ea-mpreună
Cu roabele-i, îl cunoscu şi zise:
„De una-ntâi de-ntreb pe tine, oaspe
De unde, cine eşti? Şi cine-ţi dete
Veşmintele ce porţi? N-ai spus tu oare
Că ai venit pierdut fiind pe mare?“
Ulise priceputul îi răspunse:
„Crăiasă,-i greu de povestit de-a rândul
Ce-am pătimit, că prea-mi dădură multe
Să sufăr cei-de-sus. Dar voi răspunde
La ceea ce mă-ntrebi şi vrei să afli:
E un ostrov ce-i zice Ogigia
Departe-n mare. Acolo şade fiica
Lui Atlas, vajnica, măiastra zână
Calipso cea cu plete mândre. Nimeni,
Nici om, nici zeu, nu umblă pe la dânsa.
Pe mine singur doar mă-mpinse soarta
La vatra ei, sărmanul, când furtuna

Cu fulgerul de foc trăsnindu-mi vasul
Cel iute, mi-l sfărmase chiar pe largul
Noianului cel mohorât şi-acolo
Pieriră soţii mei cei buni. Eu însă,
Cu braţele-apucându-mă de talpa
Corăbiei, fui dus vreo nouă zile,
Iar într-a zecea noapte neagră zeii
M-apropie de-ostrovul Ogigia,
În care şade vajnica zeiţă
Calipso cea cu plete mândre. Dânsa
Prieteneşte mă primi în gazdă,
Mă omeni şi mă-ngriji şi-adese
Îmi jurui viaţă fără moarte
Şi fără bătrâneţe cât e veacul,
Dar nu putu deloc să mă câştige.
Şezui acolo şapte ani de-a rândul
Şi straiele dumnezeieşti ce-mi dase
Calipso mi le tot udam cu plânsul
Dar când veni în roata vremii anul
Al optulea, ea mă-ndemnă şi-mi zise
Să plec, după vreo veste de la Joe
Sau poate că ea însăşi se schimbase.
Şi mă porni în plută cetluită.
Şi-mi dete multe daruri, vin şi pâne,

Cu haine-mpărăteşti şi-un vânt prielnic
Şi încropit. Călătorii pe mare
Vreo două săptămâni şi jumătate.
Abia atunci mi s-arătară munţii
Umbroşi de pe pământul ţării voastre.
Şi mi se limpezi săracul suflet.
Dar mai aveam de suferit o groază
Din partea lui Neptun, stăpânul mării,
Ce vânturi îmi stârni şi-mi puse stavili
În calea mea şi-mi răscoli noianul
Nemărginit de ape. Nu-mi da valul
Răgaz ca să mă port în plută bietul,
De tot gemeam. În urmă vijelia
Îmi risipi şi pluta. Şi de-a-notul
Adâncul străbătui până ce vântul
Şi apele ducându-mă, de-al vostru
Pământ m-apropiai. Aici talazul,
De-aş fi ieşit, mi-ar fi dat brânci şi-o dată
M-ar fi izbit de seninări înalte
Şi-n loc afurisit. M-am dat în lături
Şi iar am prins să-not pân' ce ajuns-am
La râu, pe unde mi-a părut că-i locul

[344] În original: „şaptesprezece zile“. Numărătoarea hedbomadică a zilelor n-avea să devină familiară grecilor, decât în era noastră.

Mai potrivit, un colţ de mal mai neted
Cu stâncile şi-adăpostit de vânturi.
Mi-am dat răpez şi am căzut acolo.
Se înserase-atunci, venise-amurgul,
Iar eu ieşind, las râul, merg mai departe,
Mă culc între tufişuri. Frunză multă
Pe mine-adun şi-un zeu revars-asupra-mi
Un somn adânc. Pe sub frunziş, acolo,
Cu suflet trist, dormii întreagă noaptea
Şi dimineaţa pân'la miezul zilei.
Dar dup-amiazi, pe la apus de soare,
Mă deşteptai. Zării pe malul mării
Mai multe roabe-ale copilei tale
Jucându-se; între ele, ca o zână,
Era şi dânsa. Mă rugai domniţei,
Şi ea mă-ntâmpină cu-o-nţelepciune
Ce n-ai fi aşteptat de la cei tineri,
Fiind nesocotiţi mai totdeauna.
Mi-a dat cu prisosinţă vin şi pâne,
M-a pus să mă-mbăiez în râu, şi-n urmă
Mi-a dat şi-aceste haine. Iată, doamnă,
Deşi-s mâhnit, v-am spus tot adevărul“.
Răspunse Alcinou: „Ba cred, străine,
Că nu făcu de fel cum se cuvine

Copila mea, căci nu te-aduse-acasă
La noi, venind cu roabele împreună,
Doar ea întâi de tine-a fost rugată“.
Se-mpotrivi Ulise-atunci: „Viteze,
Nu-nvinui pe fată pentru asta,
Căci prea e cumsecade. Mă poftise
Doar ea să vin cu roabele-mpreună,
Dar n-am vrut eu, de teamă şi ruşine
Ca nu cumva de asta să te superi,
Căci omul e pizmaş şi prepuielnic“.
Grăi la rându-i Alcinou: „Străine,
Nu-i felul meu zadarnic să mă supăr.
Când n-am temei; întâi-şi-ntâi dreptatea.
Să deie Joe, Apolon şi Minerva
Ca tu, cuminte-aşa cum eşti şi cugeţi
La fel cu mine, să te-aşezi în ţară
La noi, să poţi să te însori cu fata-mi
Şi ginere să-mi fii! Ţi-aş da eu casă
Şi-avere, dac-ai sta de bunăvoie,
Că nimeni să te ţie pe nevrute
Nu poate-aici. Ferească-ne de asta
Cei din Olimp! Trimiterea-ţi acasă,
Să ştii tu bine, o sorocii pe mâne.
Tu poţi atunci să dormi pe drum în tihnă,

Ai mei te-or duce-n linişte pe mare
Şi vei ajunge-n ţară şi la tine
Şi-oriunde vrei, de-ar fi chiar mai departe
De locul cel mai depărtat Eubea,
Cum spun ai noştri toţi care-l văzură
Când dus-au pe bălanul Radamantis
Spre a vedea pe Titios, odrasla
Pământului. Acolo ei sosiră,
Pe netrudite calea-şi isprăviră
Numa-ntr-o zi şi-acasă se-nturnară.
Vedea-vei singur tu ce minunate
Corăbii am şi cum îmi ştiu voinici-mi
Vâslind s-azvârle-n slavă unda mării“.
Aceste-i zise craiul. Iar viteazul
Se bucură şi se ruga: „Dă, doamne,
Ca Alcinou să facă tot ce spuse
Şi eu s-ajung în ţară!“ Aşa vorbiră
Ei amândoi. Zori atunci Areta

---

[415] Cum s-a remarcat cu dreptate, versul privitor la Eubea, nu se explică decât presupunând că poetul care l-a scris trăia pe coasta Asiei Mici; pentru un grec din Grecia ori din Arhipelag, Eubea, e, dimpotrivă, foarte apropiată.

[417] Vezi mai sus nota la IV, 751. Despre această călătorie nu se pomeneşte în vreun alt text.

[418] Cf. mai departe, XI, 780-790.

Pe roabe în pridvor s-aşeze patul
Cu aşternuturi mândre de porfiră
Şi cu velinţe şi cu cergi lăţoase.
Ieşiră ele din cămări cu facle
Şi bine patu-n pripă l-aşternură,
Apoi mergând poftiră pe Ulise:
„Străine, scoal' şi vino; gata-i patul".
Şi el avu plăcere să se culce.
Aşa dormi Ulise în pridvorul
Răsunător pe pat lucrat cu dalta.
Iar Alcinou se duse la culcare
Năuntru-n curte-alături de crăiasa,
Femeia lui ce-i pregătise patul.

[430] Vezi mai sus nota la III, 538.

CÂNTUL VIII

A doua zi, când zâna dimineţii
În zare se ivi trandafirie,
Măritul Alcinou din pat se scoală,
Aşijderea se scoală şi Ulise,
Cuceritorul cel de viţă naltă.
Porni nainte Alcinou spre casa
De sfat ce-aveau lângă liman feacii
Sosind acolo, ambii lâng-olaltă
Pe bănci de piatră netedă şezură.
Minerva-atunci, în chipul unui crainic
Solit de crai, umbla prin tot oraşul
Punând la cale-ntorsul lui Ulise.

[6-7] Propriu vorbind, e vorba mai curând de un „loc" de sfat, adunările poporului ţinându-se, chiar şi în Grecia clasică, sub cerul liber. Cf., mai sus, III, 10-13, descrierea celor nouă „şezători" unde se adunau supuşii lui Nestor.

Şi cuvânta de-aproape fiecărui:
„Voi sfetnici şi fruntaşi ai ţării, haideţi
La sfat ca să cunoaşteţi pe străinul
Venit acuma proaspăt la locaşul
Lui Alcinou, un rătăcit pe mare,
Bărbat la chip aidoma cu zeii“.
Aşa fel colăcea pe fiecare,
Şi repede ei toţi se-ntrulocară.
Gemeau de oameni treptele de piatră
Şi mulţi cătau la fiul lui Laerte
Şi nu-şi lua privirea de la dânsul,
Un har de sus Minerva-i revărsase
Pe faţă şi pe umeri, şi-l făcuse
Mai plin, mai răsărit la-nfăţişare,
Ca tuturora drag să fie dânsul,
Temut de toţi şi vrednic de cinstire,
Să biruie la-ntrecerile multe
Ce-aveau să-i puie vâna la-ncercare.
Iar după ce cu toţii s-adunară,
Luă cuvântul Alcinou şi zise:
„Voi sfetnici şi fruntaşi ai ţării mele,
Luaţi aminte tot ce vă voi spune,
Să ştiţi care mi-i voia şi porunca.
Acest străin necunoscut de nimeni

Rătăcitor veni la mine-acasă,
De unde nu ştiu, de la soare-apune
Sau dinspre răsărit. Acum el cere
Cu totul dinadins ca să-l trimitem
Şi roagă asta negreşit să fie.
Noi să zorim trimesul lui acasă
Cum am făcut nainte şi cu alţii,
Căci nimenea sosind aici la mine
Nu zăbovi prea mult şi nu se plânse,
Că nu-l petrecem noi la el acasă.
Deci hai să dăm pe mare o smolită
Corabie, din lucru-abia ieşită.
Corăbieri să fie pe sprânceană
Din obşte-aleşi cincizeci şi doi de tineri.
Legaţi la vas lopeţile de laviţi
Şi toţi apoi veniţi la mine-acasă,
Ca voi curând să-mi pregătiţi ospăţul.
Eu tuturor de toate vă fac parte.
Aşa demând vâslaşilor cei tineri.
Ceilalţi, fruntaşii purtători de sceptru,
Veniţi la mine, la palat, în sală
Să-l ospătăm pe-acest străin. Niciunul
Să nu lipsească. Ba şi Demodocos,

[56] Vezi mai sus notele la I, 531 şi II, 10.

Dumnezeiescul cântăreţ, să vie
Poftit de voi, căci muza-i dete darul
Să cânte-aşa frumos ca nimeni altul,
Să desfăteze astfel pe oricine,
Când de la sine e pornit pe cântec“.
Aşa rostind, naintea lor purcese,
Urmară purtătorii cei de sceptru,
Şi-un crainic după cântăreţ se duse,
Iar cei aleşi, cincizeci şi doi la număr,
Spre mal porniră toţi cum poruncise.
Şi cum pe prundul mării se lăsară,
Spre-adâncul apei lunecară vasul,
Catargul îndreptară,-l împânziră,
Lopeţile legară de curele
Cu şart pe rând, şi-ntinseră vintrele.
Şi după ce spre larg opriră vasul,
La curte s-au suit. Acolo-ndată
Pridvoarele şi sălile şi-ograda
Huiau de oameni strânşi, bătrâni şi tineri.
Iar craiul pentru masa tuturora
Douăsprezece oi a pus să-njunghe,
Opt vieri colţaţi şi graşi şi o pereche
De boi chiloşi. Ei vitele jupiră,
Le pregătiră bine şi făcură

O masă de ţi-era mai mare dragul.
Sosi apoi şi crainicul şi-aduse
Pe scumpul cântăreţ, pe care muza
Nespus îl îndrăgise, dar îi dase
Şi bun şi rău: vederea i-o luase
Şi-i dăruise-n schimb vrăjitul cântec.
Pe el îl puse Pontonou să şadă
În mijlocul mesenilor pe scaun
Cu ţinte de argint, proptit acolo
De stâlpu-nalt, şi de cuier îi prinse
Deasupra-i lina-i dulce sunătoare
Şi-l dumiri cum poate s-o desprindă.
Şi-i puse aproape şi o masă dalbă
Şi un paner cu bunătăţi şi-o cupă,
Ca el să bea oricând avea plăcere.
Mesenii începură-atunci să umble
Cu mâinile la masă şi să guste
Bucatele ce stau gătite-n faţă.
Iar când de-ajuns mâncară şi băură,
Povăţuit de muză cântăreţul,
Luându-şi lira din cuier, se puse
Isprăvile vitejilor să cânte.
Înstrună el atunci vestitul cântec,

[106] Cântă acompaniat de liră. Poemul la care se face aluzie ca şi împrejurarea care l-ar fi prilejuit nu ne sunt foarte cunoscute.

De care merse vestea chiar în slavă,
Sfădirea lui Ulise şi Achile,
Cum ei cu vorbe grele se sfădiră
La un bogat ospăţ de sărbătoare,
Iar Agamemnon, fruntea vitejimii,
Se bucura că se certau vitejii,
Fruntaşii oastei lui, căci el într-asta
Vedea-mplinit ce-Apolon îi menise
Prorocind în capiştea-i din Pito,
Când el trecuse pragul să-l întrebe,
C-atunci pripit s-apropia-nceputul
Nenorocirii dintre-ahei şi Troia
Cu vrerea preaputernicului Joe.
    Povestea asta o cânta slăvitul
Măiestru cântăreţ, iar el, Ulise,
Cu-a lui vânjoase mâni luându-şi straiul
Cel lung şi porfiriu, pe cap şi-l trase
Şi-acoperi aşa frumoasa-i faţă.
Se ruşina de oameni, să nu-l vază
Cum lacrimile-i picurau din gene.
Dar cum rupea cântarea-i cântăreţul,

[115] Numele vechi al localităţii Delfi, faimoasă pentru sanctuarul oracular al lui Apollon.

El se ştergea de plâns, lua veşmântul
Din capul lui şi ridicând potirul
Cu două toarte, începea să-nchine
La zei. Iar când pornea din nou să cânte
Iubitul cântăreţ după îndemnul
Mai-marilor cei desfătaţi de cântec,
Şi-acoperea din nou Ulise capul
Şi-nduioşat se tânguia cu jale.
Ci nimenea nu prepunea că plânge,
Doar craiul luă seama şi-nţelese,
Căci auzi cum el ofta din suflet,
De unde-i sta pe-alăturea, şi zise
Feacilor cei iubitori de vâsle:
    „Luaţi aminte, voi fruntaşi şi sfetnici.
Destul avurăm parte deopotrivă
De masă şi de cântecul din liră,
Însoţitorul meselor bogate.
Ieşind acum să ne-ncercăm puterea
La jocuri de tot felul, ca străinul
La-ntoarcerea-i să poată spune-acasă
Prietenilor lui ce mult întrecem
Pe alţii când e vorba de trei jocuri:
De trântă, de sărit şi de-alergare“.
    Aşa grăind, păşi nainte craiul,
Ceilalţi urmară-ndată după dânsul.

Iar crainicul în cui lăuta prinse,
Apoi luă pe Demodoc de mână,
Din sală-l scoase şi-l porni pe calea
Pe unde-o apucaseră fruntaşii
Feacilor să stea privind la jocuri.
Sosiră ei la locul de-adunare,
Veniră mulţi, roia pe câmp norodul.
Voinici se ridicară o grămadă,
Stau gata Elatreu şi Acroneos
Şi Ochial, Nauteu şi Anhialos
Ponteu şi Eretmeu, Proneu şi Tóon,
Primmeu şi Anabesineu şi fiul
Lui Polineu cu numele-Amfialos
Tectonianul. Gata-i şi potriva
Urgelnicului Marte, Evrialos,
Şi Naubolide cel întâi de mare
Şi falnic între toţi locuitorii
Feaci după slăvitul Laodamas.
Şi trei feciori de-ai craiului săriră,
Dumnezeiescul Clitoneu şi Haliu.
Pe lângă Laodamas pomenitul.
Ei la-nceput din fugă se-ntrecură.

[153] Lira. Cf. nota la I, 217.
[166] Fiul lui Tecton („Dulgherul“).

De la un semn le sta nainte drumul
Tipsie-ntins. Deodată ei cu toţii
Se repeziră-nspulberând câmpia.
Mai bun alergător era-ntre dânşii
Mareţul Clitoneu. Cât e de lungă
O brazdă trasă de mulări când ară,
Atât a mers naintea lor şi dânsul.
Apoi se întrecură şi la trânta
Cea trudnică, şi-i dovedi trântindu-i
Voinicul Evrial pe toţi aleşii,
Iar Amfial bătu la săritură,
Mai bun trăgaci fu Elatreu cu discul,
Dar la ghiontit îi covârşi feciorul
Lui Alcinou, bărbatul Laodamas.
Iar după ce cu toţii petrecură
Înveselindu-şi inima la jocuri,
Tovarăşilor zise Laodamas:
„Veniţi, prieteni, să-ntrebăm străinul,
De ştie şi-a-nvăţat vreun joc şi dânsul
Că uite ce legat e la făptură,
Ce şolduri şi ce pulpi, ce mâni şi braţe
Şi ce vânjos cerbice şi ce spate
Şi zdravăn piept! El nu-i bătrân, e numai
Fărmat de cazne multe, căci nimica

Mai straşnic decât marea! Cât de tare
Să fii, te zdrumecă". Iar Evrialos
Răspunse: „Bine spui, tu, Laodamas.
Dar du-te de-l pofteşte să ia parte".
Cum l-auzi, se duse Laodamas
Şi-i zise-aşa: „Străine taică, vino
Şi tu cu noi ca să te baţi la jocuri,
De-i fi deprins ceva. Dar mi se pare
Că te pricepi. Doar cinstea cea mai mare
A omului în viaţă vine numai
Din tot ce-i poate mâna şi piciorul.
Deci hai la joc şi grijile-ţi alungă,
Că nu s-amână mult călătoria-ţi.
Ţi-i trasă doar corabia pe mare
Şi soţii tăi sunt gata şi te-adastă".
Ulise-aşa-i răspunse: „Laodamas,
Ce mă siliţi şi mă-mboldiţi pe mine?
De joc îmi arde mie, când m-apasă
Atâtea griji, în urm-atâtor patimi
Şi trude ce-am trudit? Eu stau alături

206-209 Preţuirea destoiniciei trupeşti, oglindită în această declaraţie, nu e proprie numai unei epoci aristocratice, cum e epoca homerică, ci societăţii greceşti îndeobşte, în care învingătorii la concursurile gimnice s-au bucurat statornic de cea mai râvnită faimă.

De voi în adunare-aci, dar dorul
Ce-n mine port mă cere-acum acasă,
Şi rog de-aceea craiul şi poporul".
Dar Evrialos se răsti la dânsul:
„Ba nici nu pari, străine, tu un meşter
La felurite jocuri ce se joacă
De oameni după datină străveche,
Ci semeni cu un om din rândul celor
Ce umblă prin corabie în capul
Vâslaşilor neguţători pe mare,
Un om ce ţine seama la-ncărcatul
Corăbiei, un păzitor de mărfuri
Şi bunuri şterpelite de la alţii.
N-ai mutră tu de luptător la jocuri".
Horţiş privind la el grăi Ulise:
„Nu şade bine ce spui tu. Se cheamă
Că eşti nechibzuit. Dar vezi că zeii
Nu dăruie pe toţi cu-aceleaşi daruri
La vorbă, la făptură şi la minte.
La-nfăţişare unu-i mai becisnic,
Dar e împodobit cu darul vorbei,
Şi toţi privesc la dânsul cu plăcere
Când el nestingherit le cuvântează
Frumos şi c-o smerenie plăcută.

În adunări se bucură de vază
Şi ca un zeu e-ntâmpinat pe uliţi,
Iar altul, chiar dacă-i chipos ca zeii,
Dar n-are haz şi nadă la vorbire.
Aşa şi tu, eşti falnic la privire,
Şi niciun zeu n-ar fi putut trupeşte
Mai mândru să te-nchipuie pe tine,
Dar ce folos că n-ai temei la minte.
M-ai supărat vorbind cum nu se cade.
Eu nu-s de fel nepriceput la jocuri
Cum mă defaimi, ci printre cei de frunte
Socot c-am stat de-a pururi câtă vreme
Mă bizuiam în vlaga tinereţii
Şi-n vârtoşia celor două braţe.
Dar azi m-au ros nevoile şi-amarul,
Am pătimit doar mult, am dus războaie
Şi-am răzbătut amarnicele valuri.
Dar şi aşa cum sunt, bătut de soartă,
Mă pun cu voi, căci m-ai rănit la suflet
Şi m-ai urnit cu vorba ta deşartă".
Cum zise, chiar cu straiul pus pe dânsul,
Luă un disc mai rotofei, mai zdravăn

[264] O piatră de această formă. Cf., mai departe, versurile 267 şi 269.

Ca rotocolul ce-aruncau feacii,
Şi-l azvârli cu brânca lui rotindu-l.
Şi piatra vâjâi. Se pitulară
Deodată la pământ buimaci cu toţii
De repejunea pietrii. Bolovanul
Zburând uşor din mâna lui ajunse
Departe peste ţinta tuturora.
Un semn acolo-i însemna Minerva
Întruchipată ca un om şi zise:
„Ţi-ar dibui şi-un orb, străine, semnul
De mine pus, căci el se osebşte
De toate celelalte şi e-ntâiul,
Cu mult înainte. Fii dar tu pe pace
Măcar în acest joc. Nu poate nimeni
Într-asta să te-ajungă ori să bată".
Cum auzi, se-nvioră Ulise,
Se bucură că vede-n adunare
Un soţ mai bun, prietenos cu dânsul.
De-aceea şi grăi mai cu nădejde
Feacilor: „Ajungeţi-m-acuma,
Flăcăilor. Eu pot să bat îndată
Din nou cu piatra, s-o reped pe-atâta
Ori încă mai departe. Ba poftească
Şi toţi ceilalţi, oricine vrea şi-i gata
La orice joc cu mine să se puie,

Căci prea m-aţi îndârjit. Mă pot întrece
Cu trânta şi la ghionturi şi la fugă
Cu toţi feacii, nu resping pe nimeni,
Afară doar de unul Laodamas,
Căci el mi-e gazdă. Cine doar s-ar pune
La întrecut cu gazda-i? I-un zănatic
Şi de nimic oricine-ar sta să lupte
Cu cel care-l primeşte ca pe-un oaspe
Pe un pământ străin. Păcătuieşte
În tot ce are mai sfânt. Dar nu ţiu seamă
De ceilalţi şi nu mă dau în lături,
Ci vreau pe ei să-i cerc la luptă dreaptă,
Că-n harţele bărbaţilor eu nu sunt
Cu totul slab. Sunt meşter să port arcul
Cel lustruit şi aş putea întâiul
Să nimeresc ochind cu el în gloata
Vrăjmaşilor, oricât de mulţi tovarăşi
Mi-ar sta alături gata să-i săgete.
Doar Filoctet mă întrecea cu arcul
Când noi aheii săgetam la Troia.
Pe toţi ceilalţi ce mai trăiesc pe lume
Pot zice că-i lăsam cu mult în urmă.
Doar cu vitejii de nainte vreme

[308] Cf., mai sus, nota la II, 258 şi *Iliada* II, 714.

Eu nu mă-ncumetam, ca bunăoară
Cu Ercul, cu Evrit Euhalianul.
Ei se luau în arcuri şi cu zeii,
Drept care şi muri Evrit cel mare
Şi nu-l sosi acasă bătrâneţea,
Apolon îl ucise de mânie
Că-l tot stârnea la întrecut cu arcul.
Cu lancea bat departe cât un altul
Nu poate cu săgeata. Mă tem numai
Să nu mă-ntreacă vr-unul din picioare,
Căci m-am spetit grozav hârşit de valuri
Şi nici n-aveam mereu în vas merinde,
De-aceea şi genunchii îmi slăbiră".
Aşa el le vorbi. Ceilalţi cu toţii
Tăcură molcom. Numai craiul zise:
„Străine, tare ne-ai plăcut cu vorba.
Tu vrei s-arăţi a ta destoinicie,
Fiind jignit de-aceasta-n faţa lumii.
Pe tine însă nu te poate-atinge
În vrednicie niciun om cuminte;

[314] Semizeul Heracles era socotit în legende nu numai ca un viteaz fără seamăn, ci şi ca un arcaş temut (mai departe, XI, 825 şi urm.). Euritos din Oichalia, în Messenia, fusese şi el un ţintaş renumit, al cărui arc a ajuns mai târziu în mâinile lui Odiseu (XXI, 45 şi urm.).

Ascult-acum să-ţi spun şi eu din parte-mi,
Ca tu când vei petrece odat-acasă
La masa ta cu fiii, cu nevasta,
Aminte să-ţi aduci, să spui şi altor
Viteji pe-acolo, care ni-i puterea
Şi ce ni-i dat de Dumnezeu să facem
Mereu din moşi-strămoşi. Nu stăm în frunte
La greul joc al ghiontului şi-al trântei,
Dar suntem alergaci şi la corăbii
Neîntrecuţi. Ne plac întotdeauna
Benchetuirea, cântecul şi hora
Şi schimb de haine, calde băi şi patul.
Voi jucăuşi feaci, mândria horei,
Jucaţi ca să vă văd-acum străinul
Şi-ntors acasă, la ai lui să spuie
Că-ntrecem noi aşa de mult pe alţii
La cântece, la joc şi-n alergare
Ca şi la cârmuitul de corăbii.
S-aducă iute cineva şi lira
Lui Demodoc de-acasă de la mine".
Aşa demândă Alcinou slăvitul,
Şi crainicul porneşte ca s-aducă
Lăuta covăţită de la curte.
Se scoală şi cei nouă-aleşi de obşte,

Judecători ce pun la cale bună
Şi-orânduiesc băteliştea şi jocul,
Făcură neted şi lărgiră locul
De horă şi de-ntrecere-ntre dânşii.
Şi crainicul veni şi-aduse lira
Lui Demodoc, iar el ieşi la mijloc,
Şi-n jurul lui se-ncinseră feciorii,
A tinereţii floare, jucăuşii,
Şi-ncepură-a tropăi din talpă
Şi-a frământa pământul de la horă.
Căta la ei Ulise cum se saltă
Şi scapără picioarele sub dânşii,
Şi-n sine se tot minuna privindu-i.
Iar Demodoc porni apoi să cânte
Cu lira lui cântare minunată
De dragoste-ntre Venera şi Marte.
Cum ei întâi pe-ascuns se întâlniră
În casa lui Vulcan şi se iubiră.
Iar Marte-i dete daruri o mulţime
Şi necinsti el patul şi-aşternutul
Beteagului Vulcan stăpânitorul.

370-514 Tot lungul episod al dragostelor Afroditei cu Ares era socotit ca adăugat încă din Antichitate. După *Iliada*, XVIII, 372, soţia lui Hefaistos n-ar fi fost de altminteri Afrodita, ci Charis („Graţia").

374 Numele latin al meşterului divin Hefaistos, faurul zeilor.

Dar Soarele-i zări la drăgostire
Şi-ndată lui Vulcan îi da de ştire.
El, cum aude vestea otrăvită,
Ca meşter faur intră-n fierărie.
Cloceşte-un gând amar de răzbunare,
Pe trunchi îşi pune marea nicovală
Şi bate cu ciocanul, face lanţuri
Ce nu se rup şi nu se pot desface,
Ca, tot ce prind, în veci să nu desprindă
Şi după ce îşi făureşte cursa,
Turbat pe Marte, în iatac se duce,
Pe unde-şi are patul şi-aşternutul.
Picioarele de pat le împresoară
Jur-împrejur cu legături le leagă
Şi altele mai prinde pe deasupra,
Anină de tavan reţea măruntă,
Subţire-ntocmai ca păienjenişul,
De niciun om n-ar fi putut zări-o
Şi niciun zeu, cu-atâtă isteţime
O făurise el reţeaua toată.
Iar după ce la pat şi-ntinse mreaja,
Se prefăcu că pleacă el spre Lemnos,

[399] Insulă din Marea Egee, care poartă şi astăzi acest nume, nu departe de Troia.

Cetatea-ntemeiată cu tărie
Şi ţara lui din toate cea mai dragă.
Dar zeul Marte nu veghea zadarnic.
Deci cum văzu că el se depărtase,
Se duse-n casă la vestitul faur,
Nu mai putea de dragul Citereii,
De Venera cea falnic-înstemată.
Abia venise zâna de la Joe,
Puternicul ei tată, şi şezuse
Pe scaun în iatac, şi iată Marte
Se furişă şi-o apucă de mână
Şi începu s-o-mbie: „Vino, dragă,
Să ne culcăm în pat şi să petrecem,
Căci nu mai este soţul tău acasă;
E dus acuma undeva la Lemnos,
La sintienii cei cu grai sălbatic".
Şi ea găsi plăcere să se culce.
Ei se suiră-n pat şi se culcară.
Dar iată dimprejur că se lăsară
Reţelele cu meşteşug ascunse
Deasupra lor, de nu puteau să mişte
Nici să ridice braţul sau piciorul.

[405] Afrodita, adorată în Citera, insulă la extremitatea sudică a Peloponesului.
[415] Cei mai vechi locuitori ai insulei, originari din Tracia.

Văzură dar că nu mai pot să scape.
Atunci se înturnă slăvitul meşter.
Nainte de-a se coborî la Lemnos,
Căci Soarele-i pândi şi-i spuse-ndată.
Adânc mâhnit la curtea lui se duse,
Nebun de ciudă stete el în tindă,
Ţipă grozav, chemă pe zei şi zise:
„Părinte Joe, zeilor cu toţii,
Veniţi încoace să vedeţi cu ochii
Cum Venera-şi tot bate joc de mine,
Căci eu sunt şchiop, se dă fără ruşine
În dragoste cu urgisitul Marte,
Că e chipos şi sprinten de picioare,
Iar eu beteag. Dar cine mi-e de vină?
Cei doi părinţi ai mei şi nimeni altul.
Să nu mă fi născut era mai bine!
Ian uite cum în patu-mi se culcară!
În patul meu se drăgostesc mişeii!
Şi eu să-i văd în faţă-mi şi să sufăr.
Dar nu cred eu să le mai deie mâna
Măcar o clipă-aşa să stea-mpreună,

[425] Pentru greci şi romani, de-a lungul întregii Antichităţi, Soarele a trecut drept divinitatea „atotvăzătoare" şi „atotştiutoare". De-aici frecventele invocaţii ce i se adresau, de a pedepsi pe făptuitorii rămaşi necunoscuţi ai oricăror fărădelegi.

Oricât ar fi iubirea lor de mare.
Lehamite de pat o să le fie,
Căci am să-i ţin tot astfel în robie
Sub lanţul meu până ce tata socru
Să-mi napoieze pe de-a-ntregul zestrea
Ce datu-i-am pe fata-i cea sfruntată,
Căci ea-i frumoasă, dar e desfrânată".
Aşa striga, şi zeii s-adunară
În casa-i pardosită cu aramă.
Veni Neptun ce-mpresură pământul,
Veni şi Hermes, darnic în foloase,
Veni şi-Apolon lung-săgetătorul.
Zeiţele, mai gingaşe din fire,
Rămaseră pe-acasă de ruşine.
La uşa lui Vulcan stătură zeii
Cei dătători de bunuri şi-ncepură
Să râdă-n hohot lung privind la cursa
Ce le urzise şchiopul cel cuminte.
Şi-aşa ziceau de-aproape laolaltă:
„La capăt bun nu duce mârşăvia.
Cum cel greoi ajunge pe cel iute!
Aşa Vulcan, cu toată-ncetineala-i,

[448] Vezi mai sus nota la I, 378.

Măcar că-i şchiop, dar el cu meşteşugul
Îl mrejui pe zeul cel mai sprinten
Din tot Olimpul şi plăteşte Marte
De-acuma preacurviei şugubină".
Aşa ei laolaltă-au cuvântat. Iar fiul
Lui Joe, Apolon, întreba pe Hermes:
„Tu, olăcare, darnice de bunuri,
N-ai vrea aşa încătuşat în lanţuri,
Să dormi în pat cu Venera de aur?"
Şi Hermes lui Apolon îi răspunse:
„Dă, doamne, aşa să fie şi cu mine
Să mă cuprindă mult mai dese lanţuri,
De trei ori şi de patru ori pe-atâtea,
Chiar zeii şi zeiţele să-mi vie
Cu toţii martori, numai dat să-mi fie
Să dorm în pat cu zâna frumuseţii!"
Aşa grăi, şi-au râs cu poftă zeii.
Nu însă şi Neptun, stăpânul mării,
Ci de Vulcan, de preaslăvitul meşter,
Pe Marte se ruga să-l despresoare
Şi-aşa rosti cuvinte-naripate:
„Dă-i drumul, că eu stau chezaş din parte-mi,
Că tot ce-i drept îţi va plăti el însuşi
În faţa noastră, după cum ţi-e voia".

Dar nu se învoia vestitul meşter:
„Neptun, nu cere asta de la mine,
E rău să stai chezaş unor nemernici,
Dar cum pot eu să te silesc pe tine,
De-mi scapă Marte din această cursă
Şi nu vrea să-mi plătească datoria?"
Neptun cutremur-de-pământ îi zise:
„Chiar dacă Marte nu va vrea să-ţi deie
Tot ce-i dator şi va fugi de tine,
Atunci avea-vei plata de la mine".
Vulcan răspunse: „Nu pot, nici se cade,
Ca unchi al meu, să te dezic pe tine".
Aşa vorbi şi desfăcu el lanţul.
Cum scapă ei de-a lanţului tărie,
Se repeziră amândoi deodată,
În Tracia se duse zeul Marte,
Iar Venera cea galeşă la Chipros,
În Pafos, unde-i fumegă altarul.
Şi Graţiile-acolo o spălară
Şi-o unseră cu strălucite miruri,
Cu care zeii se-nfrumuseţează,
Şi-n straie desfătate o-mbrăcară,
Mândreţe la privit ca o minune.

[500] Fiu al lui Zeus care era frate cu Poseidon, Hefaistos este dar nepot al acestuia din urmă.

Aşa cânta cu lira-i cântăreţul
Şi bucuros îl asculta Ulise
Cu toţi ceilalţi, vâslaşi vestiţi pe lume.
Iar Alcinou sili pe Laodamas
Cu Halios la joc să iasă singuri.
Luară ei o minge porfirie
Frumos de meşterul Polib lucrată
Şi unul o zvârlea până la nouri
Plecându-se napoi. Celalt pe urmă,
Sărind, o tot prindea din zboru-i lesne,
Nainte de căderea ei pe ţărnă.
Iar după ce cu mingea se-ntrecură
Stând faţă-n faţă, dânşii începură
Să dănţuie pe roditoarea glie
Şi locul însde ei şi-l tot schimbară.
Ceilalţi feciori care steteau la horă
Strigau şi tropoteau de bucurie
Şi răsuna din gloată vuiet mare.
Lui Alcinou grăi atunci Ulise:
„Te-ai lăudat, alesule-ntre oameni,
Că jucătorii ţi-s prea buni şi iată,
S-adeveri. Uimit mă uit la dânşii“.
Iar Alcinou se-nveseli de asta,
Şi de cuvânt feacilor le zise:

„Fruntaşi şi sfetnici, daţi-mi ascultare,
Străinul mie prea cuminte-mi pare,
Deci hai să-i facem dar de ospeţie
Cum ni se cade. Voi sunteţi cu toţii
Douăsprezece-a obştii căpetenii,
Cu mine treisprezece. Fiecare
Aduceţi-i câte-o manta curată
Şi-o-mbrăcăminte şi-un talant de aur.
Mai iute să i le-aducem strânse toate,
Ca el la masă, având-le-ndemână,
Să meargă cu mai multă bucurie.
Iar Evrial c-un dar şi-o vorbă bună
Să vie şi cu dânsul să se-mpace,
Că nu-i vorbi aşa cum se cuvine“.
Se învoiră toţi şi poruncirǎ,
Trimiseră pe crainici după daruri.
La rându-i Evrial luă cuvântul:
„Crai Alcinou, alesule-ntre oameni,
Supus poruncii tale, cu străinul
Eu am să mă-mbunez. I-oi da din parte-mi
Chiar sabia ce-o vezi aici, cu limba

[543] Greutate împrumutată sistemului ponderal babilonian-fenician, sensibil inferioară talantului attic din epoca clasică, echivalent cu 26 kg. În *Iliada*, doi talanţi de aur reprezintă un premiu inferior ca valoare unui cazan de aramă (XXIII, 264-266).

Întreagă din aramă, cu plăsele
De-argint, cu teac-abia fildeşuită,
Şi sabia-i va fi nepreţuită“.
Grăi şi-i dete sabia ţintată
Cu ţinte de argint şi-apoi îndată
Aşa-i rosti: „Noroc, străine taică!
De s-a rostit vreun cuvânt mai aspru,
Îndată să-l ia vântul şi să-l ducă!
Şi facă zeii ca să-ţi vezi nevasta
Şi-n ţara ta s-ajungi, fiindcă suferi
Nenorociri departe de prieteni“.
„Iubitul meu, răspunse-atunci Ulise,
Fii sănătos, noroc să-ţi deie zeii
Şi nu cumva să te căieşti pe urmă
De darul ce mi-ai dat şi de-mpăcare“.
Aşa vorbi şi sabia o-ncinse.
Când soarele-asfinţi, avea Ulise
Şi celelalte daruri lăudate,
Pristavii le-aduseseră la curte
Şi-acolo le primiră-apoi feciorii
Lui Alcinou şi-n sală le-aşezară
Pe lângă jeţul mamei lor cinstite.
Măritul Alcinou stătu în frunte;

Ceilalţi venind şedeau în jeţuri nalte
Iar Alcinou îi zise-atunci crăiesei:
„Femeie, adu-ncoace, tu o ladă
Mai dalbă decât toate şi mai bună,
Aşterne-ntr-însa o manta şi-o haină
Şi puneţi apă la-ncălzit în baie
Ca el, fiind scăldat, când o să vază
Cum stau podoabă în lad-atâtea daruri
Aduse de feacii cei de frunte,
Să fie vesel petrecând la masă
Şi auzind sărbătorescul cântec.
Iar eu îi dăruiesc această cupă
Din aur, de minune măiestrită,
Ca el de mine să-şi aducă aminte
În toate ziua când la rugăciune
Se va-nchina la zei pe-altarul casei“.
Aşa vorbi, şi-Areta-a spus la roabe
Pe foc s-aşeze cât mai iute baia,
Şi ele pus-au un cazan pe vatră,
Turnară apă-n el şi grămădiră
Şi-aprinseră despicături sub dânsul
Şi flăcările-mpresurară vasul
Şi începu să fiarbă lăutoarea.
Într-asta scoase-Areta din cămară

O ladă care-a fost o frumuseţe
Şi-ntr-însa puse dalbele odoare,
Veşmintele şi aurăria toată
Ce-i daseră feacii, şi mai puse
O-mbrăcăminte falnică, şi astfel
Povăţuia în urmă pe Ulise:
„Vezi singur de capac, deodată-nnoadă-l,
Să nu te prade cineva pe cale
Când tu, călătorind pe vasul negru,
Dormi-vei cufundat în somnul dulce“.
Cum auzi Ulise mult-păţitul,
Capacul potrivi şi-o dată strânse
C-un nod sucit aşa cum învăţase
Nainte de la priceputa Circe.
Pe loc atunci veni şi chelăriţa
Şi-l îmbie în cadă să se scalde,
Iar el gândi cu drag la baia caldă,
Căci rareori se îngriji de sine
De când lăsase casa lui Calipso,
La care fu-ngrijit dumnezeieşte.
Iar roabele-l spălară,-l oleiră,
Şi-l îmbrăcară cu manta şi haină.
Ieşind din baie, el porni pe urmă
Să meargă printre băutori la masă.

[617] Vezi mai departe X, 287 şi urm.

Dar la uşciorul sălii măiestrite,
Oprindu-se, frumoasa Nausicaa
Se minuna cu ochii la Ulise
Şi-aşa pe dânsu-l agrăi: „Străine,
Fii sănătos! Şi când te-i duce-n ţară,
Să nu mă uiţi, că-ntâi şi-ntâi tu mie
Îmi datoreşti răsplată pentru viaţă“.
Viteazul îi răspunse: „Nausicaa,
Odraslă a lui Alcinou măritul,
Dea Dumnezeu s-ajung odat-acasă,
Să văd şi ziua-aceea mult dorită,
C-atunci şi-acolo pururea la tine
M-oi închina ca la dumnezeire,
Căci tu de moarte m-ai scăpat, copilo“.
Aşa vorbi şi s-aşeză aproape
De craiul Alcinou. Se împărţiră
Bucatele, se pregăti şi vinul.
Veni apoi şi crainicul şi-aduse
Pe mult-iubitul cântăreţ al curţii,
Pe Demodocos, cinstea tuturora.
În mijlocul mesenilor, proptindu-l
De stâlpu-nalt, îl puse el să şadă.
Ulise-atunci tăie o halcă grasă
Din spatele de porc – dar mai rămase

Mai mult păstrat – şi crainicului zise:
„Dă carnea asta pentru ospătare
Lui Demodoc. Vreau să-l cinstesc din parte-mi,
Cu tot necazul meu, că doar tot omul
Se-nchină cântăreţilor cinstindu-i,
Căci muza i-a-nvăţat pe ei să cânte
Tot felul de cântări, iubiţi fiindu-i“.
Şi crainicul luă şi-ntinse carnea
În mâinile lui Demodoc, iar dânsul
Se bucură primind-o. Şi-ncepură
La masă toţi cu mâinile să umble,
Iar când de-ajuns mâncară şi băură,
Lui Demonoc aşa-i vorbi Ulise:
„O, Demodoc, pe tine eu te laud
Mai mult decât pe-oricare om din lume.
Sau muza te-a-nvăţat sau chiar Apolon,
Căci prea zici bine tot ce făptuiră
Şi pătimiră şi trudiră-aheii,
De parc-aieve-ai fost şi tu de faţă
Ori altul ţi le-a spus din auzite.
Dar treci acum la alta şi ne cântă
Ce-a fost cu calul cel de lemn, pe care
Epeos îl clădi cu ajutorul

Minervei şi Ulise în cetate
Drept cursă-l duse-apoi, ticsindu-l
Cu oameni care pustiiră Troia.
De-i povesti aşa frumos şi asta,
Mărturisi-voi tuturor în lume
Că-n adevăr dumnezeiesc ţi-i darul“.
Aşa grăi. Şi el stârnit de muză,
Porni să cânte şi-ncepu cântarea
De unde-aheii, lagărul arzându-şi,
S-au prefăcut că pleacă pe corăbii,
Pe când ceilalţi în jurul lui Ulise
S-aflau în Troia-nconjuraţi, în calul
De lemn ascunşi, troienii doar ei înşişi
Trăseseră în cetăţuie calul.
În preajma lui stăteau atunci duşmanii
Nedumeriţi, vorbindu-şi câte toate,
Dar trei păreri găsiră mai cu cale;
Să fie calul spintecat cu arma
Sau prăvălit pe stânci de pe cetate
Ori ca un dar măreţ lăsat să fie
Spre a-mbuna pe zei. Şi tocmai asta
La urm-a fost părerea cea primită.

683-710 E episodul faimos al căderii Troiei, cântat de Arctinos în poemul intitulat *Iliupersis* (astăzi pierdut), apoi de Vergiliu în emoţionanta Carte a II-a a *Eneidei*.

Fusese doar ursit să piară Troia
Din ceasul când ar fi cuprins într-însa
Cea namilă de lemn în care-aheii
Viteji de frunte toţi, stăteau grămadă,
Troienilor ducând prăpăd şi moarte.
El mai cânta pe urmă cum argiii
Ieşind glotiş din cal şi părăsindu-şi
Pândişul adâncat, prădară Troia
Şi care încotro lăţea pustiul.
Şi cum Ulise crunt ca zeul Marte
Se îndrepta cu mândrul Menelaos
Spre casele lui Deifob, pe unde,
Dând piept în luptă crâncenă, la urmă
Învinse cu povaţa ei Minerva.
    Aşa cânta măiestrul, iar Ulise
S-a pus pe plâns şi lacrimi de sub gene
Pe-obraji îi picurau. Cum o femeie
Cu braţele s-aruncă şi-şi tot plânge
Bărbatul care cade-n faţa oastei
Şi a cetăţii lui, când de pieire
Îşi apără copiii şi oraşul;

[702] Locuitorii din Argos, în Pelopones, ţinut cârmuit în epopee de Agamemnon şi de urmaşii lui.
[708] Vezi mai sus nota la IV, 381.

Cum vede ea că el murind se zbate,
S-aruncă asupra lui bocind cu vaiet,
Dar de la spate-o tot pălesc duşmanii
Cu lăncile şi-o duc aşa-n robie
Să sufere strădania şi-amarul
Şi-i se topesc obrajii de durere
Şi tânguire vrednică de milă,
Aşa plângea de jalnic şi Ulise.
Ci nimeni nu prepuse că el plânge,
Doar craiul luă seama şi-nţelese,
Căci auzi cum el ofta din suflet,
De unde-i sta pe-alăturea, şi zise
Feacilor cei iubitori de vâsle:
    „Fruntaşi şi sfetnici, daţi-mi ascultare,
Iar Demodoc din liră să-nceteze,
Nu place tuturor cântarea asta.
De când şedem la masă şi se puse
Dumnezeiescul cântăreţ să cânte,
Sărmanul oaspe-a tot gemut cu jale.
Pesemne l-o fi copleşit mâhnirea.
Să tacă Demodoc şi să petrecem,
C-aşa-i cu mult mai bine, doar de dragul
Acestui oaspe vrednic de cinstire
Cu daruri scumpe noi am dat ospăţul

Şi-am pregătit a lui călătorie.
Că pentru cine nu-i netot cu totul,
Străinul rugător e ca un frate.
De-aceea dar nici tu cu isteţime
Să nu ne-ascunzi nimic la întrebare,
Străine, ci mai bine-i să-mi spui verde
Ce nume ai de la părinţi, de-acasă,
Şi cum te cheamă cei de prin cetate
Şi din împrejurimi la tine-n ţară?
Că niciun om, de neam ori prost, pe lume,
Născut odată, nu-i lipsit de-un nume;
La naştere-l dau tuturor părinţii.
Mai spune-mi ţara, neamul şi oraşul
Din care eşti, ca dus să fii acolo
De-ai noştri cu pricepere de-a dreptul.
N-avem cârmaci şi cârme noi feacii,
Cum au la vase alţii. La ai noştri
Chiar vasele ştiu cugetul şi gândul
Bărbaţilor şi unde-i o cetate
Şi ţarină mănoasă-a orişicărui
Şi repede străbat genunea mării,

[744] În lumea descrisă de Homer, călătorii şi străinii în căutare de adăpost se socoteau ocrotiţi de Zeus. Violenţa împotriva lor era judecată ca o mare nelegiuire. Cf. şi nota la *Iliada*, XXIV, 152.

[757] Vezi mai sus nota la III, 388.

Pe ceaţă şi pe negură; n-au teamă
De stricăciune sau de potopire.
Dar auzii pe tatăl meu odată,
Pe Nausitou, vorbind, despre mânia
Ce-ar fi având Neptun pe noi feacii,
Că pe străinii cei pribegi îi ducem
Napoi la ei nevătămaţi pe mare.
De-aceea şi zicea că el odată
Corabia lucrată cea mai trainic
La-napoierea-i din călătorie
Pe ceaţă ne-o va frânge şi oraşul
Ni-l va acoperi c-un munte mare.
Aşa spunea bătrânul meu, dar asta
Va fi sau nu, cum vrea stăpânul mării.
Ci mai răspunde-mi tu şi povesteşte-mi
Cu de-amănuntul, drept, oare pe unde
Ai rătăcit şi-n care ţar-ajuns-ai,
Ce oameni ai văzut şi ce oraşe?
Şi unde-s oameni silnici, răi, sălbatici,
Şi unde primitori şi de-omenie
Şi temători de zei? Şi-n urmă spune-mi,
De ce tot plângi şi-adânc oftezi în tine
La povestirea soartei care-avură

[786] Alt nume generic dat participanţilor la expediţia troiană, de cele mai deseori numiţi de poet *ahei* (cf., mai sus, nota la I, 127).

Danaii la războiul de la Troia?
Doar zeii vrur-aşa; ursiră moartea
Vitejilor, ca-n urma lor să fie
Un cântec pentru cei care-or să vie.
Ori ţi-a pierit vreo rudă pe la Troia,
Bărbat ales, vr-un ginere, vr-un socru,
Cei care, după rudele de sânge,
Sunt mai iubiţi de noi? Ori un tovarăş
Prietenos şi bun? Căci un prieten,
Când e un om, întrece şi pe-un frate".

[789] Răsplata destinelor excepţionale, după concepţia unanimă a celor vechi, în ochii cărora gloria apărea ca forma cea mai sigură a nemuririi (cf., mai departe, XIX, 433-439). Împletind această idee cu aceea despre rolul eminent al artei, Horaţiu avea să scrie: „Vitejii de seamă au mai fost mulţi, şi înainte de Agamemnon: neplânşi şi neştiuţi zac însă în uitare, pentru că le-a lipsit poetul inspirat..." (*Ode*, IV, 9, 25-28).

CÂNTUL IX

Ulise iscusitul îi răspunse:
„Crai Alcinou, alesule-ntre oameni,
De bună seamă e frumos s-asculţi
Un meşter cântăreţ precum i-acesta
Cu viers dumnezeiesc. Eu cred că nu e
Nimic mai drag şi mai plăcut în viaţă
Ca ziua când e vesel tot poporul
Şi-n sală mesenii-n şir şi-ascultă
Pe cântăreţ, iar mesele sunt pline
De pâne şi friptură şi-un paharnic
Aduce vin în cană scos şi-l toarnă
Mesenilor în cupe. Mie-mi pare
Că asta-i tot ce-i mai frumos pe lume.

[13] Afirmaţia e în totul conformă cu modul de viaţă al unei societăţi aristocratice, pentru care nimic nu putea fi mai plăcut decât să audă proslăvindu-i-se isprăvile. Ea nu-i străină nici de o înclinare general greacă de a disputa în jurul cupelor pline, ceea ce explică locul important ţinut de genul „convivial" în literatura Eladei antice.

Dar ţie-ţi place să mă-ntrebi pe mine
Şi vrei să ştii necazurile-mi grele,
Ca tot mai mult să gem gândind la ele.
Dar, vai, de unde să încep şi unde
Să isprăvesc? Că multe patimi zeii
Cereşti mi-au dat să sufăr. Vă voi spune
Întâi ce nume port ca să-l cunoaşteţi
Şi voi, şi dacă scap cumva de moarte,
Prieten să vă fiu, deşi mi-e casa
Departe de voi toţi. Eu sunt Ulise,
Al lui Laerte fiu, de-a cărui fapte
Şi măiestrii vorbeşte toată lumea
Şi-a cărui slavă pân'la cer ajunse.
Eu locuiesc Itaca, limpezitul
Ostrov, pe unde-i muntele Neritul
Cu freamăt de păduri, la-nfăţişare
Măreţ, şi unde împrejur sunt multe
Şi-apropiate insule, precum e

[14] Începutul povestirii lui Odiseu, deseori imitat în epica veacurilor mai noi, n-a găsit răsunet mai credincios decât în sufletul lui Vergiliu, al cărui erou, la începutul Cântului al II-lea din *Eneida*, se adresează Didonei cu cuvintele: „...Porunceşti, regină,/ Să-mi răscolesc cumplita mea durere,/ Să spun cum grecii au surpat puterea./ Şi-mpărăţia cea de plâns a Troiei..." (trad. Th. Naum).

[27] Vezi mai sus nota la I, 28.

Zachintul păduros, Dulichiu, Same.
Itaca-i cea mai delungată-n mare
Şi scundă spre apus, iar celelalte
Sunt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i
Itaca, dar ca bună mamă creşte
Feciori voinici. Şi-apoi nimic mai dulce
Ca ţara ei nu pot vedea pe lume.
Mă tot oprea să stau la ea Calipso
În peşterile ei, frumoasa zână,
Dorind să-i fiu bărbat. Ba chiar şi Circe
Mă descânta la curtea ei din Aia
Să stau, dorindu-mă bărbat, vicleana.
Dar n-au putut în veci să mă câştige,
Că-n lume nu-i nimic mai scump ca ţara
Şi-ai tăi părinţi, chiar dacă ţi-este casa
Bogată pe pământ străin departe
De-ai tăi. Dar hai să povestesc acuma
Întoarcerea-mi cu multele-i necazuri
Ce-mi dete Joe cum plecai din Troia.
Din Ilion fui dus de vânt spre ţara

[32] Din cele trei insule înşirate de Odiseu, Zakinthos îşi poartă şi astăzi numele antic; Same a devenit Chefalonia; singură Dulichion n-a putut fi identificată cu certitudine.

[42] Vezi mai departe X, 186 şi urm.

[51] În poemele homerice, Ilion e numele cetăţii de scaun a lui Priam; Troia, în schimb, serveşte să indice când ţinutul peste care domnea bătrânul rege, când oraşul lui de reşedinţă.

Ciconilor, pe la Ismar, şi-acolo
Surpai cetatea, ucisei bărbaţii,
Femeile luând şi-avere multă,
Le împărţirăm între noi, ca nimeni
Să nu fie lipsit de parte dreaptă.
Dam zor atunci de-acolo să purcedem
La fugă mai curând, dar bieţii oameni
Ai mei deloc nu m-ascultau, nebunii,
Şi-acolo lacom beau la vin, şi turme
De oi şi boi cornaci tăiau pe maluri
Şi ospătau. În vremea asta unii
Ciconi fugari în ajutor chemară
Pe alţi ciconi învecinaţi cu dânşii
Şi cari erau mai mulţi şi mai războinici
Şi locuiau mai spre uscat, destoinici
La luptă de călări şi, la nevoie,
Ca pedestraşi. În zori de zi veniră
Ei gloată câtă frunză, câtă iarbă

[52] Popor trac locuind pe ţărmul de nord al Mării Egee, la poalele muntelui Ismaros, între insulele Thasos şi Samothrake. În războiul cu Troia, ciconii luaseră parte ca aliaţi ai lui Priam.

[53-56] Atacul împotriva ciconilor e un exemplu grăitor al chipului cum se desfăşurau şi erau judecate în lumea descrisă de poet asemenea expediţii de pradă, care constituiau principala îndeletnicire a războinicilor ahei din a doua jumătate a mileniului al II-lea î.Hr.

Dă-n primăvară. Iată dar că soartă
Grozavă ne-aştepta pe noi sărmanii,
Meniţi să suferim atât de multe.
Se-nşiruiră ei şi s-apucară
De bătălie-aproape de corăbii,
Şi lănci zburau de-o parte şi de alta.
De dimineaţă-la-nceput, cât ziua
Era în toi, ţinurăm piept cu toţii
Şi ne-apărarăm bine de vrăjmaşii
Mai numeroşi ca noi. Dar mai spre seară,
La desjugatul boilor, ciconii
Înfrânseră pe-ahei şi-i fugăriră.
În vremea ast-ai noştri câtă şase
Tovarăşi de corabie pieriră,
Iar toţi ceilalţi scăparăm de la moarte.
    De-aici înaintarăm plini de jale
De pierderea iubiţilor tovarăşi,
Dar mulţumiţi că noi scăparăm teferi.
Nainte de-a pleca însă pe vase,
De trei ori am strigat pe fiecare
Din bieţii soţi cari-au murit pe câmpul
De luptă cu ciconii. Dar pe mare
Stârni un vifor Joe-adunătorul

[89-90] Pentru ca sufletele morţilor neîngropaţi să-şi urmeze tovarăşii în patrie, unde urma să li se ridice un mormânt fictiv (cf., mai sus, notele la I, 396 şi IV, 777).

De nori, de-a fost năprasnică furtună
Şi-acoperi cu nori pământ şi mare.
Şi vasele mergeau pieziş, furtuna
Le zdrenţuise pânzele. De teama
Primejdiei vintrelele-n corăbii
Le strânserăm şi repede mânarăm
Corăbiile spre uscat. Acolo
Noi două nopţi şi două zile-ntruna
Culcaţi zăcurăm, copleşiţi de trudă
Şi de mâhnire. A treia zi, când pletele
De aur zorile îşi răsfirară,
Catarguri ridicarăm, pânze albe
Destinserăm, la vâsle ne-aşezarăm,
Iar vântul şi cârmacii mânau flota
Şi sănătos aş fi ajuns în ţară,
Dar când coteam Malea, mă respinse
Un val puternic răscolit de Crivăţ,
Şi m-abătu departe de Citera.

[108-110] Ca să treacă din Marea Egee în Marea Ionică, Odiseu trebuia să ocolească întregul Pelopones, şi aceasta, într-o vreme cînd călătoriile pe mare se reduceau aproape exclusiv la navigarea de-a lungul coastelor sau în văzul insulelor, constituia o întreprindere plină de primejdii. Corăbierul ce nu izbutea să se strecoare prin strâmtoarea dintre Capul Malea şi Citera risca să fie împins de vânturi spre ţărmurile Cretei şi ale Egiptului, cum se întâmplase cu Menelau (III, 395, şi urm.), cum i se întâmplă şi lui Odiseu.

De-aici turbate vânturi mă purtară
Pe marea cea pescoasă nouă zile
Plutind, iar într-a zecea poposirăm
În ţara lotofagilor, ce-au hrana
Din flori. Suindu-ne pe ţărm acolo,
Luarăm apă. Iute toţi pe urmă
Se puseră-a prânzi pe la corăbii.
Iar când de-ajuns mâncarăm şi băurăm,
Vreo doi tovarăşi mi-alesei şi-un crainic
Şi-i trimisei să cerceteze cine
Sunt oamenii cei mâncători de pâne
În ţar-aceea. Ei, luând cărarea,
Curând de lotofagi s-apropiară,
Dar lotofagii nu voiră moartea
Tovarăşilor mei, ci le-mbiară
Din hrana lor, din lotus, ca s-o guste.
Dar care cum mânca din road-aceea
Ca mierea de gustoasă, n-avea poftă
Napoi să vie, să ne dea de veste.
Deci soţii mei voiau să steie-acolo

[114] În descrierea ţării „mâncătorilor de lotus“ stăruie amintirea anumitor triburi de pe coasta de nord a Africii, a căror principală hrană era constituită din fructul numit de botanişti *Zizyphus lotus Desfontaines*. În secolul al V-lea î.Hr., o astfel de seminţie, numită încă „a lotofagilor“, trăia pe ţărmul Syrtei Mici, azi Golful Gabes (Herodot, IV, 177).

Cu lotofagii spre-a mânca din lotus
Şi a uita de-ntorsul lor în ţară.
Eu însă i-adusei atunci cu sila,
Deşi plângeau. Smuncindu-i spre corăbii,
Sub laviţi îi legai. Dădui poruncă
Pe urmă celorlalţi iubiţi tovarăşi
Să intre cât mai repede-n corăbii
Ca nu cumva din lotus să se-nfrupte
Vreunul şi să uite de-nturnare.
Ei intră iute şi pe bănci s-aşază
În şir şi-ncep vâslind să bată marea.
De-aici plutim nainte cu mâhnire,
Sosim în ţara unde şed ciclopii
Cei procleţi şi trufaşi, care, cu totul
Încrezători în zei, nimic la dânşii
Nu seamănă cu mâna lor, nici ară,
Dar nearat, nesămănat pământul,
Udat numai de ploi ce cad din nouri,
Le dă de toate, grâu şi orz şi via
Ce-aduce vin din struguri mari şi spornici.
N-au loc de sfat, nici lege n-au ciclopii,

[143] Textual: „ochi-rotunzi", astfel numiţi după principala caracteristică a acestui popor fabulos.

[151] Textual: „adunări care să hotărască, nici datini" – în raport cu modul de a gândi al grecilor, trăsături esenţiale ale vieţii în societate.

Ci şed pe culmea munţilor în peşteri
Şi fiecare-şi vede doar de casă
Şi nu le pasă unora de alţii.
Un mic ostrov cu mari păduri în dreptul
Limanului ciclopilor se-ntinde,
Nu tocmai chiar aproape, nici departe,
Şi capre negre-acolo sunt puzderii,
Căci nu le-nspaimă umbletul de oameni
Şi nici nu intr-acolo vânătorul
Ce-nfruntă greul prin păduri şi-aburcă
Nălţimi de munţi. Nu vezi în tot cuprinsul
Nici arături, nici turme. Stă ostrovul
Tot nelucrat, nesămănat şi văduv
De oameni, şi hrăneşte numai capre
Căci n-au ciclopii rumene corăbii,
Nici meşteri de corăbii să lucreze

Pentru poet, aşadar, legendele despre ciclopi înfăţişează un mod de existenţă ce s-ar putea numi „presocial".

[155] Silinţele de a localiza ţara ciclopilor şi împrejurimile ei, începute din Antichitate, continuă în zilele noastre cu încercarea de a acredita opinia după care întregul episod ar avea ca teatru golful napolitan – ţărmul presărat cu „ochi rotunzi" ai vulcanilor stinşi, având în preajmă-i, la mică distanţă, „insula caprelor" (*Capri*) şi „insula cea mică" (*Nisida*).

[166] Textual: „cu obraji roşii", epitet inspirat de deprinderea de a vopsi în această culoare părţile laterale ale prorei (cf. XI, 168 şi XXIII, 342). Restul corăbiei era smolit, şi deci negru.

Frumos podite vase ce colindă
Cetăţi de oameni mulţumind atâtea
Nevoi, c-adese oamenii bat marea
Cu vasele spre-a se vedea-ntre dânşii,
Un mijloc şi de-mbogăţit ostrovul,
Căci el nu-i sterp, ci ar rodi de toate
La vremea lor. Pe marginile mării
Sunt pajişti umede şi moi, şi via
Nemuritoare-ar creşte pretutindeni,
Uşor ar fi aratul şi la vreme
S-ar secera îmbelşugate lanuri
Necontenit, că prea e gras pământul.
Limanul li-i îndemânat şi n-are
Nevoie de frânghii de prins, de-otgoane,
Ca şi de căngi de-nţepenit corăbii.
Într-însul poposind corăbierii,
Pot sta până ce vor pofti şi vântul
Le-ar bate priitor. Apoi, în capul
Limanului, e-o peşteră sub care
Dintr-o fântână curge-o frumuseţe
De apă şi-mprejuru-i plopi se-nalţă.
    Acolo ţărmuirăm noi şi parcă
Un zeu ne îndrepta prin noaptea murgă,
Dar nu-l puteam zări, căci pe la vase

Era-ntuneric beznă şi prin luciu
Se-ntunecase luna pe sub nouri.
De-aceea nici ostrovul nu-l văzurăm
Cu ochii şi nici apa-nvălurată
Spre mal, până ce nu ne-nlimănirăm.
Când poposirăm noi, de la corăbii
Desprinserăm vintrele,-apoi ieşirăm
Şi noi pe buza mării, ne culcarăm
Aici şi aşteptarăm dimineaţa.
    A doua zi, când zâna dimineţii
Cu degete trandafirii răsare,
Ne minunăm cutreierând ostrovul.
Iar Nimfele, copilele lui Joe,
Zgorniră capre negre pentru masa
Tovarăşilor mei. De la corăbii
Luarăm iute-ncovoiate arcuri
Şi suliţi lungi, şi osebiţi în cete
Vreo trei, luarăm caprele la ţintă.
Curând ne-a dat un zeu vânat de-a volna.
Douăsprezece vase mă urmară,
De fiecare câte nouă capre
La sorţ căzură, numai mie zece.
Şezurăm noi atunci şi cât e ziua
De mare până-n seară ne-ospătarăm

Cu mult prisos de carne, cu vin dulce,
Doar mai aveam vin roşu la corăbii,
Că chiupuri multe-umpluse fiecare
Din noi când cucerisem oraşul
Ciconilor. Ne tot uitam spre ţara
Ciclopilor, de noi apropiată,
Şi fumul lor vedeam, auzeam glasuri
De oameni, behăit de oi şi capre.
Dar în amurg, când soarele-asfinţise,
Culcaţi pe malul mării adormirăm.
   A doua zi când se iviră zorii,
Eu strâng pe toţi ai mei şi iau cuvântul:
   «Rămâneţi voi pe loc, iubiţi tovarăşi,
Că eu mă duc cu vasul meu, cu soţii-mi
Să văd ce neam de oameni sunt aceia;
Sunt oare-nverşunaţi, haini, sălbatici
Sau primitori de oaspeţi şi cu teamă
De zei?» Aşa zisei şi după asta
Mă înluntrai în vas, dădui poruncă
La soţi să intre, să dezlege vasul.
Ei intră iute şi pe bănci s-aşază
Pe rând şi-ncep vâslind să bată marea.
   Când noi sosirăm în ţar-apropiată,
Vedem cum lângă mare-n fund se-nalţă

O peşteră de dafini adumbrită
Şi multe vite-acolo, oi şi capre,
Dormeau şi-aveau o strungă mare
Cu-mprejmuire trainică din stane
De piatră, de stejari şi brazi nămornici.
Un mal de om aici şi-avea sălaşul.
Păştea el singur turmele departe
Şi nu umbla cu alţii. Singuratic
Stătea cu gând pornit spre cumplitate.
Era o nemetenie ciclopul,
De stai crucit privindu-l. N-avea seamăn
C-un om de pâne mâncător, ci singur
De s-arăta, părea un vârf de munte
Înalt şi-mpădurit. Eu poruncit-am
Atunci la soţii mei să stea pe lângă
Corabie şi-acolo să vegheze
Şi mi-alesei vreo doisprece dintr-înşii
Mai buni şi o pornii luând cu mine
Într-un burduf de capră vinul negru
Desfătător ce mi-l dăduse Maron
Al lui Evantes fiu, care-a fost preot
Al lui Apolon la Ismar, că fiul
I-am ocrotit şi i-am cruţat femeia

[261] Vezi mai sus nota la versul 52 din acest cânt.

Şi viaţa lui, căci locuia-n dumbrava
Cea deas-a lui Apolon. Scumpe daruri
Îmi dase el, talanţi de aur şapte
Lucraţi frumos, un vas de-argint şi-n chiupuri
Douăsprezece vin curat şi dulce
Şi minunat ce nu-l ştia niciuna
Din slugile-i din casă; numai dânsul
Ştia, nevasta lui şi chelăriţa.
Când ei îl beau acest vin roşu, dulce,
În orice cupă plină, turnau apă
De douăzeci măsuri, un miros straşnic
Dumnezeiesc se-mprăştia din cană,
De nu mai putea nimeni după dânsul.
Umplui cu el burduful meu de capră
Şi mai luai în traistă merinde,
Căci socoteam că repede-o să vie
Asupra-mi un bărbat grozav de tare,
Înverşunat, nelegiut, sălbatic.
La peşteră curând ne pomenirăm,
Dar nu era în peşteră ciclopul,
Ci după turmă la păşune grasă.

[272] Deprinderea – generală în Grecia veche – de a bea vinul numai amestecat se explică prin tăria şi dulceaţa acestuia, de fiecare dată lăudate de poet. Proporţia pare să fi fost de trei măsuri de apă pentru una de vin.

Intrarăm dar şi ne uitam la toate
Mirându-ne. Stau coşurile pline
De brânză şi gemea întreg oborul
De iezi şi miei ce osebite garduri
Îi despărţeau: cei timpurii de-o parte,
Cei mijlocani de alta, şi mezinii
Deosebit. Vedeai apoi cum zerul
Se prelingea din vase, din şiştare
Şi căzi cioplite. Soţii mei săracii
Se tot rugau ca să luăm brânzetul
Şi să ne-ntoarcem, ba apoi şi turma
De iezi şi miei spre nava noastră iute
S-o bărăim şi s-apucăm pe mare:
Eu n-ascultai, deşi era mai bine
De-i ascultam. Voiam să văd ciclopul
Şi ospeţia lui. Dar el, păgânul,
Cu soţii mei cumplit avea să fie.
Făcuram foc atunci, întâi jertfirăm,
Apoi luând din caş ne ospătarăm
Şi-n peşteră-aşteptăm până ce pică
Şi el cu turm,-având o grea povară
De uscături ca să-ncropească cina.
Când le trânti pe-afară, făcu troscot,
De ne cutremurarăm şi-ntr-o clipă

Ne traserăm în fundul văgăunii.
În peştera cea largă el îşi mână
Mânzările şi-n strungă lasă numai
Berbeci şi ţapi, afară-n faţa stânii.
Apoi luând un stei grozav l-aruncă
Pe la intrare şi o-nchide, o stâncă
Ce de jos mai nu puteau urni-o
Nici douăzeci şi două de căruţe
Cu patru roţi, oricât ar fi de bune;
Aşa era pietroiul pus la uşă.
S-aşază el apoi şi mulge capre
Şi oi pe rând şi-aplecă-apoi sugarii.
Din lapte jumătate îl încheagă
Şi-l strânge în panere împletite,
Celalt îl pune-n vase ca să-l ieie
Să-l bea pe urmă la-ncropitul cinei.
Şi după ce grăbit el face asta
Şi-aprinde foc, ne vede şi ne-ntreabă:
«Dar cine sunteţi voi? De unde bateţi
Al mării drum, străinilor? Cu treabă
Veniţi la noi sau hoinăriţi pe mare
Ca nişte hoţi ce umblă în poghiazuri
Şi-şi pun viaţa pustiind pe alţii?»
Aşa ne-a zis şi inima de frică

Ne-a îngheţat, când i-auzirăm glasul
Înfricoşat şi namila văzurăm.
Dar totuşi i-am răspuns: «Venim din Troia,
Suntem ahei şi drumul rătăcirăm
La-ntoarcerea napoi, fiind sărmanii
Bătuţi de vânturi pe genunea mării
Şi apucarăm altă cale; aşa vru
Pesemne cel-de-sus. Noi facem parte
Din oastea lui Atride Agamemnon,
De care merse pomina pe lume,
Doar cuceri puternică cetate
Şi potopi oştiri nenumărate.
Venirăm să-ţi îmbrăţişăm genunchii
Ca să ne dai vr-un dar de ospeţie
Ori altfel să ne-mbii cu tot ce-i data
La oaspeţi. Teme-te de zei, preabune.
Noi cerem adăpost la tine. Joe
Pe oaspeţi şi pe rugători răzbună,
El paznicul de oaspeţi cumsecade».
La asta nemilos tună ciclopul:
«Străinule, nebun eşti ori venit-ai
De prea departe, de mă-nveţi să tremur
De zei, să mă feresc de-a lor mânie?
Nu vrem să ştim de Joe noi, ciclopii

Şi nici de zei, suntem mai tari ca dânşii.
Nu frica ce-aş avea de duşmănia
Din ceruri, ci doar pofta mea m-ar face
Să cruţ pe tine şi pe-ai tăi. Dar spune-mi
Pe unde-oprit-ai nava? Aici aproape
Ori mai departe, pe la capul ţării?
Eu vreau s-o ştiu.» Aşa-ntreba ciclopul
Şi mă-ncerca, dar n-avea să mă-nşele
Pe mine încercatul. Şi eu una
I-am ticluit: «Neptun, zeul Cutremur,
Corabia mi-a ţăndurit izbind-o
De stâncile din capul ţării voastre,
De un colţan, şi mi-a-necat-o vântul.
Doar eu cu cei de-aici ne mântuirăm
De moarte-amară». Nu mai răspunse avanul
Nimic, sări cu braţele întinse
La soţii mei şi apucând cu laba-i
Dintr-înşii doi, aşa-i trânti pe ţărnă
Ca nişte ţânci, de li se scurse-ndată
Tot creierul stropind pământul. Trupul
Le-mbucăţi şi-şi pregăti ospăţul.
Şi prinse să-i înghiorţăie ca leul
Crescut pe munţi. Mânca de-a valma carnea
Şi maţele şi măduva cu oase,

Iar noi plângeam văzând cruzimea asta
Şi mâinile-nălţam spre cer cu jale,
Căci n-aveam încotro. Dar când ciclopul
Grozava burtă-şi ghiftui cu carnea
De oameni şi se răcori bând lapte
Curat, se tolăni în văgăună
Colea-ntre oi. În sinea mea bărbată
Gândeam atunci de dânsul să m-apropii
Şi de la coapsă sabia-mi tăioasă
Să scot şi să-i-o-nfig în piept pe unde
Eu dibuiam că-n prapuri e ficatul
Învăluit. Dar mă strunui o teamă:
Pieream şi noi aci de moarte crudă,
Căci nu puteam de la intrarea naltă
Cu braţele să dăm în lături stânca
Ce-o prăvălise el. Şi cu suspinuri
Noi aşteptam să vie dimineaţa.
A doua zi, când zorile de aur
Cu degete trandafirii mijiră,
El foc aprinde, mulge mândra turmă,
Frumos pe rând şi-apleacă-apoi sugarii.
Iar după ce grăbit el face asta,
Înhaţă încă doi şi ospătează.
Apoi ridică steiul de la uşă

Uşor de tot şi-şi mână turma grasă
Din peşteră şi iar prăvale steiul
La locul lui cum ai lăsa să cadă
Uşor pe tolba de săgeţi capacul.
Cu huiet mult ciclopu-şi mână turma
La deal pe plai. Eu rămăsei în urmă
Şi-n mine chibzuiam ce rău i-aş face
Ca să-mi răzbun pe el, să-mi dea Minerva
Mărire. Unul îmi păru că-i planul
Mai nimerit. În ţarc avea ciclopul
O boată verde de măslin, tăiată
Ca s-o căleasc-anume şi s-o poarte.
Privindu-l noi-asemănam ciomagul
Cu un catarg de la un vas de marfă
De douăzeci de rânduri de lopeţi,
Aşa de gros şi lung era toiagul.
Am retezat dintr-însul o bucată
Ca de-un brăţat şi soţilor am dat-o
S-o netezească. Ei o neteziră
Şi la un capăt eu am ţuguiat-o.
La focul arzător apoi călind-o
Am îndosit-o bine sub gunoiul
Ce-n peşteră zăcea în mari mormane.
Zorii apoi pe soţi să tragă sorţii,

Să iasă-aceia care să cuteze
Cu mine ridicând să-mplânte parul
În ochiul uriaşului, îndată
Ce-adoarme el. S-aleseră cei patru
Ce eu doream să fie aleşi şi-n urmă
Al cincilea fui eu. Spre seară dânsul
Veni din nou cu oile-i bârsane
Şi le zori spre peştera cea largă.
Niciuna n-o lăsă din strung-afară,
Sau doar că bănui ceva ori poate
C-aşa vru Dumnezeu. Apoi ciclopul
Umflând pietroiu-l pune la intrare,
S-aşază asupră-i, mulge oi şi capre
Frumos pe rând şi-apleacă-apoi sugarii.
Şi după ce degrabă face asta,
Mai prinde doi şi-şi pregăteşte cina.
Atunci de el m-apropii cu o cupă
De minunat vin negru şi-i zic astfel:
«Poftim şi bea după-nghiţirea cărnii
De om, să vezi ce vin era la fundul
Corăbiei pierdute. Voiam ţie
Să ţi-l închin, de te-ndurai de mine
Şi mă lăsai să plec napoi acasă,
Dar tu eşti mânios nevoie mare.

Nemilostive, cum să vie oare
De-acum să caute-adăpost la tine
Un om din lumea-întreagă? Nu faci bine.»
Aşa-i zisei. Primi atunci el cupa
Şi-o deşertă deodată. Tare vesel
Era de-această dulce băutură
Şi mi-a cerut ca să-i mai dau o dată:
«Fii bun, mai dă-mi şi spune-mi cum te cheamă,
Să-ţi dau şi eu un dar de ospeţie,
De care să te bucuri. Că şi ţara
Ciclopilor e darnică şi scoate
Vin bun din struguri mari ce-i creşte ploaia.
Dar ăsta-i din nectar şi ambrozie.»
Şi-i adusei din nou o cupă plină,
De trei ori îi dădui, de trei ori prostul
Goli paharul. Dar apoi, când vinul
I se sui la cap, eu cu blândeţe
Zisei: «Mă-ntrebi de lăudatu-mi nume,
Cicloape? Eu ţi-l spun, dar tu drept oaspe
Cinsteşte-mă c-un dar cum ţi-a fost vorba.
Mă cheamă Nimeni. Astfel îmi zic soţii,
Părinţii mei şi oamenii cu toţii».
Dar el răspunse-ndată fără suflet:
«Pe Nimeni, după soţii lui, la urmă

Eu l-oi mânca, şi-acesta ţi-o fi darul».
Aşa rostind, el se răstoarnă, cade
Pe spate cu grumazu-ntors şi somnul
Atotdomolitor îl domoleşte.
Şi cum e-ngreuiat de băutură,
Din gură varsă vin, bucăţi de carne.
Atunci eu bag sub spuza multă parul
Şi-l las până să ardă. Dau poruncă
Şi-mbărbătez pe toţi ai mei tovarăşi,
Ca nu cumva de frică să dea dosul.
Când paru-n foc stă gata să s-aprindă,
Măcar că-i verde, şi începe tare
A se-nroşi, atunci îl iau din vatră,
M-apropii de ciclop. Ceilalţi alături
Îmi stau; un zeu curaj nebun ne-nsuflă.
Ai mei înşfacă parul, şi ţuguiul
Îl afundară-n ochiul lui. Eu grabnic
Mă salt în sus şi-nvârt. Precum când unul
O grindă de corăbii sfredeleşte
Cu sfredelul, ceilalţi de jos unealta
O-nşfacă de-o curea de ambe laturi
Şi repede o mişcă, de se-nvârte
Mereu tot sfredelind, aşa şi-n ochiul
Ciclopului roteam noi arzătorul

Tăciune, de curgea în juru-i sânge.
Se pârjoliră pleoape şi sprâncene,
Se mistui a ochiului lumină
Şi ochiul sfârâia din rădăcină.
Precum când un fierar, gătind un mare
Topor sau un hârleţ, în apă rece
Înfige fierul ars, călindu-l astfel
Şi oţelindu-l, sfârâie-atunci fierul
Grozav, aşa tot sfârâia şi ochiul
Ciclopului, când răsuceam noi parul.
Şi el groanic gemu. Boltita stâncă
Vui de glasul lui, iar noi de spaimă
Ne depărtarăm iute. El îşi smulse
Din ochi ţuguiul ud de-atâta sânge
Şi, scos din fire, l-azvârli departe.
Răcnea din răsputeri chemând ciclopii
Ce-n peşteri împrejur şi-aveau sălaşul
Pe culmi vântoase. Glasul auzindu-i,
Ei care dincotro veniră-aproape
De peşteră şi-ndată-l întrebară

504-507 Operaţia de călire a fierului aici descrisă (poemele homerice nu cunosc un termen special pentru oţel) lasă să se bănuiască un progres în prelucrarea acestui metal despre care nu există urme în restul epopeii. S-a presupus deci, nu fără temei, că ne-am găsi înaintea unor versuri interpolate.

Ce-l doare: «Polifem, ce caznă oare
Te face să ţipi astfel peste noaptea
Tihnită şi ne sperii nouă somnul?
Ţi-o fi răpit vr-un om din strungă turma?
Sau te omoară cineva hoţeşte
Ori silnic?» Polifem din văgăună
Aşa le zise: «Nimeni mă omoară
Hoţeşte, dragii mei, şi nu cu sila».
Dar i-au răspuns ciclopii: «Dacă nimeni
Nu-ţi face rău şi silă, când eşti singur,
De boala cea de Dumnezeu trimisă
Nu poţi fi scutit. De-aceea roagă
Pe tatăl tău Neptun ca să te scape».
Grăind aşa, plecară. Eu în mine
Râdeam că i-amăgi scornitul nume
Şi gândul minunat care-mi venise.
Dar tot gemând şi copleşit de chinuri,
Ciclopul dibuind, de la intrare
Ridică stânca şi pe ea s-aşază,
Se-ntinde-apoi cu braţele să prindă
Pe vr-unul care-ar fi ieşit cu turma,

520 În greceşte, numele înseamnă: „Renumitul“, „Mult vestitul“. La poeţii mai mici, figura ciclopului – simţitor umanizată – apare câteodată ridicolă, alteori mişcătoare, ca în Idila a XI-a a lui Theocrit, în care-şi cântă dragostea pentru frumoasa Galathea.

Aşa de prost el mă credea pe mine.
Chiteam atunci şi căutam un mijloc
Mai potrivit să mântui de pieire
Pe soţii mei, pe mine. Urzeam planuri
Şi gânduri de tot felul, fiind vorba
De viaţă, doar aproape era mare
Primejdie, şi-un gând mai mult ca toate
Mi se păru mai bun. Erau în turmă
Berbeci lăţoşi, şi zdraveni, mari şi mândri
Cu lâna laie. Atunci eu pe tăcute
Berbecii, câte trei luând, deolaltă
Îi leg cu mlădioasele curmeie
Pe care se culca nelegiuitul
Ciclop. Cel mijlociu purta pe unul
Din noi, iar alţii doi mergeau alături
Ferindu-ne de-o parte şi de alta.
Deci trei berbeci cărau pe câte unul
Din soţii mei. Dar mai era şi-un altul,
Berbece ortoman, fruntaşul turmei.
Eu l-apucai din spate şi sub burta-i
Miţoasă mă lungii şi-ntors sub dânsul,
Eu grap-aşa mă tot ţineam de lâna-i
Cea falnică şi tot răbdam în mine.
Aşa stăturăm şi-aşteptam cu jale

Să vie dimineaţa. Iar când zorii
Trandafirii în cer se revărsară,
Zoreau atunci berbecii spre păşune,
Iar oile tot behăiau nemulse
Cu ugerii lor ghiolcură de lapte.
Dar schingiut de cazne-nfricoşate
Stăpânul lor îi pipăia pe spate
Berbecii toţi care-i treceau nainte
Stând oblu. Dar el nu simţi, netotul,
Că ei erau legaţi prin lâna deasă.
În coada turmei o luă spre uşă
Berbecele îngreuiat de blana-i
Tufoasă şi de mine care astfel
M-am priceput. Dar Polifem pe dânsul
Îl pipăi şi-i zise: «De ce oare,
Drăguţul meu berbece, pleci la urmă
Din peşteră? tu care niciodată
Nu rămâneai de oi, ci tot nainte
Cu paşii mari mergeai să paşti din floarea
Cea moale-a ierbii? Şi-ajungeai întâiul
La râu şi năzuiai napoi spre seară
La stână cel dintâi? Acum tu însă
Rămâi de tot în urmă. Ori plângi ochiul
Stăpânului? Mi-l scoase un nemernic

Cu haita-i de mişei după ce lotrul
Cu vinul m-ameţise, acel Nimeni
Ce tot nu-l cred scutit acum de moarte.
Hei, dac-ar fi să ai un gând cu mine
Şi s-ai tu darul vorbei să-mi spui unde
S-o fi ascuns de crunta mea mânie,
Cum creierul din tidva lui izbită
Pe jos îl împroşcam în văgăună!
Mă uşuram atunci de tot amarul
Ce mi-l făcu netrebnicul de Nimeni».
Rostind el ast-aretului dă drumul.
Când eu mă depărtai puţin de strungă,
Întâi mă desprinsei de sub berbece,
Pe urmă-i desfăcui şi pe tovarăşi,
Apoi mânarăm turma-aceea grasă
Şi iute de picior şi prin coclauri
O tot gonirăm noi până ce furăm
La vasul nostru. Mult se bucurară
Tovarăşii că noi scăparăm teferi,
Iar pe ceilalţi cu vaiet îi jăliră.
Eu nu-i lăsam să plângă, ci cu semne
Din ochi îi tot opream, dam zori să-nluntre
Cioporul de berbeci ca să purcedem
Curând pe apa-amară. Şi ei grabnici

Intrară-n vas, pe bănci la rând şezură
Şi prinseră vâslind să bată marea.
Iar când eram departe cât ajunge
Un glas de om, atunci batjocorindu-l
Strigat-am la ciclop: «Hei, n-avuşi parte,
Cicloape, tu, oricât eşti de puternic,
În peşteră să te hrăneşti cu carnea
Tovarăşilor unui om nevrednic.
Tu trebuia să-ţi ispăşeşti păcatul,
Mişelule, care-ndrăzneşti acasă
La tine să-îmbuci pe bieţii oaspeţi.
Aşa s-au răzbunat pe tine zeii».
Dar el atunci şi mai vârtos se-ntartă,
Deci smulge ţancul unei munte mare
Şi ni-l repede, dar el cade-n faţa
Corăbii noastre cea cu botul negru.
Era pe-aci s-ajungă chiar la cârmă
Şi clocoti răzbit de stâncă valul,
Dar el tălăzuit napoi năvalnic
Corabia către uscat împinse,
Încât era s-o dea de mal. Eu însă
O sprijinii c-o stinghie prelungă.
Sileam şi îmboldeam pe soţi cu semne
Din cap să se încovăie spre vâsle,

Ca să ne strecurăm de la năpastă
Şi ei se tot plecau vâslind nainte.
Iar când făcurăm noi un drum pe mare
De două ori mai lung, dau iar un chiot
Spre uriaş. Dar soţii mei de-alături
Oprindu-mă se roagă blând de mine:
«Abraşule, de ce tu fiara asta
O mai întarţi? Că el c-o lovitură
Din mare spre uscat împinse vasul,
De-am zis în noi c-aici ne-o fi sfârşitul.
S-audă iar un grai sau o strigare,
Trăgaci cum e, c-o stană colţuroasă
Şi ţeasta şi corabia ne-o sparge».
Dar inima ei nu-mi putură-nfrânge
Şi iar strigai la el cu-nverşunare:
«Cicloape, dacă cineva te-ntreabă
De-a ochiului tău groaznică sluţire,
Să zici că te orbi cuceritorul
Ulise-al lui Laerte din Itaca».
Iar el gemând răspunse: «Valei, valei!
Mi-se-mplineşte-o veche prorocie.
Trăia pe-aci un om ales şi mare,
Un ghicitor neîntrecut, Telemos
Al lui Evrimos fiu, care-ajunsese

Bătrân printre ciclopi şi el îmi spuse
Că toate aceste aveau să mi se-ntâmple
Şi că Ulise-avea să-mi ia vederea.
De-aceea eu tot m-aşteptam să vie
Un om frumos şi mare, şi-n vârtute
Neînfrânt, dar iată, un pitic ca tine
Şi slab şi de nimic îmi scoase ochiul,
Puterea-mi domolind cu băutura.
Dar ia mai vino-ncoace tu, Ulise,
Să te cinstesc cu daruri de-ospeţie,
Să rog ca să te ajute zeul mării
Pe drum, Neptun slăvitul, că doar eu sunt
Feciorul lui, ei zice că mi-e tată
Şi singur el, de-o vrea, mă face bine,
Dar nici un altul dintre zei şi oameni».
La vorba lui răspund şi eu din parte-mi:
«Hei, de-aş putea să te dobor pe tine
Şi-n iad să te răped cum sigur este
Că zeul mării nu-ţi mai drege ochiul».
M-aude el şi braţele-şi înalţă
Spre cer şi lui Neptun aşa se roagă:
«Cutremur-de-pământ Neptun, tu, zeul
Cu plete-albastre, dacă eu ţi-s fiul

682 Vezi mai sus nota la VI, 438.

Cu-adevărat şi zici că mi-eşti părinte,
Ascultă-mă şi fă să nu ajungă
La casa lui Ulise din Itaca!
Iar dacă-i scris cumva pe-ai lui să vadă
Şi vatra lui şi ţara, el s-ajungă
Pe vas străin, târziu de tot, şi-n stare
De plâns, să-şi piardă soţii, să-l aştepte
Nenorocire acasă». Aşa-i fu ruga
Şi-l auzi Neptun. Apoi ciclopul
Luă un stei de piatră şi mai mare
Şi învârtind îl repezi cu toată
Puterea-i de neînchipuit, în dosul
Corăbiei, dar cât pe-aci să cadă
Deasupra cârmei. Clocoti dar marea
Izbită de pietroi şi valu-mpinse
Corabia nainte. O clipă numai
Şi-avea s-o dea de mal. Dar când sosirăm
La locul unde celalalte vase
Stăteau grămadă la popas şi soţii
Ne aşteptau şi suspinau cu jale,
Împinserăm pe prund acolo vasul
Şi noi pe mal ieşirăm. Şi berbecii
Ciclopului luând, îi împărţirăm,
Şi-avu din ei tot insul parte dreaptă.

Dar la-mpărţire mie pe deasupra
Tovarăşii mi-au dat pe cel de frunte.
Eu închinându-l zeului furtunii,
Lui Joe, domnului stăpân a toate,
Pe-altaru-i coapsele-i arsei, dar jertfa
El nu-mi primi, ci cugeta în ce fel
Corăbii şi tovarăşi să-mi cufunde.
Şezurăm noi atunci şi, cât e ziua
De mare până-n seară, ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.
Dar în amurg, când soarele-asfinţise,
Ne-ntinserăm pe mal şi adormirăm.
A doua zi, când se iviră zorii,
Grăbii pe soţi silindu-i să se-nluntre
Şi vase să dezlege. Ei intrară
Degrabă toţi, pe bănci la rând şezură
Şi prinseră vâslind să bată marea.
De aici pornim nainte plini de jale
De pierderea iubiţilor tovarăşi,
Dar mulţumiţi că noi scăparăm teferi.

CÂNTUL X

În insula Eolia sosirăm.
Eol, al lui Hipotas fiu, acolo
Iubit de zei domnea peste ostrovul
Cel plutitor şi-mprejmuit de-a-ntregul
Cu ziduri nerăzbite din aramă
Şi ţărmuit de stâncă netezită.
El doisprezece fii avea la curte,
Băieţi şi fete-n floare câte şase,
Şi însoţi pe fete cu băieţii.
Ei veşnic ospătează lângă tatăl
Şi-a lor cinstită mamă şi-au pe masă
Întinse-atâtea feluri de bucate,

[1] O încercare de localizare a unui ostrov pe care în termeni categorici textul îl declară „plutitor“ (versul 4) are de ce părea deşartă. Nu lipsesc totuşi interpreţi convinşi că ar fi vorba de insula vulcanică Stromboli.

[9] Vezi mai sus nota la VII, 66.

Şi de fripturi tot fumegă palatul
Şi geme de petreceri toată ziua,
Iar noaptea pe covoare şi pe paturi
Săpate-n lemn ei dorm cu-a lor cinstite
Neveste. Noi sosirăm în cetate
La mândrul lor palat. O lună-ntreagă
Eol mă găzdui şi de-a-măruntul
Mă întreba de Troia şi de flota
Danailor, de-ntorsul lor acasă,
Iar eu pe rând îi povesteam de toate.
Dar mă rugai la urmă să mă lase
Să plec. El nu se-mpotrivi la asta
Şi-mi pregăti plecarea. – Mi dete-o piele
De bou de nouă ani, burduf în care
Suflările de vânturi mugitoare
Le închisese toate, căci fusese
De Joe pus ca domnitor pe vânturi:
Le mână sau le-nstrună după voie.
C-un lanţ lucios de-argint legă burduful
În fundu-unei corăbii, ca dintr-însul
Să nu răsufle niciun pic de boare.
Lăsă numai un vânt uşor, Zefirul,
Pe vase să ne poarte. Însă n-a fost
Să fie aşa. Chiar din prostia noastră

Am fi pierit pe mare. Nouă zile
Şi nopţi plutirăm noi fără-ncetare,
Iar într-a zecea ni s-arătă ţara
Părinţilor, ba desluşim chiar focuri
Aprinse de locuitori pe ţărmuri.
Atunci somn dulce mă fură pe mine
De obosit, că-ntruna cârmuisem
Şi nu-ncrezusem nimănuia vasul,
Ca doar mai iute să sosim în ţară.
În vremea asta se vorbiră soţii,
Şi-nchipuiră că duceam cu mine
Argint şi aur, daruri de la craiul
Mărinimos Eol Hipotianul,
Şi ziseră privind unul la altul:
«Vezi, doamne, cum Ulise se tot face
Iubit şi preţuit de toată lumea
În orişicare ţară şi cetate!
Şi de la Troia duce el grămadă
De mândre odoare, partea lui de pradă,
Iar noi care-am făcut aceeaşi cale
Ne-ntoarcem toţi la vetre cu mâni goale.
Şi-acum, de dragul lui, Eol îi dete
Şi-aceste daruri. Să vedem mai iute
Ce bogăţie de argint şi aur

O fi-n burduf». Aşa grăiră-n taină
Şi sfatul rău învinse pe tovarăşi.
Burduful dezlegară şi dintr-însul
Se năpustiră vânturile toate.
Deodată-i apucară pe ei furtuna
Şi-i abătu departe de-a lor ţară,
Spre largul mării, de-ncepur-a plânge.
Eu mă trezesc. Şi eu cel fără vină
Mă tot gândeam să fac una din două:
Ori să m-arunc din vas să pier în valuri,
Ori pacostea s-o rabd tăcut şi încă
Să fiu între cei vii. Răbdai mai bine
Şi rămăsei. M-acoperii acolo
Şi mă culcai. Înfricoşatul vifor
Napoi pe soţi îi duse spre ostrovul
Eolia, iar ei oftau din suflet.
Acolo pe uscat ne coborârăm,
Luarăm apă. Dup-aceea-ndată
Tovarăşii prânziră lângă vase.
Iar când de-ajuns mâncarăm şi băurăm,
Luând un crainic şi un soţ cu mine,
Mă duc la curtea lui Eol, pe care
Şi-l nimeresc la masă cu nevasta
Şi cu feciorii lui. Intrăm în casă

Şi stăm la uşa lui pe prag, iar dânşii
Uimiţi la noi se uită şi mă-ntreabă:
«De ce venişi, Ulise? Ce răstrişte
Te năpădi? Că noi avurăm grijă
De drumul tău, ca tu s-ajungi acasă
La ţara ta şi-oriunde ţi-a fost voia».
Iar eu răspund cu inima-ntristată:
«Tovarăşi fără suflet mă pierdură,
Şi-un somn nenorocit. Vă rog, prieteni,
Să m-ajutaţi, că doar vă stă-n putere».
Aşa zisei luându-i cu frumosul.
Tăcură ei, dar tatăl lor s-aprinse:
«Din ţara mea mai repede te cară,
Tu, om, netrebnic, cel mai de ocară!
Că nu mai pot să îngrijesc de drumul
Hulitului de dumnezei. Afară,
Tu care-mi vii în casă, oropsitul
De dumnezei». Aşa răstit îmi zise
Şi mă goni din casa lui pe mine
Cu tot oftatul meu. Apoi de-acolo
Mâhniţi călătorirăm mai departe,
Iar vâslitorii, din prostia noastră,
Se chinuiau cu trudnica vâslire,
Căci nu se mai vedea întorsul nostru

Călătorirăm şase nopţi şi zile,
Iar într-a şaptea furăm la cetatea
Lui Lamos, Lestrigonia cea naltă,
Cu porţi mai depărtate,-n care ţară
Păstoru-ntors pe drum de la păşune
Cu turma, dă bineţe şi-i răspunde
Un altul care pleacă, aşa că omul
Neadormit, pe rând de-ar paşte boii
Şi oile, ar avea-ndoită plată,
C-abia e noapte şi se face ziuă.
Îndată ce intrarăm în limanul
Cel minunat, cu seninări înalte
Înconjurat de-o parte şi de alta,
Cu maluri prelungite dimpotrivă
La gura lui şi cu intrare-ngustă,
Ceilalţi tovarăşi toţi împiedicară
Năuntru legănatele corăbii,
Apoi le otgoniră lâng-olaltă
În adâncata schelă, unde valul
Nu creşte niciodată mic sau mare,
Ci-i mulcomit şi limpede de-a pururi.

[111] După unii, numele cetăţii lui Lamos ar fi fost nu Lestrigonia, ci *Telepylos* („Cea cu porţi depărtate"). De o localizare, fireşte, nu poate fi vorba, măcar că n-au lipsit comentatori care s-o situeze pe coasta sardă a strâmtorii Bonifacio.

Doar eu oprii corabia-mi afară
La capul schelei şi-o legai de-o stâncă,
Şi mă urcai pe-o culme prăvălată
Şi-aici stătui. Dar nu văzurăm oameni
Muncind la câmp, nici boi la arătură,
Ci numai fum rotocolea pe-alocuri.
Aleg atunci doi soţi şi cu un crainic
Şi poruncesc să cerceteze cine
Sunt oamenii cei mâncători de pâne
În ţara asta. Ei se coborâră
Şi merseră pe-un neted şleau, pe care
Din plaiurile nalte spre cetate
Cărau locuitorii lemnăria,
Şi-acolo,-n dreptul zidului cetăţii,
Ei dau de-o fată zdravănă, copila
Lui Antifate lestrigonul. Dânsa
Venise după apă la fântâna
Cu und-aşa de limpede, Artachia,
De unde s-adăpa întreg oraşul.
S-apropiară şi-ntrebară dânşii
Pe fată cine-i domn în ţar-aceea
Şi care-i sunt supuşii. Ea îndată
Le arătă palatul unde şade
Părintele-i ca domn. Iar ei intrară

La vederoasa curte şi găsiră
Pe doamna cât un munte şi-o sfecliră
Ea repede chemă din adunare
Pe soţu-i lăudat, pe Antifate,
Iar el le pregăti o moarte cruntă.
Pe unu-l prinse şi-l mâncă degrabă.
Ceilalţi fugind veniră la corăbii.
Apoi el dete-un strigăt prin cetate.
Atunci de pretutindeni năvăliră
Puzderii lestrigonii cei puternici,
Şi nu ca oameni, ci ca uriaşii.
Suiţi pe stânci, ei azvârleau pietroaie
Cu greu urnite de bărbaţi. Şi-ncepe
Un huiet şi o valmă-ngrozitoare
De oameni care mor, de vase sparte.
Străpunşi ca nişte peşti apoi luară
Pe soţii mei şi-i duseră spre-a-i face
La ei greţos ospăţ. În vremea asta,
Cât a ţinut măcelul de la schelă,
Eu sabia mi-o scot de lângă coapsă,
Rătez cu ea frânghiile corăbii
Şi-mbărbătez îndată pe tovarăşi
Şi poruncesc să deie zor la vâsle
Ca să putem scăpa de răutate.

Ei toţi de frica morţii începură
Să dea din vâsle şi să-mproaşte spumă
Şi grabnic de sub straşina de stâncă
O şterse vasul meu, iar celelalte
Pieriră acolo împreună toate.
De-aici pornim nainte plini de jale
De pierderea iubiţilor tovarăşi,
Dar mulţumiţi că noi scăparăm teferi.
Şi-ajungem la ostrovul Aia, unde
Şedea frumoasa Circe, o zeiţă
Cu grai de om şi-amarnică, o soră
De-un sânge cu sălbaticul Aietes
Care-i născut din luminosul Soare
Şi de-a lui Ocheanos fată Persa.
Acolo poposirăm noi cu vasul
Şi în liman intrarăm pe tăcute
Povăţuiţi de-un zeu. Pe mal ieşirăm

[186] O ţară Aia în părţile Caucazului e pomenită de Herodot şi de Apollonios din Rhodos, în legătură cu legenda Argonauţilor. Pornind de la o citire diferită a numelui, căruia i se atribuie o origine semitică (*Aiaié = nesos Kirkes*, la rându-i identificată cu *Monte-Circeo* pe coasta tireniană a Italiei), unii cercetători din zilele noastre au susţinut ipoteza unui izvor fenician, din care poetul s-ar fi informat despre un sector al Mediteranei pe care grecii, se pretinde, n-aveau să-l exploreze decât câteva secole mai târziu.

[187] Ca substantiv comun, numele zeiţei înseamnă „pasăre de pradă“.

Şi-ntinşi stăturăm două nopţi şi zile,
Sleiţi fiind de trudă şi durere.
A treia zi, când se iviră zorii
Cu plete-aurii, luând o lance
Şi-o sabie-ascuţită, cu grăbire
Mă sui de la corabie pe-o culme
Să văd pe câmp de nu lucrează oameni,
S-aud un glas de-al lor. Şi stând acolo
Pe-un colţ de stâncă, mi s-a părut că iese
De pe pământul larg, din casa Circei,
Un fum prin stejăriş, de prin desişuri.
Şi cum zării fum negru, eu în minte
Mi-am pus să merg să aflu ce-i pe-acolo.
Dar, socotind, găsii ca mai cu cale
La vas să merg nainte, lângă mare,
Tovarăşilor mei să dau merinde
Şi să-i trimit pe ei să cerceteze.
Dar la întors, când eu m-apropiasem
De vasul meu, atunci fiind eu singur,
De mine se-ndură un zeu şi-n cale
Îmi scoate un cerboi cu coarne nalte,
Ce cobora din pajiştea pădurii
Ca să s-adape-n vale, căci fusese
De arşiţă cuprins. Când el din codru

Ieşea, deodată-n spate prin spinare
Îl nimerii şi-l străbătui cu lancea.
El boncăind căzu în praf şi viaţa
Zbură din trupul lui. Iar eu pe dânsul
Suindu-mă, smuncii din rană-i lancea
Şi o lăsai lungită jos, pe urmă
Rupsei la buruiene şi nuiele,
Făcui o-mpletitură mlădioasă
Ca de-un brăţat şi înnodai cu dânsa
Picioarele cumplitei nămetenii.
Luând-o-n spate-apoi, căci pe un umăr
Eu nu puteam s-o port numai c-o mână,
C-aşa de mare-a fost sălbăticiunea,
Spre vasul meu pornii proptit în lance
Şi o trântii pe jos naintea năvii.
Apoi prinsei a-nsufleţii pe oameni
Şi cu blândeţe aşa-i luai de-aproape:
«Iubiţii mei, oricât de mult ne doare,
Tot nu pierim, de nu ne vine ceasul.
Cu ce avem în vasul nostru hrană
Şi de băut, să ne-ospătăm noi bine,
Să nu lăsăm să ne doboare foamea».
Aşa zisei şi-ndată m-ascultară.
Ei şi-aruncară haina de pe faţă

Şi se uitau la cerbul de pe malul
Pustiei mări şi se mirau cu toţii
De-acest vânat, jivin-aşa de mare.
Şi după ce privind se desfătară,
Ei mâinile-şi spălară şi-ncepură
Să-şi facă un ospăţ slăvit. Şi astfel
Şezurăm noi atunci, şi cât e ziua
De mare până-n seară ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.
Spre amurgit, la scăpătul de soare,
Ne-ntinserăm pe ţărm şi adormirăm.
A doua zi, când se iviră zorii
Trandafirii, strânsei pe soţi şi astfel
Le cuvântai: «Tovarăşi, ascultaţi-mi
Cuvântul meu, cu toate-aceste patimi.
Iubiţii mei, noi nu ştim unde-apune
Luminătorul soare, când coboară
Pe sub pământ, şi nici de unde vine
La răsărirea lui. Deci hai mai iute
Să căutăm un chip de-ncredinţare.
Dar mie mi-e că nu-i, căci pe o culme
Suindu-mă, pe-o stâncă prăvălată,
Văzui că-i un ostrov încins de-o mare
Nemărginită şi e scund ostrovul,

Iar pe la mijloc fum văzui cu ochii
Ieşind din stejăriş, de prin desişuri».
Aşa zisei. Şi ei, când auziră,
Cu inima zdrobită-şi amintiră
Isprăvile lui Antifat, cruzimea
Ciclopului cel mâncător de oameni
Şi începur-a plânge cu bocire
Şi a vărsa din ochi un râu de lacrimi
Dar ce putea să le ajute plânsul?
Eu împărţii atunci în două cete
Pe soţii mei cei cu pulpare mândre
Şi le pusei mai-mare câte unul.
Sub mine-a fost o parte, iar cealaltă
Sub Evriloh cel arătos ca zeii.
Clătirăm sorţii într-un coif de-aramă
Şi cum ieşi la sorţ cutezătorul,
Bărbatul Evriloh, porni nainte
Şi douăzeci şi doi de soţi cu dânsul
Purceseră plângând şi ne lăsară
Pe noi în urmă toţi cu plâns şi jale.
Găsiră într-o vale din pădure
Palatul Circei ridicat din piatră

277 În *Iliada*, epitet obişnuit al aheilor, prevăzuţi cu apărători de bronz ale pulpelor.

Frumos cioplită pe-o nălţime-a văii.
Pe-n preajma lui stau lei şi lupi sălbatici,
Dar îmblânziţi de farmecele zânei.
Deci nu se repeziră ei la oameni,
Ci se sculară numai în picioare
Şi deteră din coada lor cea lungă.
Întocmai cum se gudură dulăii
La un stăpân ce vine de la masă,
Căci tot le-aduce câte-o-mbucătură,
Aşa la ei se gudurară leii
Şi lupii cei cu gheare oţelite,
Dar soţii îngheţară când văzură
Grozavele dihănii şi stătură
La poarta zânei cea cu mândre plete.
Din casă s-auzea cântând zeiţa
Cu viers fermecător, de unde dânsa
Ţesea o pânză mare, măiestrită
Ca orice lucru gingaş şi subţire,
Dumnezeiesc făcut de vreo zeiţă.
Grăi atunci Polit, bărbat de frunte,
Tovarăşul meu cel mai scump şi vrednic
De cinste pentru mine: «Dragi tovarăşi,
Frumos mai cântă-n casă. Pare-o zână
Sau o femeie care stă şi ţese

Vr-o pânză mare, de răsună toată
Cămara ei, dar să strigăm mai iute».
   Aşa vorbi, iar ei chemând strigară.
Ieşind zeiţa-ndată le deschise
Lucioasa poartă şi-i pofti năuntru.
Ei toţi prosteşte după ea intrară
Şi numai Evriloh rămase afară,
Temându-se de-o cursă. Pe tovarăşi
Zeiţa-i duse-n casă, unde-i puse
La rând să şadă-n scaune şi-n jeţuri
Şi-apoi le pregăti o torocală
De brânză, de făină şi de miere
Cu vin din Pramne, şi-n mâncarea asta
Amestecă şi farmece cumplite
Ca ei să uite ţara lor cu totul.
Şi după ce le-o dete şi-o-nghiţiră,
Ea repede-i bătu apoi cu varga
Şi-i duse şi-ntr-o cocină-i închise,
Şi porci erau cu faţa şi cu glasul,
Cu părul şi cu trupul, dar la minte
Erau întregi întocmai ca nainte.
   Aşa stăteau închişi plângând săracii,

[325] Pomenit aici şi în *Iliada*, XI, 639, într-un context similar, vinul de Pramnos pare să fi fost un vin tare, roşu, folosit mai ales ca leac.

Iar Circe le-aruncă atunci nutreţul,
Grămezi de jir, de ghindă şi de coarne,
Mâncare-obişnuită pentru porcii
Culcaţi pe jos. Iar Evriloh dând fuga
Se-ntoarse la corabie să spuie
Ce soartă tristă-avur-ai lui tovarăşi.
El se silea, dar nu putea din gură
Să scoat-o vorbă, aşa era de tare
Îndurerat. Cu ochii plini de lacrimi
Se văieta. Dar când uimiţi cu toţii
Îl întrebau, ne povesti el felul
Pieirii celorlalţi ai lui tovarăşi:
   «Ne-am dus, cum poruncişi, mărite-Ulise,
Prin stejăriş şi-n vale nimerirăm
Un dalb palat din piatră netezită,
Zidit acolo pe-o-nălţime-a văii.
Aici cânta fermecător o zână
Sau o femeie care sta-n cămară
La stative lucrând o pânză mare.
Tovarăşii cu strigăt o chemară,
Iar ea, ieşind, îndată ne deschise
Lucioasa poartă, ne pofti năuntru.
Ei toţi prosteşte după ea intrară
Şi numai eu mai rămăsei pe-afară

Temându-mă de-o cursă. Ei cu toţii
Se mistuiră-acolo şi niciunul
Din ei nu se ivi. Eu multă vreme
Stătui pândind şi-i aşteptai zadarnic».
Aşa grăi. Eu atârnai de umăr
O spadă mare în argint ţintată,
De-aceea şi luai cu mine arcul
Şi repede-l grăbii să mă conducă
Pe-acelaşi drum. El mi-apucă genunchii
Cu mâinile-amândouă şi de mine
Se tot ruga şi-mi cuvânta cu vaiet:
«Să nu mă duci acolo, preamărite,
Silindu-mă, ci las'să stau pe-aicea.
Doar ştiu că nu mai vii nici tu de-acolo
Şi nici nu vei aduce pe vreunul
Din soţii tăi. Mai bine luăm fuga
Cu-ai noştri ce-i de-aici. Mai este vreme
De ocolit nenorocirea noastră».
Aşa vorbi. Eu mă răstii la dânsul:
«Tu, Evriloh, rămâi pe loc aicea,
Tot bea şi-mbucă lângă vasul nostru
Afund şi negru. Singur mă voi duce,
Că prea de tot nevoia mă sileşte».
Aşa-i zisei şi de pe lângă mare,

De lângă vas, pornii la deal. Dar iată,
Când eu s-ajung, trecând pe valea sfântă,
La casa naltă-a vrăjitoarei Circe,
Mi-ieşi nainte Hermes cel cu varga
De aur. Părea-ntocmai ca un tânăr
Cu barba şi mustaţ-abia mijită
În cea mai mândră floare-a tinereţii.
Luându-mă de mână-mi zise astfel:
«Nenorocite, unde umbli singur,
Neştiutor de ţară, prin coclauri?
Că soţii tăi de-aici, din casa Circei,
Închişi au fost şi stau acum cu porcii
În staul bine-mprejmuit. Ori poate
Tu mergi să-i scoţi? Nu crede că de-acolo
Te-ntorci napoi; pierdut vei fi cu dânşii.
Dar eu te voi feri de rău pe tine;
Ia leacul ăsta minunat şi intră
În casa Circei; numai el putea-va
Să-ndepărteze-a ta nenorocire.
Să-ţi spun eu toată măiestria Circei:
Va face-o torocală şi-ţi va pune
Un leac vrăjit în pâne, dar cu asta
Ea nu te va putea vrăji pe tine,
Căci nu te lasă leacul bun de pază

Ce eu ți-l dau. Ți-oi spune de-amănuntul
În ce chip să te porți. Când Circe asupra-ți
Va năvăli cu varga ei prelungă,
Din teacă trage-ți sabia-ascuțită
Și sai la Circe gata să faci moarte.
Ea speriată-atunci o să te-mbie
Cu dânsa să te culci. Tu patul zânei
Să nu-l disprețuiești, de vrei ca slobozi
Pe oameni să ți-i lase și de tine
Să poarte grijă. Dar întâi silește-o
Să jure jurământul cel mai mare
Al zeilor, că n-o să mai încerce
Vr-un pocinog mai rău să-ți facă ție,
Că după ce te va goli de arme,
Ea n-o să moaie inima din tine
Și bărbăția». Zise el și-mi dete
O buruiană smulsă din țărână
Și-mi spuse cum e felul ei: o floare
Ca laptele, cu rădăcină neagră,
De zei numită moli, anevoie
De dezgropat de oameni, însă zeii
Pot orișice. Plecă pe urmă Hermes

[426] Lipsit de înțeles în limba greacă, cuvântul *moly* pare să fie de origine feniciană: numele unei plante cunoscute de botaniști ca *halimus triplex*.

Prin păduraticul ostrov spre piscul
Olimpului, iar eu spre casa Circei
Și inima mi se bătea pe cale.
La poarta zânei cea cu mândre plete
Stând, eu strigai. Ea m-auzi și-ndată
Ieșind deschise poarta lucitoare
Și mă pofti. Eu trist mersei în urmă,
Iar ea mă duse-n casă și mă puse
Pe jeț frumos argintuit cu ținte,
Meșteșugit, cu scaune de razim
Picioarelor. Într-un pahar de aur
Găti o torocală,-n care puse
Un leac să beau, voindu-mi rău zeița.
Dar când mi-o-ntinse și-o băui și totuși
Fui nevrăjit, lovindu-mă cu joarda,
Ea-mi zise: «Du-te, culcă-te acuma
Prin cocină cu toți ceilalți tovarăși».
Eu trag din teacă sabia și tabăr
Asupra-i ca și când aș vrea s-o spulber.
Ea țipă tare, aleargă și-mi cuprinde
Genunchii și cu vaiet cuvântează:
«Ce om ești tu? Și unde ți-s părinții
Și țara ta? Uimită sunt că n-ai fost
Vrăjit de leacul cel băut de tine,

Doar biruie puterea lui pe-oricine
De cum îl ia și peste dinți îi trece.
Tu singur ești nebiruit de farmec;
Pesemne ești Ulise iscusitul,
De care-mi spuse Hermes cel cu varga
De aur, că la-ntorsul lui pe mare
Veni-va de la Troia. Dar hai pune-ți
În teacă spada și-amândoi alături
Apoi să ne suim pe patul nostru,
Ca după ce ne vom iubi-mpreună
S-avem credință unul către altul».
Așa-mi vorbi, iar eu zisei: «O, Circe,
De ce te rogi să fiu blajin cu tine,
Când tu în casa ta pe-ai mei tovarăși
I-ai prefăcut în porci și-acum pe mine,
Ținându-mă pe-aici, cu viclenie
Mă-mbii să intru în iatac la tine,
Să ne suim în patu-ți, ca tu astfel,
Eu dezarmat fiind, să faci din mine
Un om fără curaj și bărbăție.
De patul tău eu nu vreau să m-apropii,
De nu te-nduri zeițo, chiar acuma
Să juri cu jurământul cel mai mare
Că nu-mi urzești vreo altă răutate».

Așa-i vorbii. Ea se jură degrabă
Cum eu cerui, și numai când jurase
Și încheiase jurământul mare,
M-am dus la patul strălucit al Circei.
În vremea asta patru slujitoare
Se hărniceau prin locuința zânei,
Copile de păduri și de izvoare,
De sfinte râuri care curg în mare.
Din ele una așternea pe jețuri
Covoare dalbe porfirii deasupra
Și dedesubt pânze de in. A doua
Avea de-ntins în fața-acestor jețuri
Frumoase mese de argint, pe care
Punea panere de-aur, iar a treia
Într-un ulcior de-argint turna vin dulce
Și împărțea câte-un potir de aur.
A patra se grăbi s-aducă apă
Și sub cazan un mare foc s-aprindă,
De clocotea într-însul lăutoarea.
Când fierse apa-n vasul cel de-aramă,
Mă puse-n baie, prinse să mă spele
Cu apă din cazan amestecată
Cu cea din cadă, dulce răcoreală
Pe capul meu, pe umeri până-mi scoase

Din mădulare truda sleitoare.
Când mă lău şi cu ulei mă unse,
Ea mă-nţoli cu-o mantie-arătoasă
Şi cu un strai de pus desubt. Pe urmă
Mă duse-n casă, mă pofti pe scaun
Cu ţinte de argint, cu flori frumoase
Şi cu un scăunaş pentru picioare.
Aduse apă de spălat pe mână
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să mă spele
Şi-ntinse-o masă bine lustruită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi dete pâne şi bucate multe,
Mă omeni cu tot ce-avea-n păstrare
Şi mă pofti zeiţa la mâncare.
Eu n-aveam chef şi stam cuprins de gânduri
Şi mă temeam de altă pataramă.
Dar cum văzu zeiţa că stau astfel
Cu mâinile ne-ntinse la bucate
Şi copleşit de o mâhnire mare,
S-apropie cu graiuri zburătoare:
«De ce, Ulise stai aşa ca mutul,
Strici inima-ţi şi nu te-atingi de hrană
Şi nici de băutură? Te temi poate

De-o cursă iar? Nu trebuie s-ai grijă,
Doar ţi-am făcut un jurământ amarnic».
Aşa-mi vorbi; eu răspunsei: «Dar cine,
De-o fi om drept, s-ar îndura, o, Circe,
Să stea de hrană şi de băutură
Nainte de-a fi oamenii lui slobozi
Şi de-a-i vedea în faţă? Dacă totuşi
Mă-mbii cu dinadins să stau la masă,
Sloboade-mi soţii dragi, să-i văd cu ochii».
Aşa-i zisei. Cu varga-n mână Circe
Ieşi din casă şi deschise uşa
Coteţului şi scoase pe tovarăşi
Ce semănau cu vieri de nouă vremuri.
Ei după asta toţi stătură-n faţă-i.
Ea între dânşii se purtă şi-i unse
C-un leac deosebit pe fiecare,
Şi de pe trupul lor curgea tot părul
Crescut după unsoarea-afurisită
Ce le-o dăduse Circe vrăjitoarea.
Iar oamenii deodată se făcură
Mai tineri şi mai mari şi mult mai mândri
De cum erau nainte. Ei pe mine
M-au cunoscut şi toţi m-au strâns de mână

Şi i-a pălit un dor şi-un plâns cu hohot,
De răsuna vârtos întreg palatul,
De-a fost chiar şi zeiţa-nduioşată.
S-apropie de mine-atunci şi astfel
Îmi zise dânsa, fala între zâne:
«Tu, preamărite fiu al lui Laerte,
Preaiscusite meştere Ulise,
Coboară-te la vas pe prundul mării
Şi la iedec întâi vă trageţi vasul
Şi-n peşteră v-adăpostiţi avutul
Cu toată zestrea vasului şi-ndată
Să vii napoi, s-aduci şi pe tovarăşi».
Aşa-mi grăi. Şi inima-mi bărbată
La-ndemnul ei a fost înduplecată.
Şi mă grăbii spre vas, pe prundul mării;
Găsii aci pe dragii mei tovarăşi,
Plângeau duios, vărsau un râu de lacrimi.
Precum viţeii, când la ţarc sătule
De la păşuni vin vacile la ţară,
Le ies nainte şi cu toţii zburdă,
Şi nu-i încape-ocolul, sar şi-aleargă
Pe lângă muma lor mugind întruna,
Aşa şi soţii mei, când mă văzură,
Plângând spre mine toţi se repeziră;

Şi-nchipuiau că şi sosiră-n ţară
Şi în cetatea ţării lor pietroase
Pe unde se născură şi crescură,
Şi-mi cuvântară cu-ochii plini de lacrimi:
«Măria-Ta, aşa ne bucurarăm
De-a ta venire, parcă ne-nturnarăm
Napoi acasă pe pământul nostru.
Dar spune cum ceilalţi ortaci pieriră?»
Eu blând le răspunsei la întrebare:
«Întâi pe prund corabia să tragem
Şi-n peşteră să ne-ndosim avutul
Şi toată zestrea vasului. Pe urmă
Daţi zor mai iute să veniţi cu mine
Ca să vedeţi cu toţii pe tovarăşi
Cum beau şi ospătează în locaşul
Zeiesc ai Circei şi-au belşug de toate».
Aşa vorbii, şi-ndată m-ascultară,
Doar Evriloh i-opri pe toţi şi zise:
«Ah, vai de noi săracii! Unde mergem?
De ce voiţi nenorocirea asta,
La curtea Circei să vă daţi devale?
Că vieri sau lupi ori lei din voi va face,
Ca noi cu sila să-i păzim conacul.
Aşa făcu ciclopul, când ai noştri

La stâna lui intrară cu Ulise
Cel îndrăzneţ şi din a lui prostie
Pieriră şi ei bieţii». Asta zise
Şi cugetai din teacă, de la coapsă,
Să-mi trag o dată sabia cea lungă
Şi capul să-i rătez şi jos pe glie
Să-l las rostogolit, măcar că dânsul
Era cu mine înrudit de-aproape.
Dar soţii mei se puseră-mpotrivă
Şi mă-mpăcară-aşa cu vorbe blânde:
«Măria-Ta, noi să-l lăsăm pe dânsul
Aici pe mal să ne păzească vasul,
De te-nvoieşti, iar pe noi toţi tu du-ne
La casa sfânt-a Circei». Cum grăiră,
La deal o şi porniră dinspre mare.
Dar nici chiar Evriloh nu stete-n urmă
La mare singur, ci veni-mpreună
Temându-se de ameninţarea-mi cruntă.
La curtea ei într-asta puse Circe
Să spele cu-ngrijire şi să ungă
Cu mirodenii grase pe tovarăşi,
Cu straie să-i îmbrace şi cu mantii
De lână moale. La sosirea noastră
Pe toţi la masă-n sală-i nimerirăm

Benchetuind. Cum se văzură soţii
Şi-şi spuseră păţaniile toate,
Plângeau cu vaiet, de vuia palatul,
S-apropie şi-mi zise-atunci zeiţa:
«Tu, preamărite fiu al lui Laerte,
Preaiscusite meştere Ulise,
Lăsaţi acum jălania. Şi eu ştiu
Ce greu aţi dus pe mare, ce necazuri
Şi pe uscat duşmanii vă făcură.
Deci hai mâncaţi şi beţi, ca iar să prindeţi
Curaj, s-aveţi tărie ca pe vremea
Când voi plecarăţi de la vatră voastră,
Din asprul vostru plai. Acuma sunteţi
Lipsiţi de vlagă şi de bărbăţie,
Că nu-ncetaţi aminte să v-aduceţi
De-a voastră-anevoioasă pribegie,
Căci prea v-au fost, necazurile multe».
Aşa vorbi. Şi inima bărbată
De vorba ei ne-a fost înduplecată.
Un an întreg rămaserăm acolo
Şi ne-ospătarăm cu belşug de carne
Şi cu vin dulce. Când se scurse anul
Şi se rotiră vremi şi luni trecură
Şi zile lungi veniră iar, iubiţii

Tovarăşi mă chemară şi-mi grăiră:
«Nenorocite, nu uita de ţara
Părinţilor, de ţi-i menit cu viaţă
Să poţi scăpa şi să ajungi odată
La casa ta cea naltă, la moşie».
Şi inima cu spusa mi-o muiară.
Şezurăm noi atunci, şi cât e ziua
De mare până-n seară ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.
Dar prin amurg, când soarele-asfinţise,
Ei adormiră-n sala cea umbroasă,
Iar eu am mers la patul dalb al Circei
Şi-mbrăţişându-i rugător genunchii
Zisei în ascultarea ei: «O, Circe,
Te rog să faci aşa cum juruiseşi
Şi să mă laşi să plec la mine-acasă,
Că nu mai pot nici eu, nici bieţii oameni
Ai mei care mă-ncojură pe mine
Şi inima-mi tot frâng cu jăluitul
Când tu te depărtezi». La vorba asta,
Ea, zâna între zâne, aşa îmi zise:
«Preaiscusite nobile Ulise,
La mine aici cu sila nu rămâneţi.
Dar mai nainte cată voi să faceţi

O altă cale, să intraţi în lumea
Cealaltă, la împărăţia morţii.
Acolo unde-mpărăţeşte Pluton
Şi Persefona, crâncena zeiţă,
Ca să-ntrebaţi nemuritorul suflet
Al mortului din Teba Tiresias,
Prorocul orb şi-ntreg la minte, care,
Deşi e mort, e dat de zâna morţii
Tot firoscos şi înţelept să fie,
Pe când ceilalţi ca nişte umbre zboară».
Aşa vorbi. Şi inima mi-o frânse.
Şezui în pat şi mă pornii a plânge
Şi silă mi-era mie de viaţă
Şi de lumina soarelui. La urmă,
Sătul de tânguire şi de zbucium,
Zeiţei răspunsei: «Dar cine oare
Mă va povăţui la drum, o, Circe?

[670] În mitologia elină mai cunoscut sub numele de Hades, stăpânul lumii infernale.

[671] Alteori numită în mitologie *Coré*, fiica Demetrei, îndrăgită de Pluton şi răpită de acesta pentru a şi-o face soaţă.

[673] Prorocul orb al cărui rol este atât de mare în întreg ciclul legendelor tebane (bunăoară în dramele lui Sofocle *Regele Oedip* şi *Antigona*) murise înainte de începerea războiului cu Troia. Cf., mai departe, XI, 122 şi urm.

[677] Soarta sufletelor în lumea de dincolo, lipsite de consistenţă şi conştiinţă. Cf., mai departe, XI, 280 şi urm.

Că niciun vas călătorind pe mare
N-ajunse încă pe tărâmul morții».
Și-ndată cum vorbii ea-mi zise mie:
«Preaiscusite nobile Ulise,
De călăuză ție să nu-ți pese.
Catargu-nalță,-ntinde pânze albe
Și stai așa. Un vânt de miazănoapte
Corabia ți-o va mâna pe valuri.
Dar când vei trece râul Oceanul
Pe unde-i malul scund și-a Persefoniei
Dumbravă cu plopi mari, cu sălcii sterpe,
Oprește-ți vasul pe Ocean și du-te
Tu singur în locașul trist și umed
Al zeului din iad. Piriflegeton
Și brațul apei Stixului, Cocitul,
Acolo curg în Aheront. O stâncă

[693] Pentru Homer, *Okeanos* e un fluviu care înconjoară lumea locuită (*Iliada*, XVIII, 607-608), izvorul tuturor apelor de pe pământ (*Iliada*, XXI, 195-197).

[698] În grecește, *Pyriphlegethon* înseamnă „râul de foc"; *Kokytos*, „râul tânguirilor". Numele corespund rostului ce li se atribuie în lumea subpământeană.

[700] Râu din nord-vestul Greciei, în ținutul thesproților, transformat de imaginația populară în fluviu al infernului. În această ordine de idei, se poate face observația că, în vreme ce *Iliada* nu cunoaște decât un singur fluviu subpământean, Styxul, *Odiseea* citează alte trei, pomenite în versurile precedente.

Stă la-mbucarea celor două râuri
Clocotitoare. Urcă-te pe-acolo
Și fă așa cum eu te-nvăț, viteze.
Să sapi o groapă ca de-un cot în cruce
Și morților să-nchini într-însa paos.
Întâi să fie mied, apoi vin dulce
Și-al treilea tot apă. Peste ele
Făină albă să presări. Pe urmă
Să tot te rogi de țestele deșerte
A morților, să jurui că-n Itaca
Sosind, le vei jertfi la tine-acasă
O vacă stearpă, vita cea mai bună,
Și pe altar le vei ticsi tot felul
De bunătăți și că lui Tiresias
Deosebit jertfi-vei un berbece
Cu totul negru, fala turmei voastre.
Iar după ce te vei ruga de morții
Vestiți ca oameni, un berbece-njunghe
Și-o oaie neagră, capul lor întoarce

[704] Înțelege: „o groapă ca un cot de fiecare parte", deci o groapă pătrată.

[712] Nici culoarea, nici sexul animalelor de jertfă nu sunt indiferente. Zeilor subpământeni li se sacrifică de fiecare dată victime negre.

Spre beznă, iar tu du-te mai încolo
Spre valurile râului cel mare.
Aci veni-vor morţii cu duiumul
Dă zor atunci ca vitele-njunghiate
Şi-ntinse jos să le jupoaie soţii
Şi să le ardă. Rugi apoi înalţă
Cumplitei Persefona şi lui Pluton
Puternicul. Iar tu de lângă coapsă
Să tragi din teacă sabia-ascuţită
Să nu dai voie ţestelor deşerte
A morţilor de sânge să s-atingă
Nainte ca să-ntrebi pe Tiresias.
La tine-atunci, fruntaşule-ntre oameni,
Prorocu-ndată va veni să-ţi spuie
Ce cale-ai de bătut şi cât de lungă
Şi cum va fi întorsul tău pe mare».
Aşa-mi grăi. Şi-a zorilor zeiţă
Pe tron de aur răsări în zare.
Iar zâna mă pofti să-mbrac veşminte,
Manta şi strai, în vreme ce ea-şi puse
O rochie mare, albă şi subţire
Şi plină de mândreţe. Mai încinse

[720] *Erebos*: aici obscuritatea lumii infernale, are în unele cosmogonii înţelesul de „întuneric primordial", cel dintâi element desprins din haos.

Un brâu frumos de aur şi-o maramă
Îşi potrivi pe cap. Eu dup-aceea
Mersei prin casă şi-ndemnai de-aproape
Cu grai blajin pe toţi ai mei tovarăşi:
«Destul v-aţi odihnit cu somnul dulce.
Să mergem, că de-acum avem noi sfatul
Cinstitei Circe». Aşa zisei, şi-ndată
Se-nduplecară-n sinea lor bărbată.
Dar nici de-acolo nu-i dusei cu mine
Nevătămaţi pe bieţii mei tovarăşi.
Era-ntre ei Elpenor cel mai tânăr,
Nici prea războinic, nici întreg la minte.
El se răzni de soţii lui şi-n casa
Cea sfânt-a Circei adormi deoparte
Umblând după răcoare, căci fusese
Îngreuiat de vin. Trezit de larma
Şi vuietul tovarăşilor care
Porneau la drum, el se sculă deodată,
Uită s-o ia napoi pe scara naltă
Şi apucând pe-acoperişul casei,
De sus căzu în cap şi-şi rupse gâtul
La-ncheieturi şi sufletu-i se duse

[755] Aluzia oarecum învăluită se precizează în versurile 760-761, de unde rezultă că Elpenor dormea la răcoare pe acoperişul în formă de terasă.

Pe cealaltă lume. La plecare
Eu cuvântai iubiţilor tovarăşi:
«Voi socotiţi că noi plecăm acasă
La noi în ţară. Dar din partea Circei
Ni-i sorocit un alt drum, spre locaşul
Cumplitei Persefona şi-al lui Pluton,
Ca sufletul lui Tiresias, mortul
Teban, să întrebăm». Ei auziră
Şi inima de jale li se frânse,
Şi stau pe loc, se văietau şi părul
Şi-l tot smulgeau, dar bocetul şi plânsul
Nu foloseau nimic. O apucarăm
Spre vasul nostru şi la mal sosirăm
Îndureraţi, cu ochii plini de lacrimi.
În vremea asta lângă vasul negru
Legă o oaie neagră şi-un berbece
Zeiţa Circe, care nevăzută
Uşor pe lângă noi se furişase,
Căci cine poate pe un zeu să-l vadă
Cu ochii lui, de nu vrea însuşi zeul,
Când el se poartă-ncoace sau încolo?

CÂNTUL XI

Iar când am fost la vas pe lângă mare,
Întâi pe apă lunecarăm vasul,
Îi puserăm catargul cu vintrele
Şi vitele luând apoi intrarăm
Şi noi mâhniţi, cu ochii uzi de lacrimi.
De după vasul cel cu botul negru
Cuvântătoarea, vajnica zeiţă
Cu păr de aur, Circe, ne trimise
Un vânt prielnic umflător de pânze,
Soţ bun de drum. Iar noi, dup-aşezarea
Dichisurilor toate-ale corăbii,
Stam liniştiţi. Doar vântul şi cârmaciul
Mânau pe mare vasul. Cât e ziua
Cu pânzele destinse văsuirăm.
La urmă soarele-asfinţi şi toate
Cărările din lume s-adumbriră.

Ajunserăm la capătul de ape
Pe-afundul Ocean, unde-i orașul
Cimerian, poporul cel de-a pururi
Învăluit în ceață și-ntuneric,
Că-n veci nu-l vede luminosul soare,
Când el spre cerul înstelat se suie
Și spre pământ la vale se coboară,
Ci beznă urgisită cotropește
Pe bieții muritori. Sosind acolo
Cu vasul, poposirăm. Ne luarăm
Nămaiele cu noi și-o apucarăm
Pe lângă Ocean până ce furăm
La locul unde ne spusese Circe.

Acolo Evriloh și Perimede
Ținură cele două jertfe-aduse.
Eu sabia-mi trăsei atunci din teacă,
Săpai o groapă de un cot în cruce
Și morților turnai într-însa paos:

---

[18] Vezi mai sus nota la X, 693.

[19] Cimerienii aici pomeniți sunt un neam fabulos. Între ei și cimerienii pomeniți de Herodot și de Strabon ca locuitori ai Peninsulei Taurice (Crimeia de astăzi) nu-i, firește, nicio legătură, măcar că n-au lipsit comentatori înclinați să localizeze „țara învăluită în ceață“ pe țărmul de nord al Mării Negre.

[33] Vezi mai sus nota la X, 704.

Nainte fuse mied, apoi vin dulce
Și dup-aceea apă. Peste ele
Făină albă presărai. Pe urmă
Mă tot rugai de țestele deșerte
A morților, le juruii că-n țară
Sosind le voi jertfi la mine-acasă
O vacă stearpă, vita cea mai bună,
Și pe altar le voi ticsi tot felul
De bunătăți și că lui Tiresias
Deosebit jertfi-voi un berbece
Cu totul negru, fala turmei noastre.
Iar când urai și mă rugai acolo
Noroadelor de umbre, pusei mâna
Pe oi și le-njunghiai în groap-aceea,
Și ciuruia într-însa sânge negru.

Atunci din beznă s-adună mulțime
De suflete de morți, feciori, neveste,
Moșnegi sărmani și fragede copile
Cu pieptul de curând cuprins de jale
Și mulți străpunși de suliți ferecate,
Bărbați răpuși în luptă, toți cu arme
Însângerate. Se-mbulzeau spre groapă
Roind de pretutindeni cu un vuiet
Asurzitor. Îngălbenii de spaimă.

Zorii atunci ca vitele-njunghiate
Şi-ntinse jos să le jupoaie soţii
Şi să le ardă, rugi apoi să-nalţe
Cumplitei Persefona şi lui Pluton
Puternicul, iar eu de pe la coapsă
Scosei din teacă sabie-ascuţită
Şi nu dam voie ţestelor deşerte
A morţilor de sânge să s-atingă
Nainte ca să-ntreb pe Tiresias.
    Întâi s-apropie de mine umbra
Tovarăşului meu Elpenor, care
Nu fuse însă astrucat sub glie,
Căci trupul lui pe loc îl părăsisem
Neplâns şi ne-ngropat în casa Circei,
Că noi eram siliţi să facem alta.
Mă prinse mila, lăcrimai zărindu-l
Şi-l apucai cu vorbe zburătoare:
    «Elpenor, cum venişi pe lumea asta
De ceaţă şi-ntuneric? Tu mai iute
Sosişi pedestru decât eu cu vasul».
Aşa-i vorbii, iar el gemu şi zise:
    «Mărite tu, dibaciule Ulise,
Necumpătul la vin şi nenorocul
M-au dat de mal. În casă sus la Circe,

Culcat fiind, eu mă trezii deodată
Şi nu mă dumirii la coborâre
S-o iau napoi pe scara cea înaltă
Şi apucând pe învelişul casei,
Căzui în cap şi mi se rupse gâtul
La-ncheieturi, iar sufletu-mi ajunse
Pe-acest tărâm. Acum mă rog de tine
În numele alor tăi lăsaţi în urmă
Şi care nu-s de faţă, pe soţia,
Pe tata care te crescu pe tine
De mic, pe Telemah, pe care singur
Acasă l-ai lăsat, că eu ştiu bine
Că tu plecând de pe tărâmul morţii
Te vei abate în ostrovul Aia
Cu vasul tău frumos lucrat. Acolo
Te rog să-ţi aminteşti de mine, doamne.
Să nu mă laşi napoi la despărţire

[88] După o concepţie dominantă în poemele homerice, lămurit exprimată în *Iliada*, XXIII, 68 şi urm., sufletele morţilor nu-şi găsesc odihna înainte ca trupul să fi fost îngropat. Cum Elpenor n-a avut parte de înmormântare, prezenţa lui în lumea subpământeană ar putea părea în contradicţie cu credinţa amintită, dacă din context n-ar reieşi că umbra tovarăşului lui Odiseu n-a fost primită în Hades, ci rătăceşte în preajma lăcaşului infernal până la împlinirea ritului funerar.

Neplâns şi ne-ngropat, ca să nu superi
Pe zei cumva cu asta pentru mine,
Ci să mă-nscrumi cu armătura-mi toată
Şi să-mi durezi mormânt pe malul mării,
Să-mi ştie şi urmaşii nenorocul.
Fă-mi asta, şi-n mormânt înfige-mi vâsla
Cu care eu vâsleam între tovarăşi».
Aşa-mi grăi şi-l liniştii cu vorba:
«Voi face tot ce m-ai rugat, sărmane».
Aşa schimbarăm noi cuvinte triste,
Când peste sânge eu ţineam cuţitul
Deoparte şi-mi stătea-nainte umbra
Tovarăşului tot vorbind cu mine.
Veni şi-al mamei suflet dup-aceea,
Al răposatei Anticleia, fiica
Lui Autolicos domnul. O lăsasem
În viaţă biata, când plecai la Troia.
Mă prinse mila şi-ncepui a plânge
Când o văzui. Ci nu putui, cu toată
Nespusa mea durere, să dau voie
De sânge să s-apropie nainte
Să-ntreb pe Tiresias. Dar ajunse

[115] Despre acest bunic al lui Odiseu vezi mai departe XIX, 516 şi urm.

Şi sufletul prorocului din Teba
Ţiind un sceptru poleit de aur.
Mă cunoscu şi-ndată el îmi zise:
«Mărite al lui Laerte fiu, Ulise
Preaiscusite, ce-ai lăsat, sărmane,
A soarelui lumină şi venit-ai
Să vezi pe morţi şi jalnica lor ţară?
Dar feri în lături de la groapă, trage-ţi
Cuţitul ca să pot să beau din sânge
Şi adevăr să-ţi spun». Rosti el asta
Iar eu, cârmind, băgai în teacă arma.
Bău dar el din mohorâtul sânge
Şi-mi cuvântă din gur-apoi prorocul
Neîntrecut: «Tu cauţi, preaslăvite,
Întorsul dulce-n ţara ta şi-acasă.
Dar zeul ţi-l va face greu să fie,
Că nu scapi de Neptun care te paşte
În ciuda lui că i-ai orbit feciorul.
Dar cât de mult aţi pătimi voi totuşi
Puteţi ajunge, dacă vrei să birui
Dorinţa ta şi-a soţilor în ziua
Când, izbăvit de-ntunecata mare,
Veţi poposi cu vasul în ostrovul

Trinacria. Găsi-veţi voi acolo
O turmă de oi grase şi-o cireadă
De boi, avutul Soarelui ce vede
Şi-aude tot. Dacă le cruţi şi cauţi
De drumul tău, puteţi, cu tot-amarul
Ce-aţi suferit, s-ajungeţi în Itaca.
De nu le cruţi, eu îţi menesc pieirea
Corăbiei şi-a celorlalţi tovarăşi.
Şi singur dacă scapi, te vei întoarce
Târziu şi prost pe vas străin în urma
Prăpăstuirii soţilor în mare.
Şi-n casă vei găsi nenorocire:
Bărbaţi obraznici care-ţi storc averea
Peţind şi înzestrând pe-a ta soţie
De viţă-naltă. Dar sosind acolo,
Le vei plăti de-ajuns nelegiuirea.
Iar după ce din lance vei ucide
Cu-nşelăciune ori în luptă dreaptă

[145] Trinacria („Insula cu trei vârfuri" „Insula triunghiulară") e numele Siciliei la istoricii şi geografii mai noi. Autorul *Odiseii* o numeşte Trinakia („Insula în formă de trident", „Insula tridentului"), ceea ce nu corespunde aspectului ei adevărat şi îndreptăţeşte presupunerea că nici poetul, nici auditorii lui n-aveau cunoştinţe directe despre marea insulă din vest.

[158] În alţi termeni: oferind daruri pentru a obţine mâna. Cf., mai sus notă la I, 378.

Pe peţitori acasă, ia-ţi o vâslă
Îndemânată şi apucă drumul
Şi mergi până ce-i da de nişte oameni
Ce nu-s deprinşi cu marea şi nu gustă
Mâncările din sare potrivite,
Nici ştiu de rumenitele corăbii
Şi nici de vâsle, aripele-oricărei
Corăbii. Eu ţi-oi spune care-i semnul
Cel mai vădit spre-a nu da greş în cale.
Când alt drumeţ te va brodi pe tine
Şi zice-va că ai pe dalbul umăr
Lopată-n loc de vâslă,-nfige-acolo
În ţărnă vâsla, lui Neptun închină
Frumoase jertfe, un taur, un berbece
Şi un grăsun. Apoi venind acasă,
Măreţe jertfe sfinte de o sută
De boi să-nchini la zeii cei din slavă,
La toţi pe rând. Iar moartea-ţi în afară
De mare o să-ţi fie prea uşoară:
Muri-vei doar împovărat de-o lungă
Şi verde bătrâneţe şi-mprejuru-ţi
De tot îndestulat va fi poporul.
Acestea ţi le spun pe neminţite».
La asta răspunsei: «O, Tiresias,
De bună seamă-aşa sortiră zeii.

Dar spune-mi drept şi lămureşte-mi mie:
Văd sufletul iubit al mamei mele,
Tăcut şade-alăturea de sânge
Şi nu cuteaz-a se uita în faţă
La fiul său şi-a cuvânta cu dânsul.
Cum poate şti că eu sunt? Spune-mi, doamne».
Aşa zisei. El repede-mi răspunse:
«Mi-e lesne să ţi-o spun, ascultă dară.
Oricare mort vei fi lăsat să vie
Să bea din sânge, drept grăi-va ţie,
Iar cel respins, napoi va merge iară».
Aşa vorbind, se trase-n beznă umbra
Lui Tiresias domnul, după spusul
Cuvintelor dumnezeieşti. Eu însă
Deloc nu mă urnii până ce mama
Veni şi se-nfruptă din sânge negru.
Ea mă recunoscu şi-atunci cu vaiet
Aşa-mi rosti cuvinte zburătoare:
«Copilul meu, cum ai venit în ceaţă
Şi pe-ntuneric, dacă eşti în viaţă?
Că-i greu cei vii să vadă-aceste locuri:
Sunt râuri mari la mijloc, sunt nespuse
Cumplite ape. Întâi e Oceanul
De netrecut pe jos, de n-ai vr-o bună

Corabie. Ori vii aici din Troia
De-abia acum în urma pribegirii
De ani întregi cu soţii tăi, cu vasul?
Şi n-ai fost încă-n ţară, nici văzut-ai
Acasă pe soţia ta?» La asta
Întâmpinai: «M-aduse-ncoa'nevoia,
Iubită mamă, ca să-ntreb doar umbra
Prorocului din Teba, Tiresias.
Eu încă nu m-apropiai de-Ahaia
Şi nu călcai în ţară, ci de soartă
Bătut mereu tot rătăcesc pe lume
Din ziua când urmai pe Agamemnon
Spre Ilion la luptă cu troienii.
Dar spune-mi drept şi dă-mi de ştire, mamă,
Ce fel de moarte crudă te răpuse?
A fost de boală lungă? Ori Diana
Deodată te trăsni blajin cu arcul?
Vorbeşte-mi şi de tata şi de fiul,
Lăsat de mine prunc: au ei domnia
Sau alt bărbat o ţine şi cred bieţii
Că nu mai vin napoi? Să-mi spui ce face
Şi cugetă nevastă-mea: stă oare
Pe lângă fiul ei şi cu credinţă

Păzeşte tot? Ori e căsătorită
Cu vr-un bărbat de-acolo mai de frunte?»
Şi-ndată mi-a răspuns cinstita mamă:
«Ba stă şi rabdă-n casă şi-adastă,
Dar plânge şi se stinge de-a ta jale
Şi nopţile şi zilele-i sunt negre.
Mărirea ta n-o are încă nimeni,
Iar Telemah îşi cată de moşie
Nesupărat şi şade la ospeţe,
De care se cuvine s-aibă grijă
Bărbatul de dreptate-mpărţitorul,
Căci toţi îl cheamă. Taică-tău petrece
La ţară. El nu calcă prin cetate.
Nici n-are pat să doarmă el ca lumea
Cu-nvelitori şi aşternuturi mândre.
Cu slugile se culcă iarna-n casă
La vatră-n colbărie şi se-mbracă
Cu prostituri. Apoi când vine vara
Şi-i toiul înfloririi, el îşi face
Culcuşul lui din frunze aşternute
Pe jos, pe câmpul cel mănos al viei,
Şi-acolo zace necăjit şi-i creşte
Obida de nespus şi-şi plânge soarta,
Şi bătrâneţea greu îl mai apasă.

De-aceea doar şi eu m-am stins în casă,
Că nu murii din chiar senin atinsă
De blândele săgeţi ale Dianei
Şi nici de vre-o lingoare care-amarnic
Te roade şi ia sufletul din tine,
Ci dor de-a ta blândeţe, o, luminate,
Şi grija ta m-au toropit pe mine».
Aşa-mi vorbi. Şi eu gândind în sine,
Vrui să cuprind al mamei mele suflet.
De trei ori m-azvârlii spre-a o cuprinde,
De trei ori însă ea-mi zbură din braţe
Ca umbra sau ca visul. Şi durere
Mai nemiloasă pieptul meu încinse
Şi-aşa mă jăluii atunci la dânsa:
«De ce nu-mi stai după dorinţă, mamă,
Să te cuprind, ca noi şi-n lumea morţii
Îmbrăţişaţi prea multa noastră jale
S-o potolim? Ori îmi trimise-o umbră
A morţilor crăiasă, ca mai tare
Să plâng şi să mă vaiet după tine?»
Ci-ndată mi-a răspuns cinstită mamă:
«Vai, fătul meu, tu, cel mai neferice
Din muritori! Crăiasa morţii, fiica
Lui Joe, nu te-nşală, că doar asta-i

A oamenilor stare după moarte,
Căci oasele şi carnea se destramă
Şi praf s-alege ea topită-n focul
Puternic arzător, de cum se duce
Din oase albe viaţa, şi ca visul
Se-naripează sufletul şi zboară.
Dar caută să ieşi mai iute-n lume
Şi ţine minte tot ce vezi, ca-n urmă
Femeii tale să le spui acasă».
Aşa schimbarăm între noi cuvinte.

La-ndemnul preamăritei zâne-a morţii
S-apropiară-atunci femei şi fete
De oameni mari. Şi droaie s-adunară
În jurul gropii cea cu sânge negru.
Eu cugetam cum pot să-ntreb pe toate,
Şi una-mi păru mie mai cu cale:
Luând de pe la coapsa mea vânjoasă
Tăioasa lungă spadă, nu dam voie
Să bea din sânge toate dintr-odată.
Se perindară ele câte una,
Iar eu pe toate le-ntrebam de-a rândul.

Întâi văzui pe Tiro cea născută

293-449 Lunga listă a femeilor celebre din mitologia şi legenda greacă – fără legături cu întâmplările lui Odiseu şi destul de stângaci introdusă – e un adaus mai nou.

Din tată-ales. Ea povestea că-i fiica
Lui Salmoneu cel nobil şi femeia
Odraslei lui Eol, Creteu. Odată
Iubise ea pe Enipeus, râul
Dumnezeiesc, frumos cu ape limpezi
Ca nici un altul pe pământ; de-aceea
Şi se plimba la apa-i curgătoare.
Atunci Neptun, cumplitul zeu Cutremur,
Ca Enipeus prefăcut, la gura
Acestui râu vârtejitor cu dânsa
Se-mpreună. O-ntunecată undă
Se-ncovăie în jurul lor şi naltă
Ca muntele-i împresură şi-ascunse
Pe zeu şi pe femeia muritoare.
Descinse-al fetei brâu şi, adormind-o,
O drăgosti Neptun, şi după asta
Luându-i mâna cuvântă: «Femeie,
Te bucură că te-ai iubit cu mine,
Căci la-ncheierea anului vei naşte

306 Fiu al lui Eol, strămoşul legendar al eolienilor, Salmoneu înfruntase pe Zeus, cu care îndrăznea să se compare, pretinzând să i se aducă jertfe. Ca pedeapsă, fusese trăsnit şi zvârlit în infern. Cf. Vergiliu, *Eneida*, VI, 585 şi urm.

308 E vorba de râul cu acest nume din Tessalia; exista şi un al doilea în Macedonia.

Mândreţe de copii, că niciodată
Zadarnică nu-i dragostea cu zeii.
Tu caută de-aceşti copii şi creşte-i.
Dar du-te-acum acasă, ţine-ţi gura
Şi nu mă spune nimănui, că eu sunt
Neptun care cutremură pământul».
El zice şi s-afundă-n valul mării.
Iar Tiro de la el născu doi gemeni,
Pe crai Neleus şi pe crai Pelias,
Doi slujitori puternici ai lui Joe.
Bogat în turme, petrecea Pelias
Pe-ntinsele câmpii de la Iolcos,
Neleu şedea în nisiposul Pilos.
Pe urmă din Creteu născu crăiasa
Pe Feres, pe Eson şi pe-Amitaon
Cel iubitor de cai. Văzui pe urmă
Pe fiica lui Asopos, Antiopa
Ce se fălea că-n braţele lui Joe

[334] După legendă Neleu este tatăl înţeleptului Nestor şi întemeietorul familiei Neleizilor. Pelias, rege în oraşul Iolcos din Tessalia, unchi al eroului Iason, avea să-l trimită pe acesta din urmă în căutarea faimoasei „Lâni de aur".

[338] Eson (Aison) e tatăl lui Iason, căpetenia expediţiei Argonauţilor; Amitaon, întemeietorul oraşului Pilos. Feres nu-i cunoscut.

[340] Asopos e numele mai multor râuri din Grecia continentală; aici e vorba de cel din Beoţia.

Dormise-odată şi născu pe Zetos
Şi pe Amfion, cari întemeiară
Şi-nzidurară-ntâi oraşul Teba,
Căci nu puteau să locuiască dânşii,
Oricât erau de tari, în larga Tebă,
De n-ar fi fost cu zid împrejmuită.
Pe urmă mai văzui şi pe Alcmena,
Soţia lui Amfitrion şi mama
Lui Hercule cel bizuit ca leul,
Viteazul care se trăgea din Joe.
Văzui apoi şi pe Megara, fiica
Lui Creon inimosul şi femeia
Lui Hercule, ne-nfrântul în putere.
Văzui şi pe frumoasa Epicaste,
Pe mama lui Edip, aceea care
Făcu păcat grozav pe neştiute
Luându-şi fiul de bărbat, iar dânsul
Luă pe mama-i după ce ucise
Pe tatăl său; ci-ndată despre asta
Pe muritori înştiinţară zeii.
El mai domni peste Cadmei în Teba
Cea desfătată, mistuit în patimi

[355] În tradiţia mai nouă (la Sofocle, între alţii), mama lui Oedip poartă numele de Iocasta.

Cu-a zeilor voință arzătoare.
Dar dânsa, de durere copleșită,
Își prinse-un lanț amar de-o grindă naltă
Din casa ei și merse pe tărâmul
Cu porți de fier pe veci închis al morții.
Și astfel lui Edip lăsă în urmă
Dureri nespuse, toat-acea urgie
Ce vine din blăstemurile mamei.
Ba mai văzui și pe chipoasa Hloris,
Femeia lui Neleu, care-o luase
De dragul frumuseții și-i dăduse
De nuntă mii de daruri. Fuse fiica
Mezină-a lui Amfion Iasianul
Ce stăpânea odată a lui Minias
Cetate, Orhomenul. Ea, crăiasă
Fiind în Pilos, odrăsli podoabă
De fii, pe Nestor și Periclimenos
Nepregetat la fire și pe Hromiu.
Ea mai născu și pe voinica Pero,
Minune de femeie, de-o pețiră
Vecinii toți; dar nu vru s-o mărite
Părintele-i decât cu cine poate
Din mâna lui Ificle din Filaca

[386] Filaca (*Phylake*) e o localitate în Tessalia. În mitologia elină turma aici pomenită fusese furată de Ificlos de la Tiro, maica lui Neleu.

Să ia cu sila vacile cornace,
Fruntoase, grele de mânat. Și singur
Neprihănitul ghicitor Melampos
Îi jurui că poate să le-aducă
Răpindu-le. Fu-mpiedicat el însă
Cu voia unui zeu: îl înșfăcară
Văcari țărani și țapăn îl legară.
Dar când trecură luni întregi din anul
Cel rotitor și vremile veniră,
Îl slobozi Ificle cel puternic.
Căci el ghicise craiului tot felul
De ghicitori, de se-mplinise voia
Lui Jupiter. Apoi văzui pe Leda,
Nevasta lui Tindar, cu care dânsa
Născu doi fii cu inima bărbată:
Pe Castor, de sirepi domolitorul,
Pe Polux, luptătorul bun cu pumnii,
Care-amândoi sunt vii pe sub pământul

[389] Fiul lui Amitaon, pomenit în versul 338.

[401-408] În *Odiseea*, și tot așa în imnul „homeric“ care le e închinat (XXXIV), Castor și Pollux sunt socotiți fii ai lui Tindar. Într-o versiune mai nouă a legendei, părintele lor e Zeus însuși, iar cei doi frați – Dioscurii – se învrednicesc de onoruri divine. Marea răspândire a cultului lor are loc în ultimele veacuri înaintea și în primele veacuri ale erei noastre.

Cel roditor. Acolo, chiar de Joe
Cinstiţi fiind, o zi trăieşte unul.
O zi celalt şi mor pe rând asemeni,
Dar au de cinste parte ca şi zeii.
Văzui pe Ifimedia, soţia
Lui Aloeu. Ea-mi spuse că-mpreună
Fusese cu Neptun şi-avu cu dânsul
Doi fii, pe Otos arătos ca zeii
Şi pe vestitul Efialt, vitejii
Cei mai înalţi şi mândri ce-i crescuse
Pământul după Orion slăvitul.
La nouă ani erau înalţi de nouă
Brăţate şi de nouă coţi de-a latul.
Şi-ameninţau chiar în Olimp cu zeii
Să stea la luptă crâncenă şi-aprinsă,
Cătau pe-Olimp s-aşeze plaiul Osa
Şi peste Osa muntele Pelion
Cel păduros, ca ei să suie cerul,
Şi izbuteau, de-ar fi putut s-ajungă
În toiul tinereţii. Însă fiul
Lui Joe şi-al Latonei cea cu plete
De aur, Febos, îi zdrobi nainte
De-a fi mijit sub tâmpla lor tuleiul
Şi-ar fi acoperit a lor bărbie

O barbă deasă şi frumos crescută.
Văzui apoi pe Fedra şi pe Procris,
Şi pe-Ariadna cea frumoasă, fiica
Lui Minos cel avan, pe care-odată
Tezeu din Creta o ducea spre ţara
Cetăţii sfinte-Atena, dar de dânsa
El n-avu parte, că-n ostrovul Dia
Nainte o trăsni din arc Diana,
Cum fuse de la Bacchus mărturia.
Văzui şi pe Climena şi pe Mero,
Ba şi pe urgisita Erifila,
Care-şi vându bărbatul ei pe aur
Nepreţuit. Dar eu cu de-amănuntul

[430-431] Cele trei eroine mitologice au fost toate victime ale unei pasiuni nenorocite. Fedra şi Ariadna, mai cunoscute, sunt fiicele lui Minos şi ale Pasifaei; Procris, soţia lui Chefalos, e copila lui Pandion, rege legendar al Atenei. Cf. Ovidiu, *Metamorfoze*, VI, 682; VII, 694, 840 şi urm.

[435] Lângă ţărmul de nord al Cretei, nu departe de cetatea lui Minos, Cnossos.

[438] Prima, în mitologie soţie a lui Filacos, e maica lui Ificlos, pomenit în versul 386; a doua, mamă a eroului Lacros, ucisă de Artemis.

[439] Legenda spunea că, fiind câştigată de Polinice cu preţul unei salbe lucrate de mâna lui Hefaistos, Erifile, soţia lui Amfiaraos, îşi îndemnase soţul să participe la o expediţie împotriva Tebei, în care avea să-şi găsească moartea.

Nu pot să spun şi să numesc aşa pe toate
Nevestele şi fetele de oameni
Viteji vestiţi câte văzui; nainte
De-a isprăvi, s-ar scurge noaptea sfântă.
Ş-apoi acuma-i vremea de culcare
Ori stau aici, ori merg la vas cu soţii,
Iar voi veţi îngriji de-a mea plecare
Şi cei-de-sus". Aşa vorbi Ulise
Şi-ascultătorii toţi tăcură molcom
Cuprinşi de farmec în umbrita sală.
Dar zise-Areta cea cu braţe albe:
„Feacilor, ce fel vă pare vouă
Acest bărbat fălos la chip şi mare
Şi cumpănit la minte? El mi-i oaspe.
De-aceeaşi cinste parte-aveţi cu toţii.
Deci nu grăbiţi plecarea lui, nu-i faceţi
Pe jumătate darurile aceste
De care dânsul are-aşa nevoie,
C-aveţi voi, slavă zeilor, acasă
Destule-averi". Moş Eheneu viteazul,
Cel mai bătrân feac, luă cuvântul:
„Prieteni, iată, tocmai după gândul
Şi socotinţa noastră cuvântează
Crăiasa cea cuminte, ascultaţi-o.

Dar lucrul şi cuvântul stau în mâna
Lui Alcinou". La asta zise craiul:
„Acest cuvânt va fi, cât am eu zile
Să poruncesc feacilor, dibacii
Corăbieri. Dar oaspele, cu toată
Dorinţa-i de-a se-ntoarce, să mai rabde,
S-aştepte până mâine, pân-oi strânge
Tot darul dăruit. De pregătirea
Plecării lui vor îngriji cu toţii.
Dar mai cu seamă eu care-s mai mare
Peste norod". Grăi atunci Ulise:
„Crai Alcinou, alese între oameni,
De-aţi zice voi un an să stau pe-aicea
Plecarea-mi pregătind şi îmbiindu-mi
Bogate daruri, eu voios aş face-o,
C-aş fi mai folosit dac-aş ajunge
Cu mâinile mai pline-odată-n ţară,
Căci m-ar iubi şi m-ar cinsti mai bine
Oricine m-ar vedea întors acasă".
Iar Alcinou adause la asta:
„Tu nicidecum nu semeni, o, Ulise,
A om viclean şi-amăgitor ca alţii,
Puzderia de oameni ce-i hrăneşte
Pământul negru răspândiţi pe lume

Şi care ticluiesc aşa minciuna,
De n-o mai poţi cunoaşte. Tu ai farmec
Pe buza ta şi cumpănă la minte,
Şi ca un cântăreţ aşa de meşter
Ai povestit necazurile-amare
Ce-ai pătimit şi tu şi toţi aheii.
Dar spune-mi drept, urmează mai departe,
De mai văzuşi acolo alţi tovarăşi
Cu zeii de-o potrivă, dintre-aceia
Cu cari ai fost la Ilion alături
Şi cari apoi pieiră. Noaptea asta
I-aşa de lungă, e nespus de lungă.
Şi nici nu-i vremea de dormit în casă.
Minuni de-acestea spune-mi. Până-n ziuă
Aş sta s-ascult, de-ai vrea tu încă-n sală
Să-mi povesteşti din patimile tale".
Ulise cel cuminte-aşa-i răspunse:
„Crai Alcinou, alesule-ntre oameni,
E vreme vorba de lungit, e vreme
Şi de dormit. Dar dacă vrei şi-ţi place
Să mai asculţi, cu drag ţi-aş spune-acestea
Şi altele mai triste, cum fu soarta
Tovarăşilor mei pieriţi în urmă,
Ei care-ntâi scăpaseră-n războiul

De vaier plin ce-avurăm cu troienii
Şi la întors pieriră din urzeala
Unor femei haine. Dup-aceea,
Când sufletele-mprăştie-n tot locul
Zeiţa preamărită Persenofa
Şi nu se mai vedea nicio femeie,
Veni spre mine-ndureratul suflet
Al craiului Atride Agamemnon
Şi altele-mprejuru-i se-ndesiră,
Tot suflete de-a celor ce-mpreună
Cu el în casa lui Egist muriră.
Bău din sânge negru şi-ntr-o clipă
Mă cunoscu şi începu a plânge
În hohote, cu ochi scăldaţi în lacrimi,
Se-ntinse el dorind să mă cuprindă,
Dar n-avea-n sine vlaga şi tăria
Ce-avuse mlădiosu-i trup odată.
Cum îl văzui, eu lăcrimai de milă
Şi-aşa-i rostii cuvinte zburătoare:
«Fruntaş al nostru, preaslăvite-Atride,
Ce moarte te lăţi pe tine? Oare
Te potopi cumva Neptun pe mare
Stârnind un vifor de cumplite vânturi.

[524] Vezi mai sus nota la IV, 712.

Sau pe uscat vrăjmaşii te loviră
Când le răpeai cirezi şi turme mândre
Ori căutai să le robeşti cu arma
Cetatea cu femeile-mpreună?»
Aşa-l întreb, şi umbra lui răspunse:
«Tu, fiu din viţă naltă a lui Laerte,
Preaiscusite, meştere Ulise,
Nici zeul mării viaţa nu mi-o stinse
Stârnind suflare grea de-nviforare,
Nici pe uscat vrăjmaşii mă loviră,
Ci moartea mi-o urzi prin viclenie
Egist cu blestemata mea soţie
Şi-n casa lui poftindu-mă la masă,
Ca pe un bou în staul mă ucise.
Aşa murii de moarte ticăloasă
Şi soţii-mi fură înjunghiaţi în juru-mi
Neîncetat, cum sunt tăiaţi grăsunii
De refenea, de nuntă ori de praznic
La casa unui om cuprins şi mare.
Te-ai nimerit la moartea multor oameni
Ucişi în crunt măcel ori singuratici,
Dar ai fi stat înduioşat mai tare,
De-ai fi văzut cum noi zăceam în sală
Morţi între mese pline de ulcioare

Şi cum podeaua fumega de sânge.
Am auzit sfâşietorul ţipăt
Al fetei lui Priam, Casandra, care
Murea măcelărită lângă mine
De mâna trădătoarei Clitemnestra,
Iar eu răzbit de sabie duşmană,
Din braţe dam pe jos, trăgeam de moarte,
Dar ea din faţa mea fugi sfruntata
Şi nici nu se-ndură în clipa morţii
Măcar să-nchidă ochii mei şi gura,
Că nu-i nicio fiinţă mai haină
Şi mai neobrăzată ca femeia
Ce-şi pune-n minte aşa nelegiuire
Ca fapta fioroas-a Clitemnestrei,
De soţ ucigătoare. Şi eu bietul
Credeam că la întorsul meu acasă
Voi fi primit cu drag de-ai mei, de fiii
Şi robii mei. Dar dânsa, suflet negru
Mai mult ca alta, nu numai pe sine
S-acoperi de veşnică ruşine,
Ci terfeli de-acum cu ea-mpreună
Pe orişice femeie cât de bună».
Aşa grăi şi-i răspunsei îndată:
«Vai, ce mai urgisit a fost din partea

Lui Joe bietul neam a lui Atreus
De la-nceput în urma uneltirii
Muierilor! Ce mulţi ahei pieriră
Din pricina Elenii, câtă vreme
Pe tine, când erai plecat departe,
Mi te săpa vicleana Clitemnestra!»
Aşa-i vorbii, iar el pe loc răspunse:
«De-aceea niciodată c-o femeie
Să nu fii de tot moale, niciodată
Să nu-i descoperi gândurile toate,
Ci parte spune-i, parte-ascunde bine.
Dar moarte ta, Ulise, n-o să vie
De la femeie, prea-i doar cumpătată
Şi cum se cade fiica lui Icariu,
Soţia ta cuminte, Penelopa.
Era nevastă tânără pe vremea
Când noi plecarăm la război. La sânu-i
Ţinea copilul care-acum e-n rândul
Bărbaţilor. Noroc de el! Ca mâne
Acasă-i va veni iubitul tată
Şi-l va vedea, iar el o să-şi cuprindă
Pe tată-său aşa cum se cuvine.
Nevasta-mi însă nici măcar privirea
Nu mă lăsă să-mi satur la-ntâlnirea

Cu fiul meu, căci m-a răpus nainte.
Eu îţi mai dau un sfat, tu ţine-l minte.
Pe-ascuns şi nu pe faţă să-ţi apropii
Corabia de ţara ta iubită,
Căci nu te poţi încrede în femeie.
Dar spune-mi drept şi lămureşte-mi mie:
N-aţi auzit voi oare de trăieşte
Copilul meu în Orhomen sau poate
În nisiposul Pilos ori în Sparta
Cea largă pe la moşu-i Menelaos?
N-o fi murit doar pe pământ Oreste».
La întrebare-i răspunsei: «Atride,
De ce mă-ntrebi tu asta? N-am eu ştire
De-i mort sau viu; e prost vorbitu-n dodii».
Aşa schimbarăm noi cuvinte triste
Şi stam mâhniţi, cu ochii plini de lacrimi.
Veni apoi şi umbra lui Ahile,
Feciorul lui Peleu, şi-a lui Patroclu,
Şi sufletul lui Antiloh şoimanul,

[610-613] După elogiile acordate Penelopei în versurile 597-599, ultimul sfat al lui Agamemnon – întrerupând şirul declaraţiilor privitoare la Oreste – apare cu totul nelogic. Ne găsim cu siguranţă în faţa unui adus recent, destinat să „explice" purtarea lui Odiseu după debarcarea în Itaca.

[625-628] Despre Ahile, Patroclu şi Antiloh, vezi notele la II, 137, 142 şi II, 144. Epitetele laudative ce însoţesc numele lui Aias arată că

Şi al lui Aias care fuse-ntâiul
De mare şi arătos după măreţul
Fecior al lui Peleu. Atunci Ahile
Cel iute de picior, nepotul falnic
Al lui Eac, mă cunoscu şi-mi zise
Cu plâns şi cu suspin: «Laertiene,
Mai e ceva mai greu să faci, sărmane?
Cum ai putut să vii tu pe tărâmul
Noptatic, unde şi-au locaşul morţii
Nesimţitori, becisnicele umbre
De oameni răposaţi?» Răspund eu astfel:
«Ahile, fiu al lui Peleu, viteze
Fruntaş între ahei, a fost nevoie
Să vin la Tiresias ca să-mi deie
Vr-un sfat în ce fel pot s-ajung în asprul
Ostrov Itaca. Pân-acum de-Ahaia
Eu nu m-apropiai, nu fui în ţară,
Şi tot mă zbucium, viaţa mea-i amară.
Ca tine însă norocit, Ahile,
N-a fost niciunul, nici o să mai fie.
Cât ai trăit pe lume, noi argiii

e vorba de fiul lui Telamon, în legătură cu care vezi nota la III, 141 şi, mai departe, versurile 731-762.

[632] Fiul lui Zeus, tatăl lui Peleu; după moarte, unul din judecătorii lumii infernale.

Ca pe un zeu te preamăream şi-acuma
Tu eşti aici în fruntea tuturora.
Deci nu te plânge c-ai murit, Ahile».
Iar el îndată mi-a răspuns: «De moarte
Să nu-mi dai mângâiere, tu, slăvite.
Mai bine-aş vrea să fiu argat la ţară,
La un sărac cu prea puţină stare
Decât aci în iad să fiu mai mare.
Dar spune-mi dacă fiul meu venit-a
Cu voi alături luptător de frunte
Sau n-a venit? Mai spune-mi de-ai vreo ştire
Cumva despre Peleu, viteazu-mi tată.
De dânsul mai ascultă mirmidonii?
Ori nu mai vrea de el să ştie nimeni
În Ftia şi-n Helada, că-n picioare
Şi-n braţe e slăbit de bătrâneţe,
Şi nu-i sunt eu sub razele de soare
Într-ajutor precum am stat de tare
Odinioară când, spre apărarea
Danailor, pe câmpul de la Troia
Coseam cu arm-a duşmănimii floare.

[663] Ftia, regiune în Tessalia, de unde era originar Ahile. Helada, tot un canton al Tessaliei, înainte de a deveni numele Greciei îndeobşte.

În starea-aceea de-aş mai merge-acasă
La tatăl meu, chiar numai pe-o minută,
Ce-nfricoşat mi-ar fi atunci avântul
Şi braţu-mi neapropiat naintea
Mişeilor ce siluiesc pe tata
Şi-l scot de la domnie!» Astfel zise,
Eu răspunsei: «De tatăl tău Peleus,
În toate-alesul, n-auzii nimica.
De fiul tău Neoptolem ţi-oi spune
Aşa cum vrei, adevărat în totul.
Căci eu pe mare l-adusei din Schiros
La tabără-ntre-ahei şi când în preajma
Cetăţii Troia stam la sfat cu toţii,
De-a pururi el întâi lua cuvântul
Şi nu greşea deloc la cuvântare;
Doar eu şi Nestor îl puteam întrece.
Iar când pe câmpul de război cu arme
Dam luptă noi aheii şi troienii,
El nu sta înapoi ascuns în gloată
Şi nici în a bărbaţilor desime,

[680] Legenda spune că înainte de venirea la Troia, Ahile trăise în Schiros, la curtea regelui Licomedes. Cu una din fiicele acestuia – Deidamia – avusese pe Neoptolem, care crescuse lângă maică-sa până ce – după moartea Peleianului – fusese chemat să participe la Războiul troian. Cf. *Iliada*, IX, 661 şi, mai sus, nota la III, 256.

Ci alerga naintea tuturora
Şi-n arme nu se da bătut de nimeni.
Ce mulţi duşmani în toiul crunt ucise!
Nu pot să spun şi să numesc mulţimea
De oameni ce-i zdrobi în apărarea
Oştirii noastre. Între ei de-o pildă
Fu Evripil, feciorul lui Telefos,
Bărbat vestit, cu care mai căzură
Grămadă-ai lui tovarăşi, cheteenii,
De dragul unor daruri ce nevasta
Lui Evripil primise de la Troia.
Neoptolem după măreţul Memnon
Era la chip bărbatul cel mai mândru
Pe care l-am văzut. Iar când la urmă
Noi căpitanii am intrat în calul
Ce-l făuri Epeos şi eu fusem
Însărcinat a-nchide şi-a deschide
Ascunzătoarea asta-aşa de bună,
Fruntaşii toţi şi domnii începură
Să tremure-n genunchi, să şteargă lacrimi,
Dar nu văzui îngălbenind vreodată
A lui Neoptolem frumoasă faţă

[698] Populaţie de neam misian, supuşii lui Euripilos.

[701] În mitologie fiul Aurorei şi al lui Tithon, regele etiopienilor, Memnon participase la Războiul Troian ca aliat al lui Priam, fiind ucis de Ahile.

Şi nici de pe obraz să şteargă lacrimi.
Ba el se tot ruga de noi fierbinte
Din cal să năvălim şi-umbla cu mâna
La suliţă şi la mânerul spadei
De-a pururi gata pe troieni să-i zvânte.
Iar când a lui Priam cetate-naltă
O cucerirăm, el luându-şi partea
De plean, un dar de preţ, plecă pe mare
Nevătămat, căci nu fusese dânsul
Rănit de suliţi ori atins de-aproape
De-o sabie cum se brodeşte-adese
La-ncleştet în război, că nu alege
Înverşunat-a bătăliei valmă».
    Aşa-i zisei, iar umbra lui Ahile
Cu pasuri mari se depărtă-n livada
De asfodel, voios fiind de vestea
Că fiul lui e luptător de frunte.
    Iar celelalte suflete mâhnite
Stăteau şi mă-ntrebau fieştecare
Ce le durea. Doar sufletul lui Aias,
Odrasla lui Telamon, sta deoparte,

731-762 Legenda spune că după moartea lui Ahile, armele-i divine urmând să aparţină fruntaşului grec socotit a fi făcut cel mai mare rău duşmanului, Odiseu fusese proclamat învingător de un „juriu“ de troiene robite; umilit, Aias Telamonianul îşi luase viaţa.

C-avea încă necaz de biruinţa
Ce câştigasem eu la judecata
De la corăbii pentru armătura
Cea mândr-a lui Ahile şi pe care
Cinstita-i mamă Tetis o pusese
Ca plată de întrecere în arme.
Şi judecau Minerva şi troienii
Robiţi de noi. Mai bine-n lupt-aceea
Nu biruiam! Că-n schimb cu-acele arme
Pământul înghiţi pe-un om ca Aias,
Bărbatul cel mai arătos şi vrednic
În arme între-ahei după Ahile.
Eu începui să-l iau mai cu blândeţe:
    «Tu, Aias, fiu al marelui Telamon,
Nici mort nu ţi-a fost dat să uiţi necazul
Ce ai pe mine pentru armătura
Cea blestemată, pacostea ce zeii
O deteră danailor. Că iată
Ce turn de pază pentru ea pierdură
În tine-aheii şi te plâng cu toţii
De-a pururi deopotrivă cu Ahile.

Mândria rănită a eroului, neînduplecat în hotărârea de la care nu-l putuseră abate nici rugile tovarăşei de viaţă, nici lacrimile unui copil iubit, trăieşte în una din cele mai mişcătoare drame ale lui Sofocle.

Dar nu-i de vină altul decât Joe,
Căci el grozav mai urgisi oştirea
Danailor şi moarte-ţi dete ţie.
Dar vino mai încoace, preamărite,
S-auzi măcar o vorbă de la mine.
Struneşte-ţi supărarea şi mândria».
Aşa-i vorbii. Nimica nu-mi răspunse;
Tăcut se trase el napoi şi merse
Spre beznă printre celelalte umbre.
Dar el mi-ar fi vorbit cu toată ciuda
Ori eu era să mai vorbesc cu dânsul,
De nu eram grăbit să văd şi alte
Nenorocite suflete, vedenii
De oameni morţi. Atunci văzui pe Minos
Cel falnic, al lui Joe fiu. Cu sceptru
Leit în aur el şedea pe scaun
Şi judeca pe morţi, iar ei în juru-i
Stau în picioare sau şedeau la curtea

[767] Rege legendar al Cretei, împreună cu Eac şi Radamante unul din judecătorii lumii infernale. În zilele noastre, vocabulul e interpretat ca un titlu regal mai curând decât ca un nume propriu. Notabil, oricum, e că în textul pe care-l comentăm Minos, Orion şi Heracle continuă în lumea de dincolo îndeletnicirile lor de pe pământ, ceea ce contravine concepţiei homerice despre soarta sufletelor. Pentru acest motiv, versurile 768-855 au fost socotite interpolate încă din Antichitate.

Cu poarta largă-a iadului şi-acolo
Cătau s-audă de la el osânda.
Pe lunca de-asfodel zării în urmă
Pe uriaşul Orion în goană
Luând sălbăticiunile, pe care
El însuşi le ucise în coclauri
De munte cu-o măciucă din aramă
De nesfărmat. Şi mai văzui pe fiul
Slăvitei Ţărne, Titios vlăjganul.
El lung de-o sută şi cincizeci brăţate
Zăcea pe jos. Doi zgripţori stau alături
Şi ciocul şi-nfigeau în măruntaie
Şi-i ciuguleau ficatul, dar cu mâna
El nu putea înlătura pe zgripţori,

[774] Această „luncă de-asfodel" (mai exact: „poiana asfodel") recheamă în minte „câmpul elyseu", reşedinţa morţilor de seamă (IV, 747-757). Planta însăşi – un soi de crin cu bulbul comestibil – trecea în epoca clasică drept floare funerară; nici etimologia însă (care nu e greacă), nici înţelesul cuvântului în limba de unde a fost împrumutat nu sunt de ajuns de limpezi.

[775] Muritor îndrăgit de Eos, zâna dimineţii. Cf., mai sus, V, 160-166.

[780] Cum s-a relevat şi cu alt prilej (cf. nota la *Iliada*, XXII, 352), în concepţia homerică despre viaţa de dincolo ideea unei răsplăţi – în bine sau în rău – a faptelor săvârşite în viaţă nu ocupă niciun loc. Pasajul referitor la Titios, Sisif şi Tantal constituie din acest punct de vedere o excepţie şi e motivul pentru care în chip unanim e considerat ca o adăugire recentă.

Căci vru să siluiască pe soţia
Lui Joe, pe Latona cea-nchinată,
Când ea mergea la Pito prin oraşul
Cel cu frumoase locuri Panopeus.
Văzui şi pe Tantal care-n picioare
Stătea în iaz cu unda până-n barbă
Şi suferea cumplit. Murea de sete,
Dar n-avea de băut nimic să-mpumne,
Căci cum se apleca să bea bătrânul
Pierea-nghiţită apa şi sub dânsul
Uscat şi negru s-arăta pământul.
Deasupra-i atârnau frunzoase ramuri
De pomi înalţi şi-ndolduraţi de poame,
Ba peri şi rodii, meri cu mere dalbe,
Ba dulci smochini şi verzi măslini în floare.
Dar cum dedea moşneagul să le-ajungă,
Le vântuia spre nori deodată vântul.
Văzui şi pe Sisif trudind amarnic:

[790] Rege al Lydiei, părinte al lui Pelops şi al Niobei, Tantal – ale cărui bogăţii erau fără număr şi a cărui trufie nemăsurată – s-ar fi făcut vinovat, după o legendă, de faptul de a fi furat de la un ospăţ al zeilor nectarul şi ambrozia cu care aceştia se hrănesc; după alta, de a fi oferit zeilor în chip de mâncare carnea propriului său fiu, sacrificat pentru circumstanţă.

[803] Trăsătură comună a numeroaselor variante ale mitului lui Sisif e şiretenia personajului, caracterizat printr-o inventivitate egalată doar de lipsa lui de scrupule.

Purta un stei de piatră uriaşă
Cu braţele-amândouă şi spre-o culme
Se încorda din mâni şi din picioare
S-o-mpingă tot la deal, dar când sta gata
S-o suie-n vârf, o straşnică tărie
O da napoi şi-afurisita piatră
Se tot rostogolea pân'la câmpie.
Şi tot curgea sudoarea de pe dânsul
Şi capul lui plutea în prăfărie.
Mai întâlnii pe urmă şi-arătarea
Lui Hercule vânjosul, care singur
Se bucură-ntre zei pe la ospeţe
Şi ţine pe zeiţa tinereţii,
Pe Hebe cea subţire-n glezne, fiica
Lui Joe şi-a Junonei ce se poartă
Cu tălpi de aur. Împrejuru-i oameni
Cari încotro ţipau de spaima morţii
Fugind ca nişte păsări, iar viteazul,
Asemeni unei nopţi întunecate
Ţiindu-şi arcul scos şi cu săgeata
Pe coardă pusă, cu privirea cruntă
Ţintea şi parcă sta să tot săgete.
Şi-avea o-nfricoşată cingătoare
Pe pieptul lui, un săbier de aur

Împodobit cu chipuri minunate
De urşi şi de mistreţi, de lei cu ochii
Scânteietori, de încleştări şi harţe
Şi-omoruri de bărbaţi. Făuritorul
Acestui săbier pusese-atâta
Ştiinţă-n el, că n-ar fi fost în stare
Să facă alt nimica mai de seamă.
Cum mă văzu, mă cunoscu viteazul
Şi zise aşa cu vaiet către mine:
«Sărmane nobil fiu al lui Laerte,
Preaiscusite meştere Ulise
Şi tu de bună seamă duci tot greul
Ce mi-l purtam şi eu cândva sub soare.
Deşi eram născut de tata Joe,
Născutul din Saturn, osânda totuşi
Mi-era fără de margini. Evristeus,
Un muritor cu mult mai slab ca mine,
Supus fiindu-i mă însărcinase
Să-ndeplinesc isprăvi anevoioase
Şi chiar încoace mă trimise-odată
De-aici s-aduc pe fiorosul Cerber,

[843] Numele latin al lui Cronos, fiul lui Ouranos şi tată al lui Zeus, răsturnat din domnia cerului de acesta din urmă.

[849] Câinele cu trei capete, paznicul neadormit al lumii infernale Cf. Hesiod, *Theogonia*, 311, 769 şi urm.

Că nu-şi închipuia ceva mai trudnic
Şi mai primejdios ca truda asta.
Eu cânele înşfăcai şi din locaşul
Lui Pluton îl scosei, având povaţă
La drum pe zeul Hermes şi Minerva».
Aşa vorbind, el se întoarse-n bezna
Lui Pluton înapoi. Eu tot acolo
Stătui în loc s-aştept ca să mai vie
Vr-un alt viteaz din cei cari pieriră
Naintea mea. Şi-aş fi văzut eu încă
Pe Piritou şi pe Tezeu, slăvite
Odrasle d-ale zeilor, dar roiuri
De morţi se-nghesuiră-atunci cu vuiet
Asurzitor şi-ngălbenii de teamă
Ca nu cumva mărita Persefona
Din iad spre mine să trimită capul
Gorgonei, iazma cea îngrozitoare.

[860] Primul, fiu al lui Ixion, rege legendar al lapiţilor; al doilea, fiul lui Egeu, regele Atticei, erou al unui ciclu de legende din numărul cărora mai cunoscută e aceea despre lupta lui cu Minotaurul, monstrul cretan căruia Atena era ţinută să-i închine anul un tribut de sânge.

[866] Monştri feminini cu chipuri înspăimântătoare (frecvent reprezentate de artiştii greci din epoca arhaică), Gorgonele erau asociate în credinţa populară cu legenda lui Perseu, fiul lui Zeus şi al Danaei.

De-aceea eu spre vas plecai în pripă
Şi oamenilor poruncii să intre
Şi să dezlege vasul. Ei intrară
Şi repede la vâsle s-aşezară.
Şi unda curgătoare ducea vasul
Pe Ocean întâi cu lopăţitul,
Apoi şi pe-adierea cea mai bună.

CÂNTUL XII

Când de pe râul Ocean trecurăm
Pe valurile mării larg deschise
Şi ţărmuirăm la ostrovul Aia,
Pe unde şade zâna dimineţii
Şi soarele răsare, acolo vasul
Îl traserăm pe prund, iar noi ieşirăm
Pe mal, unde dormirăm până-n ziuă.
A doua zi, când zorile-nzoriră
Trandafirii, eu trimisei tovarăşi
La Circe după trupul lui Elpenor.
Tăiarăm trunchiuri de copaci îndată,
Durarăm rug de ars, pe unde malul
Era mai nalt, prohodul începurăm
Cu suflet trist, cu ochii plini de lacrimi,

[4] Nu se poate da o explicaţie valabilă afirmaţiei după care Eos şi-ar fi avut locuinţa în aceeaşi insulă cu Circe.

Îi arserăm noi trupul şi-armătura,
Mormântu-i movilirăm şi deasupra
Un stur de piatră-i puserăm şi vâsla-i
Îndemânat-asupra o-mplântarăm.
Şi-n vreme ce noi îngrijeam de asta,
A prins de veste Circe că venirăm
Din iad şi dichisindu-se, în grabă
Veni la noi cu Nimfele-mpreună,
Cu pâne, cu fripturi şi cu vin roşu
Şi-oprindu-se-ntre noi aşa ne zise:
«Săracii de voi, încă fiind în viaţă
Voi merserăţi în iad şi-aşa murirăţi
De două ori, când alţii mor o dată.
Ci hai luaţi bucatele şi vinul,
Mâncaţi şi beţi din nou cât este ziua,
Că-n zori de zi la drum porni-veţi mâne,
Dar nu vă temeţi; eu v-arăt ce cale
Să apucaţi. Vă deslușesc în toate,
Ca nu cumva să încăpeţi în cursă
Primejdioasă şi să daţi, pe mare
Sau pe uscat, de vreo nenorocire
Şi-amar să pătimiţi». Aşa ne zise
Şi ne înduplecă pe noi zeiţa.
Ne puserăm atunci şi cât e ziua

De mare până-n seară ne-ospătarăm
Cu mult prisos de carne, cu vin dulce.
Când fu amurg şi soarele-asfinţise,
La palamare soţii mei dormiră.
Atunci de mână mă luă zeiţa,
Deoparte de ortacii mei mă puse
Să şed şi-alăturându-se de mine,
Mă întreba de tot ce eu văzusem,
Iar eu în şir îi povestii de toate.
Atunci mărita Circe-mi zise mie:
«Aşa se isprăviră toate aceste,
Dar tu ascultă-acum ce eu ţi-oi spune
Şi-un dumnezeu ţi-o va aduce aminte.
Întâi şi-ntâi sosi-vei la sirene,
Acele care-ademesc pe oameni,
Pe toţi care s-apropie de ele.
Oricine merge-aproape fără ştire
Şi cântecul sirenelor aude
Napoi acasă nu se mai întoarce
Şi nu-şi mai vede pruncii şi femeia,
E dus, nenorocit pe totdeauna,

---

[52] Femei-păsări, închipuite ca locuind într-o insulă din apropierea coastei amalfitane, acolo unde până astăzi un grup de mici insule poartă numele de „Sirenuse".

Că-l farmecă sirenele cu viersul
Răsunător, de unde-ntr-o livadă
Stau ele-ntre mormane de-osăminte,
De trupuri moarte, putrede de oameni.
Deci tu îndreaptă cârma pe de lături
Şi moaie ceară dulce, astupă auzul
Tovarăşilor tăi, să nu le-auză
Niciunul dintre ei. Numai tu singur
Poţi să le-auzi, dar după ce de dânşii
Vei fi legat de mâni şi de picioare,
Stând oblu în corabie la trunchiul
Catargului cu funiile prinse
Din jurul lui, ca astfel să te bucuri
De cântecul măiestrelor sirene.
Iar de te rogi şi ceri de la tovarăşi
Să te dezlege, ei să nu te-asculte,
Ci să te-nnoade cu mai multe lanţuri.
Iar după ce vă strecuraţi din faţa
Sirenelor, eu nu-ţi spun de-amănuntul
Ce cale vei avea s-apuci încolo;
Mai chibzuie cu mintea şi tu singur,
Dar lămuri-voi ce fel este drumul
Pe-o lature şi ce fel pe de alta.
Răsar de-o parte seninări înalte,

De care se izbesc vuind talazuri
De-ale Amfitritei cea cu ochi albaştri.
„Izbitele“ le cheamă-acestea zeii
Şi nicio zburătoare nu le trece,
Nici înseşi porumbiţele sfioase
Ce-aduc la tatăl Joe ambrozia.
Mai sfârtică din ele câte una
De-a pururi stânca netedă, dar Joe
Părintele trimite-n locu-i alta,
Ca iar să fie numărul acelaşi.
Din vasele plutaşilor ce-acolo
S-apropie niciunul nu mai scapă.
Talazurile mării şi un vifor
De foc mistuitor de-a valma poartă
Răzleţele lor ţănduri, trupuri moarte.
Un singur vas, cum ştie lumea toată,
Vestitul Argo, plutitor pe mare,
Pe-alăturea putu să se strecoare
Venind de la Aietes, dar şi dânsul

[100-105] Pornit să găsească „lâna de aur“ pentru unchiul său Pelias, eroul mitologic Iason avea să călătorească, însoţit de o mână de tovarăşi aleşi, pe corabia Argo, rămasă memorabilă în analele legendarelor explorări maritime ale grecilor.

[102] Rege legendar în Colchida, pe ţărmul caucazian al Mării Negre, posesor al „lânii de aur“ şi tatăl Medeii, a cărei pasiune pentru

S-ar fi izbit de-acolo stânci înalte,
Junona însă-l petrecu de dragul
Lui Iason. Iar de cealaltă parte
Sunt două stânci din care una-ajunge
Cu țuguiata-i culme până-n slavă
Și-un nor întunecos o împresoară
Necontenit, de niciodată vara,
Nici toamna culmea-i nu se însenină.
Nici ar putea s-o suie, s-o coboare
Vr-un om din lume, de-ar avea din fire
Chiar douăzeci de mâni și de picioare,
Căci netedă-i, de parcă-i lustruită.
La mijloc are-o peșteră-nnoptată
Ce dă spre-apus, spre beznă. Într-acolo
Mânați voi vasul, falnice Ulise.
Un om voinic din vas ochind cu arcul
Nu poate fundul peșterii s-ajungă.
Acolo și-are cuibul Scila, care
Cu glas ca de cățel grozav mai latră,
Dihania câinoasă-n fața cărei
Un om, ba chiar un zeu și-ar pierde firea,

Iason avea s-o împingă să-și trădeze părintele, ca să-și salveze iubitul.

[120] Monstrul mitologic cu șase capete poartă un nume care în grecește înseamnă „Cățeaua".

Căci are câte șase labe slute
Și șase gușí prelungi, de fiecare
Un cap spăimântător cu trei șiraguri
De dinți de criță deși plini de-otrava
Cernitei morți. Ea trupul pân' la mijloc
Și-l are cufundat în văgăună,
Iar capetele și le ține-afară
Din fiorosul hău și-n jurul stâncii
Ea lăcomind tot pescuiește acolo
Delfini și câni de mare și tot soiul
De pești mai mari ce cresc în sânul mării
Cu miile. Nicicând corăbierii
Nu s-au mândrit c-ar fi scăpat acolo
Nevătămați, căci iazma câte unul
Cu fiecare cap din vasul negru
L-apucă și la sine-i duce pradă.
Cealaltă stâncă ai s-o vezi mai scundă,
Ulise. Amândouă sunt aproape
Ca de-o săgetură. În cea din urmă
I-un mare și-nfrunzit smochin sălbatic.
Subt el stă bala cea din zei, Haribda,

[144] „Vârtejul" sau „Sorbul", altă înfricoșătoare personificare mitologică a primejdiilor mării.

Şi soarbe ape negre. Ea de trei ori
Pe zi sloboade apa şi de trei ori
O-nghite groaznic. Dar ferească domnul
Să fii acolo când ea soarbe valul.
Nu poate să te mântuie nici însuşi
Neptun de rău. O iei de tot aproape
De stânca Scilei cârmuind pe-alături
Corabia de zor, că-i mult mai bine
Să pierzi dintr-însa numai şase oameni
Decât pe toţi deodată». Aşa zise
Şi eu o încercai atunci: «Zeiţo,
Mai spune-mi înc-adevărat, putea-voi
Cumva să scap cu zile de turbata
Haribda şi să lupt numai cu Scila,
Când ea va încolţi pe-ai mei tovarăşi?»
Aşa-ntrebai şi ea-mi răspunse-ndată:
«Abraşule, ţi-i iară de războaie
Şi bătălii? Nu tremuri nici de zeii
Nemuritori? Nu-i Scila muritoare.
I-un rău nepieritor, avan, sălbatic
Şi greu, de neînvins, şi cu nimica
Nu-i vii de hac. De zăboveşti aproape
De stânca ei ca să te baţi cu dânsa,
Mă tem că ea din nou sărind la tine

Te-ar nimeri cu capetele-i multe
Şi ţi-ar smunci cu ele mulţi tovarăşi;
Deci tu răpede-ţi vasul cât mai tare
Şi strigă-n ajutor pe Crateida,
Pe-a Scilei mumă ce-a născut această
Urgie-a lumii. Dâns-atunci opri-va
Răpezul ei din nou. Apoi sosi-vei
La insula Trinacria, pe unde
Pasc vite de-ale Soarelui, vr-o şapte
Cirezi de boi şi alte şapte turme
De oi bârsane grase, câte cincizeci
De capete de fiecare turmă,
Nu fată ele, nici nu mor, şi zâne
Cu păr de aur pasc aceste turme,
Lampetia şi Faetusa, fete
De-a Soarelui Hiperion şi-a zânei
Neera care, după ce pe ele
Născutu-le-a şi le-a crescut, departe
În insula Trinacria le duse
Şi le-aşeză, ca oile şi boii
Cei părinteşti să ţie-n veci sub pază.
De-ţi vezi de drum şi cruţi aceste vite,
Sosi-veţi voi acasă, cu tot răul
Ce-aţi pătimi. De nu le cruţi pe ele,

Prevăd că vas şi oameni tu vei pierde,
Iar dacă teafăr vei scăpa, sosi-vei
Târziu şi prost de tot, după pieirea
Iubiţilor tovarăşi pân' la unul».
Aşa vorbi, şi-ndată zorii zilei
Pe tronul lor de aur se iviră.
Napoi purcese din ostrov zeiţa.
Eu mă suii pe vas, dădui poruncă,
Tovarăşilor mei să intre iute,
Să dezotgoane vasul. Ei intrară
Şi repede pe laviţe şezură
Şi aşezaţi pe rând, ei începură
Cu vâslele să bată-albastra mare.
De după vasul cel cu botul negru
Glăsuitoarea, vajnica zeiţă
Cu plete mândre, Circe, ne trimise
Un vânt prielnic umflător de pânze,
Soţ bun de drum. Iar noi dup-aşezarea
Dichisurilor toate-ale corăbiei
Stam liniştiţi. Doar vântul şi cârmaciul
Mânau pe ape vasul. Eu într-asta
Cu suflet trist ziceam către tovarăşi:
«Iubiţii mei, nu-i bine numai unul
Ori doi să ştiţi ce a menit zeiţa,

Mărita Circe. Eu voi spune-o vouă
Ca să ne dumirim cum noi putea-vom
Pieri pe drum sau să fugim de moarte.
Îmi spuse-ntâi să ne ferim de glasul
Sirenelor dumnezeieşti, de lunca
Cea înflorită-a lor. Numai eu singur
Cântarea să le-aud, dar voi pe mine
Vârtos să mă legaţi întâi cu funii
Încinse de catarg, să stau acolo
Lipit de el, dar oblu în picioare.
Iar de vă rog şi cer să mă desfaceţi,
Voi şi mai mult în lanţuri să mă strângeţi».
Şi-n vreme ce destăinuiam aceste
Tovarăşilor mei, în pripă-ajunse
Şi vasul meu, zorit de vânt puternic,
La insula vrăjitelor sirene.
Atunci deodată conteni suflarea
Şi fu nevânt şi linişte; adormise
Un zeu vânzolul mării. Se sculară
Tovarăşii, vintrelele învoalte
Le strânseră şi-n vas le-adăpostiră.
Şezură-apoi pe laviţi şi-ncepură
Cu vâslele de brad frumos cioplite
S-albească-n spume apa. Eu într-asta

Înfeliai cu un cuţit de-aramă
O roată mare de gălbuie ceară
Şi-o frământai cu mâinile-mi vânjoase.
Ea se muie sub straşnica tărie
La arşiţa de soare, şi cu dânsa
Eu astupai auzul fiecărui
Tovarăş. Ei pe mine mă legară
De mâni şi de picioare la catargul
Corăbiei cu funiile prinse
De-acest catarg, de stam acolo oblu.
Şezură-apoi pe laviţi şi-ncepură
Cu vâslele să bată-albastra mare.
Iar când eram departe ca de-un strigăt
De om, după ce repede-o pornisem,
Sirenele corabia-mi văzură
La cotitura ţărmului aproape
Şi viersuiră-aşa cântare dulce:
«Ulise lăudate, vino-ncoace,
Tu, slava nalt-a neamului ahaic,
Opreşte-ţi vasul să ne-auzi cântarea,
Căci nu vâsli vr-un om pe-aici cu vasul
Vreodată fără să ne-audă glasul
Ca mierea de plăcut din gura noastră.
Şi cum ne-aude, oricine se desfată

Şi-nvaţă mult, că noi cunoaştem toate
Isprăvile ce-au săvârşit, cu voia
Cereştilor, aheii şi troienii
Pe şesul larg din Troia. Ba cunoaştem
Şi toate câte se petrec pe lume».
Aşa ziceau sirenele cu viersul
Fermecător, iar eu aveam plăcere
Să tot ascult şi mă rugam de oameni
Cu semne din sprâncene să-mi dea drumul,
Dar ei se tot plecau vâslind mai tare.
Ba Evriloh şi Perimede,-ndată
Sculându-se, mai ţapăn mă legară,
Mă strânseră cu legături mai multe.
Apoi când noi trecurăm mai departe
Şi n-auzeam nici cântecul, nici viersul
Sirenelor, iubiţii mei tovarăşi
Şi-au destupat urechile de ceară
Cu care le-astupasem, iar pe mine
Mă desfăcură şi mă slobozîră.
Abia de la ostrov ne depărtarăm
Şi-un abur ca un fum văzui în faţă-mi
Şi auzii un clocot de talazuri.
Se-nfricoşară toţi şi le scăpară
Lopeţile din mâni, de pleoscăiră

Izbite-n apă. Stete-acolo vasul,
Căci nu mai fu împins de zor nainte
De vâsle lungi. Dar eu păşind pe podul
Corăbiei mă dam lângă tovarăşi
Şi-aşa-i povăţuiam cu graiuri blânde:
«Iubiţii mei, nu suntem la primejdii
Neîncercaţi; doar cumpăna de faţă
Nu e mai greu decât acea din vremea
Când ne închise-n peştera-i boltită
Ciclopul cu înfricoşata-i silă.
Dar şi de-aici vă va scuti cu bine
Destoinicia, mintea mea şi sfatul
Şi-o dată veţi gândi cu drag la asta.
De-aceea faceţi voi cum eu voi spune:
Să staţi pe bănci şi-n brazda-afundă-a mării
Să daţi mereu din vâsle. Poate Joe
Ne-ajută să ne smulgem de la moarte.
Cârmaciule, tu să-mi asculţi porunca.
Ia seama, căci în mâna ta e cârma
Corăbiei adânci. Abate vasul
Departe de-acel fum şi de talazul
Învolburat şi năzuie spre stâncă,
Să nu dea buzna vasul dimpotrivă
Pe nesimţite şi să ne primejdui».

Aşa zisei. Ei m-ascultară iute.
Dar nu mai pomenii de Scila, răul
De neînlăturat. Mi-era ca soţii
De teamă să nu-şi lepede din mână
Lopeţile şi să s-ascundă-n fundul
Corăbiei. Atunci uitai de sfatul
Anevoios ai Circei, care-mi spuse
Să nu mă înarmez. Pusei eu totuşi
Vestita-mi armătură, o pereche
De suliţi înşfăcai, suii podişul
Corăbiei. Întâi pândeam acolo
Să văd ieşind din stânca ei pe Scila
Ce-ameninţa cu moartea pe tovarăşi,
Dar n-o puteam zări de nicăirea.
Şi ochii mi-obosii cu-adulmecarea
Dihăniei pe mohorâta stâncă.
Ne căinam şi străbăteam strâmtoarea.
De-o parte-aveam pe Scila, pe de alta
Haribda groaznic înghiţea din apa
Sărat-a mării. Când apoi din gură
O revărsa, se-nvălmăşea întreagă
Şi clocotea cum clocote fiertura
Într-un cazan de subt o focăraie
Şi spumă se lăsa pe cele două

Nălţimi de stânci. Dar când sorbea din apa
Sărat-a mării, se vedea năuntru
Cu totu-nvălmăşită şi pe stâncă
Urla cumplit, iar pe deasupra locul
Ni s-arăta de sub prundişul negru,
Şi toţi atunci de spaimă-ngălbeniră.
La stâncă ne uitam cu groaza morţii.
Dar Scila de pe vas răpi vr-o şase
Tovarăşi mai voinici şi mai cu suflet.
Când eu privirea mi-aruncai spre oameni,
Din vasul meu văzui în slăvi deasupra-mi
Picioare de-ale lor şi mâni zburate.
Ei mă chemau şi mă strigau pe nume
În oara cea din urmă, cu durere.
Cum un pescar pe-o streşină de piatră
C-o beldie în mare-aruncă cornul
De bou câmpean cu nada pentru peştii
Mărunţi şi pescuind apoi pe unul
L-azvârle pe uscat unde se zbate,
Aşa se zvârcoleau şi bieţii oameni
În zbor spre stâncă, unde la intrare

---

[352] Ca s-o ferească de muşcăturile peştilor, cei vechi obişnuiau să treacă sfoara undiţei – imediat deasupra cârligului – printr-un corn scobit. Cf. *Iliada*, XXIV, 78.

Dihania-i înghiorţăia, iar dânşii
Cu ţipete se întindeau spre mine
În zbucium fioros. Nimic mai jalnic
Ca asta ochii nu-mi văzură-n lume,
Oricât am pătimit umblând pe mare.
Iar când scăparăm noi de stânci, de Scila
Şi de Haribda-nfricoşata, iată
Ne pomenim la insula cea sfântă
A zeului. Acolo erau boii
Cei mândri şi frumoşi, oi multe grase
De-a Soarelui Hiperion. Eu încă
Eram în vas pe mare când deodată
Am auzit mugind din staul boii
Şi turma behăind la stăuină.
Şi-mi adusei aminte de povaţa
Prorocului din Teba, Tiresias
Şi-a zânei cea din Aia ce pe mine
Mă sfătuise-aşa de mult să-nconjur
Ostrovul sfânt al Soarelui, izvorul
De mulţumire-a lumii. Cu mâhnire
Zisei atunci aşa către tovarăşi:

---

[368] Textual: „Soarelui, fecior al lui Hiperion" (cf. Hesiod, *Theogonia*, 371-374). Mai târziu, cele două divinităţi solare apar în mitologie contopite într-una singură, Helios-Hiperion.

«Cu tot necazul, voi luaţi aminte,
Tovarăşi, să vă spun care-i menirea
Lui Tiresias şi a Circei, zâna
Ce-aşa de mult m-a sfătuit să-nconjur
Acest pământ al Soarelui, izvorul
De mulţumire-a lumii, căci acolo
Ziceau că cel mai straşnic rău ne-aşteaptă.
Deci ocoliţi cu negrul vas ostrovul».
Dar cuvântarea-mi inima le frânse,
Iar Evriloh se şi stropşi la mine:
«Amarnic eşti, Ulise. N-ai pereche
De inimos şi nu mai cazi de trudă,
De parcă eşti de fier în toate cele.
Tovarăşii tăi nu mai pot de caznă
Şi de nesomn. Tu nu-i laşi să coboare
O leacă pe uscat, ca în ostrovul
Încins de ape să cineze-n tihnă,
Ci ne sileşti zadarnic toată noaptea
Să orbecăm pe-ntunecata mare,
Departe de ostrov. Înfricoşate
Sunt vânturile noaptea, sunt urgia
Corăbiilor. Încotro fugi-vei
De pacoste, când viforos, năpraznic
Ori Austrul ar bate, ori Munteanul

Vâjâitor, acele două vânturi
Ce mai vârtos pe mare sparg corăbii
Nesocotind pe zei? Să ţinem seamă
Că-i noapte-ntunecoasă, să rămânem
Pe mal lângă corabia cea iute
Şi să cinăm. Apoi în zorii zilei
Să ne-ncorăbiem, să tragem vasul
Spre largul mări, s-o luăm nainte».
Aşa grăi şi soţii se-nvoiră.
Ştiui atunci ce pacoste ne-aşteaptă
Şi le rostii cuvinte-naripate:
«Voi mă puteţi sili de bună seamă,
O, Evriloh, deoarece sunt singur.
Dar faceţi-mi un jurământ puternic
Şi toţi juraţi că dacă nemeri-vom
Vreo cireadă sau vr-o turmă mare,
Pe nimenea din voi n-o să-l împingă
Păcatul greu dintr-însele s-omoare
Vreo oaie sau vreun bou, ci paşnic foamea
V-astâmpăraţi cu ce vă dete Circe».
Şi cum cerui, ei repede jurară.
Şi-ndată ce rostiră jurământul,
Într-un liman afund băgarăm vasul
Spre-o apă dulce. Soţii mei ieşiră

Şi cina cu-ngrijire pregătiră.
Iar când de-ajuns mâncară şi băură,
Plângeau gândind la dragii lor tovarăşi
Răpiţi din vas şi-nfulecaţi de Scila,
Şi-i plânseră mereu pân' adormiră.
Iar când a fost a treia parte-a nopţii
Şi stelele păliră, Adunătorul
De nori atunci porni un vânt năvalnic,
De vifor uriaş, pământ şi mare
Acoperi cu nori şi până-n zare
Se-ntinse noapte neagră. Dimineaţa,
Când zorile trandafirii veniră,
Noi vasul într-o peşteră-adâncată
Ni-l traserăm şi ne înlimănirăm
În peşteră, locaş frumos de zâne.
Atunci făcui cu soţii adunare
Şi cuvântai aşa la fiecare:
«Prieteni, e-n corabie mâncare
Şi de băut. De boi să nu ne-atingem,
Ca nu cumva să o păţim, că boii
Şi oile de-aici sunt ale unui
Puternic zeu, a Soarelui ce vede
Şi-aude tot». Aşa vorbii, iar dânşii
Se-nduplecară-n sinea lor bărbată.

O lună-ntreagă Austrul acolo
Bătu mereu. Din câte vânturi suflă,
Doar Austrul bătu şi Băltăreţul.
Iar când avură pâne şi vin roşu,
Tovarăşii deloc nu lăcomiră
La boi, poftind din ei să-şi facă hrană.
Dar când apoi se isprăviră toate
Merindele din vas, ei de nevoie
Se puseră să prindă peşti şi păsări.
Mâncau ce le pica în mâni şi-n undiţi
Încovoiate, căci mureau de foame.
Atunci de-a latul eu luai ostrovul
Să rog pe zei ca să-mi arate drumul
Întoarcerii. Iar când mă depărtasem
De soţii mei cutreierând ostrovul,
Găsesc un loc nebântuit de vânturi
Şi după ce mă spăl pe mâni acolo,
Mă rog de zeii toţi, locuitorii
Olimpului, iar ei îmi picurară
Un dulce somn pe pleoape. În vremea asta
S-apucă Evriloh să dea la oameni
Un sfat nenorocit: «Iubiţi tovarăşi
Bătuţi de soartă, sfatul ascultaţi-mi:

[459] Vezi mai sus nota la IV, 508.

E crudă orice moarte pentru oameni
Dar ce-i mai jalnic e să mori de foame.
Deci hai să punem noi pe boii
Cei mai aleşi ai Soarelui şi-ndată
Să facem jertfă zeilor din slavă.
Iar dacă vom putea sosi în ţară,
Să ridicăm puternicului Soare
Hiperion, biserică bogată
În care noi s-aducem o mulţime
De daruri scumpe. Dacă el de dragul
Cornoşilor juncani va prinde ciudă
Şi va voi să ne potoape vasul
Şi zeii toţi l-or asculta pe dânsul,
Mai bine-odată să mă-nghită valul,
Să pier, decât încet să mă tot mistui
Într-un ostrov pustiu». Aşa le zise
Şi se-nvoiră toţi ceilalţi tovarăşi.
    Zăpsiră-ndată boii cei mai falnici
Ai Soarelui, căci nu erau departe
De vasul cel cu botul negru boii
Cei mândri şi fruntoşi, şi-mpresurându-i

[481] *Piona neon*: „lăcaş bogat", în înţelesul de „templu mare". De notat că în poemele homerice menţiunile de temple sunt rare şi că, cu o singură excepţie, aluziile privesc sanctuare de pe pământul Asiei Mici (*Iliada*, II, 540. Cf. IV, 498 şi VI, 89).

Rugară-se de zei, cu frunză verde
De la stejarii nalţi îi presărară,
Căci n-aveau la jertfit orz alb în vasul
Frumos podit. Iar după rugăciune
Ei boii înjughiară şi-i jupiră
Şi coapsele tăiară şi cu prapur
În două-mpăturit le-acoperiră
Şi puseră deasupra cărnii crude.
Dar n-aveau vin să-nchine peste-arsură,
Stropeau cu apă şi găteau friptură
De măruntaie. După ce pe urmă
Ei coapsele le arseră cu totul
Şi toţi din măruntaie se-nfruptară,
Îmbucăţiră carnea cea rămasă
Şi-o petrecură în frigări. Într-asta
Blajinul somn îmi zboară de pe gene
Şi-o iau spre vas, mă duc pe malul mării.
Dar când păşind m-apropiai de vasul
Legănător, simţii arsură dulce
De carne friptă. Strig atunci cu vaiet
Spre zeii fără moarte: «Tată Joe
Şi voi ceilalţi nemuritori ferice,
De bună seamă grea nenorocire

[496] Vezi mai sus versurile III, 603 şi următoarele.

E somnul greu cu care m-adormirăţi.
I-o grozăvie fapta săvârşită
De soţii mei care-au rămas în urmă».
Grăbit-atunci se duse-n haină lungă
Lampetia spre cer să dea de veste
La Soarele Hiperion, că boii
Tăiasem noi, şi el cuprins de ciudă
Pe loc nemuritorilor le zise:
«Părinte Joe şi ceilaţi cu toţii
Voi zeilor nemuritori ferice,
Să pedepsiţi pe soţii lui Ulise
Laertianul, care, peste seamă
Siluitori, îmi căsăpiră boii,
De care mă tot bucuram în mersul
Spre cerul înstelat ori când din slavă
Mă coboram spre câmpuri de iznoavă.
De nu mă vor despăgubi de vite,
Cum se cuvine, eu pe ceea-lume
Voi scăpăta şi lumina-voi morţii».
Iar Joe nouratecu-i răspunse:
«Tu, Soare, luminează-aici pe zeii
Nemuritori, pe muritorii oameni
De pe pământul darnic în bucate
Şi las' că eu cu sclipitorul fulger
Curând voi sparge vasul lor cel iute

În mijlocul noianului cel negru».
Aceste toate mi le-a spus Calipso
Frumoasa-n plete, care-mi zise mie
Că le-auzise de la Hermes, zeul
Soliilor. Iar când mă coborâsem
La vas spre mare, începui să mustru
Pe soţii mei, pe rând pe fiecare,
Dar nu puteam găsi noi leac, că boii
Erau junghiaţi. Şi începură zeii
Îndată-n urmă semne să ne-arate:
Piei se târau, înfrigărite cărnuri
Mugeau la fel, ori crude-au fost ori fripte,
Şi ca un glas de bou le era glasul.
Se ospătară-apoi vr-o şase zile
Tovarăşii cu boii cei mai falnici
Ai Soarelui. Dar când aduse Joe
A şaptea zi, se potoli furtuna,
Noi iute-n vas intrarăm şi mâncarăm,
Spre largul mării ridicând catargul
Şi desfăşând asupra-i pânze albe.
Iar când ostrovu-n urmă-ne lăsarăm
Şi nicăieri nu mai vedeam uscatul,
Ci numai cer nemărginit şi mare,
Atunci un nour negru-ntinse Joe
Deasupra năvii noastre adâncate

Şi marea se întunecă sub dânsul.
Puţin noi mai departe-naintarăm
Şi iat-atunci vâjâitor Munteanul
Veni suflând cu mare-nviforare,
De la catarg frânghiile-amândouă
Le rupse vijelia, şi catargul
Căzu napoi, se prăbuşiră-n fundul
Corăbiei dichisurile-i toate,
La cârmă grinda se izbi de capul
Cârmaciului şi-i zdrumecă deodată
Întreaga ţeastă, de căzu sărmanul
Ca un cufundător din podul năvii
Şi sufletu-i bărbat pieri din oase.
Tună şi Joe şi trăsni deodată
Corabia; se zgudui ea toată
De trăsnetul lui Joe fulgerată
Şi-o înecă mirosul de pucioasă.
Tovarăşii din vas se răsturnară
Şi-n preajma lui erau purtaţi prin unde
Ca nişte ciori; le ridicase zeul
Pe veci nădejdea-ntorsului acasă.
Eu orbecam cu vasul pân' ce valul
De talpa năvii desfăcu pereţii
Şi singură ea dusă fu de valuri.

Din talpă smulge volbura catargul,
Dar peste grindă o curea de piele
De bou era zvârlită şi cu dânsa
Curând legai grindeiul şi catargul
Şi, aşezat călare pe-amândouă,
Fui dus pe apă de grozave vânturi.
Atunci Munteanu-şi mulcomi vârtejul.
Veni pe loc un vânt de miazănoapte,
Şi mă-ntristă; să măsur iarăşi drumul
Spre-afurisita de Haribda! Astfel
Plutii o noapte-ntreagă. În faptul zilei
Mă pomenii din nou la stânca Scilei,
La groaznica Haribdă, care lacom
Sorbi din unda cea sărat-a mării.
Dar eu mă salt în sus, m-agăţ de naltul
Smochin şi mă-ncleştez de el acolo
Întocmai ca un liliac. Într-însul
Eu nu puteam picioarele să-mi sprijin
Şi nici să-l urc, departe-i fuse trunchiul
Şi ramurile-i atârnau departe
Prelungi şi mari umbrind cu totul iazma.
Mă tot ţinui aşa până ce dânsa
Napoi să voamă talpa şi catargul;
La voia mea târziu ele veniră.
Abia în ceasul când judecătorul

Se scoală pentru cină de la sfatul
La care el descurcă-atâtea pricini
De-a tinerilor, cele două lemne
Iviră-se din pântecul Haribdei.
Mă las şi eu de mâni şi de picioare
De sus din pom şi pleoscăi în vultoare
Pe lângă cele două grinzi, la mijloc,
M-aşez pe ele şi încep vâslitul
Cu mâinile-mi. Părintele-omenirii
Şi-al zeilor nu-i dete voie Scilei
Pe mine să mă vază, căci altminteri
Eu nu scăpam de crâncenă pieire.

De-aici mai rătăcii vreo nouă zile
Şi-abia-ntr-a zecea m-ajutară zeii
S-ajung la Ogigia, la ostrovul
În care şade vajnica zeiţă
Calipso, cea cu plete mari de aur,
Ce cuvântează ca o muritoare.
Ea mă primi şi îngriji de mine.
Dar ce să-ţi mai înşir şi despre asta?
Am povestit-o ieri la tine-n casă
Soţiei tale vrednice şi ţie,
Şi mi-e urât din nou să spun un lucru
Ce limpede fu povestit odată»".

CÂNTUL XIII

Aşa vorbi şi toţi tăcură molcom,
Cuprinşi de farmec în umbrita sală.
Dar ia cuvântul Alcinou şi zise:
„Ulise, odată ce-ai sosit aice
În casa-mi naltă şi cu prag de-aramă
Te-ntorci la vatra ta de bună seamă
Şi nu mai rătăceşti de-acum pe mare.
Oricât ai pătimit. La fiecare
Din voi care în sala curţii mele
Ca sfetnici beţi de-a pururea vin negru
Şi ascultaţi pe cântăreţ la masă,
Vă dau poruncă şi vă zic: în lada
Cea lustruită pus-am pentru oaspe
Veşmintele şi-odoarele de aur
Bogat-împodobite şi-o grămadă
De alte daruri, câte-au fost aduse

De sfetnicii feacilor la mine.
Dar să-i mai dăm câte-un triped mai mare
Şi câte un lighean de fiecare;
Le-om strânge noi de la norod pe urmă
Şi-om fi plătiţi, că-i greu ca unul singur
Să dăruiască-aşa de multe daruri“.
Aşa le zise Alcinou, şi dânşii
Găsiră sfatul lui plăcut. Pe urmă
Plecară toţi acasă să se culce.
A doua zi, când se iviră zorii
Cu degete trandafirii, în grabă
Se duseră la vas sfătuitorii
Şi-aduseră-a bărbaţilor podoabă,
Arama. Alcinou, umblând prin navă,
El însuşi strânse vasele de-aramă
Sub laviţe, ca nu cumva pe oameni
Să-mpiedice la mersul lor pe mare
Când da-vor zor vâslind. Apoi la curte
Se-ntoarseră şi pregătiră prânzul.
Dumnezeiescul Alcinou ca preot
În cinstea lor jertfi atunci un taur
Lui Joe, zeul norilor cei negri,

[20] După o deprindere generală la aceşti „păstori de noroade“; cf., mai departe, XIX, 258.

Stăpânul lumii. Coapsele-i scrumară,
Apoi şezând se veseleau cu toţii
La marele ospăţ, iar între dânşii
Cânta dumnezeieşte cântăreţul
Cinstit de tot poporul, Demodocos.
Ulise şi-ntorcea mereu privirea
Spre luminosul soare, vrând mai iute
Să-l vaz-apus, că prea-i era să plece.
Precum plugarul poftitor de cină,
Când ziua-ntreagă-n ţelină-i trag boii
Murgani vârtosul plug, cu drag se uită
La soarele-asfinţit, că poate merge
La cină, deşi cade de picioare,
Aşa cu drag văzu atunci Ulise
C-a scăpătat lumina cea de soare.
Şi-ndată la feaci rosti cuvântul
Şi-ndeosebi lui Alcinou îi zise:
„Crai Alcinou, mărite între oameni,
Vă rog după-nchinarea de potire
Trimiteţi-mă sănătos acasă,
Şi voi cu bine rămâneţi. Că iată
E gata tot ce-mi fuse mie voia,
Şi darurile dragi şi pregătirea
Călătoriei mele. Să dea zeii

Să-mi fie spre noroc şi la întorsu-mi
La mine-acasă să-mi găsesc tot bună
Nevasta şi pe-ai mei voinici şi teferi!
Şi voi, pe-aici rămaşii, s-aveţi parte
De fii şi de soţii! Să vă dea zeii
Tot binele, să fie tot norodul
Ferit de rău!". Aşa grăi, iar dânşii
Cu toţii se-nvoiră şi-ndemnară
Pe oaspe să-l petreacă-ai lor în ţară,
C-aşa de cumsecade cuvântase.
Iar Alcinou atunci la crainic zise:
„Tu, Pontonoe, drege vin cu apă
Şi toarnă de băut la toţi în sală
Ca să-nchinăm întâi Celui din slavă
Şi-apoi pe oaspe să-l pornim în ţară".
Iar Pontonou amestecă vin dulce
Cu apă şi-mpărţi pe rând. Mesenii,
De unde stau pe scaune,-nchinară
La zeii fericiţi care-au locaşul
În cerul larg. Sculându-se Ulise,
Întinse-Aretei cupa-ngemănată
Şi-aşa-i ură cu graiuri zburătoare:

[63] Vezi mai sus nota la III, 81.

„Urez, crăiasă, veşnic să te bucuri
Pân-or veni, cum vin la toată lumea,
Necazul bătrâneţelor şi moartea.
Eu, despre mine, plec, iar tu petrece
În casa asta şi te veseleşte
Cu fiii tăi, cu craiul, cu norodul!"
Aşa grăind, Ulise sare pragul
Şi pleacă. Iar cu el trimite craiul
Pe crainic ca să-l ducă pân' la mare,
La vasul lui. Din partea ei Areta
Porneşte după el mai multe roabe,
Din care una-i cară subveşmântul
Şi mantia spălată, alta-i duce
În spate lada, alta vin şi pâne.
Când ei la vasul plutitor sosiră,
Aceste toate le primiră-ndată
Şi ca merinde-n vas le-adăpostiră
Aleşii-nsoţitori ai lui Ulise
Şi-i aşternură lui pe podul cârmei
Un aşternut, ca el un somn să doarmă.
Tăcut intră şi se culcă viteazul,
Iar ei pe rând şezură câte unul

[96] În greceşte, *chiton*: un soi de cămaşă sau tunică din pânză de in, purtată pe piele. Cf. nota la V, 302.

Frumos pe bănci, dezotgoniră vasul
De piatra bortelită; apoi cu vâsla
Tot pleoscăiau plecându-se pe laviți.
Iar lui Ulise-i vine-atunci pe pleoape
Un somn așa de lin, așa de dulce
Și-adânc, aproape-asemenea cu moartea.
Cum caii, câte patru de teleagă,
La joc pe câmp deodată toți iau fuga
Pocniți de bici, de saltă-n vânt și repezi
Bat drumul lor, așa din coadă vasul
Se tot sălta, și-ntunecat talazul
Vârtos răsunător vuia din urmă.
Și vasul se-ncura cu totul țapăn
Și bizuit. Nu-l ajungea nici șoimul,
Cea mai ușoară pasăre din lume,
Așa de iute despica el marea
În repezeala lui, ducând cu sine
Pe-acel bărbat cuminte ca și zeii

[113] Informații spicuite în cele două epopei, și cu deosebire în *Iliada*, unde descrierile de felul acesta sunt numeroase, lasă să se înțeleagă că în mod obișnuit carele de luptă sau de călătorie erau trase de doi cai și numai excepțional de trei, socotind și calul de rezervă, menționat în unele rare cazuri (cf. *Iliada*, VI, 181). Acolo unde, ca în pasajul pe care-l comentăm, se menționează atelajele de patru cai, e vorba fără îndoială de versuri adăugate.

Ce pătimise-atât de multe cazne
În harță cu bărbații la războaie
Și-n zbucium greu cu valurile mării.
Dar el în tihn-acum dormea; uitase
În somnul lui de tot ce el răbdase.
Când se ivi luceafărul deasupra,
Obișnuitul sol al dimineții,
S-apropie de insulă și vasul
Pe mare plutitor. E pe pământul
Itacei un liman ce-i zice schela
Lui Forchis, dumnezeu străvechi al mării;
Acolo-s două naintate maluri
Râpoase,-ncovoiate peste schelă,
De-o apără de valuri mari de-afară,
De vânturi care suflă dimpotrivă.
Năuntru-i stau neprinse de otgoane
Corăbiile poposind la locul
Opririi lor. Se nalță-n fundul schelei
Cu frunză deasă un măslin și-alături
I-o peșteră umbroasă, desfătată,
Zeițelor naiade închinată.
Într-însa erau vase și ulcioare
De piatră, unde roiuri de albine

[135] Vezi mai sus nota la IV, 477.

Își lasă-n faguri mierea pentru zâne.
Mai sunt în ea vătale mari de piatră
La care-aceste zâne țes cu mâna
Veșminte porfirii, minune mare.
Acolo sunt și ape curgătoare,
Iar peștera-i cu două porți; pe una,
Cea despre Crivăț, se coboară oameni;
Cealaltă-i despre miazăzi, sfințită;
Pe ea nu umblă oamenii, ci zeii.
De-a dreptu-n schela asta cunoscută
Corabia și-o-mpinseră feacii.
Ea, repezită, pe uscat ajunse
Cu talpa jumătate, așa de vrednici
Erau plutașii care-o repeziră.
Ieșind din ea pe urmă lopătarii
Întâi din pod luară pe Ulise
Cu așternut cu tot și-l așezară
Pe prund, așa cum somnul îl pălise;
Apoi din vas îi scoateră și-avutul,
Cu care din îndemnul inimoasei
Minerva,-l dăruiseră slăviții
Fruntași feaci, când el plecă în țară.
Și-avutul lui grămadă-l înșirară
La rădăcina pomului, departe

De drum, ca nu cumva trecând pe-acolo
Vreun drumeț să-i fure din avere
Nainte de trezirea lui Ulise.
Pe urmă ei spre țara lor plecară.
Dar nu-și uită Neptun amenințarea,
Cu care-amenințase pe Ulise
Întâia dată, și-ntrebă pe Joe:
„Nălțate Joe, printre zei acuma
Eu n-o s-am niciun preț, de nu țin seamă
De mine niște muritori, feacii,
Măcar că sunt din neamul meu. Crezusem
Acum că numai după multe patimi
La casa lui se va-nturna Ulise.
Eu nu vrui doar să-i fac ne-ntoarsă calea,
Căci tu-i dăduseși semne dimpotrivă.
Ci-n iutea lor corabie feacii
Îl duseră adormit pe el pe mare
Și-l scoaseră-n Itaca, ba-i dădură
Puzderie de daruri, și aramă
Și aur și veșminte, așa de multe
Cum n-ar fi dobândit el niciodată,
Chiar dacă neatins venea pe mare
Cu partea lui de pradă de la Troia".
Răspunse Joe-adunător de nouri:

„Vai, ce spui, preaputernice al lumii
Zguduior? Că nu te-nfruntă zeii;
Ei anevoie-ar cuteza să-nfrunte
Nesocotind pe cine-i mai de cinste
Şi mai presus de ei. Iar de te-nfruntă
Un om care se bizuie-n putere,
Tu poţi să te răzbuni pe el în urmă;
Deci fă cum vrei, cum inima ta cere".
Îi zise-atunci Neptun, zguduitorul
Pământului: „Aş face eu îndată
Cum spui, stăpâne-al norilor, dar veşnic
Mă tem şi mă feresc de-a ta mânie.
Ci azi eu vreau pe marea cea murgie
Să spulber al feacilor vas mândru
La-ntorsul de la drum, ca ei de-acuma
Cu totul să se lase, să-nceteze
De-a mai trimite oameni, şi-o s-acopăr
Cetatea lor pe subt un straşnic munte"
Răspunse Joe-adunător de nouri:
„Iubitul meu, aşa îmi pare mie
C-ar fi mai bine: Când de la cetate
Privi-vor toţi feacii cum pluteşte
Corabia, tu s-o prefaci în stană
Pe lângă mal, dar tot un fel să fie,

Ca lumea toată-n faţă-i să se mire.
Şi-apoi oraşul să le-ngropi sub munte".
Când vorba-i auzi zguduitorul
Pământului, Neptun, plecă degrabă
La Scheria, pe unde stau feacii,
Şi-acolo aşteptă până ce-ajunse
De tot aproape, repede mânată
Corabia, s-apropie de dânsa,
Îi dete-un pumn şi-o prefăcu în piatră
Şi-o-nţepeni pe loc şi dup-aceea
Plecă departe. Ziseră-ntre dânşii
Plutaşii cei slăviţi de buni, feacii,
Privind unul la altul mai de-aproape:
„Vai, cine a-nţepenit pe mare vasul
Când el se înturna şi s-arătase
Pe apă-ntreg?". Aşa zicea tot insul,
Căci nu ştia de unde vine asta.
Dar Alcinou îi desluşi: „O, doamne,

[223] În Antichitate insula Corfu – Scheria lui Alcinoos – purta numele de Kerkyra sau Korkyra, ininteligibil în limba greacă. După o ipoteză recentă, insula ar fi fost botezată de fenicieni, în a căror limbă *kerkur* înseamnă „corabie". Kerkyra ar fi dar „insula în formă de corabie" şi e semnificativ că marinarii greci din zilele noastre o numesc „corabia" (*Karavi*), din pricina unei înfăţişări care poate poate fi pusă în legătură cu legenda pietrificării vasului întors din Itaca.

De bună seamă se-mplineşte spuse
Şi prorocirea cea demult a tatei.
Că-i supărat pe noi Neptun, căci teferi
Îi ducem noi pe toţi la ei acasă.
De-aceea şi spunea că el odată
Pe aburita mare ne va sparge
Mândreţe de corabie la-ntorsul
Din calea ei şi-o să ne-ngroape oraşul
Sub prăbuşirea unui straşnic munte.
Aşa spunea bătrânul şi-acum iată
Cum toate se-mplinesc. Dar hai cu toţii
Să facem cum spun eu. Cu dusul
Străinilor să încetaţi cu totul,
De s-ar mai pripăşi cumva în ţară.
Şi să jertfim vreo doisprezece tauri
Pe-alese lui Neptun, ca să se-ndure
De noi, de toţi, să nu ne-ngroape oraşul
Sub prăbuşirea unui straşnic munte".
Aşa le zise. Dânşii se temură
Şi pregătiră jertfele de tauri.
Şi astfel lui Neptun stăpânitorul
Cârmuitorii şi fruntaşii ţării
Feacilor rugarea-şi înălţară,
Împresurând altarul. Într-aceea

Se deşteptă unde dormea Ulise
În ţara lui, dar n-o putu cunoaşte,
Că prea de mult lipsise el din ţară
Şi negură lăţise-n juru-i fiica
Lui Jupiter, Minerva, ca să-l facă
Necunoscut şi-n toate să-l înveţe,
Ca nu cumva să-l afle pământenii,
Nevasta şi iubiţii lui nainte,
Ca peţitorii să plătească toată
Obrăznicia lor. De-aceea dară
Şi craiului în faţa-i se părură
Străine toate, drumuri lungi, limanuri
Adăpostoase, ţărmuri răsărite
Şi arbori înfrunziţi. Atunci viteazul
Sculându-se privi în juru-i ţara,
Gemu apoi şi se bătu în coapse
Cu palmele şi tânguios îşi zise:
„Ah, unde sunt? Ce ţară iar, ce oameni
Mai sunt pe-aici? Obraznici, răi, sălbatici?
Ori primitori şi temători de zei?
Şi unde-mi duc averea asta multă,
Şi unde să mă vântur eu? Mai bine
Ea rămânea la cei care mi-au dat-o
Şi eu soseam la altul dintre domnii
Puternici, care mă primea pe mine

Şi înapoi mă trimetea în ţară!
Acum eu nu ştiu unde-oi strânge averea.
Dar nici pe loc n-o las, că mi-este teamă
C-ajunge-n mâna altora. Vai mie,
Că n-au fost oameni buni şi cumsecade
Cârmuitorii şi fruntaşii ţării
Feacilor, de m-au adus pe mine
Pe alt pământ. Ziceau doar că m-or duce
Pân' la Itaca limpede ivită,
Dar n-o făcură. Pedepsească-i Joe,
Ocrotitorul celor care-l roagă
De adăpost şi poartă grija lumii
Şi pedepseşte-orice păcat. Ci haide,
Odoarele să-mi văd şi să le număr
Ca nu cumva, când ei napoi plecară,
Să-mi fi luat în vas ceva din ele".
    Aşa rosti, el numără mândreţe
De scule, de căldări şi de tripeduri
Şi aurul şi mândrele veşminte,
Dar nu lipsea nimic. Plângea pe urmă
Şi se tot tânguia de dorul ţării
Şi jalnic se târa pe malul mării
Cu clocot mult. Dar îi veni aproape

Minerva luând chipul unui june
Păstor de oi, un om de tot subţire
Ca un fecior de crai. Purta pe umăr
O preafrumoasă mantie-ndoită
Şi-avea sandale-n dalbele-i picioare
Şi-o caţă-n mână. O văzu Ulise
Şi bucuros s-apropie de dânsa
Şi-aşa cu vorbe-naripate-i zise:
    „Prietene, fiindcă eşti întâiul
Pe care-l întâlnesc în astă parte,
Fii cu noroc şi nu-mi ieşi în cale
Ca un duşman, ci mântuie-mi averea,
Mă scapă şi pe mine. Mă rog ţie
Ca la un zeu şi-ţi cad şi la picioare.
Grăieşte-mi drept, şi-nvaţă-mă tu bine:
Ce neam de oameni, ce bărbaţi, ce ţară
Vor fi pe-aici? E un ostrov acesta
Pe apă limpezit ori malul unui
Uscat mănos ce stă plecat spre mare?"
Răspunse zâna cea cu ochi albaştri:
    „Străine, eşti copil sau vii tu oare
De prea departe, de mă-ntrebi pe mine
De-acest pământ? El nu e doar cu totul
Lipsit de faimă, că-l cunoaşte-o lume

Din răsărit şi din apus de soare.
E aspru şi de neumblat cu caii
Şi nu-i de tot sărac, măcar că nu e
Aşa de-ntins. El din belşug rodeşte
Şi grâu şi vin. E umed totdeauna
De ploi, de rouă spornică-n rodire.
Şi-i bun de păşunat de boi şi capre
Şi are-n codri arbori de tot felul
Şi nesecate-adăpători. De-aceea
Şi numele-i Itaca, o, străine,
Ajunse pân' la Troia ce se zice
Că-i ţară depărtată de Ahaia".
Aşa-i vorbi. Se-nveseli Ulise
De drag că-şi vede ţara, după spusa
Copilei viforaticului Joe,
Minerva Palas. Vorbe-naripate
Rosti atunci, dar nu şi-adevărate,
Ci iară s-apucă de scornitură,
Căci mintea-i se rotea iscoditoare:
„Mai auzisem eu despre Itaca
Din largile ţinuturi ale Cretei,
Departe peste mare. Dar acuma
Venii şi eu cu lucrurile-acestea.
Lăsai o parte, tot aşa de multe.

La fiii mei şi o porni de-acolo,
Căci omorâi pe-a lui Idomeneus
Fecior, pe Orsiloh, care-n iuţeala
Picioarelor bătea pe orişicine,
Căci el voia să-mi ieie toată prada
Din Troia, pentru care suferisem
Aşa de mult trudindu-mă-n războaie
Şi-n harţă cu amarnicele valuri,
Că neslujind pe câmpul de la Troia
Sub tatăl său, eu nu-i făcusem voia,
Ci pe ostaşii mei mânam la luptă.
Când el se cobora de pe la ţară
Cu un tovarăş, lângă drum pândindu-l,
Îl nimerii c-o lance ferecată.
Pe cer era o noapte-ntunecoasă
Şi niciun om nu se văzu; în taină
Eu zilele-i curmai. Şi cum pe dânsul
Îl ucisei cu ascuţiş de-aramă,
Mersei îndată la un vas, la mândrii
Fenicieni şi mă rugai, din prada
Plăcută le dădui cu stăruinţa
Ca dânşii să mă scoată ori la Pilos,

[359] Vezi mai sus nota la III, 259.

Ori la Elida, sfânta țară unde
Domnesc epeii. Dar un vânt puternic
Pe ei din Creta i-azvârli departe,
În ciuda lor, căci n-au vrut să mă-nșele,
De-acolo rătăcind, sosirăm noaptea
Pe-aici unde abia-n liman intrarăm,
De nici la cină nu mai cugetarăm,
Deși de hrană-aveam vârtos nevoie,
Și-așa ieșind din vas noi ne culcarăm.
Pe mine obosit fiind, mă prinse
Un dulce somn, iar lucrurile mele
Luându-le din vas, ei le-așezară
Pe mal, unde pe prund eu mă culcasem.
Apoi intrară-n vas și o porniră
Spre bine-locuitul Sidon, iar eu bietul
Fui părăsit cu inima-ntristată".
Așa vorbi Ulise, dar Minerva
Zâmbi la el și-l netezi cu mâna
Și prefăcută-apoi într-o femeie
Frumoasă, trupeșă, cunoscătoare
De lucru măiestrit, îi zise astfel:
„Dibaci ar fi în renghiuri și-n tertipuri
Oricine te-ar întrece-n șiretenii;
Nu poate chiar un zeu de hac să-ți vie.

Abrașule, snovosule-nsetate
De viclenii, nici chiar la tine-n țară
Tu nu te lași de-nșelăciuni, de snoave
Și scorniturі așa de scumpe ție
De mic copil? Să nu vorbim de astea,
Că ne pricepem noi la măiestrie,
Căci tu ești între oameni fără seamăn
De bun la sfat, la ticluit de vorbe.
Eu între zei pe lume sunt vestită
De știutoare și de iscusită.
Tu însă n-ai știut că eu sunt Palas
Minerva ce-am pe Jupiter de tată
Și care-n toate treburile tale
Te sprijin totdeauna și te apăr
Și te făcui iubit de toți feacii.
Acum venii să mă-nțeleg cu tine
Și să-ți ascund averea ce-ți dădură,
Cu voia și cu sfatul meu, măriții
Fruntași feaci la-ntorsul tău acasă;
Să-ți spun și câte patimi ai să suferi
La curtea ta. Tu du-te de nevoie,
Dar niciunui bărbat să nu destăinui
Și niciunei femei a ta venire,
C-ai rătăcit pe drum, ci pe tăcute

Tu suferă mulţimea de păţanii
Şi răutatea oamenilor rabdă“.
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Pe tine, zâno,-i greu să te cunoască
La întâlnit un muritor, să fie
Oricât de priceput, căci tu la faţă
Te schimbi în fel şi chip. Ştiu însă una,
Că tu erai cu mine-aşa de bună
Cât am luptat la Troia noi aheii.
Dar când cetatea lui Priam luarăm
Şi înapoi plecarăm în corăbii
Şi-un zeu ne-mprăştie pe noi ahei,
Pe tine, o, fiic-a zeului cel mare,
Eu nu te mai văzui şi nici în vasu-mi
Nu te zării venind ca să mă aperi
De vr-un necaz. Şi-am pribegit cu pieptul
Mereu cuprins de jale pân' ce zeii
M-au izbăvit de rău, până ce-n ţara
Feacilor m-ai întărit cu graiul
Şi m-ai adus tu singură-n cetate.
Acum mă rog de tatăl tău, de tine –
Căci eu mă tem că nu sunt în Itaca,
Ci pe olat străin şi că din gură
Mă ispiteşti ca să mă-nşeli pe mine –

Să-mi spui tu drept dac-am sosit în ţară“.
Minerva cea cu ochi albaştri-i zise:
„Tot chibzuit, acelaşi eşti, Ulise.
Deci nu pot să te las, sărac de tine.
Om bun de gură, priceput, cuminte.
Oricare altul, după pribegie
Venind în ţară, ar fi cătat să-şi vadă
La casa lui copiii şi nevasta,
Dar tu nimic nu vrei să ştii de asta,
Pân' nu-ţi vei încerca întâi soţia
Ce ţi-a rămas în casă tot aceeaşi
Şi zilele şi nopţile-şi petrece
Jălind mereu. Ştiui şi niciodată
Nu mă-ndoii c-ai să te-ntorci în ţară
Şi c-ai să pierzi pe toţi ai tăi tovarăşi.
Dar nu vrui să mă pun în duşmănie
Cu unchiul meu Neptun, care pe tine
Se înciudase că-i orbiseşi fiul.
Ci haide-acuma să-ţi arăt Itaca
Şi să te-ncredinţez. Poftim limanul
Lui Forchis, zeu străvechi al mării. Iată
Măslinul înfrunzit în capul schelii
Şi peştera umbroasă, desfătată,
Zeiţelor Naiade închinată,
Boltita văgăună-n care-adese

Tu aduceai jertfiri desăvârşite
Zeiţelor. Mai iată şi Neritul
Cel păduros“. Aşa grăi, tot jurul
Desnegură şi se văzu meleagul.
Se bucură Ulise şi fu vesel
De ţara lui şi sărută pământul
Dăruitor de hrană. Apoi cu braţe
Întinse-ndată se rugă de zâne:
„Zeiţelor Naiade, voi din Joe
Născutelor, eu nu credeam vr-odată
Să vă mai văd. Vă bucuraţi acuma
De cuvioase rugi. Eu altă dată
Vă voi aduce şi prinoase vouă,
De-ar fi cu noi să fie bună fiica
Lui Joe,-nvingătoarea, să mă lase
Pe mine-n viaţă şi să-mi crească fiul“.
Minerva cea cu ochi albaştri-i zise:
„Fii liniştit şi n-avea grija asta,
Ci hai în fundul minunatei peşteri,
Odoarele-ţi s-adăpostim mai iute,
Ca ele să-ţi rămână neatinse,
Apoi să chibzuim noi împreună
Cum poate fi mai bine pentru tine“.
Aşa grăi şi-n peşteră zeiţa
Căta ascunzătoare, iar Ulise

I-aduse-aproape-odoarele de aur,
De-aramă şi veşmintele frumoase
Ce-i deteră feacii. Şi-apoi bine
Le-orândui pe jos, iar Palas, fiica
Lui Joe puse-o stană pe la uşă.
Ei s-aşezară apoi la rădăcina
Măslinului cel sfânt şi plănuiră
Pierzarea peţitorilor obraznici.
Grăi Minerva cea cu ochi albaştri:
„Nălţate fiu al lui Laert, Ulise,
Socoate tu cum vei lovi mai bine
Pe-acei sfruntaţi care la tine-n casă
De-anţerţ stăpâni cu totul se făcură
Peţind pe-a ta nevastă ca o zână
De chipeşă şi dăruindu-i daruri
De nuntă. Dar ea tot jălind, aşteaptă
Să vii. De-aceea şi pe toţi înşală,
Dă tuturora vorbă şi momeală,
Pe când ea are gânduri osebite“.
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Vai, negreşit, era să am eu soarta
Lui Agamemnon şi să pier acasă,
De nu mă-nştiinţai de toate-aceste,
Zeiţo, tu. Deci hai croieşte-mi planul
Cu care să-mi răzbun pe ei. Alături

Să-mi stai şi tu şi mult curaj în mine
Să pui ca mai demult când noi la Troia
Surpam ale cetăţii turnuri mândre.
De-ai vrea să-mi stai alăturea tot astfel
Nepregetând, tu, cea cu ochi albaştri,
Chiar cu trei sute de bărbaţi m-aş bate
Proptit şi însoţit cu drag de tine,
Nălţată dumnezeie". Iar Minerva
La asta-i zise: „Eu de bună seamă
Voi fi cu tine, nu te-oi pierde-o clipă
Din ochii mei la săvârşirea faptei.
Şi mulţii peţitori ce-ţi storc averea
Cu sângele şi cu stropitul creier
Din ţeasta lor vor întina pământul.
Dar hai să fac să nu te ştie nimeni.
Zbârci-voi pielea-ţi netedă pe trupul
Cel mlădios şi te-oi cheli cu totul
De părul cel bălai şi peste tine
Voi pune doar o zdreanţă, ca oricine
Văzându-te să se îngreţoşeze.
Frumoşii ochi ţi-oi înroşi, ca astfel
Să te araţi schimonosit cu totul
La peţitori, la fiul, la nevasta,
Pe care i-ai lăsat la tine-acasă.
Întâi şi-ntâi vei merge la porcarul

Eumeu, care-ţi păzeşte ţie porcii
Şi-ţi este binevoitor şi ţie,
La fiul tău, ca şi la Penelopa,
Soţia ta cuminte. Nimeri-l-vei
La staniştea de porci, pe lângă turmă
La Stana Corbului, pe la fântâna
Ce-i zice Aretusa, unde porcii
Beau apă-ntunecată şi cu ghindă
Gustoasă se hrănesc şi tot se-ngraşă.
Să stai acolo şi şezând ca dânsul
Să-ntrebi de toate până ce m-oi duce
La Sparta, unde sunt femei frumoase,
Pe Telemah să-l chem aici, Ulise,
Pe fiul tău care se duse-n largul
Lacedemon, la craiul Menelaos,
Să afle veste despre tine, dacă
Tu mai trăieşti". Răspunse-atunci Ulise:
„De ce nu-i spuseşi tu care ştii toate?
Ai vrut şi el să pătimească bietul,
Tot pribegind pe marea cea pustie,
Să-i stoarcă-averea alţii?". Iar Minerva
La asta-i zise: „Aşa grozav de dânsul
Să n-ai tu grijă;-l petrecui eu însămi,
Ca el, umblând pe-acolo, să se-aleagă
C-un nume bun. Deloc nu se trudeşte,

Ci-n tihnă la palatul lui Atride
Petrece şi-are din belşug de toate.
E drept că-i stau la pândă peţitorii
În vas smolit, dorind să-i facă felul
Nainte de-a ajunge el în ţară,
Dar nu cred asta; mai curând pământul
Îi va înghiţi pe unii dintre dânşii,
Nemernicii care-i mănânc-averea".
Aşa vorbi şi dete-n el cu varga
Zbârci pe dânsul netezimea pielii
Şi capu-i dezgoli de părul galben.
Făcu ca trupul lui întreg să fie
Zbârcit ca de bătrân moşneag şi ochii,
Frumoşi odată,-i înroşi cu totul;
L-acoperi c-o zdreanţă şi c-o haină
Slinoasă, jerpelită şi-nnegrită
De fum greţos. Pe urm-asupra-i puse
O blană rară-n păr, de cerb fugarnic
Şi-i dete un toiag şi-o prăpădită
Ruptură de desagă înnădită
Cu baiere. Iar după ce-mpreună
Ei astfel se vorbiră, spre ţinutul
Dumnezeiesc, Lacedemonul, zâna
Purcese după fiul lui Ulise.

Cântul XIV

Plecând de la liman, sui Ulise
Pe un colnic de piatră prin pădure,
Spre culmea unde zâna-i semnuise
Că stă porcarul ce-avea grijă mare
De-avutul lui mai mult decât oricare
Din robii care dânsu-i dobândise.
Îl nimeri-n pridvorul lui, pe unde
Durase el acioală-mprejmuită
Cu zid înalt, rotată, mândră, mare
Pe loc învederat. După plecarea
Stăpânului şi fără de-ajutorul
Lui Moş Laerte şi-al stăpânei sale,
Cu gard de spini, cu steiuri mari de piatră
El staulu-şi făcu, bătu în juru-i
Uluci de pari tăiaţi frumos din miezul
Stejarului, şi-nchipui coteţe

Douăsprezece-n staul lâng-olaltă,
Culcuşuri pentru porci, şi-n tot coteţul
S-adăposteau câte cincizeci de scroafe
Cu godăcei. În vremea asta vierii
Mâneau pe-afară mai puţini la număr;
Se-mpuţinau fiind mâncaţi la mese
De peţitori. Le trimetea porcarul
Mereu pe cel mai gras din toată turma,
Căci mulţi erau la număr peţitorii,
Trei sute şi şaizeci. Pe lângă turmă
Vegheau mereu ca nişte fiare patru
Zăvozi care-i crescuse Eumeu, porcarul
Mai-mare-ntre păstori. Acuma dânsul
Se încălţa croind frumoasa piele
De bou. Ceilalţi ai lui trei oameni
Plecaseră care-ncotro cu turma;
Al patrulea trimis era de dânsul
Un vier să ducă silnic în cetate
La peţitori, ca dânşii să-l înjughe,
Să-ndestuleze pofta lor de carne.
    Iar cum văzură cânii pe Ulise,
Se năpustiră şi lătrau la dânsul.

[26] După interpretarea celor mai mulţi, cifra s-ar raporta la vieri, nu la peţitori. Versul e de altminteri suspect şi înlăturat încă din Antichitate.

Ulise, priceput, pe jos se puse
Şi bâţu-şi lepădă din mână. Totuşi
La el, la staul, rău ar fi păţit-o,
De nu se repezea spre el porcarul
Dând fuga din pridvor, lăsând să-i cadă
Din mână pielea. Se răsti cu ţipăt
La cânii lui şi-i alungă degrabă
Cu pietrele care-ncotro şi zise
Îndată la stăpânul său: „Moşnege,
Era pe-aci zăvozii să te rupă
Şi să mă faci cu totul de ruşine.
Dar am pe cap eu de la zei destule
Păcate şi nevoi. Stau toată ziua
De mă bocesc şi-mi căinez stăpânul
Dumnezeiesc. Nutresc şi-ngraş eu porcii
Ca să-i îmbuce alţii, iar el bietul
Flămând o fi nemernicind pe lume
Prin ţările şi-oraşele străine,
De-o fi trăind cumva şi de mai vede
Lumina soarelui. Dar hai, tu vino
Să mergem în sălaşul meu, bătrâne,
Şi când te-i sătura de vin şi pâne,
Să-mi spui de unde eşti şi câte patimi
Ai suferit". Aşa grăind porcarul

Porni-nainte şi-n sălaş îl duse
Şi-ngrămădi pe jos frunzoase ramuri
Şi peste ele i-aşternu o blană
De capră neagră, mare şi lânoasă,
Chiar aşternutul lui. Şi-a fost Ulise
Voios c-aşa-l primi pe el şi-i zise
Urându-i astfel: „Joe şi cu zeii
Ceilalţi nemuritori să-ţi deie ţie
Tot ce pofteşti mai cu-nadins, străine,
Că m-ai primit aşa cu bunătate".
Adause-atuncea Eumeu porcarul:
„De-ar fi să-mi vie oaspe-aci, străine,
Chiar altul mai nenorocit ca tine,
Tot nu mi-e dat să-l nesocot din parte-mi,
Căci de la Joe sunt trimişi străinii
Şi cerşetorii toţi, iar darul nostru,
Oricât de mic, plăcut li-i lor, c-atâta
Pot slugile ce tremură de-a pururi
Când poruncesc stăpânii noi. Că zeii
Împiedică-nturnarea celui care

[80] Aici şi mai departe în versul 87 e vorba nu de argaţi liberi, cum ar lăsa-o să se înţeleagă traducerea, ci de sclavi, a căror condiţie – într-o vreme când sclavajul se găsea la începuturile lui – e destul de blândă, cum o lasă să se înţeleagă legăturile lui Eumeu cu stăpânii lui.

M-ar fi iubit din inimă pe mine
Şi m-ar fi înstărit, mi-ar fi dat casă,
Pământ şi o femeie mult-peţită
Cum dă stăpânul voitor de bine
La sluga ce-i slujeşte plin de râvnă
Şi-a cărei trudă Dumnezeu o face
Cu spor să fie tocmai ca şi mie
În străduinţa asta-n care stărui
Şi pentru care foloseam atâta
De la stăpânul meu, de-aveam norocul
Să-mbătrânesc-aci. Dar el se duse,
Pieri – mai bine-ar fi pierit sămânţa
Elenii de istov, că multă lume
Mai potopi. Căci el plecă la Troia
Să lupte cu troienii întru cinstea
Lui Agamemnon". Astfel zice dânsul
Şi-şi suflecă pe loc sub brâu veşmântul
Şi merge printre cocini, unde-o droaie
De porci erau închişi. Luând de-acolo
Vreo doi, i-aduce,-i taie şi-i pârleşte
Şi-mbucăţindu-i în frigări îi trece.
Şi rumenind apoi friptura toată,
O duce-ndată în frigări fierbinte
Şi-o-ntinde lui Ulise. Dup-aceea

Făină albă asupra ei presară
Şi toarnă vin desfătător în cupă,
S-aşază-n faţă-i şi poftindu-l zice:
„Te ospătează, oaspe, acum din carnea
De porc ce-i dată slugilor s-o aibă,
Căci porcii graşi îi papă peţitorii
Netemători de zei şi fără milă.
Dar zeii nu iubesc ticăloşia,
Ci tot ce-i drept şi toată omenia.
Vrăjmaşii chiar, când tabără-ntr-o ţară
Străină şi li-i dat de sus s-o prade,
Corăbiile-şi umplu şi iau drumul
Napoi spre casa lor, însă li-i mare
Şi teama de cereasca răzbunare.
Ştiu doară peţitorii şi-auziră
Vreo veste de la zei despre Ulise
Că jalnic a pierit, de nu vor dânşii
Să umble în peţit pe cale dreaptă
Şi nici napoi la casa lor să plece,
Ci-n toată tihna-i irosesc avutul
Cu totul fără cumpăt şi cruţare.
Că-n orice zi şi-n orice noapte dată
De Dumnezeu nu-njughe numai una,
Nici două vite. Beau fără măsură,
De-i seacă vinul. Doar avea Ulise

Nespus de mult-avere, cât nu are
Niciun viteaz de pe uscatul negru
Şi chiar de prin Itaca. N-au atâta
Nici douăzeci de oameni laolaltă.
Dar eu pot să le-nşir: cirezi de vite
Douăsprezece pe uscat şi turme
De oi şi porci la fel, ba chiar şi de capre
Răzleţe la păşuni. Le pasc păstorii
Şi simbriaşii. Iar aici în capul
Ostrovului pasc unsprezece turme
De capre-n totul. Ele sunt păzite
De oameni buni ce cară-n toată ziua
La peţitori o capră dintre cele
Mai grase care-o socotesc mai bună
Iar eu aici păzesc şi apăr porcii
Şi-aleg frumos pe cel mai bun din turmă
Şi-l tot trimit la ei“. Aşa el zise.

---

[132] Cum e şi firesc, într-o vreme ce nu cunoştea moneda şi într-o insulă dintotdeauna puţin prielnică agriculturii, avuţia lui Odiseu consta înainte de toate din vite, porci şi capre, alături de boi, şi de oi. Porcii şi caprele se puteau înmulţi pe solul ingrat al Itacei; pentru oi şi boi, păşuni potrivite nu se aflau decât în Grecia continentală – „pe uscat“, cum se exprimă textul.

[133] În Grecia continentală, undeva pe ţărmul din faţa insulei Itaca.

[140] „Simbriaşi“ – argaţii liberi nu lipsesc nici ei în lumea descrisă de poet, cum rezultă din versul pe care-l comentăm, unde termenul *xeinoi* („străini“) are acest înţeles. Cf., mai sus, IV, 855.

Tăcut, Ulise tot mânca din carne
Şi lacom bea din vin şi sta pe gânduri
Şi iscodea cu mintea-i cum să piarză
Pe peţitori. Când el mâncă şi foamea
Şi-o potoli, umplu păstorul cupa
Din care bea şi i-o direse plină.
El o primi, se bucură şi-i zise:
„Dar cine e, prietene, bărbatul,
De care spui c-atâta-i de puternic
Şi-avut, care te-a cumpărat pe tine
Şi zici că-n urmă se sfârşi în cinstea
Lui Agamemnon? Spune-mie. Poate
Cumva-l cunosc, dacă-i aşa de mare.
Căci ştie Joe negreşit şi zeii
Ceilalţi de n-aş putea să-ţi dau de ştire
Că l-am văzut, că-s om umblat pe lume".
Mai-marele păstorilor răspunse:
„Hei, moşule, oricine-acum să vie
Şi-oricât să fi umblat şi orice veste
S-aducă despre el, tot nu-l va crede
Nevasta şi feciorul lui Ulise,
Căci, nevoiaşi fiind rătăcitorii,
Tot mint aşa şi nu vor drept să spuie.
De vine vr-un pribeag la noi în ţară,

Se duce-ntins la doamna şi s-apucă
S-o-mbete cu palavre. Ea-l primeşte
Şi-l ospătează şi de toate-ntreabă,
Se vaietă şi-i curg din pleoape lacrimi,
Cum face o femeie care-şi pierde
Bărbatul în străini. Chiar tu, bătrâne,
Ai ticlui degrabă o poveste,
De-ai şti că-ţi dă un ţol şi-o haină
Ca să te-mbraci. Ci pe Ulise cânii
Şi pasările repezi îl jupiră
Şi-i sfâşiară carnea de pe oase
Şi-acum e mort. Ori îl mâncară peştii
Pe mare şi-osemintele-i acuma
Zac pe uscat sub prund acoperite.
Aşa pieri lăsând în urmă jale
La toţi ai lui şi mie mai cu seamă.
Căci n-oi mai nimeri stăpân ca dânsul
De bun la suflet, orişiunde-aş merge,
Chiar de m-aş duce la părinţi acasă
Pe unde sunt născut şi mă crescură
Săracii ei. Nu-i plâng aşa pe dânşii,
Deşi doresc să-i văd, să fiu acolo
La mine-n ţară, cât mi-e dor de dusul
Stăpân al meu Ulise, al cărui nume

Mi-e oarecum să-l spun, măcar că nu e
De faţă el căci mă iubea pe mine
Aşa de mult şi-avea de mine grijă.
Cinstit îmi e şi drag deşi-i departe.
Grăi atunci Ulise răbduriul:
„Prietene, fiindcă tu cu totul
Te-mpotriveşti şi zici că nu mai vine
Şi eşti mereu neîncrezător, de-aceea
Cu jurământ şi nu aşa în dodii
Ţi-oi spune eu că va veni Ulise.
Să-mi dai şi-un aldămaş de veste bună:
Cum dânsul va veni la el acasă,
Îndată să mă-mbraci cu ţoale dalbe,
C-o haină şi-o manta. Mai înainte
Eu nu le voi, deşi mi-e grea nevoia.
Ca poarta cea din iad greţos mi-e omul
Când minte nevoit de sărăcie.
Iau martor între zei pe tatăl Joe
Şi masa ospătoas-a lui Ulise,
Şi vatra lui, la care eu vin astăzi,
C-aşa cum zic o să se-ntâmple toate.
Chiar estimp va veni Ulise-ncoace,
Pe la-nceput ori la sfârşitul lunii
Acasă va fi el şi pedepsi-va
Pe-oricine-şi bate joc de fiul
Şi de soţia lui". Eumeu răspunse:

„Nici eu plăti-voi buna ta vestire
Şi nici Ulise nu mai vine-acasă.
Ci bea-ţi în pace, moşule, potirul
Şi să vorbim de altele. De asta
Să nu mai pomeneşti, c-aşa mă doare
Când de stăpânul meu mi-aduci aminte.
Dar să lăsăm deoparte jurământul.
Dea Dumnezeu să vie el, slăvitul,
Aşa cum eu doresc şi Penelopa
Şi mândrul Telemah şi moş Laerte!
Acuma alt pojar nestins pe mine;
Mi-e jale de feciorul lui Ulise,
De bietul Telemah, pe care zeii
Să crească drept ca bradul îl făcură,
La faţă minunat şi la făptură,
De cugetam că n-o să fie dânsul;
Pe lume mai prejos de-al lui părinte.
Dar mintea sănătoasă i-o atinse
Vr-un zeu sau poate-un om, că el se duse
Să-ntrebe despre tatăl său la Pilos,
Iar peţitorii cei trufaşi în cale-i
Pândesc şi-adastă-ntorsul lui acasă
Spre a stârpi sămânţa lui Arcesiu
Itacianul cel măreţ ca zeii.

[245] Tatăl lui Laerte, deci bunicul lui Odiseu. Cf. XVI, 140-141.

Dar să-l lăsăm pe el, ori cade-n cursă,
Ori scapă teafăr ocrotit de Joe.
Ci spune-mi tu necazurile tale.
Pe neminţite, moşule, grăieşte-mi
De unde, cine eşti? Şi cum se cheamă
Oraşul şi părinţii tăi? În care
Corabie ai sosit? Şi cum vâslaşii
Te-aduseră-n Itaca? Cine-s dânşii?
Că n-ai venit pe jos de bună seamă".
Grăi atunci Ulise iscusitul:
„Curat şi drept ţi-oi da răspuns la toate
De-ar fi s-avem noi doi acum în casă
Pe multă vreme hrană şi vin dulce
Ca în răgaz să ne-ospătăm la masă
Pe când ceilalţi îşi vor vedea de treburi.
Abia-ntr-un an aş încheia povestea
Păţaniilor mele care toate
Le-am îndurat, c-aşa voiră zeii.
Mi-e tata om bogat din Creta largă.
El a născut şi a crescut la curte
Şi alţi copii, mai mulţi, cu-a lui soţie,
Toţi legiuiţi; eu sunt născut de-o roabă
Şi ţiitoare-a lui, dar ca la fiii
Cei legiuiţi ai săi ţinea la mine
Părintele meu Castor Hilachide,

El care-atunci era privit de obştea
Cretanilor întocmai ca şi zeii,
Ca om bogat şi norocit, ca tată
De fii slăviţi. Dar când l-ajunse moartea
Şi se călători pe ceea-lume,
Puind la sorţi averea-i şi-o-mpărţiră
Băieţii lui neobrăzaţi, iar mie
Nu-mi dară mai nimica, ba-mi luară
Şi casele. Dar mă-nsurai c-o fată
De bogătaşi, şi asta mulţumită
Destoiniciei mele, căci eu n-am fost
Netrebnic şi lipsit de vrednicie.
S-au dus acuma bunurile-mi toate.
Dar cred că tu privind în mine paiul,
Cunoaşte-vei ce spic din el crescuse,
Căci m-au bătut nespus de multe valuri
Curaj îmi dase Marte, iar Minerva
Războinicie. Când voinici de frunte
Eu mi-alegeam ca să mă pun la pândă
Şi stam să fac pârjol în duşmănime,

---

[277] Alături de unele pasaje din *Iliada* (V, 157; XII, 409; XV, 185), versul pe care-l comentăm oferă o mărturie interesantă a transformărilor petrecute în societatea descrisă de Homer, caracterizată prin dezvoltarea proprietăţii private şi destrămarea relaţiilor gentilice.

Nicicând nu-mi şovăia bărbata fire,
Ci m-aruncam naintea tuturora
Şi doboram cu suliţa-mi pe-oricare
Vrăjmaş pe care-l ajungeam din fugă.
Dar plugăritul şi gospodăria
Ce creşte-odrasle mândre nu-mi plăcură,
Ci totdeauna mie dragi îmi fură
Vâslitele corăbii, bătălia,
Săgeţile şi suliţele lucii,
Păcate ce cutremură pe alţii,
Dar eu le-am îndrăgit fiindu-mi date
De Dumnezeu, căci oamenii au daruri
Şi gusturi osebite. Chiar nainte
Să plece-aheii la război cu Troia,
De nouă ori m-am pus în fruntea oastei
Şi-a vaselor în luptă cu duşmanii.
Şi-aveam noroc din plin să-mi curgă toate.
Luam din pradă ce pofteam pe-alese
Şi multe-mi mai picau la sorţi în urmă.
Şi casa mea se-mbogăţi degrabă,
De fui puternic şi mărit în Creta.

[298-312] Pasajul e din cele ce oglindesc mai bine atitudinea grecilor din epoca arhaică faţă de piraterie, socotită ca o îndeletnicire permisă dacă nu de-a dreptul lăudabilă. Cf., mai sus, nota la III, 93.

Dar când la urmă Joe tunătorul
Ne îndreptă pe calea urgisită,
Pe care se topi atâta lume,
Cretanii m-au silit cu preavestitul
Idomeneu să duc la Troia flota
Şi n-aveam încotro, aşa de tare
Fu glasul obştii. Nouă ani pe-acolo
Luptarăm noi, aheii, iar în anul
Al zecelea noi, cucerind oraşul,
Plecarăm cu corăbiile-n ţară,
Un zeu însă ne-mprăştie pe mare,
Iar mie, bietul, gând hain îmi puse
Mintosul Joe. Am rămas acasă
O lună numai, vesel că-mi văd fiii,
Nevastă-mea şi bunurile mele.
Pe urmă mi-a venit să plec pe mare
Departe spre Egipet, pregătindu-mi
Corăbii cu neîntrecuţi tovarăşi.
Vreo nouă vase-am pregătit şi-ndată
Corăbieri strânsei pe lângă mine.
Vreo şapte zile chefuiră soţii
Iubiţi ai mei. Eu jertfe o mulţime
Le împărţii, ca zeilor să-nchine
Şi-ospăţ să-ntindă ei şi pentru sine.

A şaptea zi plecam din Creta largă
Pe vânt frumos şi bun de miazănoapte.
Călătorim ca pe un curs de apă
Şi nicio navă nu-mi păţi nimica,
Ci toţi stăturăm sănătoşi şi teferi
Şi ne mânară vântul şi cârmacii.
În zile cinci sosirăm la Egipet,
Şuvoiul mândru-curgător, şi-acolo
Oprii încovoiatele corăbii.
Eu soţilor atunci dădui poruncă
Pe lângă năvi cu arme să s-aţie
Spre paza lor şi repezii iscoade
Să meargă la vedeli şi să vegheze;
Dar dânşii ascultară de trufia
Şi de pornirea lor şi s-apucară
Grozav să prade-ndată frumuseţea
De ţar-a egiptenilor, să care
Femei şi prunci şi pe bărbaţi s-omoare,
Şi larm-ajunse repede-n cetate.
Cum auziră zarva, egiptenii
Din zori de zi veniră şi tot şesul
Fu plin de călăreţi şi de pedeştri

[344] În textele greceşti *Aigyptos* e deopotrivă numele Egiptului şi Nilului, pe care, în Cântul IV, 733, poetul îl socoate „râu purces din slavă".

Şi arme lucii. Joe tunătorul
Sili atunci la fugă ruşinoasă
Pe soţii mei, de nu-ndrăzni niciunul
Să ţie piept, aşa-i împresurase
De pretutindeni răul. O mulţime
De-ai noştri-au fost ucişi cu lănci de-aramă,
Iar alţii fură duşi de vii la munca
Cea silnică. Dar mie-mi dete Joe
Un gând – muream mai bine-acolo
Şi mă găsea veleatul în Egipet,
Căci tot nu mă scuti nenorocirea –
Din cap scosei îndată coiful mândru,
Şi scutul de pe umere şi lancea
Din mână lepădai, mersei în faţa
Telegii împăratului, genunchii-i
Prinsei şi-i sărutai, iar el de mine
Se îndură şi mă feri de moarte
Şi mă pofti să şed în car şi-acasă
Mă duse pe când eu plângeam cu lacrimi.
Dar mulţi de-ai lui năval-au dat la mine
Cu lăncile şi-au vrut să mă omoare,

[372] Ca regii hittiţi, ca şefii troieni şi ahei în faţa Troiei, faraonii egipteni foloseau care de luptă, deseori înfăţişate pe monumentele Văii Nilului. Cf., mai sus, nota la III, 24.

Nebuni de ciudă, însă împăratul
I-a-ndepărtat, căci se temea de Joe
Ocrotitor de oaspeţi, care straşnic
Se mânie când vede răutatea.
Eu şapte ani atunci stătui acolo
Şi printre egipteni avere mare
Mi-agonisii, căci toţi îmi dau de toate.
Dar când sosi şi m-apucă şi anul
Al optulea, atunci veni la mine
Un mincinos fenician, un şoltic
Ce multe rele mai făcu la oameni.
Şi el, şiret momindu-mă mă duse
Cu dânsul în Fenicia, pe unde
Şi-avea el casa şi-ale lui. Acolo
Mai petrecui un an întreg la dânsul.
Când zilele şi lunile trecură
Şi vremile se perindară-n cursul
Acelui an, el ticlui minciună
Şi mă sui-n corabie pe mare
Spre Libia, ca eu o-ncărcătură
Să duc cu el, ci doar ca să mă vândă
Pe preţ mai bun pe mine. De nevoie

[389] În *Odiseea* reputaţia fenicienilor e detestabilă, lucru explicabil, ţinând seama de metodele lor „comerciale", anevoie de deosebit de piraterie. Cf., mai departe, versurile 533-639.

Mersei cu el pe vas, cu tot prepusul,
Iar vasul pe vânt bun de miazănoapte
Plutea frumos în larg deasupra Cretei,
Dar cel-de-sus îi soroci pieirea.
Deci cum în urmă noi lăsarăm Creta
Şi nu se mai vedea vr-o altă ţară,
Ci numai cer şi mare, iată Joe
Un nor întunecos atunci trimise
Deasupra navii noastre şi noianul
Se înnegri subt el. Deodată Joe
Tunând trăsni corabia ce-ntreagă
Se zgudui lovită de-al lui trăsnet
Şi-o răzbătu duhoare de pucioasă.
Toţi oamenii se răsturnară-n apă
Şi-n jurul navii duşi erau prin valuri
Ca nişte ciori. Aşa făcut-a zeul
Ne-ntoarsă calea lor. Dar mie Joe,
Cu toat-a mea durere-mi puse-n mână
Catargul cel nescufundat al navii
Ca iar să scap de pacoste. Încleştându-l
Cu braţele, purtat eram de vântul
Îngrozitor. Şi astfel nouă zile
Fui dus, iar într-a zecea noapte neagră,

Mereu rostogolindu-mă, talazul
Cotropitor m-apropie de ţara
Tesproţilor, al cărui crai, bărbatul
Fidon, avu de mine grijă fără plată,
Căci fiul său nainte mă-ntâlnise
Când eu eram sfârşit de frig şi trudă.
El mă luă de mână şi m-aduse
La curtea lui, la tatăl său acasă,
Şi-mi dete de-nvăscut îmbrăcăminte,
Manta şi haină dedesubt. Acolo
Eu auzii ceva despre Ulise.
Spunea doar craiul că-l avuse-n gazdă
Şi-l ospătase, când venea în ţară.
El mi-arătă averea ce Ulise
Strânsese pân-atunci, aramă şi-aur
Şi fier din greu lucrat, vistierie
Cu care cineva până la neamul
Al zecelea-ar putea hrăni o casă,
Aşa erau odoarele-i de multe

427 În părţile Epirului de astăzi. Thesproţii treceau drept prieteni ai celor din Itaca. Cf. XVI, 530.

440 Deşi, cum s-a relevat în nota la I, 258, menţiunile fierului şi ale uneltelor de fier sunt mai frecvente în *Odiseea* decât în *Iliada*, prelucrarea acestui metal era încă rudimentară. Aşa se explică folosirea unui epitet care înseamnă „prelucrat anevoie" şi care se întâlneşte şi în *Iliada* VI, 48.

La curtea lui. Şi mai spunea el craiul
C-ar fi umblat Ulise la Dodona
Să cerceteze oracolul lui Joe
De la stejarul cel cu plete nalte,
De felul cum în ţara-i roditoare
Sosi-va el, de mult plecatul, oare
Pe faţă sau pe-ascuns? Ba cu-nchinare
La zei în casă-i se jura el mie
Că vasul fuse tras atunci pe mare
Şi oamenii stau gata să-l petreacă
În ţara lui, dar m-a trimis pe mine
Nainte, că s-a nimerit să plece
Un vas tesprotian în spre Dulichiu
Mănosu-n grâu. El porunci la oameni
De mine s-aibă grijă, să mă poarte
La craiul lor Acast. Ei se-nvoiră
Să-mi facă rău, să mă cufunde-n valul
Urgiei şi mai mult. Şi cum pe mare
De-ajuns de mal se-ndepărtase vasul,
Ei au pus la cale-a mea robire,
M-au dezbrăcat de mantie şi haină

445 Localitate în Epir, faimoasă pentru străvechiul sanctuar al lui Zeus, în preajma unui stejar oracular. Oracolul e pomenit şi în *Iliada*, XVI, 223; legenda întemeierii lui se citeşte în Herodot, II, 52-57.

Şi altele mi-au pus nişte bulendre,
Rupturile ce tu le vezi cu ochii.
Iar când spre seară-au fost aici pe câmpul
Ostrovului cel limpede Itaca,
Ei copcă m-au legat c-o răsucită
Frânghie pe corabie şi-n grabă
Ieşind la ţărm s-au aşezat la cină.
Pe mine-apoi m-au dezlegat chiar zeii
Uşor de tot. Şi după ce cu zdreanţa
Mi-acopăr capul şi de-a lungul cârmei
Frumos cioplite mă cobor, mi-apropii
De mare pieptul şi-o apuc de-a-notul
Şi lopăţesc cu braţele-amândouă
Şi repede mă depărtez de dânşii
Şi ies pe mal. O iau la deal, pe unde
Era desişu-unei păduri frunzoase
Şi-aci mă tupil şi mă culc. Cu grele
Suspine ei umblară după mine.
Dar când văzură că-i zadarnic
De-a mai căta, la vas se-napoiară.
Uşor m-adăpostiră înşişi zeii
Şi mă luară-apoi şi mă-ndreptară
Pe-aici la casa unui om cuminte,
Că-mi fuse dat să mai trăiesc pe lume".

Eumeu îi zise: „Hei, sărac de tine!
Că tare m-ai înduioşat, străine,
Cu de-amănuntul povestindu-mi mie
Cât ai răbdat şi pribegit. Dar vorba
Ce-mi spui despre Ulise-mi pare goală
Şi nu te cred. De ce să minţi degeaba,
Tu om bătrân? Ştiu bine eu că zeii
Nu suferă cu niciun chip să vie
Stăpânul meu; că-n luptă cu troienii
El n-a căzut sau n-a murit la sânul
Prietenilor lui după-ncetarea
Războiului. Măcar atunci aheii
I-ar fi făcut mormânt, şi slavă mare
Putea să lase el ca moştenire
La fiul său. Dar azi fără mărire
Vântoasele-l răpiră. Eu deoparte
La turme stau şi nu merg în cetate,
De nu cumva mă cheamă Penelopa,
Stăpâna mea-nţeleaptă, dacă-i vine
De undeva vreo ştire. Toţi în casă
Se pun atunci şi-ntreabă despre toate,
Şi cei mâhniţi de lipsa-ndelungată
A craiului, şi cei voioşi c-au parte
Nepedepsiţi de-avere. Însă mie

Nu-mi place să descos, să-ntreb pe nimeni
De când m-a păcălit cu povestirea-i
Un om etolian care-omorâse
Pe un bărbat şi după ce pe lume
Nemernicise mult, veni la mine.
Eu îl primi cu drag. Dar el îmi spunse
Că-n Creta l-a văzut pe crai, pe lângă
Idomeneu, dregând a lui corăbii
Stricate de furtuni. Zicea că vine
La vară sau la toamnă împreună
Cu oastea lui şi-aduce-avere multă.
Şi tu, jălos moşneag, dacă te-aduse
La mine soarta, nu căta pe voie
Să-mi faci minţind şi amăgind, că doară
Nu pentru asta te-oi cinsti şi-n gazdă
Te voi ţinea, ci pentru că-mi e mie
De cel-de-sus care-ocroteşte oaspeţi
Şi pentru că de tine mi-este milă".
    Ulise i-a răspuns: „De bună seamă
Eşti prea neîncrezător, dacă pe tine
Nu-i chip să te câştig şi să te-nduplec,
Măcar că m-am jurat. Dar hai să facem
Prinsoare-acum, şi să ne fie martori
Amândurora cei din slavă, zeii

Olimpieni, că dacă se va-ntoarce
Stăpânul tău pe-aici, în casa asta,
Tu mă îmbraci cu o manta şi-o haină
Şi mă trimiţi pe urmă la Dulichiu,
Pe unde vreau să fiu. Dacă nu vine
Stăpânul tău aşa cum spun, tu pune
Păstorii tăi atunci să mă răpeadă
La vale de pe stânca asta mare,
Ca niciun om calic să nu cuteze
Să umble cu minciuni". Eumeu îi zise:
    „Ce nume bun de om cinstit şi vrednic
Mi-aş căpăta, străine, printre oameni,
Şi-acuma cât viez şi dup-aceea,
De-ar fi cu asta să fac eu şi viaţa
Să-ţi curm aşa, când te-am adus în casă
Şi mi te-am ospătat? Cu voie bună
Mai pot apoi să mă închin lui Joe?
Dar iată-i vremea cinei. Numai soţii
Să vie-acasă mai curând, să facem
Plăcuta cină în coliba asta".
    Aşa vorbiră între ei, şi-ndată
Se-ntoarseră cu turmele păstorii,
Şi porcii şi-i închiseră în cocini
Pe la culcuşul lor şi vuiet mare

Stârni sălăşluirea lor în staul.
Strigă atunci porcarul la tovarăşi:
„Alegeţi vierul cel mai gras din turmă
Şi-aduceţi-l ca să-l înjunghi în cinstea
Străinului din ţară depărtată,
Să-l mai gustăm şi noi care de dragul
Acestor porci cu colţii albi ne zbatem
Mereu şi ne-amărâm de mult, dar alţii
Se bucură nepedepsiţi de rodul
Trudirii noastre“. Aşa grăi la oameni
Şi despică el lemne cu toporul
Tăios de-aramă. Aduseră ei porcul
Cel îngrăşat, un mascur de cinci vremuri,
Şi-l aşezară jos pe lângă vatră.
Ca om cuminte nu uită porcarul
De cei-de-sus. Tăie un smoc din capul
Râtanului şi ca începătură
În foc îl azvârli; ură pe urmă
La zei pentru întorsul lui Ulise
Cel înţelept şi c-o despicătură
Luată de pe jos unde-o lăsase
Când lemnele-a tăiat, izbi în mascur
Şi el rămase mort. Îl înjunghiară
Păstorii şi-l pârliră, apoi îndată

Îl ciopârţiră. Şi luând porcarul
Bucăţi de pretutindeni, carne crudă,
Le înveli în prapuri şi făină
Le presură şi le-azvârli în flăcări.
Înfeliară tot ce mai rămase,
Şi după ce-n frigare le trecură,
Le rumeniră-apoi cu toată grija.
Le scoaseră felii-felii şi-n străchini
Ei puseră grămadă carnea toată.
Porcaru-n urmă se sculă s-o-mpartă,
Fiind un om cu totul drept. Friptura
În şapte o-mpărţi pe rând. O parte
O prinosi la nimfe şi lui Hermes,
Ai Maiei fiu, urând, iar celelalte
Le dete fiecărui dintre dânşii.
Pe musafir cinsti cu lungul spate
Al porcului. Se-nvioşă Ulise
Şi zise-aşa: „Eumeu, urez eu ţie
Să fii mereu aşa de drag lui Joe
Precum îmi eşti tu mie, că-mi faci parte
De bunătăţi, măcar că sunt în starea
În care sunt“. Porcarul îi răspunse:
„Biet oaspe-al meu, mănâncă şi petrece
Cu tot ce-ţi stă în faţă la-ndemână,

Căci Dumnezeu ne dă, ori nu, de-a pururi
Aşa cum vrea, fiind atotputernic".
Grăi astfel şi închină-nceputuri
De jertfe la nemuritori. Vin negru
Stropi pe jos şi-ntinse lui Ulise
Potirul plin, iar el şezu aproape
De-al lui mertic. Le împărţi din pâne
Mesaulios, pe care-l dobândise
Porcarul singur după ce plecase
Stăpânul său şi fără de-ajutorul
Lui moş Laerte şi-al stăpânei sale;
Îl cumpără pe banii lui din Tafos.
Cu mâinile-ncepură apoi cu toţii
Să umble la gătitele bucate,
Şi când de-ajuns mâncară şi băură,
Luă Mesauliu rămăşiţa pânii,
Iar ei sătui de pită şi friptură,
Cu toţii se grăbiră să se culce.
Veni o noapte aspră-ntunecoasă
Şi cerul tot ploua fără-ncetare
Şi vâjâia Munteanul, vânt puternic
Şi-n veci ploios. Ulise-ncepe vorba
Voind să cerce pe porcar, să vadă
De scoate el cumva şi-i dă sumanul

Ori va sili pe altul să i-l deie,
C-aşa de mult se îngrijea de dânsul:
„Ascult-acum, Eumee, şi cu toţii
Tovarăşi voi ceilalţi. Am să mă laud
Cu ce-am să spun, că mă stârneşte vinul
Zălud care şi pe-nţelept îl face
Să cânte fără cumpăt şi să râdă
Copilăros, să joace şi să-ndruge
Cuvinte ce mai bine-ar fi tăcute.
Odată însă ce-am deschis eu gura,
Nu pot s-ascund. Ah, cum nu-s încă tânăr
Şi plin de vlagă cum am fost odată,
Când cetele mânarăm noi sub Troia
Şi le-ntocmirăm ca să stea la pândă!
În frunte-a fost Ulise, Menelaos
Şi eu al treilea. Ei aveau porunca.
Dar când sosirăm noi pe la cetate,
Sub zidu-nalt, ne tupilăm subt arme
Şi ne culcăm acolo, pe-mprejurul
Oraşului între hăţişuri dese,
Prin stuhuri şi prin locuri mocirloase.
Bătu un crivăţ şi veni o noapte
De pomină, un ger; zăpadă rece
De sus ca bruma se lăsa de deasă

Şi ţurţurii sporeau de peste scuturi.
Dar toţi ceilalţi aveau suman şi haină
Şi liniştiţi dormeau cu spete-ascunse
Sub pavăză. Eu singur la plecare
Lăsai la soţi sumanul meu ca prostul,
Căci nu gândeam deloc să-mi fie rece
Şi-naintai aşa numai cu scutul
Şi-ncins cu-a lui curea scânteietoare.
Dar când fu straj-a treia peste noapte
Şi stelele-asfinţiră, eu cu cotul
Trezind de lângă mine pe Ulise,
Aşa-i zisei, el m-auzi deodată:
«Tu, fiu de viţă naltă a lui Laerte,
Preaiscusite, meştere Ulise,
M-am dus pe copcă, frigul mă omoară
Căci n-am sumanul; mă împinse naiba
Să viu aşa-mbrăcat numai c-o haină,
Nu-i chip de-acuma să mai scap cu zile».
Aşa-i zisei, iar el, ca om destoinic
La sfat şi-n luptă, iscodi un mijloc
Pe loc şi-ncet îmi zise: «Taci acuma,
Să nu te-auză cineva de-ai noştri».
Apoi grăi, în cot proptindu-şi capul:
«Prieteni ascultaţi. Veni le mine,
Pe când dormeam, un vis de sus. Căci tare

De tabără ne-am depărtat. Deci meargă
Să spuie cineva lui Agamemnon,
Păstorul oastei, să trimită oameni
Mai mulţi». Cum zise el, şi sare Toas,
Al lui Andremon fiu, grăbit şi scoate
Sumanul porfiriu şi dă o fugă
Spre tabără. Eu bucuros iau straiul
Lui Toas şi mă culc şi-adorm sub dânsul
În tihnă până-n ziuă. Cum nu-s tânăr
Şi zdravăn ca atunci! Mi-ar da, vezi bine,
Un ţol vreun porcar, din cei din staul
Din dragoste şi cinste pentr-un astfel
De om voinic. Acum însă cu toţii
Mă nesocot, căci port rupturi pe mine".
Eumeu îi zise: „Moşule, vorbit-ai
Frumos de tot; nimica fără cale
Şi de prisos n-ai spus. Avea-vei dară
Şi haina ce pofteşti şi toate cele
Ce se cuvin unui sărman ce vine
Jăluitor. Dar mâne dimineaţa
Din nou rămâi cu zdrenţele pe tine.
Căci n-avem multe haine-aici şi sarici
De primenit; tot insul are una.
Dar las' că vine fiul lui Ulise
Şi el îţi dă şi sarică şi haină

Şi are să te-ndrepte unde-ţi place“.
Şi după ce vorbi aşa se scoală
Şi pe la vatră-aşază pat şi-aşterne
Deasupra-i blăni de capră şi de oaie.
Şi-Ulise-n pat se culcă; peste dânsul
Porcarul zvârle-un ţol mai gros şi mare
Ce el l-avea de schimb pe vreme aspră.
Aşa dormi Ulise şi pe-aproape
Dormiră şi ceilalţi păstori mai tineri.
Porcarul însă nu vru să se culce
Pe stratul lui, departe de-a lui turmă,
Ci merse-afară înarmat să doarmă.
Se-nveseli Ulise, că de-avutu-i
Căta porcaru-n lipsa lui de-acasă.
Întâi îşi prinse sabia-ascuţită
Pe umerii vânjoşi, apoi îşi puse
Sumanul gros şi bun la vânt, şi-asupra-i
Cojoc de capră mare şi-ncălată,
Apoi luând o lance ţuguiată,
Cu care s-apăra de câni şi oameni,
Şi merse să se culce unde porcii
Dormeau sub stânci, la loc ferit de Crivăţ.

CÂNTUL XV

Minerv-atunci se coborî în largu
Lacedemon la fiul lui Ulise
Ca să-i aduc-aminte, să-l îndemne
Napoi să plece acasă. Şi zeiţa
Găsi pe Telemah şi pe-al lui Nestor
Fecior dormind într-un pridvor la curtea
Lui Menelau slăvitul. Numai fiul
Lui Nestor moleşit dormea în tihnă;
Pe Telemah somn dulce nu-l mai prinse,
Trezit fiind în umbra nopţii nalte
De-a tatălui său grijă. Stând aproape,
Minerva cea cu ochi albaştri-i zise:
„Nu-i bine-acum, o, Telemah, departe
De casă să te porţi, să laşi pe-acolo
Şi averea-ţi şi bărbaţi fără ruşine.
Mă tem că ţi-or mânca averea toată

Şi-or împărţi-o între ei, şi drumul
Ţi-ar fi-n zadar. Deci hai mai iute cere
Lui Menelau viteazul să te lase
Să pleci, ca tot să mai găseşti acasă
Pe maica-ţi neasemuită. Află
Că o silesc şi tatăl său şi fraţii
Să ia de soţ pe Evrimahos, fiindcă
E cel mai harnic peţitor şi-ntrece
Pe toţi cu zestrea-i dată. Mi-e ca dânsa
Să nu-ţi ia peste voia ta de-acasă
Ceva din bunuri. Ştii cum e femeia,
Ea caută mai de folos să fie
La casa celui care-o ia pe dânsa
Şi nici nu vrea să ştie, nici îi pasă
De răposatul soţ şi de copiii
Născuţi nainte. Du-te dar şi-ncrede
Averea ta femeii care-ţi pare
Că-i cea mai cu credinţă, pân' ce zeii
Ţi-or scoate-n cale vrednica soţie.
Mai am încă un sfat să-ţi dau, ia seama.
Pe la strâmtoarea cea dintre Itaca
Şi stâncile din Samos stau la pândă
Fruntaşii peţitori ca să te-omoare
Nainte de sosirea ta în ţară.

Dar nu cred c-au să poată, ba pământul
Îi va înghiţi pe ei, pe ticăloşii
Ce-ţi toacă moştenirea. Deci abate-ţi
Corabia cea bună de la malul
Ostroavelor, călătoreşte noaptea.
Prielnic vânt îţi va sufla din urmă
Un zeu care veghează şi te-ajută.
Când vei sosi la malul ţării tale
Corabia şi oamenii sloboade-i
Să meargă spre cetate, tu ia drumul
Şi du-te-ntâi şi-ntâi pe la păstorul
Care-ţi păzeşte porcii şi ţi-e omul
Mai credincios. Petrece-acolo noaptea
Şi mână-l la oraş să-nştiinţeze
Pe buna Penelopa ca să ştie
Că tu venit-ai sănătos din Pilos".
Aşa vorbind, ea în Olimp se-ntoarse.
Iar Telemah trezi atunci pe fiul
Lui Nestor cu o bleandă din picior şi-i zise:
„Scoal', Pisistrat, şi-nhamă telegarii
La carul lor, să ne-apucăm de cale".
Răspunse Pisistrat Nestorianul:
„Oricât, o, Telemah, grăbit ni-i drumul,
Nu-i chip să mergem noaptea pe-ntuneric.

Curând miji-vor zori. Aşteaptă dară
Întâi s-aducă-Atrid şi-n car să-ţi puie
Din parte-i daruri scumpe şi cu vorbe
Prieteneşti să te petreacă dânsul,
Căci oaspele mereu şi-aduce-aminte
De gazda care dragoste i-arată".
Abia grăi şi zorii se iviră.
S-apropie de dânşii Menelaos
Sculându-se din pat, de la nevasta-i
Elena cea cu păr de aur. Grabnic,
Cum îl simţi feciorul lui Ulise
Pe el îşi puse-o haină sclipitoare
Şi-şi aruncă pe umerii cei zdraveni
Un lung veşmânt; ieşi de-acolo, merse
Spre dormitor şi-i zise-aşa flăcăul:
„Mărite-Atride Menelaos doamne,
Dă-mi voie ca să plec de-acum în ţară,
Mi-e tare dor să mă întorn acasă".
Iar el răspunse: „Telemah, din parte-mi
Eu nu te mai opresc aci pe tine,
De vrei să pleci. Ba chiar m-ar prinde ciuda
Pe gazda care-n dragoste şi-n ură
E prea pornit şi n-are vreo măsură:
Mai bine-i când e cumpănă la toate.

E deopotrivă rău să-ndemni pe-un oaspe
Să plece peste voie sau să-mpiedici
Pe cel grăbit cât stă la tine.
Cată să ţii la oaspe şi să-l laşi să plece
Când ar pofti. Ci stai pân-oi aduce
Şi-n carul tău voi pune daruri scumpe
Ca să le vezi cu ochii, pân-oi spune
Femeilor s-aşeze ospăţu-n sală
Din ce avem de-ajuns păstrate-n casă.
Dar e frumos, cinstit şi-ţi prinde bine
Să stai întâi la masă, şi pe urmă
Să-ncepi călătoria pe pământul
Întins, nemărginit. Iar dacă-ţi place
Prin Argos s-o apuci şi prin Helada,
Pun ham la cai şi însumi vin cu tine;
Te duc la lume prin oraşe. Nimeni
Pe noi n-o să ne lase la plecare
Nedăruiţi. O să ne dea s-aducem
Măcar un dar, vreun triped de-aramă
Vr-un vas, doi telegari, vr-un tas de aur".
Iar chibzuitul Telemah răspunse:
„Mărite doamne-Atride Menelaos,
Voi să mă-ntorn acum la mine-acasă,
Căci la plecare nu lăsai pe nimeni

De pază pentru bunurile mele.
Mă tem că tot umblând să-mi cat pe tata,
Să nu pier însumi eu, sau de la mine
Din casa mea tot rostul să nu-mi piară".
  Cum auzi acestea, Menelaos
Nevestei şi femeilor deodată
Orândui s-aşeze-ospăţ în sală
Din ce aveau de-ajuns păstrate-n casă.
Sculat din pat, veni atunci la dânsul
Eteoneu, feciorul lui Boetos,
Căci el şi-avea şederea mai aproape.
Pe dânsul îl grăbii s-aprindă focul,
Să frigă carnea; sluga se supuse.
Şi el se pogorî într-o cămară
Cu bun miros, nu singur, ci-mpreună
Cu fiul Megapent şi cu Elena.
  Sosind pe unde-avea el lucruri scumpe,
Atrid luă dintre odoare-o cupă
Cu două toarte; fiului său spuse
Să ia un vas de-argint. Elena stete
Pe lângă lăzi, pe unde-au fost tot felul
De ţesături, cu mâna ei lucrate.
Dintr-însele luă atunci ea, zâna
Între femei, o pânză, cea mai mare

Şi mai frumoasă în alesătură,
Şi care strălucea ca un luceafăr
Şi se afla sub clit în fundul lăzii.
Ei merseră prin casă dup-aceea
La Telemah, şi-i zise Menelaos:
  „Dea Dumnezeu, o, Telemah, să-ţi fie
Întoarcerea cum o doreşti din suflet!
Din câte-odoare am la mine-n casă
Ţi-oi face darul cel mai scump şi mândru:
Acest ulcior meşteşugit ce este
Întreg de-argint cu buzele-aurite,
Lucrarea lui Vulcan. Mi-l dete mie
Fedim războinicul vestit şi craiul
Sidonului, când eu trecui pe-acolo
La-ntorsul meu. Cu drag ţi-l dărui ţie".
  Zicând aşa el îi direse cupa
Cu două torţi; voinicul Megapentes
Îi puse-n faţă-i aducând luciosul
Ulcior de-argint. Elena-mbujorata
S-apropie de el cu ţesătura,
Şi-l agrăi: „Şi eu ţi-oi face darul
Acesta, fătul meu, spre amintire
Din lucrurile mele, ca din parte-ţi
Să-l dai de ziua nunţii mult-dorite

Miresei tale. Până-atunci, să steie
Păstrat la maica-ţi dulce-n visterie.
Urez ca tu s-ajungi cu bucurie
La casa ta şi-n ţara ta iubită“.
Aşa grăind îi puse daru-n mână
El vesel îl primi. Luă feciorul
Lui Nestor aste daruri şi le strânse
În coşul de la car privind la toate
Înminunat. Bălanul Menelaos
Pe amândoi feciorii-i duse-n sală,
Şezură-acolo-n scaune şi-n jeţuri.
Aduse apă de spălat pe mână
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi le întinse o masă lustruită.
Apoi cinstita chelăriţă-aduse
Şi dete pâne şi bucate multe,
Poftindu-le din tot ce-aveau păstrate.
Tăie friptură fiul lui Boetos
Şi le-mpărţi câte-o bucată; fiul
Lui Menelau turnă în cupe vinul.
Iar când de-ajuns mâncară şi băură,
Legară caii Telemah şi fătul
Lui Nestor, carul zugrăvit suiră,

Trecură-ndată poarta cu pridvorul
Răsunător. A mers cu ei şi-Atride,
În dreapta lui ţiind o cupă de aur
Cu vin desfătător, ca la plecare
Să-nchine paos ei. Şi stând naintea
Telegii lor, ură amândurora:
„Noroc, băieţi, şi-nchinăciunea spuneţi
Lui Nestor, care bun ca un părinte
Mi-a fost întotdeauna câtă vreme
Ne-am războit la Troia noi aheii!“
Iar cumpănitul Telemah răspunse:
„I-om spune-aşa cum zici tu, preamărite
Când vom sosi la el. S-ajute zeii
S-ajung în ţară, să pot spune-acasă
Şi tatălui meu bun că de la tine
Mă-ntorc şi-avut-am parte de tot felul
De semne de iubire şi-am de-acolo
Atâtea scumpe odoare“. Asta zise,
Şi de la dreapta lui zbură un vultur
Ţiind în gheare-un alb gâscan nămornic
Şi blând, răpit de undeva din curte.
Bărbaţi, femei, îl urmăreau pe vultur
Cu ţipete, dar el în zbor din dreapta
S-apropie de gloată, dete fuga

Naintea telegarilor. Voinicii
Se-nveseliră, cum văzură asta,
Şi prinseră curaj. Luă cuvântul
Şi întrebă întâi Nestorianul:
„O, doamne Menelaos, oare nouă
Ni-i semnul arătat de sus ori ţie?“
Stătu puţin pe gânduri domnitorul
Ca el, luând aminte, să răspundă
Mai nimerit. Dar i-apucă nainte
Elena cea cu straiul lung şi zise:
„Luaţi aminte; voi ghici cum zeii
Mă-nvaţă şi cum cred c-are să fie.
Cum vulturul ce vine de pe plaiuri
Pe unde e născut şi-şi are puii
Răpi gâscanul cel crescut în casă,
Aşa Ulise, după multe patimi
Şi pribegii, acasă-i se va-ntoarce
Şi crunt plăti-va. Ori şi acuma
E la palatul lui şi-urzeşte moarte
La peţitorii toţi“. Grăi la asta
Cumintele fecior al lui Ulise:
„Aşa să dea Olimpianul, soţul
Junonii, care bubuie-n văzduhuri!
Eu ţie-atunci m-oi închina acasă

Ca la un dumnezeu“. La vorba asta
El dete bici la cai, şi ei de-acolo
Spre câmp luară fuga prin cetate,
De râvn-aprinşi. Şi cât e ziua jugul
Şi-l tot clătiră-n trapul lor nainte.
Iar când apuse soarele şi-amurgul
Umbrise toate căile, sosiră
În Fera-acasă la Diocle, fiul
Orsiloh, născutul din Alfeos.
Acolo noaptea maseră şi gazda
Le dete daruri de-ospeţie.
A doua zi când zorile-nzoriră
Trandafirii, ei înhămară caii
Şi carul împestrit apoi suiră,
Trecură-ndată poarta cu pridvorul
Răsunător şi caii şfichiuiră,
Iar ei zburară plini de voie bună.
Curând sosiră la cetatea naltă,
În Pilos. Zise-atunci aşa la fiul
Lui Nestor, Telemah: „Nestoriene,
Tu vrei să-mi jurui c-ai să-mi faci pe voie?
Ne lăudăm că suntem buni prieteni

[240] Vezi mai sus nota la III, 663.

De la părinţi şi-n vârstă deopotrivă,
Iar calea ce-o făcurăm împreună
Ne va-mprieteni mai mult. Opreşte
Pe-aici şi nu mă duce mai departe
De vasul meu, ca nu cumva bătrânul
Acasă peste voie-mi să mă ţie
Poftindu-mă să stau la el ca oaspe.
Eu trebuie curând s-ajung în ţară".
Grăi. Şi Pisistrat gândi în sine
Ce fel să-l poată mulţumi mai bine.
Şi-n mintea lui găsi el mai cu cale
Spre malul mării să-şi abată caii
Pe unde-i fu corabia şi-ntr-însa
El puse-n partea cârmei frumuseţe
De daruri, de veşminte şi de aur
Ce-i dase Menelaos, şi cu vorba
Aşa iuţi: „Te suie-n vas acuma
Nezăbovind, zoreşte pe tovarăşi
Să pleci până ce n-ajung eu acasă
Ca să vestesc pe tata. Doar ştiu bine
Că inima şi mintea zice-n mine:
Aici veni-va singur să te cheme
Şi nu te lasă. Cred că fără tine
Nu pleacă el şi-a ta împotrivire

Prea mult l-ar supăra". Zicându-i asta
Asmute caii cei cu dalbe coame
Spre Pilos înapoi şi-ajunge-acasă
Numaidecât. Iar Telemah, silindu-şi
Tovarăşii, aşa le dă poruncă:
„Tovarăşi, pregătiţi cu tot dichisul
Corabia să ne suim într-însa
Şi s-o întindem iute". Aşa le zise;
Voios îl auziră ei şi-ndată
Se înluntrară şi pe bănci şezură.
Aşa el se trudea. Şi-n dosul năvii
Jertfea de drum şi se-nchina Minervei.
Dar iat-atunci s-apropie de dânsul
Un om fugar din Argos, de departe,
Un ghicitor, care-omorâse-acolo
Pe un bărbat. El se trăgea din casa
Şi neamul lui Melampus care-odată
Trăia în Pilos cel avut în turme
Ca om cuprins într-o măreaţă curte.
Dar el apoi la alt popor se duse
Fugind de ţara lui şi de Neleus
Bărbatul, domn slăvit ca nimeni altul,
Ce-avere multă pe un an i-oprise

[296] Cf., mai sus, XI, 389.

Cu sila; iar el, pus în bente grele,
Stătu legat în casa lui Filacos
Şi pătimea nespus pentru copila
Lui crai Neleu şi-n marea lui orbire
La care-l împinsese-nfricoşata
Zeiţ-a răzbunării. Dar el scapă
De pacoste şi turma mugitoare
Spre Pilos o aduce din Filaca
Şi astfel se răstoarce de ruşinea
Făcută de Neleu şi însoţeşte
Pe frate-său acasă c-o femeie;
Şi dânsul pleacă-n altă ţară,-n Argos
Cel păşunat de cai. Acolo-i fuse
Sortit să se aşeze, peste mulţii
Argii să fie domn. Îşi ia femeie
Şi-şi face casă naltă şi dintr-însul
Se nasc doi fii puternici: Antifates
Şi Mantiu. Antifates a fost tatăl
Lui Oicleu cel inimos, de unde
Se trage Amfiaraos, care bietul,
Deşi iubit de Joe şi de-Apolon,
Dar tot n-atinse pragul bătrâneţii,
Căci a pierit la Teba după darul
Primit de-a lui nevastă. El avut-a

[325-326] Vezi mai sus nota la XI, 439.

Ca fii pe Amfilohos şi pe-Alcmeon.
Iar Mantiu a născut pe Polifides,
Apoi pe Cleitos cel frumos, pe care,
De frumuseţe, a zorilor zeiţă
Pe tron de aur îl răpi să-l facă
Nemuritor; viteazul Polifides
Proroc a fost orânduit de-Apolon,
Neîntrecut de oameni când murise
Amfiarau. De ciudă pe-al său tată
Fugi de-acasă la Hiperesia,
De unde-apoi ghicea la lumea toată.

Feciorul lui numit Teoclimenos
Veni acum la Telemah pe vremea
Când el pe lângă vas cu închinare
Şi cu urări de drum se pregătise,
Şi-aşa-i grăi cuvinte zburătoare:
„Prietene, fiindcă te întâmpin
Jertfind în acest loc, te rog pe jertfe,
Pe zeul cărui te închini, pe tine
Pe oamenii din jurul tău, grăieşte-mi
Adevărat şi nu-mi ascunde, cine
Eşti tu? Din ce părinţi? Din care ţară?“
Iar chibzuitul Telemah răspunse:

[336] Oraş în Ahaia, pomenit şi în *Iliada*, II, 573.

„Ţi-oi spune drept aşa cum e, străine
Mi-e neamul din Itaca şi Ulise
E tatăl meu, de-a fost cumva vreodată,
Căci el acum muri de moarte tristă.
De-aceea şi luând un vas şi oameni
Venii să-ntreb de dusul tată“. Zise
Teoclimenos cel chipos ca zeii:
„Şi eu din ţară-mi fug şi vin la tine,
Căci am ucis un om de-ai noştri, şi-are
Şi fraţi şi neamuri multe el în Argos
Cel păşunat de cai, şi ei sunt foarte
Puternici între-ahei. Şi fug de dânşii
Ferindu-mă de-osândă şi de moarte,
Că mi-este scris să pribegesc în lume.
Deci ia-mă-n vas, ca pe-un fugar ce-ţi cade
Milcuitor. Mă tem că m-or ucide,
Că-mi pare că sunt urmărit“. Răspunse
Chititul Telemah: „Ţi-oi face voia
Şi de la vas eu nu te voi respinge.
Urmează-mă, te-om ospăta pe-acolo
Cu ce avem“. Aşa-i vorbi şi lancea
Cu vârf de-aramă i-o luă şi-o-ntinse
Pe podul şovăielnicei corăbii.
Pe urmă se sui şi el pe vasul

Drumeţ pe mare. S-aşeză spre cârmă
Feciorul lui Ulise şi pe-aproape
Teoclimen. Vâslaşii dezlegară
Otgoanele şi Telemah zorindu-i
Pe toţi, le porunci să puie năvii
Dichisul tot. Ei s-au supus în pripă
Şi ridicând catargu-l împlântară
Prin scobitura grinzii de la mijloc
Şi-l cetluiră cu frânghii, lăţiră
Vintrele albe prinse de curele
Vârtos sucite. Zâna cu ochi lucii,
Minerva, vânt prielnic le trimise
Şi-l repezi năvalnic ea din slavă,
Ca vasul să alerge cât mai iute
Să taie unda cea sărat-a mării.
Plutiră aşa de-a lungul pe la Crunos
Şi Halchis cea cu apele frumoase.
Când soarele-asfinţi şi orice drumuri
Se-ntunecară, vasu-mpins de vântul
Ajutător s-apropie de Fea
Spre coastele Elidei, ţara sfântă

389-390 Aceste localităţi nu ne sunt cunoscute din alte texte.
393 Port pe coasta Elidei. Cf. *Iliada*, VII, 135.

Unde domnesc epeii. Şi de-acolo
Trecu pe la ostroave cât mai iute
Feciorul lui Ulise dat pe gânduri,
Că nu ştia de scapă sau de moare.
Cina pe-atunci Ulise cu porcarul
În ţara lui şi-alăturea de dânşii
Cinau ceilalţi păstori. Dar mai pe urmă,
Când ei deplin mâncară şi băură,
Vorbind Ulise, şi-ncercând să vadă
De vrea porcarul să-l mai ţie-n gazdă
Şi stăruie-n sălaş să mai rămâie
La el sau îl îndrumă spre cetate,
Le zise astfel: „Ascultaţi, Eumee
Şi voi ceilalţi tovarăşi! Vreau ca mâne
S-o iau la drum, să mânec spre cetate,
Ca să cerşesc, să nu vă stau povară
Pe capul tuturor. Dar dă-mi povaţă
Şi călăuză bună să mă ducă
Şi să mă car. Eu singur de nevoie
Voi colinda cetatea să văd poate
Mi-a-ntinde cineva vr-un drob de pâne
Şi vr-un potir. Şi cum ajung la casa
Măritului Ulise, să duc veste
Prea înţeleptei Penelopa şi să intru

În cercul peţitorilor cei mândri.
Mi-or da ei poate vr-o îmbucătură
Din multele bucate ce-au la masă.
Frumos şi harnic voi sluji la toată
Porunca lor. Că eu ţi-oi spune una,
Ia seama tu şi-ascultă: cu-ajutorul
Lui Hermes, zeul sol care podoabă
Şi cinste pune-n tot ce face omul,
Nu-i nimeni să mă biruie de harnic
Când este vorba foc s-aprind şi lemne
Uscate să despic, să-mpart la masă
Şi carnea să o frig şi vin din cană
Să torn cum fac cei mici slujind în casă
Pe cei mai mari". Dar supărat Eumeos
Aşa-i grăi: „Vai, ce-ţi veni, străine?
Pesemne-acolo vrei să-ţi laşi tu pielea
De umbli să te-amesteci în mulţimea
De peţitori, a căror semeţie
Şi ne-nfrânare pân' la cer ajunge.
Nici robii lor nu sunt aşa ca tine;
Sunt tineri şi-mbrăcaţi cu haine bune,
Au părul dres şi faţa lor frumoasă
Şi mesele lor lucii împănate

---

437 În original: *sidereon ouranon* („până la cerul de fier")
440 În privinţa acestei curioase concepţii, vezi mai sus nota la III, 2.

De pâne şi de carne şi de vinuri.
Rămâi dar. Nu se supără niciunul
Pe aici, de stai; nici eu, nici alt tovarăş.
Iar când veni-va fiul lui Ulise,
Te va-mbrăca în haină şi-n cămaşă
Şi te va duce-oriunde ţi-ar fi voia".
Ulise mult-păţitul îi răspunse:
„Fii drag celui-de-sus cum mi-eşti tu mie
De drag, Eumeos! Tu mi-ai pus un capăt
Nemernicirii şi răstriştii grele.
Nimic mai rău decât să fiu un lainic
Şi fără căpătâi. Afurisitul
De pântec e de vină că necazuri
Îndură bietul om ce-ajunge-n lume
Hoinar, lovit de soartă şi durere.
Dar dacă mă opreşti pe-aici şi stărui
S-aştept pe domnişorul meu, vorbeşte-mi
De maica şi de tata lui Ulise,
Pe care el plecând îi părăsise
Pe pragul bătrâneţii. Spune-mi dacă
Trăiesc şi văd lumina cea de soare,
Ori au murit şi sunt pe ceea-lume".
Mai-marele peste porcari îi zise:

„Ţi-oi spune drept, aşa cum e, străine.
Mai vieţuie Laert şi se tot roagă
De cel-de-sus să-i ia din trup viaţa,
Să moară-n casa lui. Grozav mai geme
Jălindu-şi fiul dus, nevasta-i bună,
A cărei moarte-i căşună otravă
De alean şi bătrâneţe fără vreme.
Iar dânsa s-a topit de moarte tristă
Tânjind după slăvitu-i fiu. Dă, doamne,
Sfârşit aşa de crud să n-aibă nimeni
Din cei care mi-s dragi în casa asta
Şi-mi fac un bine! Cât a fost în viaţă,
Cu toată-a ei mâhnire, mi-era mie
Plăcut s-o-ntreb şi să vorbesc cu dânsa
Că mă crescu-mpreună cu Ctimena,
Copila ei cea trupeşă, mezină,
Cu care am crescut eu împreună,
Ci n-am fost mai puţin iubit ca dânsa.
Iar când ne-ajunse draga tinereţe,
Pe ea o măritară-atunci la Same
Luând comori de zestre, iar pe mine
Bătrâna mă-nţoli frumos în haină
Şi în cămaşă,-mi dete-ncălţăminte
Şi mă trimise-apoi la ţară. Totuşi

Mai tare mă iubea pe mine. Acuma
De toate aceste sunt lipsit; dar zeii
Cei fericiţi dau spor trudirii mele,
În care stărui şi de unde-mi vine
Şi hrana, băutura şi prisosul
Ce-l dau la oaspeţi vrednici de cinstire.
Dar nu pot eu s-aud de la stăpâna
O vorbă dulce, nici să văd vr-un bine,
De când pe casa ei căzu năpasta,
Nemernicii de peţitori. Că tare
Mai au nevoie slugile să steie
De vorbă cu stăpâna şi să-ntrebe
De câte toate, să mai ia mâncare
Şi băutură, ba şi să mai ducă
Ceva cu ei la ţară din mulţimea
De lucruri care-i bucură pe dânşii".
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Vai că de mic, porcarule Eumeos
Răznitu-te-ai departe de-a ta ţară
Şi de părinţi! Dar spune-mi adevărul:
Prădat a fost oraşul larg în uliţi
Pe unde-aveau părinţii tăi locaşul?
Sau că rămas tu singur pe la turma
De oi sau boi, luându-te-n corăbii

Vrăjmaşii te vândură la stăpânul
Acestei case pe un preţ de seamă?"
Mai-marele peste porcari răspunse:
„Fiindcă-ntrebi şi iscodeşti, străine
Şezi liniştit şi-ascultă pe tăcute
Şi bea voios din vin. Prea lungi acuma
Sunt nopţile şi ai destulă vreme
Să dormi sau să asculţi şi să te bucuri.
Nu-i bine să te culci devreme, strică
Şi multul somn. De vor ceilalţi tovarăşi
Şi au plăcere, meargă să se culce.
Doar mâne dimineaţă, din merinde
Luând ceva, să plece după turma
De porci domneşti. Iar noi, aci-n colibă
Gustând din băuturi şi din bucate,
Să mai petrecem pomenind trecutul
De suferinţi amare. Şi-n durere
Se bucură cine-a răbdat necazuri
Prea multe şi-a tot pribegit pe lume
De-aceea şi-ţi răspund la întrebare:
I-o insulă ce Siria se cheamă,

[533] După vecinătatea-i cu Ortigia Delos (mai jos nota la versul 535), patria lui Eumeu pare a fi fost insula din Arhipelag numită astăzi Syra.

Poate-auzişi de ea; este deasupra
Ortigiei şi soarele pe-acolo
Se dă napoi. Nu-i tare locuită,
Ci-i roditoare şi-n păşuni mănoasă,
Bogată-n oi şi-n vin şi-n grâu. Acolo
Nici foamea nu pătrunde, nici vreo boală
Greţoasă nu mai chinuie vreodată
Pe bieţii oameni. Dacă prin cetate
Îmbătrâneşte-un neam din ei, Apolon
Venind cu arc de-argint şi cu Diana,
Blajin îi săgetează şi-i doboară.
Acolo sunt două cetăţi, şi toate
Le-au împărţit în două între ele.
Şi-asupra lor domnea fălos ca zeii
Părintele meu Ctesiu Ormenides.
Veniră-atunci corăbierii meşteri,
Fenicienii, hoţi mehenghi, c-o navă
De jucărele şi de fleacuri plină.
Era în casa tatii o femeie
Feniciană mare şi chipoasă
Şi harnică la lucru de minune.
Viclenii negustori o amăgiră.
Şi unul dintre ei, când ea se duse

[535] Vezi mai sus nota la V, 165.

Să spele, în corabie-o cuprinse
Şi-o drăgosti cu dragoste ce scoate
Din minţi pe o femeie, suflet moale,
Oricât ar fi de treabă şi cuminte.
Şi prinse-apoi s-o-ntrebe cine este
Şi dincotro-i venită. Ea îndată
Conacul tatii i-arată şi-i zise:
„Mă laud că sunt din Sidon, oraşul
Avut în bronz. Sunt fiica lui Aribas
Cel prea bogat. Când eu de pe la ţară
Veneam cândva, tâlharii cei din Tafos
Răpitu-m-au şi m-au adus încoace
Şi m-au vândut acasă la bărbatul
Ce şade-aicea, şi-a plătit el bine".
Iar cel care o-ndrăgi pe-ascuns îi zise:
„Întoarce-te cu noi la tine-acasă
Să-ţi vezi părinţii, curtea lor cea naltă,
Că ei trăiesc şi sunt avuţi acuma".
Femeia zise atunci: „Aşa să fie,
De vreţi, corăbieri, să-mi daţi cuvântul,
Să vă juraţi că-ntreagă şi neatinsă
Acasă mă veţi duce". Aşa le zise
Şi cum ceru cu toţii se jurară.
Iar după ce rostiră jurământul,

Ea-i sfătui aşa: „Tăceţi acuma,
Să nu-mi vorbească dintre voi niciunul
De m-ar găsi pe drum sau la fântână,
Ca nu cumva să meargă oarecine
Acasă să mă spuie la bătrânul
Şi bănuind, el să mă lege-n lanţuri
Şi vouă să vă caute pierzarea.
Gândiţi la asta şi zoriţi cu strânsul
Merindelor de drum. Şi-apoi când plină
Corabia va fi cu de-ale gurii,
Voi repede să-mi daţi de ştire-acasă.
V-aduc şi aur care-mi stă-ndemână,
Ba chiar v-aş da cu drag şi altă plată,
Căci eu la curte-acolo cresc pe fiul
Lui Ctesiu, prunc deştept ce tot cu mine
Pe-afară umblă; eu l-aş duce-n navă,
Şi mult câştig avea-veţi de la dânsul,
Când o să-l vindeţi în străinătate".
    Aşa vorbi femeia şi purcese
Spre curtea cea frumoasă. Negustorii
Au stat la noi un an întreg şi marfă
Au cumpărat şi-au încărcat cu dânşii
Corabia. Şi-apoi când au fost gata
De-a se porni, ei au trimis pe unul

Să-nştiinţeze pe femeie. Vine dânsul,
Un hoţoman, la tatăl meu acasă
C-o salbă tot din aur şi din boabe
De chihlimbar. Şi roabele şi mama
Umblau cu ea şi-o cercetau cu ochii
Şi-i dau un preţ. Iar pe tăcute dânsul
Îi face semn femeii şi-apoi pleacă
Spre mare. Mă luă atunci de mână
Femeia şi pe loc mă duse-afară.
Găsi în sală mese şi potire,
Acolo stau mesenii împreună
Cu tatăl, dar acum la adunarea
Poporului plecaseră cu toţii.
De-aici luând în pripă ea trei cupe
De aur şi-ndosindu-le la sân, cu ele
Fugi, iar eu, copil fără de minte,
Mergeam în urma ei. În vremea asta
Veni amurgul, soarele apuse

---

[608] Mărturiile textelor privitoare la utilizarea chihlimbarului în lumea homerică au fost confirmate de descoperiri arheologice, la Micene şi în alte părţi. Mai greu e de spus de unde-şi procurau aheenii această substanţă rară, pe care în epoca clasică oamenii din jurul Mediteranei o aduceau din ţările Nordului. Sigur e doar că una din căile de pătrundere trebuie să fi fost Marea Adriatică; marele drum al ambrei, care sub Imperiul Roman avea ca punct terminal Aquileia, în al II-lea mileniu î.Hr se sfârşea, poate, la Pilos.

Şi drumurile toate s-adumbriră.
Păşind noi iute la liman sosirăm
Pe unde-a fost corabia. Străinii
Atunci ne înluntrară şi băturăm
Noi drum de ape. Cerul ne trimise
Un vânt prielnic. Şase zile-ntruna
Plutirăm zi şi noapte. Într-a şaptea
Diana-arcaşa fulgeră cu arcul
Pe-acea muiere, de căzu în fundul
Corăbiei cum cade o corlă-n mare.
Ei o zvârliră ca să fie hrană
La foci şi la peşti. Şi singur bietul
Eu am rămas îndurerat în mine.
Purtat de apă şi vânt, ajunse vasul
Fenician la insula Itaca.
Aici Laert mă cumpără cu-averea-i
Şi-aşa m-am pomenit în ţara asta“.
Întâmpină din grai atunci Ulise:
„Ce mult m-a-nduioşat a ta poveste,
Eumeu, de toate câte-ai spus şi câte
Ai suferit! Ci Dumnezeu îţi dete
Pe lângă rău şi bine: după multe
Nevoi te-ai aciolat aici la casa
Unui om blând ce cu băut şi hrană

Te-mbie din belşug şi bun ţi-i traiul.
Iar eu după-ndelungă pribegire
Am poposit pe-aici“. Aşa vorbiră
Şi adormiră, dar puţină vreme,
Căci zorile curând pe cer mijiră.
Tovarăşii lui Telemah într-asta,
Sosind la ţărm, în pripă dezlegară
Vintrelele, plecară-apoi catargul
Şi tot vâslind înlimăniră vasul,
Îl otgoniră şi-l încătuşară.
Ieşiră-apoi şi ei pe malul mării,
Gătiră masa, dreseră-apoi vinul.
Şi când de-ajuns mâncară şi băură,
Luă cuvântul Telemah şi zise:
„Înaintaţi cu vasul spre cetate,
Eu merg pe la păstorii mei la ţară
Şi, după ce îmi văd de trebi, diseară
Cobor înspre oraş. Şi apoi mâne,
În faptul zilei, eu vă-ntind o masă
De bun sosit, ospăţ frumos de cărnuri
Şi vin mieros“. Atunci Teoclimenos
Aşa-ntrebă pe fiul lui Ulise:
„Dar unde s-apuc eu, copile dragă?
La care casă pot să trag, la care

Bărbat dintre mai-marii din Itaca?
Pot merge eu la maică-ta de-a dreptul,
La casa ta.“ Iar Telemah răspunse:
„La casa mea te-aş fi poftit eu însumi
Să mergi, c-avem de toate pentru oaspeţi.
Dar ţie nu-ţi poate prii pe-acolo
Că nu sunt eu şi nu te vede mama,
Căci nu prea se arată ea prin casă
La peţitori, ci stă departe-n rândul
De sus al casei, unde ţese pânza.
Ţi-oi spune eu un alt bărbat la care
Să mergi, la Evrimah, feciorul mândru
Al bunului Polib, la care-acuma
Ca la un zeu privesc itacienii.
Căci el e mai de frunte şi doreşte
Mai mult să ia pe mama, s-aibă sceptrul
Părintelui meu dus. Dar ştie domnul
Olimpian, care-n văzduh tronează,
De n-or sfârşi-o jalnic ei nainte
De nunta lor“. Abia vorbi şi-n clipă
La dreapta lui zbură atunci un uliu,
Sol iute zburător al lui Apolon.
O porumbiţă-ncătuşase-n gheare
Şi-o tot smulgea şi-mprăştia din pene

La mijloc între Telemah şi navă.
Teoclimenos îl pofti pe-acesta
Departe de tovarăşi şi-apucându-l
De mână-i zise: „Tinere,-acest uliu
Cu voia unui zeu din dreapta zboară.
Eu l-am văzut din faţă şi-nţeles-am
Că e un semn. O casă mai domnească
Nu-i alta ca a voastră în Itaca.
Vi-i vouă dat să fiţi mereu puternici“.
Iar chibzuitul Telemah, răspunse:
„Să fie-aşa cum ai grăit, străine!
Să vezi ca mâne ce prietenie,
Ce daruri ai din parte-mi, că oricine,
De te-ar vedea, te-ar ferici pe tine“.
Aşa vorbi şi zise lui Pireos,
Un credincer al lui: „Tu, al lui Clitos
Fecior Pireos, cel mai bun tovarăş
Din cei care la Pilos mă-nsoţiră:
Pe-acest străin să-l duci la tine-acasă,
Cinsteşte-l, ospătează-l şi ai grijă
De el pân-oi veni“. La asta zise
Pireos, bun lăncer: „De-ar sta pe-aicea,
O, Telemah, oricat de multă vreme,
Eu grijă am să-i port şi nu va duce

Vr-o lipsă el ca oaspe". După asta
În navă se sui şi pe tovarăşi
Zori să se înluntre, să dezlege
Otgoanele. Intrară dânşii iute
În navă şi pe bănci se aşezară.
Iar Telemah legă sandale dalbe
Şi ţeapăna lui lance ferecată
Luă pe podul năvii. Dezlegară
Otgoanele vâslaşii; o porniră
Pe mare spre cetate, după vrerea
Lui Telemah, feciorul lui Ulise.
În vremea asta repede pe-acesta
Picioarele-l purtau până ce-ajunse
La cocina cu mii de porci, pe unde
Dormea-n sălaş porcarul bun la suflet
Şi credincios, care-şi iubea stăpânii.

CÂNTUL XVI

Ulise şi porcarul prin colibă
Făcură foc la vatră dimineaţa,
Gătiră prânzişorul şi porniră
Cu turma pe păstori. Cum îl văzură
Pe Telemah, zăvozii nu-l lătrară,
Când el s-apropie; se gudurară
Pe lângă el Ulise luă seama
Cum se codeau dulăii şi de-aproape
Un tropot auzi. De-aceea-ndată
Şi zise lui Eumeu: „De bună seamă,
Vr-un cunoscut sau vr-un tovarăş vine.
Nu-l latră câinii, dau numai din coadă,
Şi-aud un tropăit". El nu rostise
Cuvântu-ntreg, şi iată că feciorul-i
Stătu în tindă. Se sculă porcarul,
Uimit fiind, şi vasu-n care vinul

Amesteca-i pică din mâini şi-n faţa
Stăpânului păşind, deodată prinse
A-l săruta pe cap, pe ochii mândri
Şi mâinile-amândouă; calde lacrimi
Îi picurau. Cum un duios părinte
Primeşte după zece ani de zbucium
Pe fiul său venit din ţări străine,
Pe fiul singur şi născut târziu, tot astfel
Pe Telemah îmbrăţişa porcarul
Şi-l săruta mereu parcă scăpase
Din mâna morţii şi-i zicea cu plânset:
„Venit-ai, Telemah, lumină dulce?
Eu nu credeam că te mai văd vr-odată
De când la Pilos ai plecat pe mare.
Copile, vino-n casă cât mai iute,
Privindu-te de drag să-mi satur ochii,
C-abia întors ai şi venit la mine.
Tu nu vii des ca să ne vezi la ţară
Pe noi păstorii, stai doar în cetate,
C-aşa plăcut ţi-i să priveşti greţosul
Duium de peţitori". Chititul tânăr
Aşa-i răspunse: „Iată intru, taică.
Venit-am doară numai pentru tine,
Ca să te văd cu ochii, să-mi spui dacă

Mai stă acasă mama ori cu altul
S-a măritat şi patul lui Ulise
Părăginit l-acopere pustiul
Păienjeniş". Grăi atunci porcarul:
„Ba stă şi rabdă-n casa ta şi-adastă,
Dar plânge şi se mistuie de jale
Şi nopţile şi zilele-i sunt negre".
Aşa vorbind îi ia din mână lancea,
El intră, sare pragul cel de piatră.
Îi dă Ulise scaunul să şadă,
Dar Telemah se pune împotrivă
Aşa din grai oprindu-l: „Şezi, străine.
În tot sălaşul nostru eu găsi-voi
Un loc să şed. Aci e omul care
Mi-aşterne mie". Astfel zise dânsul;
La locu-i merse şi şezu Ulise.
Porcarul aşternu pe jos grămadă
De ramuri verzi şi blănuri pe deasupra
Şi-aci se puse fiul lui Ulise.
I-alătură în blid apoi porcarul
Friptura lor cea din ajun rămasă
Şi pâne mai ticsi-n panere
Şi vin mieros amestecă în cupă;
Şezu pe urmă-n faţa lui Ulise.

Ei mâinile-ntindeau la masa gata.
Şi când de-ajuns mâncară şi băură
Voinicul întrebă porcarul: „Taică,
De unde vine-acest străin la tine?
Cum l-au adus la noi corăbierii?
Şi cine-s ei? Că nu putea în ţară
Să vie el pe jos“. Eumeu îi zise:
„Ţi-oi spune drept aşa cum e, copile.
Se laudă că e cretan şi zice
Că-n pribegie-a colindat prin multe
Oraşe-n lume cum îi fuse scrisa
Şi-n urm-acum fugind pe-ascuns din vasul
Unor tesproţi, veni la mine-n staul.
Eu ţi-l predau şi fă ce vrei cu dânsul“.
Dar chibzuitul Telemah răspunse:
„Eumeu, mă doare mult ce-mi spui tu mie.
Cum pot primi eu pe străin în casă?
Sunt tânăr doar şi-n braţe nu mă bizui
Să-nlătur un duşman, dacă mă-nfruntă.
Şi mama îndoită stă pe gânduri:
Să stea la mine s-aibă grija casei
Cinstind crivatul tatei şi de teamă
De gura lumii? Sau să ia pe unul

[78] Traducătorul a omis aici un emistih al cărui înţeles e: „rugător, ţie ţi se încredinţează“ sau „către tine îndreaptă rugile sale“.

Dintre ahei care-o peţeşte acasă
Şi-i cel mai bun şi dă mai multă zestre.
Dar pe acest străin, fiindcă-i oaspe
La casa ta, am să-l îmbrac în haină
Şi-n mantie, dalbă-mbrăcăminte,
I-oi da şi-o sabie-ascuţită-n două,
Sandale de-ncălţat şi l-oi trimite
Oriunde va pofti. De vrei tu însă,
Poţi să-l opreşti şi să-ngrijeşti de dânsul.
Eu straiele-i ţi le trimit încoace
Şi hrană de tot felul ca să nu te
Îngreuie pe tine, pe tovarăşi.
Eu n-aş lăsa cu noi să vie-acolo
La curte printre peţitori, că prea e
Nebun-a lor trufie şi de dânsul
Ei pot să-şi bată joc şi-atunci pe mine
Prea mult mă va durea, că-i anevoie
Ca unul singur, cât ar fi de tare,
Să birui pe mai mulţi; te bat prin număr“.
Dar mijloci Ulise mult-păţitul:
„Prietene, să ierţi că iau cuvântul,
Dar inima grozav mi se sfâşie,
Când eu v-aud vorbind că peţitorii

[110] Vezi mai sus nota la I, 525.

Tot uneltesc blestemăţii la curte
În ciuda ta, deşi eşti aşa mare.
Dar spune-mi: Suferi tu de bunăvoie?
Sau nu te vrea poporul şi ascultă
De glasul unui zeu? Sau tu învinui
Pe fraţii-n care poţi să ai nădejde
Când luptă grea se-ncinse cu duşmanii?
Hei, de-aş fi fost aşa voinic ca tine,
Cu-acelaşi suflet! Să fi fost acuma
Feciorul lui Ulise ori el însuşi
Venit din pribegie – că mai este
Nădejde de-a veni – pe loc atuncea
Să-mi taie capul un bărbat, oricine,
De nu intram în casa lui Ulise
Şi nu-i zvântam aci pe toţi mişeii!
Iar de mă cotropeau cu-a lor mulţime,
Fiind eu singur, aş fi vrut mai bine
Să mor în casa mea ucis de dânşii
Decât mereu să văd nemernicia,
Pe oaspeţi bruftuiţi şi îmbrâncite
În chip obraznic roabele prin casă
Şi vinul tot secătuit şi hrana
Zădarnic irosită, şi-asta-ntruna
Şi fără capăt“. Telemah răspunse:

„Străine, eu vorbi-voi adevărul
Adevărat. Nu-i supărat pe mine
Şi nu mă duşmăneşte tot poporul
Şi n-am să-nvinui fraţi care n-ajută
Când se încinge lupta cu duşmanii.
Căci Dumnezeu a dat la neamul nostru
Câte un sigur fiu: străbunu-Arcesiu
Avu un fiu doar, pe Laerte singur;
Laerte avu pe tatăl meu Ulise
Şi el pe mine numai unul singur
Şi-acasă mă lăsă şi n-avu parte
De fiul său. De-aceea şi vrăjmaşii
Nenumăraţi îmi mişună prin casă.
Toţi tinerii fruntaşi de prin ostroave
Din Same, din Dulichiu, din Zachintos
Cel păduros, precum şi toţi mai-marii
Din ţară, din Itaca cea pietroasă,
Pe maica mi-o peţesc şi-mi storc averea.
De teamă ea nu poate să-i respingă
Şi nici să-ncheie-aşa căsătorie,
Şi ei îmi risipesc avutul casei,
Ba în curând m-or pierde şi pe mine.
Dar asta de la cei-de-sus se ţine.
Tu du-te taică, mai curând şi spune

La maică-mea-nţeleapta Penelopa,
Că-s sănătos şi m-am întors din Pilos.
Eu stau aici, iar tu, după ce da-vei
De ştire numai ei, să vii încoace
Că mulţi mă pasc şi vor a mea pierzare".
Eumeu porcarul i-a răspuns la asta:
„Ştiu şi-nţeleg. Povăţuieşti pe unul
Ce cugetă la fel. Dar spune-mi mie
Deschis şi drept: pot eu cu drumul ăsta
Şi bietului Laert să-i dau de ştire?
Că el nainte, cât era de mare
Mâhnirea lui de dragul lui Ulise,
Vedea de munca de la câmp şi-n casă
Mânca şi bea cu slugile-mpreună
Oricât poftea. Acum însă, din ziua
De când spre Pilos ai plecat pe mare,
Aud că nu mai bea, nimic nu-mbucă
Şi nu mai umblă pe la câmp, ci şade,
Se vaietă şi plânge şi suspină
Şi-i se topeşte carnea de pe oase".
Iar chibzuitul Telemah răspunse:
„E dureros, dar să-l lăsăm pe dânsul
Cu toată jalea. Dacă omul singur
Ar fi s-aleagă tot ce-ar vrea pe lume,

Eu mi-aş alege-ntâi venirea tatii.
Tu dă-le lor de veste, apoi te-ntoarce
Şi nu te mai abate pe la ţară
După Laert, ci spune maicii mele
La el să mâne repede şi-n taină
Pe chelăriţă ca să-nştiinţeze
Pe-al meu bunic". El zise şi păstorul
Zori la drum. Eumeu luă în mână
Opincile, le încălţă şi-n urmă
Purcese spre cetate. Iar Minerva
Luă îndată seama că plecase
Porcarul din sălaş şi merse-acolo.
S-asemăna la chip cu o femeie
Frumoasă, mare-n trup şi pricepută
La lucru de minune. Dânsa stete
În dreptul uşii, se ivi doar numai
Viteazului, dar nu putu s-o vadă
Şi nici s-o simtă Telemah, că zeii
Nu tuturora aidoma s-arată.
Ulise doar şi cânii o văzură,
Ci n-o lătrară. Mârâind, de frică
Se traseră deoparte. Din sprâncene
Făcu zeiţa semn; ulmă Ulise,
Ieşi din casă şi trecu sub zidul

Înalt al curţii şi-i stătu nainte.
Minerva-l agrăi: „Laertiene,
Mult iscusite meştere Ulise,
Destaină-te şi nu te mai ascunde
De fiul tău, ca pregătind sfârşitul
Şi moartea peţitorilor să mergeţi
În falnica cetate. Alături fi-voi
Curând şi eu, sunt gata de bătaie".
Aşa grăind, cu varga ei de aur
L-atinse pe viteaz. Pe trup îi puse
Veşmânt frumos şi mantie curată
Şi statul îi mări şi tinereţea.
Şi faţa-i iar i se smezi şi-obrajii
I se-mplinirâ, părul pe bărbie
I se-nnegri. Zeiţa după asta
Se-napoie. Ulise merse-n casă,
Iar fiul său se buimăci văzându-l
Şi de cutremur se uita în lături,
De teamă să nu fie un zeu, şi zise:
„Cu totul altul-mi pari acum, străine,
Ai altă haină şi-altă-nfăţişare.
De bună seamă eşti un zeu din slavă;
Îndură-te ca să-ţi închin prinoase
Plăcute, daruri scumpe, odoare de-aur;

Doar cruţă-mă". Răspunse-atunci Ulise:
„Eu nu-s deloc un zeu. De ce m-asemeni
Cu zeii? Eu sunt bietul tău părinte,
Acela după care-oftezi şi suferi
Atâtea patimi, siluit de oameni
Necruţători". Aşa vorbi, şi fiul
Îşi sărură;-i curgeau pe faţă lacrimi
Ce pân-atunci le tot iezise-ntr-însul.
Dar Telemah tot nu voia să creadă
Că-i tatăl său şi cuvânta: „Tu nu eşti
Părintele-mi Ulise. Mă momeşte
Un zeu, ca să suspin, să plâng mai tare.
N-o poate făptui schimbarea asta
Un muritor în voie, dacă nu vrea
Un zeu să-l facă ba moşneag, ba tânăr.
Erai un om bătrân adinioarea
Şi-n zdrenţe învăscut şi iat-acuma
Eşti ca un zeu locuitor în cerul
Nemărginit". Ulise cumpănitul
Răspunse-aşa: „O, Telemah, nu-ţi şade
Să stai uimit şi să te miri atâta,
Că-ţi vezi pe tata-n casă. Nu mai vine
Un alt Ulise-aici. Chiar eu sunt bietul
Ce după pribegiri şi patimi multe

În anul douăzeci mă-ntorc în ţară.
Iar ce-ai văzut o datoresc Minervei;
Ea m-a făcut aşa cum vrea, căci poate,
Aci milog, aci voinic şi tânăr
Şi îmbrăcat în strai frumos, că-i lesne
Ca zeii cei locuitori în cerul
Nemărginit pe oameni să-i înalţe
Sau să-i afunde-n iad“. Aceasta zise,
Apoi şezu. Iar Telemah cu vaiet
Cuprinse pe-al său tată bun şi lacrimi
Vărsa din ochi. Pe amândoi nevoia
Bocirii-i podidi, şi începură
A plânge-n hohot, mai duios şi jalnic
Ca pajura sau vulturul cu gheare
Încovoiate, când le fură puii
Nezburători, din cuibul lor, ţăranii.
Aşa de trist plângeau şi de sub gene
Şiroaie le curgeau. Şi-amurgul serii
I-ar fi găsit jălind aşa-mpreună,
De nu-ntreba pe taică-său feciorul:
„Pe care vas te-aduseră în ţară
Vâslaşii, tată? Cine-s ei? Că doară
Tu nu puteai veni aci pedestru“.
Ulise mult-păţitul îi răspunse:

„Ţi-oi spune drept, aşa cum e, copile,
M-aduseră feacii, vâslitorii
Vestiţi de buni, care petrec pe mare
Pe toţi străinii pripăşiţi la dânşii.
Pe când dormeam, m-aduseră-ntr-o navă
Şi mă lăsar-aici. Şi mă cinstiră
Cu daruri scumpe, aur şi aramă
Şi straie din belşug. Păstrate toate-s
În peşteră-ndosite după sfatul
Celor-de-sus. Mă sfătui Minerva
Să vin încoa' spre a urzi omorul
Vrăjmaşilor. Dar numără-i să aflu
Ce număr sunt şi cine-s peţitorii,
Ca socotind cu inima vitează
Să văd dacă noi doi putea-vom singuri
Neajutaţi să biruim sau poate
Să cerem ajutor şi de la alţii“.
Iar Telemah mirat îi zise: „O, tată,
Tot auzeam de-a ta mărire naltă,
Că eşti războinic şi-nţelept, dar mare
Cuvânt mi-ai spus şi-uimirea mă cuprinde.
Nu pot doi inşi să lupte doar cu oameni
Aşa de mulţi şi de puternici. Nu sunt
Nici zece şi nici douăzeci duşmanii,

Ci mult mai mulţi. Îndată şti-vei care
Li-e numărul. Feciorii din Dulichiu
Cincizeci şi doi din neam ales cu toţii,
Urmaţi de şase oameni. Iar din Same
Sunt douăzeci şi patru. Din Zachintos
Vr-o douăzeci de-ahei, şi din Itaca
Sunt doisprezece, toţi bărbaţi de frunte.
Mai e şi Medon crainicul şi Femiu,
Dumnezeiescul cântăreţ, şi încă
Doi oameni meşteri la-mpărţit friptura.
De i-om lovi pe toţi deodată-n casă,
Mă tem să nu plăteşti prea scump pedeapsa
Păcatelor şi-amar să nu ne fie.
Dar vezi tu, poate să-ţi aduci aminte
De-un ajutor, de vr-unul care-alături
De noi ar sta cu drag spre apărare".
Îl desluşi Ulise încercatul:
„Ţi-oi spune eu, ia seama tu şi-ascultă.
Socoţi că nu ne-ar fi de-ajuns Minerva
Cu-Atotputernicul de sus şi-i bine
Să cerem ajutor de la vr-un altul?"
Răspunse Telemah: „Apărătorii

[303-315] Aceste versuri, care dau o listă pueril de lungă a pretendenţilor Penelopei (108 + 10 slujitori) au fost încă din Antichitate socotite interpolate.

Ce-i pomeneşti sunt buni. Deşi prin nouri
Stau sus de tot ascunşi, ei au domnia
Şi peste zei şi peste lumea toată".
Adause la ast-apoi Ulise:
„Ei n-or sta mult departe de bătaia
Cea crâncenă, când la palatul nostru
Va fi să se aleagă biruinţa
Între duşmani şi noi. Tu du-te-acasă
De cum se va crăpa de zi şi umblă
Cu peţitorii. Mai târziu pe mine
Porcarul mă va duce la cetate
În chip de cerşetor bătrân şi jalnic.
Iar dacă m-or batjocori prin casă,
Tu rabdă-n tine, orice-o fi să sufăr;
Chiar dacă de picior m-ar da afară
Şi m-ar ochi cu arcul, tu privindu-i
Să te-nfrânezi. Numai blajin cu graiul
Tu roagă-i cu prostia să-nceteze.
Ei n-au să asculte, că sosit li-i ceasul.
Ia seama dar la ceea ce ţi-oi spune:
Îndată ce Minerva luminată
M-ar învăţa, din cap un semn ţi-oi face.
Tu strânge toate armele din sală,

[345] „Casa mare" a palatului homeric neavând ferestre, ci abia o deschizătură în acoperiş, fumul focului din vatră nu întârzia să

Le-ascunde-n fundul-unei cămări înalte.
De-ntreabă şi le-or cere peţitorii,
Adoarme-i tu aşa cu vorbă dulce:
«Le-am scos de-aicea, de la fumul sălii,
Că nu mai sunt cum ele au fost odată,
Când tata le-a lăsat plecând la Troia;
S-au înnegrit de-a focului arsură.
Dar ce mă îndeamnă mai mult e gândul
Ce-mi dete cel-de-sus: mă tem că poate,
Buimaci de vin, v-aţi apuca de sfadă
Cu armele, v-aţi bate laolaltă
Şi-aţi ruşina ospăţul şi peţitul,
Căci armele pe om îl trag la sine».
Păstrează pentru noi vr-o două săbii
Şi două suliţi şi-ncă două scuturi,
Ca să le-avem când vom sări la dânşii.
Pe ei orbi-i-va Joe şi Minerva.
Dar ia aminte vorba ce ţi-oi spune:
De eşti aieve-al meu şi os din mine,

---

producă înnegrirea pereţilor şi a obiectelor păstrate în sală. Cf. *Iliada*, II, 407, cu nota respectivă.

[360] În textul grec: „căci fierul singur îl atrage pe om la sine“, ceea ce ar presupune o mai îndelungată familiarizare cu armele din acest metal decât o lasă să se bănuiască alte mărturii ale poemului, dacă autenticitatea întregii tirade care începe cu versul 345 şi sfârşeşte cu versul 365 n-ar fi fost cu drept cuvânt pusă la îndoială.

Niciunul să nu afle că Ulise
E-n ţară, nici Laerte, nici porcarul
Şi nicio slugă, nici chiar Penelopa.
Noi singuri, eu şi tu, să ştim purtarea
Femeilor, să încercăm şi care
Din robii noştri ne cinstesc şi-au teamă
De noi, şi care nu mai vor să ştie
Şi te înfruntă cât eşti tu de mare“.
Feciorul mândru Telemah răspunse:
„Mă vei cunoaşte, o, tată, mai pe urmă
Ce fel sunt eu. Că-n mine nu mai zburdă
Copilării. Ce-mi spui, îmi pare mie
Că de folos nu poate să ne fie.
Te rog să chibzui bine, căci în vreme
Ce tu vei zăbovi umblând la ţară
Să-ncerci pe-ai noştri să le vezi purtarea,
Mişeii cei de-acasă-n toată voia
Ne vor prăda din gros fără cruţare.
Nu iscodi decât numai pe roabe
Şi vezi tu care-şi bate joc de tine
Şi care-i fără vină. Deocamdată
Eu n-aş vrea să-ncercăm pe slugi la ţară.
S-o facem mai pe urmă dac-aieve
Ai semn de sus“. Ei astfel îşi vorbiră.

În vremea asta vasul ce-adusese
Pe Telemah cu soții de la Pilos
Ajunse în Itaca. Cum vâslașii
Intrară în adânc liman, smolita
Corabie de țărm apropiară,
Dădură jos dichisurile-i toate
Și daruri minunate-apoi voinicii
I-aduseră lui Clitiu. Pe un crainic
Trimiseră la curtea lui Ulise
Spre a vesti-nțeleptei Penelopa
Că Telemah sosi și el la țară.
Făcu să vie vasul la cetate,
Ca nu cumva de teamă încă doamna
Să ducă grijă, lacrimi să mai verse.
Cu crainicul se întâlni porcarul
Când el veni s-aduc-aceeași știre.
La curtea cea domnească ei sosiră
Și crainicul oprindu-se-ntre roabe,
„Crăiasă,-i zise, ți s-a-ntors feciorul".
S-apropie de dânsa și porcarul
Și-i spuse tot ce-orânduise

[398] Clitiu e tatăl lui Pireos, căruia la sfârșitul Cântului XV Telemah îi încredințase pe Teoclimenos (710-715). „Darurile minunate" sunt cele dăruite de Menelau și Elena la plecarea din Sparta.

Și când solia-și isprăvi, se duse
La turmă părăsind în pripă curtea.
Mâhniți și plini de jale pețitorii
Ieșiră-atunci din sală prin ogradă
Și-acolo s-așezară-n dreptul porții.
Luă cuvântul Evrimah și zise:
„Prieteni, lucrul îndrăzneț și mare
Acuma s-a-mplinit: călătoria
Lui Telemah. Noi nu-l credeam în stare.
Dar hai s-alunecăm un vas pe apă,
Pe cel mai bun; și lopătari să-i punem,
Ca ei să ducă vestea cât mai iute
Să vie-acasă grabnic soții noștri".
Dar încă nu rostise-ntreg cuvântul
Și Amfinom, întors spre mare vede
Pe apa-adâncă din liman o navă
Cu oameni care strâng vintrele albe
Și poartă vâsle. Râde el și zice:
„Să nu trimitem dupe ei pe nimeni,
Căci iată-i, sunt aici. Vr-un zeu pe dânșii
I-a înștiințat sau înșii ei văzură
Corabia trecându-le nainte
Și n-o putur-ajunge". Asta zise.
Sculându-se ei merseră cu toții

Spre malul mării, pe uscat dădură
Corabia, luară-a ei dichisuri
Corăbierii harnici. Peţitorii
Purceseră-n duium spre adunare,
Nu păsuiră între ei pe altul
Nici tânăr, nici bătrân. Luă cuvântul
Atunci şi zise Antinous: „Doamne,
Cum zeii l-au ferit de răutate
Pe Telemah! Şedeau pe culmi vântoase
Şi schimb făceau mereu cât este ziua
Pândaşii noştri. Cum venea amurgul
Şi peste noapte nu ne odihnirăm
Vr-odată pe uscat, ci tot pe mare
Umblarăm în corabia cea iute
Şi zorile-aşteptarăm tot pândindu-l
Pe el să punem mâna, să-l răpunem.
Un zeu doar l-a putut aduce-acasă.
Dar noi aici să-i pregătim pieirea,
Să nu ne scape nicidecum din mână,
Căci nu cred până când viază dânsul
Să izbândim, că ager e la minte
Şi priceput. Şi nu ne au la suflet
Deloc pe noi nici oamenii din ţară.
Deci hai la lucru. N-aşteptaţi ca dânsul

Să cheme pe ahei la adunare;
Mă tem că n-are să se lase. Într-însul
Va fierbe el; sculându-se va spune,
Naintea tuturor, că moarte crudă-i
Urzirăm noi, ci-n cale nu-l brodirăm.
Ei auzind de fapta rea, cu ciudă
Se vor scula-mpotrivă şi mi-i tare
Să nu ne facă rău şi să ne-alunge
Din ţară, să ne pomenim deodată
Înstrăinaţi. De i-apucăm nainte
Să-l omorâm departe de cetate,
La câmp sau şi la drum, să punem mâna
Pe tot avutul lui, şi deopotrivă
Să-l împărţim. Doar casa s-o dăm mamei
Lui Telemah, s-o aibă ea-mpreună
Cu cine-i va fi soţul. Dacă asta
Nu vi-i pe plac şi vreţi să mai vieze
Şi să-şi păstreze-averea moştenită,
Să încetăm de-a ne-ntruni pe-aicea
Şi-a ne-ndopa din dulcea lui avere.
Să stăm la noi acasă la fiecare
Şi să peţim cu daruri pe femeie.
Ea va lua pe cel care-o s-o-mbie
Cu zestre mai bogată şi-o să-i fie

Sortit ca soţ". Atunci luă cuvântul
Şi Amfinom, fiu mândru de-al lui Nisos
Aretiade, domnul din Dulichiu,
Ostrov bogat în grâu şi în păşune.
În fruntea peţitorilor stă dânsul
Şi mai vârtos plăcea el Penelopei
Cu vorba lui, c-a fost mai bun la fire.
El sănătos gândind, aşa le zise:
„Eu n-aş vrea, o, prieteni, să-l răpunem
Pe Telemah. Grozav e să dai morţii
Pe-un fiu de domn. Să cerem mai nainte
Povaţă de la zei. Iar dacă astfel
Va fi dreptatea zeului cel mare,
I-oi pune însumi capul şi-nteţi-voi
Pe toţi ceilalţi. Dar dacă împotrivă
Stau cei-de-sus, v-aş sfătui la asta
Să nu ne mai gândim". Aşa le zise,
Şi vorba lui plăcu. Apoi îndată
Sculându-se, cu toţii-naintară
Spre curtea lui Ulise. Cum intrară,
Şezură ei pe jeţuri şlefuite.
Crăiasa Penelopa cea cuminte
Găsi atunci cu cale să s-arate

[485] La rându-i, Nisos era fiul lui Aretos.

La peţitorii cei semeţi şi-obraznici.
Aflase doar că se urzeşte-omorul
Lui Telemah la curte; i-o spusese
Pristavul Medon, că ştiuse sfatul.
Se duse dar în sală, însoţită
De odăiaşe. Cum sosi acolo
La peţitori, ea se opri pe pragul
Frumoasei săli, acoperindu-şi faţa
C-un luciu văl. Ea începu să certe
Pe Antinou şi se răsti la dânsul:
„Tu, Antinou, obraznice, haine,
Ţi-a mers zadarnic buhul că-n Itaca
Tu baţi pe toţi vârstenii tăi cu mintea
Şi cu vorbitul. Ba eşti dimpotrivă.
De ce, zărghite, unelteşti omorul
Lui Telemah şi nesocoţi străinii
Adăpostiţi la noi sub ocrotirea
Celui-de-sus. Nici nu-i iertat să cauţi
Tu rău să-i faci, nici el să-ţi facă ţie.
Nu ştii c-aici la noi al tău părinte
S-a oploşit când a fugit de teama

[514] Nu pentru că aşa ar fi fost deprinderea în lumea homerică (cf. comportarea Elenei la Sparta: IV, 167 şi urm.), ci dintr-o sfială proprie Penelopei. Cf., mai departe, XVII, 247-248; XVIII, 240-243 şi 275-276.

Poporului? C-aveau grozavă ciudă
Pe el, că se-nhăitase cu tâlharii
De tafieni şi păgubise neamul
Tesproţilor care erau de-ai noştri.
Stau gata să-l omoare şi să facă
Bucăţi pe el, să-i prade-averea-i multă.
Dar furia le-o potoli Ulise
Şi-n loc i-opri. Şi tu, drept mulţumire,
Acum îi spulberi casa necinstind-o
Îi ceri nevasta şi-i omori copilul
Şi mie sufletu-mi zdrobeşti. Te rog dar
Să încetezi şi să îndemni la bine
Şi pe ceilalţi". Iar Evrimah răspunse:
„Tu, fiică înţeleaptă-a lui Icariu,
Te-ncrede-n noi şi nu mai duce grijă.
Cât eu trăiesc şi-am ochi să văd pe lume,
Nu-i nimenea şi nu va fi vr-odată
Un om care-ndrăzni-va să s-atingă
De Telemah. Îţi dau aci cuvântul
Şi fi-va cum zic eu. Pe loc ţâşni-va
Cernitu-i sânge-n jurul lăncii mele,
Căci şi pe mine-adeseori Ulise

[530] Vezi mai sus nota la I, 152.
[531] Vezi mai sus nota la XIV, 427.

În braţe m-a luat, mi-a pus în mână
Fripturi şi vin mi-a dat să beau. De-aceea
Şi Telemah mi-e drag ca nimeni altul;
Deci nu te teme c-ar putea să-i vie
Pieirea de la peţitori, că moartea
Ce vine de la zei nu-i chip s-o-nlături".
Aşa-i vorbi ca s-o mai îmbuneze,
Dar el gândea pieirea lui. Iar dânsa
Suindu-se-n cămările-i strălucii
Şi-a plâns bărbatul până ce pe pleoape
Un somn plăcut îi picură Minerva.
Se-ntoarse pe-nserate şi văcarul
La Telemah şi la Ulise. Dânşii
Junghiaseră un porc de-un an şi-acuma
Se pregăteau de cină. Iar Minerva
S-apropie de ei şi cu o vargă
Pălindu-l pe Ulise,-l face iară
Bătrân să fie şi-nţolit în zdrenţe,
Ca nu cumva păstorul să-l cunoască
Cum l-ar vedea, să meargă-apoi la doamna
Să-l spuie şi să-i dea pe faţă taina.
Şi Telemah îi glăsui întâiul:
„Venişi, Eumeu. Ce zvon mai e-n cetate?
Se-ntoarseră de unde stau la pândă

Nemernicii sau mai pândesc şi-acuma
Pe drumul meu spre casă?“. El răspunse:
„Eu nici nu m-am gândit să-ntreb de asta,
Să cercetez cutreierând oraşul.
Mi-era să duc mai repede solia
Şi să mă-ntorc napoi. Dădui în cale
De-un vestitor trimis de-ai tăi tovarăşi,
Un crainic iute de picior ce-ntâiul
Pe maica ta vesti. Ştiu sigur una,
Căci am văzut cu ochii mei: sosisem
Aproape de oraş, pe unde-i Dealul
Lui Hermes, când o dată văd că intră
O navă iute în limanul nostru.
Erau într-însa oameni mulţi; grămadă
De paveze şi lănci în toată nava.
Mi s-a părut că-s ei, dar nu ştiu bine“.
Aşa grăi, ci Telemah surâse
La tatăl său privind cu dinadinsul,
Dar se feri de slugă să nu-l vază.
Iar ei, după ce lucrul încetară,
Făcură masa şi se ospătară.
Şi când de-ajuns mâncară şi băură,
Cătară de culcuş şi parte-avură
De darul somnului şi de odihnă.

CÂNTUL XVII

A doua zi când se răsfiră zorii
Trandafirii, şi-ncalţă pe picioare
Sandale dalbe fiul lui Ulise
Şi ia pe urmă lancea potrivită
În pumnul lui şi spre oraş pornind-o,
Porcarului său zice: „Mă duc, taică,
Pe la oraş ca să mă vază mama.
Mă tem că nu-şi va conteni ea plânsul
Nesuferit şi lăcrimosul vaiet
Pân' nu mă va vedea. De-aceea ţie
Aşa-ţi demând: Ia tu şi du-n cetate
Pe-acest sărman străin; cerşesc-acolo
El hrana lui şi, cine vrea să-i deie
O pâne şi-un potir de vin. Eu nu pot
Tot natul venetic să-l port pe spate,
Că prea sunt necăjit. Dacă străinul

S-ar supăra, mai rău i-o fi lui însuşi.
Că mie-mi place s-o spun verde". Zise
Lui Telemah la ast-atunci Ulise:
„Prietene, nici eu nu vreau pe-aicea
Să fiu oprit. Mai bine cerşetorul
Cerşească prin oraş sau pe la sate;
Mi-ar da fieştecare după vrere.
Eu nu mai sunt acum de vârst-aceea
Ca să rămân aici pe lângă staul,
Să mă supun în toate la porunca
Unui stăpân. Tu du-te, că pe mine
Mă va călăuzi curând păstorul
Trimis de tine,-ndată ce la vatră
M-oi încălzi şi soarele-o să vie,
Că prea sunt proaste hainele pe mine
Şi-o pat cumva pe frigul dimineţii.
Apoi aud că-i drum până la cetate".
Aşa-i grăi. Iar Telemah din staul
Ieşind porni, şi-n mersul lui cel iute
Duşmanilor urzea nenorocire.
Iar când ajunse la măreaţa-i curte,
De-un stâlp înalt îşi răzimă el lancea
Şi-ntră în casă peste prag de piatră.
Întâi îl vede doica Evriclea
Care-aşternea prin sală blăni pe jeţuri

Frumos lucrate. Ea cu ochii-n lacrimi
Se duse drept la el. Îl înconjoară
Şi celelalte slugi al lui Ulise,
Cu dragoste-l primesc şi-l tot sărută
Pe cap, pe umeri. Iese atunci din casă
Şi Penelopa-ntocmai ca zeiţa
Diana sau ca Venera de aur.
Plângând de drag cuprinde-n braţe fiul,
Pe ochi frumoşi, pe cap îl tot sărută,
Apoi cu glas duios începe a-i zice:
„Venit-ai, Telemah, lumină dulce?
Eu nu credeam să te mai văd vr-odată,
De când pe-ascuns şi făr-a mea-nvoire
Plecat-ai în corabie spre Pilos
Ca tu să-ntrebi de dragul tău părinte.
Dar spune-mi mie ce-ai văzut pe-acolo".
Iar chibzuitul Telemah răspunse:
„O, mamă, nu trezi mâhnirea-n mine
Şi nu mă-nduioşa, c-abia scăpat-am
De moarte crudă. Dar mi te-mbăiază
Şi-mbracă-te curat şi împreună
Cu roabele te suie sus în casă
Şi juruie că închina-vei jertfe
De boi întregi la zeii toţi din slavă,

Ca doar Fulgerătorul să ne-ajute
La răzbunare. Eu mă duc mai iute
De-aici la piaţă să poftesc străinul
Care-a venit cu mine împreună
La-ntorsul meu de-acolo. Eu nainte
Îl trimesei cu bunii mei tovarăşi
Şi la Pireos stăruii să-l ducă
La el acasă, s-aibă toată grija
Să-l ospăteze şi să-i facă cinste
Pân' la sositul meu". El asta zise;
Ea nu rosti niciun cuvânt. Se duse
De se-mbăie şi în curate haine
Se învăscu şi jurui jertfire
De boi întregi la zeii toţi din slavă,
Ca doar Fulgerătorul să-i ajute
La răzbunare. Telemah din curte
Ieşi apoi cu suliţa-i în mână
Urmat de-ogari cu sprintene picioare.
Minerva-asupra-i revărsă un farmec
Dumnezeiesc, de se uitau la dânsul
Uimiţi cu toţii când venea. Şi-ndată
Se strânseră-mprejuru-i peţitorii
Şi-n faţă-i dulce cuvântau, ci-n sine
Voiau pierzarea lui. Dar el de gloată

Se depărtă şi merse-acolo unde
Şedea Antifos, Mentor şi-Aliterses,
Prietenii lui părinteşti din vremuri.
Iar ei amănunţit îl întrebară
De drumul lui. S-apropie de dânşii
Pireos, luptător vestit din lance,
El pe străin îl duse prin cetate
La adunare. Telemah în grabă
Veni pe lângă oaspe, iar Pireos
Întâiul zise: „Telemah, porneşte
Mai repede pe slugi la mine-acasă
Ca să-ţi trimit odoarele ce-Atride
Ţi-a dăruit". Iar Telemah răspunse:
„Pireos, nu ştiu care-o fi sfârşitul.
De m-or ucide-n taină pe la curte
Şi-or împărţi averea-mi peţitorii,
Vreau tu să le păstrezi acele daruri,
S-ai parte tu mai bine decât unul
Din peţitori. Iar dacă lor eu însumi
Le vin de hac şi capăt le voi pune,
Tu bucuros să mi le aduci la mine,
Ca astfel să mă bucur". Şi cum zise,

[91] Primul nu-i pomenit în niciun alt loc al poemului; despre Mentor şi Aliterses s-a vorbit în Cântul II, versurile 318 şi urm., 309 şi urm.

Pe bietul de străin îl duse-acasă.
Iar când sosiră-n casele-i frumoase
De locuit, veşmintele-şi lăsară
Pe scaune şi-n jeţuri, şi intrară
În netezite scălzi să-şi facă baie.
Şi după ce femeile-i spălară
Şi-i unseră cu miruri, îmbrăcară
Veşmânt pe ei şi mantii moi, lânoase,
Apoi ieşind din căzi şezură-n jeţuri.
Aduse apă de spălat pe mână
O fată, în frumos ibric de aur,
Pe un lighean de-argint, ca să se spele
Şi le întinse-o masă şlefuită
Şi dete pâne şi bucate multe,
Poftindu-le din tot ce-aveau păstrate.
Iar Penelopa pe un jeţ se puse
Naintea lor pe la usciorul sălii
Şi mai torcea din caier fir subţire.
Au prins atunci ei mâinile să-ntindă
Cu toţii la bucatele din faţă.
Iar când de-ajuns mâncară şi băură,
Luă întâi cuvântul Penelopa:
„Eu, fătul meu, mă sui acum la mine
Şi-acolo iar mă culc în aşternutul

De jale-al meu, stropit de mii de lacrimi,
De când Ulise a plecat la Troia.
Nainte de-a veni din nou la mine
Trufaşii peţitori, tu n-ai vrut mie
Să-mi spui curat de-ai auzit că vine
Părintele-ţi". Iar Telemah răspunse:
„Ţi-oi spune, mamă, numai adevărul.
Ne duserăm la Pilos şi la Nestor,
Bătrânul domn. El mă primi la curte,
Mă ospătă şi mă-ngriji cu totul
Prietenos, întocmai ca un tată
Pe fiul său plecat de multă vreme
Şi de curând sosit din altă parte;
Aşa frumos el îngrji de mine
Cu fiii lui măriţi. Dar el îmi zise
Că n-auzi de la vr-un om din lume
De vieţuie sau este mort Ulise.
De-aceea mă-ndreptă la Menelaos
Cu telegari şi cu teleagă bună.
Acolo eu văzui şi pe Elena,
Femeia pentru care pătimiră
Aşa de mult aheii şi troienii
Cu voia zeilor cereşti. Îndată
Mă întrebă războinicul Atride

De ce-am venit la el în desfătatul
Lacedemon. I-am povestit eu toate
Aşa cum sunt, şi el atunci îmi zise:
«Hei Doamne, nişte păcătoşi şi fameni
Ar vrea să doarmă-n patul lui Ulise,
Bărbat aşa de vajnic în putere!
Cum dacă cerbul, adormindu-şi puii
Sugari în cuibul unui leu puternic,
Cutreieră păduri şi paşte iarbă
Pe văi şi când se-ntoarnă leul
La cuibul său dă puilor o moarte
Năprasnică, la fel Ulise-odată
Zdrobi-va pe mişei. Dă, Doamne Joe,
Tu, Palas şi Apolon, ca Ulise
Să fie aşa cum fu odată-n Lesbos,
Temeinica cetate, când la sfadă
Sări din loc la Filomelianul,
De se luă la harţă el şi straşnic
Îl zdupui, de fură veseli toţi aheii;
Aşa să fie când va da odată
De peţitori! Ce moarte fulgerată
Şi nunt-amară avea-vor ei cu toţii!
Iar despre ce mă-ntrebi şi-mi faci rugare,

[163-192] Pasajul repetă întocmai spusele lui Menelau din Cântul IV, 455-478.

Nimic n-oi ocoli spre înşelare
La povestit, ci toate câte-mi spuse
Adevărat Proteu, bătrânul mării,
Le-oi spune drept, nimic nu voi ascunde.
El zise că-l văzu mâhnit de moarte
Într-un ostrov în casele zeiţei
Calipso, care-l ţine cu de-a sila.
Nu poate-n ţară el napoi să vie,
Căci n-are vase cu lopeţi şi oameni
Să-l ducă pe întinsul spate-al mării».
Aşa-mi vorbi Atrid, vestitu-n arme.
Cu asta isprăvi călătoria
Şi mă-ntorsei. Îmi dară vânt prielnic
Nemuritorii şi-napoi pe mare
Mă petrecură repede în ţară".
Acestea-i povesti. Iar Penelopa
Îl auzi cu inima mişcată.
Grăi Teoclimen atunci la dânsa:
„Femeie prea cinstită-a lui Ulise,
Nimica nu ne lămuri Atride,
Ascultă-mă, că eu pe neminţite
Voi proroci şi nu ţi-o voi ascunde.
Eu pot să jur acum şi iau ca martor
Întâi pe Joe, zeul cel mai mare

Şi mai puternic. Martoră iau vatra
Cea sfânt-a marelui Ulise, unde
M-adăpostesc, c-aici i-acum Ulise,
Aici în ţară, stă pe loc sau umblă
Şi află el ticăloşia asta
Şi groapă peţitorilor le sapă,
Cum judec după piaza ce-am văzut-o
Şi am adus-o-ndată la ştiinţa
Lui Telemah, când mă găseam pe mare“.
Ură atunci şi zise Penelopa:
„Străine, fie-ţi vorba împlinită!
Să vezi îndată ce prietenie,
Ce daruri ai din parte-mi! Că oricine,
Cum te-ar vedea, te-ar ferici pe tine“.
Aşa ei cuvântară între dânşii.
Iar înaintea curţii lui Ulise
Stăteau la joc şi azvârleau cu discul
Şi lancea peţitorii pe loc neted,
Pe unde-şi lăfăiau obrăznicia.
Iar când fu vremea de cinat, veniră
De pretutindeni de la ţară vite,
Că le-aduceau păstorii ca nainte.
Într-asta Medon, care-a fost un crainic

Ce le plăcea mai mult şi sta de faţă
La masa lor, aşa-i pofti pe dânşii:
„Băieţi, destul cu toţii petrecurăţi
La joc aici. Veniţi acum la curte
Să pregătim ospăţul. Bine-i ca la vreme
Să stăm la masă“. Ei îl ascultară;
Sculându-se, curând se-napoiară.
Iar când au fost la curtea cea frumoasă
De locuit, veşmintele-şi lăsară
Pe scaune şi-n jeţuri şi-ncepură
Să-njunghe mari berbeci şi capre grase,
Vieri încălaţi şi-o vacă cirezară,
Merindea lor de cină. Iar vătaful
Porcarilor şi-Ulise atunci din staul
Se îndemnau să plece la cetate.
Porcarul începu întâi: „Străine,
Tu azi pofteşti să mergem în cetate,
Cum porunci stăpânul meu. Dar totuşi
Eu aş fi vrut să fi rămas la staul
Ca păzitor, ci mie mi-e ruşine
Şi teamă mi-e de el să nu mă certe
Pe mine-apoi, şi cade greu mustrarea
Stăpânilor. Deci hai acum să mergem,
Că-n bună parte ziua e trecută.
Apoi spre seară o să-ţi fie rece“.

Ulise iscusitul îi răspunse:
„O ştiu şi eu şi cuget tot ca tine,
Ci hai la drum şi fii tu călăuza-mi.
Dar dă-mi şi un toiag, dac-ai vreunul
Tăiat cumva pe-aici ca să mă sprijin,
Că ziceţi voi că lunecoasă-i calea“.
Aşa grăind, el şi-aruncă pe umăr
Desaga-i proastă, toată bortelită,
Cu baiere făcută din frânghie.
Porcaru-i dete-un băţ făcându-i voia
Şi o porniră. Iar de pază-n urmă
Rămaseră păstorii şi zăvozii.
Eumoes îşi ducea-n oraş stăpânul
În chip de cerşetor bătrân şi jalnic,
Proptit în băţ şi jerpelit în zdrenţe.
Păşiră ei pe-o cale glodoroasă
Şi când s-apropiară de cetate
Sosiră la fântâna cea frumoasă
De unde s-adăpau locuitorii,
Fântână curgătoare ce-o durase
Itacos şi Neritos şi Polictor.
Era încercuită de-o dumbravă

[275] Itacos pare să fie eponimul insulei. Neritos aminteşte muntele cu acelaşi nume din Itaca. Un Polictor e amintit în Cântul XVIII, 386 ca tată al lui Pisandru, unul din peţitorii Penelopei.

De plopi setoşi de apă şi unda-i rece
Curgea de sus din stâncă. Iar deasupra –
Era clădit frumos altar de nimfe,
La care se-nchinau jertfind drumeţii.
Acolo-i întâlni pe ei feciorul
Lui Doliu, Melanteu. Mâna el capre
Alese dintre cele de la turme,
Merinde pentru peţitori. Din urmă
Veneau şi doi păstori. Şi cum căprarul
Văzu pe călători, la ei cu gura
Se năpusti şi începu să-i certe
Urât şi-amarnic ocărând pe Ulise:
„Ce potriveală! Un netrebnic duce
Pe alt netrebnic. Cum îi tot adună
Un zeu pe cei de-o teapă împreună!
Porcare, prăpăditule, pe unde
Mai duci cu tine spurcăciunea asta
Şi boala asta de calic, blăstemul
Ospeţelor, ce umărul şi-l freacă
De multe uşi cerşind o bucătură,
Nu săbii, nici căldări. Ci dă-mi-l mie
Ca paznic şi măturător la staul,

[282] Desigur altul decât credinciosul Doliu, lăudat în Cântul XXIV, 516 şi urm.

Să-mi care frunză pentru iezi și-acolo
Să bea din zăr, să vezi cum el se-ngrașă.
Dar nărăvit cum e la trândăvie,
El n-o să vrea să facă nicio treabă,
Că-i place să se tupile-ntre oameni,
Cerșind să-ndoape burta-i nesătulă.
Dar eu ți-o spun și-așa are să fie:
De merge la conacul lui Ulise,
E vai de el, că multe scăunașe
Vor repezi asupra-i pețitorii
Și coastele i-or frânge". Astfel gura
Și-mbălura și-n treacăt lui Ulise
I-a dat prostește-n șale cu piciorul,
Dar nu-l putu înlătura din cale,
Că țeapăn se propti Ulise. Dânsul
Stătu la chibzuri, se gândi să sară
La el cu bățul și să-i curme viața
Sau chiar de jos să-l umfle de picioare
Și să-l izbească de pământ cu capul.
Dar se ținu și se-nfrână Ulise.
Ci pe căprar în ochi privind, porcarul
Îl sudui. Apoi cu mâni întinse
Ură fierbinte: „Zâne de izvoare,
Voi fiicele lui Joe, dacă vouă

V-a ars pe-altar Ulise-odată buturi
De iezi și miei, învăluite-n prapuri,
Urarea-mi ascultați: să vie dânsul,
Stăpânul nostru, să-l aducă zeii,
Că-ți scoate el din țeastă atunci tot fumul
Și fala asta care-o porți și-obraznic
Te arăți mereu, când umbli prin cetate,
Pe când păstorii răi fac jaf în turme".
Iar Melanteu căprarul îi răspunse:
„Vai, ce mai latră cânele, vicleanul!
Hei las' că pe corabie l-oi duce
Odată eu, departe de Itaca,
Și-acolo-l vând și iau preț bun pe dânsul.
Trăsni-l-ar cu-a lui arc de-argint Apolon
Pe Telemah în casa lui chiar astăzi!
Ori pețitorii să-l răpuie-ntocmai
Cum s-a răpus departe și Ulise".
El asta zise și-i lăsă în urmă,
Căci ei pășeau agale. Tot se duse
Și fu-n curând la curtea lui Ulise.
Intră acolo-ntre bărbați și-n fața
Lui Evrimah se puse. El la dânsul
Ținea mai mult și parte din friptură-i
Făcură cei care slujeau la masă.

I-aduse atunci şi chelăriţa pâne.
Venind apoi Ulise şi porcarul
Stătură aproape. În auz le-ajunse
Răsunetul unei cântări, că Femiu
Din nou cânta din liră. Iar·Ulise,
Luând de mână pe porcar îi zise:
„Ce lesne-i să cunoşti mândreţea asta
De case-a lui Ulise şi-ntre-atâtea
Să le-osebeşti! Vin rânduri după rânduri
Şi-ograda e frumos împrejmuită
Cu zid şi streşini, şi-are porţi cu două
Canaturi îmbucate de minune.
Cu armele nu-i nimeni să le calce.
De bună seamă, oameni mulţi năuntru
Ospeţe pregătesc, că fum se-nalţă
De la fripturi şi sună glas de liră,
Cu care zeii mesele-nsoţiră“.
Eumeu porcarul i-a răspuns: „Tu lesne
Te-ai priceput, că nu eşti slab de minte.
Dar să vedem cum facem noi acuma.
Ori intri tu întâi în casa mare,
Te furişi între peţitori şi-afară
Stau singur eu. Ori, dacă vrei mai bine

[354] Vezi mai sus nota la I, 573.

Aşteaptă tu şi eu mă duc nainte.
Dar nu întârzia, să nu te vadă
Pe-afară cineva şi să te bată
Sau să te-alunge. Chibzuieşte bine“.
Dar cuvântă păţitul crai Ulise:
„Doar ştiu şi eu şi cuget tot ca tine;
Ci mergi nainte. Eu rămân pe-aicea,
Că-s învăţat la brânci şi la bătaie,
Eu pot să rabd, că pătimit-am multe
Pe mare şi-n război. Şi asta una
Să fie pe deasupra. Nu se poate
Să înfrânez şi să ascund în mine
Cumplita foame blăstemată, care
Amar mai chinuieşte biata lume,
Că pentru ea corăbii se-narmează
Şi mări străbat şi-aduc nenorocire
La neprieteni“. Astfel ei vorbiră.
Un câne tolănit atunci ridică
Urechile şi capul, bietul Argos
Al lui Ulise,-ogarul care-odată
El însuşi îl crescu, dar n-avu parte
De dânsul, că plecase el la Troia.
Nainte vreme-l înhăitau bărbaţii
Cu ei ca să vâneze cerbi şi iepuri

Şi căprioare. Dar de când se duse
Stăpânul său, sta oropsit deoparte,
Culcat pe bălegarul care fuse
Naintea porţii aruncat grămadă
De la mulări şi boi, până ce robii
Să-l care apoi spre-a gunoi câmpia.
Acolo sta bătrânul câne Argos
Mâncat de jeg, de viermi şi de gângănii.
Dar cum simţi c-alăturea-i Ulise,
Clăti din coadă şi-şi bleji deodată
Urechile, dar nu putu să vie
Aproape de stăpânul său Ulise,
Deoparte stând, o lacrimă îşi şterse,
Dar nu-l văzu deloc al lui tovarăş.
Apoi îndată începu să-ntrebe:
„Eumeu, aşa mă mir de bietul câne,
Că zace pe gunoi, căci tare-i chipeş.
Dar nu ştiu dacă el pe lângă asta
Mai fu şi iute de picior sau numai
Aşa un câne ca oricare altul,

[399] Probabil cel mai vechi text grec menţionând folosirea îngrăşământului animal la îmbunătăţirea solului. Mai târziu, Xenofon (*Oeconomica*, XX, 4) şi marele botanist Teofrast (*Historia plantarum*, II, 7, 1) vor recomanda insistent gunoitul ogoarelor pentru obţinerea unor recolte bogate.

Ce stă pe lângă mese şi pe care
Stăpânii-l ţin la ei de frumuseţe“.
Eumeu îl desluşi: „Este copoiul
Aceluia care-a murit departe.
De-ar fi rămas la trup şi-n hărnicie
Precum era când l-a lăsat Ulise,
Pe loc te-ai fi uimit de repejunea
Şi de virtutea lui. Că prin adâncul
Pădurii dese nu-i scăpa la goană
Nicio jivină, că-n adulmec fuse
Neîntrecut. Acum însă nevoia
L-a copleşit. Stăpânul său pierit-a
Pe loc străin, iar slugile n-au grija
Şi ştirea lui. Că robii, când stăpânii
Nu poruncesc, s-abat din calea bună,
Căci Dumnezeu pe oameni îi despoaie
De vrednicia lor pe jumătate,
Când ei ajung în stare de robie“.
Aşa vorbi. Apoi intră în curte
Şi merse drept la peţitori în sală.

[429-431] Versuri rămase proverbiale, pentru a exprima decăderea fizică şi morală decurgând din starea de sclavie. Tristul lor adevăr avea să fie tot mai dureros resimţit, pe măsura trecerii de la robia patriarhală a epocii homerice la sclavajul evoluat al perioadelor clasică şi elenistică.

Atuncea Argos se sfârşi de moarte.
Îndată cum văzuse pe Ulise
Întors la douăzeci de ani acasă.
Iar Telemah naintea tuturora
Zări prin sală cum venea porcarul
Şi repede-i făcu un semn poftindu-l.
Iar el în jur privind, luă un scaun
De pe la masă, unde fripturarul
Şedea şi împărţea fripturăria
La peţitori, când ei mâncau în sală,
Şi scaunul îl puse-n faţa mesei
Lui Telemah şi s-aşeză pe dânsul.
Un crainic îi aduse o bucată
De carne şi din coş i-aduse pâne.
Curând apoi se strecură şi-Ulise
În chip de cerşetor bătrân şi jalnic,
Proptit în băţ şi jerpelit în zdrenţe,
Şezu la uşă pe un prag de frasin
Şi-aci se răzimă el de usciorul
De chiparos, pe care-odinioară
Cu meşteşug îl şlefui un meşter
Şi îl obli frumos pe ciripie.
Iar Telemah, dintr-un paner de pâne
Luând un codru şi friptură multă

Cât mâinile-amândouă-i încăpură
Şi pe porcar chemând apoi la sine,
Îi porunci aşa: „Tu astea dă-le
Străinului ce stă în prag şi-nvaţă-l
Să umble el cerşind la fiecare
Din peţitori. Ruşinea-i nerozie
La nevoiaşi". Îl auzi porcarul
Şi merse-apoi pe lângă el şi-i zise:
„Străine, acestea ţi le dă băiatul
Stăpânului şi el te mai învaţă
Să umbli şi să ceri la fiecare
Din peţitori, că zice că-i prostie
Ruşinea la un om lipsit". Ulise
Voios ură atunci: „Dă, doamne Joe,
Ca Telemah să-mi fie între oameni
De-a pururi fericit, să-i fie toate
Dorinţele-mplinite". Asta zise
Şi le primi cu mâinile-amândouă,
Şi-n faţă-i jos le puse pe desagă,
Şi cât hori în sală cântăreţul,
El îmbuca mereu. Iar cum zângarul
Dumnezeiesc îşi isprăvi cântarea,
Cinase şi Ulise şi-ncepură
Să lărmuie prin sală peţitorii.

Ivindu-se Minerv-atunci pe lângă
Ulise,-l învăţa bucăţi de pâne
S-adune de la domni, să vază cine
Sunt buni şi drepţi şi care sunt nemernici,
Deşi de moarte n-avea să mai cruţe
Pe niciun peţitor. Şi el purcese
Din dreapta fiecăruia să ceară
Şi mâna şi-o întinse la tot insul,
De parc-a fost milog de multă vreme.
Iar ei îl miluiau şi-i dau pomană,
Dar se uitau nedumeriţi la dânsul,
Se întrebau dar cine-o fi, de unde
Să fi venit? Iar Melanteu le zise:
„Voi, peţitori crăiesei preacinstite,
Să ascultaţi să spun cine-i străinul.
Pe dânsu-l colăci pe-aici porcarul,
Dau nu ştiu bine din ce neam se trage".
Iar Antinoos pe porcar îndată
Îl dojeni: „Cumetre, tu, porcare,
Ce l-ai cărat pe-acesta în cetate?
Doar n-avem noi destui calici şi scârbe
De cerşetori, a meselor năpastă?
Ori nu socoţi destul c-atâţia oameni
Mănânc-aci de la stăpân averea
Şi mi-ai poftit încoace şi pe-acesta?"

Lui Antinou aşa-i plăti Eumeos:
„Tu, Antinou, cât eşti de domn şi mare,
Tot n-ai vorbit frumos. Dar cine merge
De capul lui să cheme de pe-aiurea
Un om, de nu-i în slujba obştii
Cum e un vraci, un ghicitor, un meşter
Zidar, un cântăreţ care desfată
Pe toţi cu viersul lui? Că num-aceia
Pe tot pământul sunt poftiţi de oameni,
Ci nimenea pe un calic nu-l cheamă
Să stea pe capul lui. Dar tu de-a pururi
Eşti cel mai aspru între domni aicea
Cu slugile din casa lui Ulise
Şi mai dihai cu mine. Însă mie
De fel nu-mi pasă până ce viază
La curte înţeleapta Penelopa
Şi Telemah cel arătos ca zeii".
Dar Telemah îi zise: „Taci din gură
Şi nu-i răspunde tu cu vorbă multă,
Că-i datina lui Antinou, amarnic
Să ne jignească tot cu vorbe grele

---

511 şi urm. E de reţinut preţuirea arătată în aceste versuri şi în alte pasaje ale poemului muncii manuale, care n-a început a fi dispreţuită decât mai târziu, în urma înmulţirii sclavilor şi a diferenţierii ocupaţiilor „servile" de cele „liberale".

Şi asupră-ne s-asmuţe şi pe alţii".
Apoi spre Antinou se-ntoarse dânsul:
„O, Antinou, întocmai ca un tată
De fiul său tu îngrijeşti de mine
Când stărui ca acest străin să fie
Gonit de-aici cu sila. Dar de asta
Ferească domnul! Ia tu de la masă
Şi dă-i de toate lui. Eu n-am să-ţi bănui,
Ba chiar te şi îndemn. Şi despre asta
Să nu te temi de mama, nici de vr-una
Din roabele din casa lui Ulise.
Dar alta ai pe suflet: vrei mai bine
Decât să dai să te îmbuibi pe tine".
Dar Antinou lui Telemah răspunse:
„Ce spui, tu, Telemah, aşa cu ifos
Şi ne-nfrânat. Dacă i-ar da cu toţii
Cât îi dau eu, el ar putea departe
De-aici trei luni întregi să ţie casă".
Aşa-i grăi. Şi apucând deodată
Un scăunaş pe care el sub masă,
Când ospăta, ţinea picioare dalbe,
I-l arăta ameninţând. Dar domnii
Ceilalţi cu toţii deteră pomană,
Cu pâne şi cu cărnuri ei umplură

Desaga lui. Şi când era Ulise,
Mergând napoi la prag, să guste darul
Aheilor, s-opri la Antinoos
Şi-i zise: „Dă-mi, prietene, că-mi pare
Că nu eşti cel din urmă, ci întâiul
Între ahei, că ai înfăţişare
De împărat. De-aceea se cuvine
Să-mi dai mai mare halcă decât alţii
Şi pretutindeni te-oi slăvi. Odată
Trăiam şi eu mai norocit pe lume,
Cu tot belşugu-n casă, şi adese
Mai dam şi vr-unui biet pribeag, oricare
Să fi fost el şi orişice nevoie
Să-l fi adus. Şi slugi aveam o turmă
Şi alte multe bunătăţi, cu care
Duci trai ca lumea şi bogat te cheamă.
Dar Joe mă pierdu, c-aşa-i fu vrerea.
Mă-mpinse spre Egipet, cale lungă
Cu derbedei vânturători de mare,
Ca să mă piarză. Acolo eu pe râul
Egipetul oprii şi pe tovarăşi
Povăţuii să steie la corăbii
Spre paza lor şi repezii iscoade

Să meargă la vedeli şi să vegheze.
Dar dânşii ascultară de trufia
Şi de pornirea lor şi începură
Grozav să prade-ndată frumuseţea
De ţar-a egiptenilor, să care
Femei şi prunci şi pe bărbaţi s-omoare
Şi larm-ajunse repede-n cetate.
Cum auziră zarva, egiptenii
Din zori de zi veniră şi tot şesul
Fu plin de călăreţi şi de pedeştri
Şi arme lucii. Joe tunătorul
Sili atunci la fugă ruşinoasă
Pe soţii mei, de nu-ndrăzni niciunul
Să ţie piept, aşa-i împresurase
De pretutindeni răul. O mulţime
De-ai noştri-au fost ucişi cu lănci de-aramă,
Iar alţii fură duşi de vii la munca
Cea silnică. Pe mine mă predară
Unui străin ce oaspe fuse-acolo
Întâmplător, ca să mă ia la Chipros,
Anume Dmetor, fiul lui Iasos,
Stăpânitor în Chipros. Iar de-acolo
Venii încoace-acum ca vai de mine".
Dar Antinou aşa-l primi cu gura:

„Ce zeu duşman mi-aduse astă ciumă
Şi-această boal-a mesei? Stai la mijloc
Aşa cum stai, departe de-a mea masă,
Să nu te pomeneşti degrabă-n Chipros
Şi în Egipetul amar, tu care
Cerşeşti cu îndrăzneală şi sfruntare
Şi mi-i colinzi pe toţi cu calicitul,
Iar ei îţi dau cu ghiotura. N-au preget
Şi milă nicidecum când este vorba
Din bunurile altora, să deie,
Căci ei cu toţii au destul". Ulise
Feri în lături de la el şi zise:
„Vai, eşti frumos, dar n-ai un dram de minte;
Tu n-ai da unui scăpătat nici sare
Din casa ta, tu, care şezi la masa
Străinului şi nu te-nduri o pâne
Să-mi dai măcar, deşi ai mult-avere".
Aşa-l picni. Şi Antinou mai tare
Se îndârji şi crunt privind la dânsul
Aşa-i rosti cuvinte zburătoare:
„Tu n-ai să te mai cari de-aici cu buna,
Obraznice, dacă mă-nfrunţi pe mine".
Apoi luă un scăunel cu care
L-izbi la dreapta-n spate pe la umăr,

Iar el rămas ţeapăn ca o stană,
Că nu-l putu clinti din loc izbirea,
Şi stând tăcut, clăti din cap şi-n sine
Gândi amar. Se trase-apoi şi stete
Din nou pe prag, lăsă desaga-i plină
Şi zise peţitorilor, Ulise:
„Voi, peţitori ai preamăritei doamne,
Cuvântul ascultaţi-mi. Vă voi spune
Ce mă învaţă inima din mine.
Doar nu-i atâta jalea şi mâhnirea
Când omul e lovit în bătălia
Ce-o duce pentru bunurile sale,
Cirezi de boi sau turme de oi albe.
Dar Antinoos mă lovi pe mine
Pentru un pântec păcătos şi-amarnic
Ce-aşa de rău mai chinuieşte lumea.
Dar dacă mai sunt zei şi zâne Furii
Şi pentru cerşetori, ajungă-l moartea
Pe Antinou nainte de nuntire!“
Dar Antinou Eupitianu-i zise:
„Stai şi îmbucă-n pace ori pleac-aiurea
Străine tu, ca nu cumva-auzindu-ţi
Cuvintele, să mi te ia de labă
Sau de un crac voinicii şi prin casă

Târându-te să-ţi sfâşie tot trupul“.
Aşa răcni şi toţi peste măsură
Se înciudară şi ziceau din gură:
„Prietene Antinou, e-o ruşine
Să dai aşa-ntr-un biet milog. El poate
O fi vr-un zeu ceresc. Adese zeii
Ca oameni venetici şi-n multe chipuri
Oraşele străbat şi cercetează
Ticăloşia şi dreptatea lumii“.
Aşa-i ziceau cu ciudă peţitorii;
El nu voia de vorba lor să ştie.
Iar Telemah simţi cum creşte-ntr-însul
Durere de nespus bătut fiindu-i
Părintele. Dar el din ochi nu scoase
O lacrimă. Mocnind rămase-acolo,
Clăti din cap şi crunt gândi în sine.
Cum auzi-nţeleapta Penelopa
Că-n sala mesei fu lovit străinul,
Femeilor le zise: „Aşa pe tine,
O, Antinou, să te lovească-Apolon!“
Adause Evrinoma: „Dacă zeii
Ne-ar împlini asupra lor blăstemul
Niciunul n-ar vedea ziua de mâne“.
Iar Penelopa-atunci urmă: „Bunico,

Ei toţi îmi sunt greţoşi, că pun la cale
Ticăloşii. Dar mai ales hainul
De Antinou, ca moartea mi-i de negru.
Un biet străin milog colindă sala
Şi cere doar pomană de la dânşii
Împins de sărăcie. Toţi umplură
Desaga lui şi numai el c-un scaun
La dreapta-n umăr îl izbi din spate".
Aşa grăi femeilor crăiasa
De unde sta-n iatacul ei. Ulise
Cina în vremea asta. Penelopa
Chemă la dânsa pe porcar şi-i zise:
„Eumee, fugi şi cheamă pe străinul
Să vie-ncoace ca să stau cu dânsul
Şi să-l întreb de nu-l văzu cu ochii
Ori n-auzi ceva despre Ulise,
Că-mi pare-a fi prea mult purtat în lume".
Păstorul îi răspunse Penelopei:
„Stăpâno, de-ar tăcea în sal-aheii,
El te-ar putea vrăji cu povestirea.
Trei nopţi l-avui la mine în colibă,
Trei zile îl ţinui. Că-ntâi la mine
Veni fugind de pe un vas pe mare,
Dar încă nu-şi mai isprăvi povestea

Nenorocirii lui. Cum oarecine
Se uită la un cântăreţ ce cântă,
Deprins de zei, poveşti fermecătoare
Şi cu nesaţ doreşte el s-asculte
Cântarea lui, tot astfel şi străinul
Mă fermeca pe mine stând la vatră.
El zice că-i prieten cu Ulise
De la părinţi şi locuieşte-n Creta,
Pe unde-i al lui Minos neam. De-acolo
El, vânturat prin lume, dus de valuri
Şi suferinţi, sosi la noi acuma.
Cic-auzi că viu este Ulise
Şi chiar pe-aici aproape s-află-n ţara
Tesproţilor şi-aduce mult-avere".
Luă din nou cuvântul Penelopa:
„Te du şi-l cheamă-ncoa' să-mi spuie singur
În faţa mea. Iar ei să şad-acolo
Şi să petreacă-n sală sau pe-afară,
Doar sunt cu voie bună, căci avutul
Întreg şi neatins şi-l au în casă,
Din pânea şi din vinul lor se-nfruptă
Doar robii lor, că vin în toată ziua
La noi şi-njunghe boi şi oi şi capre,
Şi chefuiesc şi beau fără măsură

Şi-n mare parte-averea ne-o băură.
Căci nu-i un om aşa cum fu Ulise
Să scape casa de blăstem. O, doamne,
De-ar fi să vină el, s-ajungă-n ţară,
Ce repede-mpreună cu feciorul-i
Plătea nelegiuirea-acestor oameni!"
Abia grăi şi Telemah deodată
Şi strănută vârtos şi casa toată
Grozav mai răsună, iar Penelopa
Voioasă râse-atunci şi pe Eumeos
Grăbi din nou cu vorbe zburătoare:
„Dă fuga, cheamă-ncoace pe străinul
Să vie-aici să stea în faţă-mi. Nu vezi
Cum fiul îmi răspunse cu strănutul?
De bună seamă se întâmplă moarte
La peţitori, niciunul n-o să scape.
Eu ţi-oi mai spune una, ţine minte:
De voi vedea că oaspele-mi nu minte,
L-oi înţoli frumos cu haine nouă".
Cum auzi, porcarul merse-aproape
De el şi astfel îl vesti: „Străine taică,

[726] Prevestire favorabilă, în credinţele superstiţioase din Antichitate până în zilele noastre.

Te cheamă buna Penelopa, maica
Lui Telemah, doreşte să te-ntrebe
De soţul ei, de patimile tale.
Când va vedea că spus-ai adevărul,
Te va-nţoli frumos în haine nouă
De care eşti lipsit mai mult, că hrana
O poţi cerşi din om în om, ca foamea
Să ţi-o alini; ţi-o poate da oricine".
Ulise i-a răspuns: „Eumeu, îndată
Pot povesti pe nesimţite toate
La fiica lui Icariu. Doar ştiu bine
Ce-a fost cu bietu-Ulise, căci avurăm
Aceeiaşi soartă tristă. Dar mi-e teamă
De peţitori, că-s mulţi şi răi la suflet,
De-ajunse obrăznicia lor şi sila
Până la cerul cel de fier. Că iată,
Chiar adineaori, când umblam prin sală
Şi nu făcusem niciun rău, hainul
De Antinou mă şi pocni în spate
Şi mă duru. Şi nu vru să m-ajute
Nici Telemah pe mine, nici un altul.
Deci roagă pe stăpâna ta s-aştepte,
Cu toată graba ei, până-n spre seară

[755] Cf., mai sus, nota la III, 2.

Şi-atunci să stăm la vatră, să mă-ntrebe
De ziua când bărbatu-i se va-ntoarce,
Că port pe mine haine ruşinoase,
Cum ştii că eu întâi venii la tine".
Cum auzi, se-napoie porcarul,
Şi când să treacă pragul, Penelopa
Îl întrebă: „Eumeu, nu vii cu dânsul?
Ce pregetă milogul de nu vine?
O fi având de cineva el teamă
Din cale-afară? Ori i-o fi ruşine
Prin casa mea să vie? Cerşetorul,
De-i ruşinos, îşi strică doar el singur".
Întâmpină din grai Eumeu porcarul:
„El zice drept cum ar gândi tot omul
Când se fereşte de obrăznicia
Unor trufaşi. Te roagă dar pe tine
S-aştepţi până ce are să-nsereze.
Şi-ar fi şi pentru tine doar, stăpâno,
Mai bine aşa, ca singură de vorbă
Să stai cu el". Iar Penelopa zise:
„Înţelepţeşte cugetă străinul.
Oricine-ar fi. Căci nicăieri pe lume
Nu-s oameni la purtare mai obraznici
Şi mai fărădelege ca la mine".

Aşa vorbi crăiasa, iar porcarul,
Cum isprăvi se duse prin duiumul
De peţitori şi-acolo-n şoaptă zise
Lui Telemah, apropiindu-şi capul
De el, ca nimeni vorba să n-audă:
„Iubitul meu, eu plec să-mi văd la ţară
De porcii mei, de trebile de-acolo,
De-a mea şi-a ta avere. Iar tu vezi-ţi
De toate-aici, dar mai întâi de tine.
Ia seama să n-o paţi, că-s o mulţime
Acei care te pasc. Dar bată-i domnul
Nainte de-a fi noi răpuşi de dânşii!"
Iar socotitul Telemah răspunse:
„Aşa voi face, taică. Tu cinează
Şi pleca-apoi. Dar vino mâni devreme
Şi adu vite de junghiat pe-alese
Şi las' c-aici am grijă eu şi zeii
De toate cele". Mai şezu porcarul
Pe jeţul bine răzuit. Şi-n urmă,
Sătul de băutură şi mâncare,
Plecă la turmă şi lăsă el sala
Şi-ograda plină de mesenii care
Se veseleau la joc şi la cântare,
Pe când se cobora amurgul serii.

Cântul XVIII

Atunci veni un cerşetor uşernic
Spre a cerşi-n Itaca, un nemernic
Neîntrecut în lăcomie, gata
De-a pururi pe mâncat şi băutură,
Fricos şi slab, dar mare la făptură.
Arneos îi ziceau, că astfel mama-i
La naştere-l numi, dar peţitorii
Îl porecliră Iros-trepăduşul,
Căci el mergea s-aducă ştiri la oameni,
Oricând era trimis. Şi cum venise,
Din casă-i vru s-alunge pe Ulise,
Şi cicălind aşa-i toca: „Ia-ţi talpa,

[8] Lungul episod al luptei cu Iros (1-208), ca şi acela al apariţiei Penelopei în sala ospăţului (209-392), au fost şi sunt suspectate ca puţin autentice de un mare număr de critici. Acelaşi lucru se poate spune şi despre alte pasaje sau versuri izolate din acest cânt în care repetiţiile şi contradicţiile sunt numeroase, iar acţiunea stagnează.

Tu, moşule, din tindă şi te cară,
Că de picior te-azvârl acum afară.
Nu vezi cum toţi m-asmuţă şi-mi fac semne
Să te înşfac? Dar mie-mi e ruşine.
Hai scoală-te, ca nu cumva s-ajungem
Să ne-apucăm cu braţele la sfadă".
S-a încruntat la el şi-a zis Ulise:
„Eu nu-ţi fac rău, sărmane, nici pe tine
Nu te grăiesc de rău şi nici te pizmui
De tot ce capeţi, cât or fi de multe,
Iar pragul ăsta pe-amândoi ne-ncape.
Nu trebuie să pizmuieşti pe alţii.
Tu pari a fi un biet milog ca mine,
Iar tot norocul de la zei ne vine.
Dar nu mă înteţi la-ncăierare
Şi nu mă îndârji. Deşi sunt astfel,
Moşneag cum vezi, te pot umplea de sânge
Pe buze şi pe piept. Şi-aşa de mâne
M-oi linişti, că nu te-i mai întoarce
Napoi aici la curtea lui Ulise".
Dar cerşetorul se răsti la dânsul:
„Vai, ce uşor mai troncăne-acest folte,
De parcă-i o cenuşărească cloanţă.
Îmi vine să-l zdrobesc, să-i dau cu pumnii,

Să fac din falcă jos să-i cadă colţii
Ca la un vier bântuitor de holde.
Hai te sumete-acum, ca toată lumea
De-aici pe noi la harţă să ne vadă.
Dar cum te-i pune tu c-un om mai june?"
Aşa naintea naltelor canaturi
Pe netezitul prag în toată voia
Se tot sfădeau milogii. Luând seama
La asta, Antinou cu poftă râse
Şi zise peţitorilor: „Prieteni,
Aşa ceva-i nepomenit pe lume:
Ce haz şi ce petrecere ne-aduse
Un zeu în casă! Acest străin şi Iros
Se ceartă şi sunt gata să se-nhaţe.
Hai repede să-i punem la bătaie".
La vorba lui ceilalţi atunci săriră
Cu hohote de râs şi ocoliră
Pe jerpeliţii cerşetori. Şi astfel
Le zise Antinou: „Luaţi aminte
Ce-oi spune, falnici peţitori. Pe focul
Din vatr-aici sunt puse burţi de capre
Ce le-am umplut cu sânge şi grăsime
Şi le păstrăm de cină. Care-acuma
Din voi va dovedi şi-o fi mai tare,
Să vie să-şi aleagă din bucate

Oricare parte-ar vrea, şi numai dânsul
Va rămânea mereu cu noi la masă
Şi n-om lăsa pe alt orbeţ să vie
Pe-aicea la cerşit". Aşa le zise
Şi vorba lui plăcu. Atunci Ulise
Cel iscusit, şurubărind cu mintea,
Luă cuvântul: „Dragii mei, nu poate
Un om bătrân, topit de suferinţe,
C-un tânăr să dea piept. Însă mă-mpinge
Haina foame să-mi găsesc sfârşitul
În pumni aci. Dar faceţi-mi nainte
Cu toţii mare jurământ că nimeni,
Pe Iros părtinind pe nedreptate,
Nu-ntinde mâna spre-a lovi în mine,
Ca astfel un potrivnic să mă-nvingă".
Şi toţi jurară cum ceru Ulise.
Şi după ce rostiră jurământul,
Grăi din parte-i Telemah: „Străine,
De te-ndeamnă inima şi firea
Viteaz-a ta pe-acest calic să-nlături,
Să nu te temi de nimeni din aheii
Ce sunt de faţă. Cine te-ar atinge
Lupta-va cu mai mulţi, că eu sunt gazda

Şi-apărătorul tău. Şi sunt cu mine
Fruntaşii Antinou şi Evrimahos,
Doi oameni cumsecade“. Aşa el zise
Şi se-nvoiră toţi. Atunci Ulise
Cu zdrenţele se-ncinse pe la mijloc
Şi dezgoli el coapse mari şi mândre
Şi pieptul, umeri laţi, vânjoase braţe.
Minerva-i sta aproape şi-l făcuse
Mai împlinit. Şi foarte se mirară
De dânsul peţitorii toţi. Şi unul
Zicea privind pe altul mai de-aproape:
„Biet Iros şi-a făcut de cap el singur.
Ia vezi acest moşneag ce pulpi arată
De sub bulendre“! Astfel cuvântară,
Şi inima lui Iros peste seamă
Se tulbură. Dar slugile cu sila
L-încinseră şi-l duseră la harţă
Aşa cum fu cuprins de-nfiorare,
De-i tremura chiar carnea de pe dânsul.
Dar Antinou se şi grăbi să-l certe:
„Gămanule, de n-ai fi fost mai bine
Sau nu te-ai fi născut, dacă te sperii
Şi prea de tot te temi de-un om ca dânsul,
Moşneag cum e, topit de suferinţe.

Dar una-ţi spun şi iute-are să fie
Aşa cum zic. Dacă te bate dânsul
Şi-o fi mai tare, te-oi azvârli pe-o navă
Şi te-oi trimite-ndată peste mare
În ţara lui Ehetos, domnul care
E pacostea oricărui om din lume,
Urechile şi nasul o să-ţi taie
Cu-arama nemiloasă şi ruşinea
Ţi-o va stârpi şi o va da de crudă
S-o-nhape cânii“. Asta el îi zise
Şi-un tremur şi mai straşnic îl cuprinse
Pe cerşetor. Îl duseră la mijloc
Şi braţele-amândoi îşi ridicară.
Atunci Ulise cugetă în sine
Sau să-l izbească greu ca el să cadă
Ne-nsufleţit, sau blând numai lovindu-l
Să-l lase jos lăţit. Şi mai cu cale-i
Păru să-i dea o blândă lovitură,
Ca nu cumva să-l bănuiasc-aheii.
Când braţele amândoi nălţară, Iros
Lovi în umăru-i cel drept, Ulise

[113] Numele acestui căpcăun, „schiloditor de oameni“, nu apare decât aici şi în Cântul XXI, 403.

Ghionti în ceafă-i, sub ureche, osul
Îi zdrumecă, de-l năpădi pe gură
Un sânge roşu şi bufni deodată
Lungit în praf, de-i clănţăniră dinţii
Şi din picioare bocănea pământul.
Cu braţele-ntinse peţitorii mândri
Râdeau să moară. Şi luând Ulise
Pe Iros de picior prin tindă-l duse
Târâş în curte la pridvorul porţii.
Şi-acolo-l răzimă de zidul curţii,
Îi puse-n mână un toiag şi-i zise:
„Aici să şezi şi să păzeşti ograda
De câni şi porci. Nu face pe stăpânul
Cu cerşetorii şi străinii, scârbo,
Ca să n-o paţi mai rău“. Aşa el zise
Şi-şi aruncă pe umere desaga-i,
Ruptura lui cu băieri răsucite.
Se-ntoarse şi din nou pe prag se puse.
Iar peţitorii toţi intrară-n sală,
Râdeau cu poftă şi-l primeau zicându-i:
„Să-ţi dea, străine, Joe şi toţi zeii
Ce tu doreşti mai mult şi-ţi place ţie,
Că-l înţercaşi de la cerşit în lume
Pe-acest nesăţios. Noi peste mare

Curând l-om mătrăşi pe la Ehetos,
Cumplitul crai schiloditor de oameni“.
Aşa vorbiră dânşii, iar Ulise
Se bucură de vorba ce-auzise
Şi Antinou îi puse-o burtă mare
Cu sânge şi grăsime împănată.
Iar Amfinom luând de prin panere
Vr-o două pâni, îl îmbie şi-i zise
Urând aşa cu un potir de aur:
„Noroc, străine taică! Să dea domnul
Să fii ca mâne fericit, că multe
Sunt relele ce astăzi te apasă“.
La asta i-a răspuns aşa Ulise:
„O, Amfinom, tu prea îmi pari cuminte.
Aşa ţi-a fost şi tata, c-auzit-am
De numele-i frumos, că fost-a Nisos
Dulichianul bun şi-avut. Dintr-însul
Tu eşti născut şi pari un om temeinic.
De-aceea-ţi spun, ia seama şi ascultă:
Din tot ce-n lume mişcă şi răsuflă,
Nimic mai şubred pe pământ ca omul.
Nu crede el c-are să dea vr-odată
De rău până ce zeii-i dau norocul
Să-i meargă toate-n plin şi-i pot genunchii.

Iar când trimit răstrişti asupra-i zeii,
Le rabdă el pe vrute, pe nevrute,
Căci mintea-i se tot schimbă după ziua
Ce-o luminează cel-de-sus. Pe vremuri,
Şi eu aveam noroc de toate-n lume,
Dar prea mult am năpăstuit pe alţii,
Căci ascultam orbeşte de putere
Şi-n taică-meu şi-n fraţi mă bizuisem.
Să nu fie dar omul niciodată
Nedrept şi rău, ci-n sine să se-mpace
Cu darurile ce-i făcură zeii.
Văd răul care-l fac şi peţitorii,
Cum prad-averea şi aduc necinste
Soţiei unui om care departe
De ţară şi de-ai lui nu cred să steie
Prea mult; el e pe-aci, e foarte-aproape.
Dar Dumnezeu pe-ascuns să-ţi ducă paşii
Spre casa ta, să nu dai ochi cu dânsul
La-ntorsul lui încoace-n scumpa-i ţară,
Că sfada dintre peţitori şi dânsul
Nu poate să se-ncheie fără sânge,
Când el s-ar furişa în casa asta".
Aşa vorbi, stropi din vin şi cupa
Golind o-napoie lui Amfinomos,

Fruntaş de oameni, care-apoi se duse
În sală trist. Tot da din cap, simţise
Că nu-i a bine. Totuşi el de moarte
Nu fu scutit, că-l ferecă Minerva,
De-a fost răpus de suliţa şi braţul
Lui Telemah. Şezu el iar pe scaun
De unde se sculase din mulţime.
Atunci Minerva cea cu ochi albaştri
În minte puse fetei lui Icariu,
Mintoasei Penelopa, să s-arate
La peţitori, să-i bucure mai tare,
De soţ şi fiu să fie preţuită
Mai mult ca înainte. Şi-ntr-o doară
Ea râse şi grăi: „Tu, Evrimono,
Ca niciodată inima îmi cere
Să mă înfăţişez la ei, cu toate
Că-mi sunt nesuferiţi. Aş vrea eu totuşi
La fiul meu să spun o vorbă bună,
Să nu se bage-ntruna prin duiumul
De peţitori care grăiesc în faţă-i
Frumos şi-n dos îi cugetă pieirea".
Iar chelăriţa Evrimona-i zise:
„Copila mea, e drept ce-mi spui tu mie.
Te du şi spune şi nimic n-ascunde
La fiul tău. Ci-ntâi coboară-n baie

Şi unge-ţi tu obrajii cu miresme,
Să nu te duci cu faţa-aşa zoită
De plâns. Urâtă-i veşnica bocire.
Căci iată mare ţi-a crescut copilul,
Aşa cum te-ai rugat de zei fierbinte
Să-l vezi voinic pe el, mijindu-i barba".
Răspunse înţeleapta Penelopa:
„Tu, Evrimono, oricât ţii la mine,
Să nu mă sfătuieşti să merg la baie
Şi cu miresme să mă ung, că zeii
Din slavă frumuseţea-mi veştejiră,
De când bărbatul mi-a plecat pe mare.
Dar spune Ipodamiei să vie
Cu Autonoe ca să-mi steie-alături
Când voi intra la peţitori în sală,
Că singură între bărbaţi să intru
Ruşine mi-i". Aşa vorbi, şi baba
Prin curte merse ca să dea de ştire
Şi zor la slugi să vie la crăiasa.
Minerva-atunci a pus la cale alta:
Somn dulce-asupra fetei lui Icariu
Ea revărsă, de adormi culcată
Şi toate-ncheieturile-i slăbiră
Pe loc deodată-n patu-i. Zâna-ntr-asta
O-mpodobi cu daruri fără moarte,

Ca astfel ea pe-ahei să minuneze.
Luă întâi obrazu-i dalb cu mirul
Dumnezeieştei frumuseţi, cu care
Se unge înstemata Citereia,
Când merge ea la hora fermecată
A graţiilor. Şi-i făcu făptura
Mai mare şi mai plină şi mai albă
Ca fildeşul. Apoi plecă Minerva.
Veniră odăiaşele din curte;
Tot vorovind, din somn o deşteptară.
Ea şterse-atunci cu mâna ei obrajii
Şi zise-aşa: „O aţipire blândă
Mă-nvălui pe mine greu cercata.
Ah, de mi-ar da Diana preacurată
Acum pe loc o moarte-aşa de blândă
Să nu mai plâng, să nu-mi mai mistui veacul
De dorul unui soţ cu-atâtea daruri,
Că nu e altul între-ahei ca dânsul".
Rostind acestea, dânsa se coboară
Din casele-i de sus strălucitoare.
Nu-i singură, urmată e de două
Femei însoţitoare. Când ajunge
La peţitori podoaba de femeie,

[255] Vezi mai sus nota la VIII, 405.

Stătu pe pragul sălii măiestrite,
C-un luciu văl acoperindu-şi faţa;
Alături stau femeile-i cinstite.
Pe loc slăbiră în genunchi bărbaţii,
Cuprinşi fiind de farmecul iubirii
Şi toţi doreau s-o aibă de soţie.
Dar ea lui Telemah rosti cuvântul:
„N-ai minte şi pricepere deplină,
O, Telemah. Erai copil tu încă
Şi tot mai bine judecai cu mintea.
Acum eşti mare-n floarea tinereţii,
Şi un străin de ţi-ar vedea statura
Şi frumuseţea, te-ar ţinea de fiul
Unui bărbat ferice, şi n-ai totuşi
Priceperea şi mintea cuvenită.
Ce-i asta care s-a-ntâmplat la curte?
Să laşi pe-acel străin să fie astfel
Batjocorit? Ce hulă şi ruşine
Te-aşteaptă-n lume, dacă tot străinul
Venit în casa noastră pătimi-va
O înfruntare-aşa de dureroasă“.
Dar socotitul Telemah răspunse:
„De-a ta mânie, o, mamă, nu mă supăr.
Dar eu pricep şi văd în toate cele

Ce-i bun şi rău. Eram copil nainte,
Dar nu pot toate să le văd temeinic.
Mă tot izbesc la dreapta şi la stânga
De-aceşti mişei şi nimeni nu mi-ajută
Dar sfada dintre Iros şi străinul
Nu s-a iscat din vrerea lor. Străinul
A fost mai tare. Jupiter, Minerva
Şi tu, Apolon, faceţi voi acuma
Bătuţi să-şi plece capul peţitorii
Afară-n curte unii, alţii-n sală,
Să stea acolo cu puteri zdrobite
Aşa cum stă la poart-acum şi Iros
Clătind din cap ca omul în beţie,
Dar nu mai poate să mai stea-n picioare
Şi nici să plece înapoi acasă,
Că-i toropită-ntreaga lui virtute“.
Iar Evrimah îi zise Penelopei:
„Tu, fiic-a lui Icariu, preacuminte
Femeie Penelopa, dac-aheii
Din Argos, din cetatea lui Iason,
Pe tine te-ar vedea în casa voastră,

[318] *Iason Argos* din textul grec înseamnă „Argos, cetatea ioniană“, mai curând decât „cetatea lui Iason“, dat fiind că acesta din urmă e un erou tessalian şi că niciun episod al legendei lui nu se petrece în Argos.

Ar ospăta din zori de zi o droaie
De peţitori mai mulţi, că-ntreci pe toate
Femeile, de mare, de frumoasă
Şi de cuminte". Zise Penelopa:
„Tot binele-mi, mândreţea şi făptura-mi,
O, Evrimah, mi le topiră zeii,
De când s-au dus spre Ilion aheii
Cu cari-a fost şi soţul meu Ulise.
O, de-ar veni el paznic vieţii mele,
Mai mare, mai frumoasă mi-ar fi slava.
Dar astăzi sufăr greu, c-atât de multe
Nevoi ursit-asupra mea trimise.
Ulise la plecarea lui din ţară,
Luându-mă de mâna dreaptă-mi zise:
«Femeie, nu cred eu că toţi aheii
Se vor întoarce teferi de la Troia.
Se zice că troienii sunt războinici
Cu suliţa, cu arcul, cu mânatul

[322] Pentru poetul homeric, idealul de frumuseţe feminină e nedespărţit de ideea unei oarecare mărimi. Eroinele cele mai faimoase pentru farmecul exercitat asupra bărbaţilor sunt, în epopee, femei de talie înaltă: Elena, Andromaha, Penelopa. Mai remarcabil e că opinia e împărtăşită şi de Aristotel, după care mărimea e una din condiţiile frumosului (*Poetica*, VII, 1450 b 37) şi în judecata căruia „fiinţele mărunte pot fi plăcute şi bine proporţionate, dar nu frumoase" (*Ethica Nicomaheia*, IV, 7, 1123 b 7).

De cai sirepi, mijloace care soarta
Războiului o hotărăsc degrabă.
Deci nu ştiu dacă păsui-voi zeii
Să vin napoi ori voi pieri la Troia.
În lipsa mea, să te gândeşti acasă
La scumpii mei părinţi, cum faci acuma,
Ba şi mai mult. Când vei vedea c-ajunse
Copilul nostru la vârsta tinereţii,
Mărită-te cu cine vrei şi lasă
Locaşul tău». Aşa rosti Ulise
Şi zisa lui se împlini în toate.
Veni-va noaptea când avea-voi parte
De nuntă tristă eu sărman-al cărei
Noroc mi-a fost luat de Joe. Tare
Mă doare însă inima de una:
Purtarea peţitorilor nainte
Era în lume alta. Aceia care
Peţesc femeie de neam bun şi fată
De om bogat şi se întrec s-o aibă,
Aduc ei înşii oi şi boi anume
De ospătat prietenii miresei.
Ba dau şi mândre daruri; nu se-ndoapă
Cu sila din avutul altor oameni".
Aşa vorbi. Se bucură Ulise

Că ea-i smomea spre dânsa pentru daruri
Şi-i prilostea cu vorbe unse-n miere,
Dar gândul lui era cu totul altul.
Iar Antinou Eupitianul zise:
„Tu, fiic-a lui Icariu, Penelopă
Cuminte, numai să primeşti tu daruri
Cu care vor să te cinsteasc-aheii.
Nu-i bine să-i respingi. Noi nu vom merge
Napoi pe la moşie, nici aiurea,
Nainte de-a te mărita cu unul
Dintre ahei, mai osebit în toate".
Acestea zise Antinou. Şi spusa-i
Plăcu la toţi. Trimise fiecare
Pe câte-un om ca să-i aducă daruri.
Aduse Antinou o rochie mare
Cu-alesături de-o frumuseţe rară.
Douăsprezece sponci avea de aur

[376] În original: *peplos*, cuvânt cu care se indică în epopee un veşmânt purtat direct pe piele, principala piesă a costumului feminin. Constând dintr-o lungă bucată de stofă, de cele mai multe ori colorată, înfăşurată în jurul trupului, *peplos*-ul nu era cusut, ci fixat prin „sponcile" pomenite în versul 378, în cazul nostru în număr de 12.

[378] Pe numele lor grec *peronai*, aceste „sponci" (în latineşte: *fibulae*) erau nişte agrafe de tipul acelor noastre de siguranţă, adesea din metal preţios, constând dintr-un arc terminat la una din

Şi toarte potrivite. Aduse-ndată
Şi Evrimah o salbă măiestrită
De aur care avea-mbinate boabe
De chihlimbar cu razele de soare,
Aduse sluga lui Evridamante
Cercei cu câte trei bogate pietre,
Din care strălucea o frumuseţe,
De la Pisandru, fiul lui Polictor,
I-aduse sluga un gherdan, podoabă
Nespus de mândră. Astfel fiecare
I-aduseră câte un dar aheii.
Apoi la dânsa se sui ea, zâna
Între femei, şi fetele-mpreună
Păşind purtau comoara ei de daruri.
Atunci s-au pus să joace peţitorii,
Să cânte viers fermecător, şi astfel
Se desfătau. Ei aşteptară până
Pe înserat. Şi când erau în toiul
Petrecerii, veni amurgul serii.

extremităţi printr-un ac flexibil, la cealaltă, cu un cârlig destinat să fixeze acul după trecerea lui prin stofă. În textul ce ne reţine atenţia, „toartele" pomenite în versul 379 sunt cârligele celor 12 agrafe, în greceşte *cleides*.

[382] Vezi mai sus nota la XV, 608.

Şi-ndată trei luminători în sală
Au aşezat spre-a lumina-ncăperea
Şi-n jurul lor au pus grămezi de lemne
De mult uscate, despicate proaspăt,
Şi facle între ele. Şi lumină
Făceau pe rând la făcliere-n sală
Femeile în casa lui Ulise.
Dar el le zise lor atunci: „Voi, roabe
A domnului cel dus de mult Ulise,
Duceţi-vă-n odăi unde-i mărita
Crăiasă, toarceţi lângă ea cu furca
Şi-o-nveseliţi cu scărmănatul lânii
Şezând în casă. Aici în locul vostru
Voi face eu lumină tuturora.
De vor s-aştepte ei chiar până-n ziuă,
Eu n-oi slăbi, că multă mi-i răbdarea".
Aşa Ulise cuvânta, iar ele
Râdeau şi se uitau una la alta.
Dar rău îl cicălea îmbujorata

[398] Cum s-a relevat în legătură cu palatul lui Alcinoos (mai sus, nota la VII, 124), cum rezultă din însuşi episodul recunoaşterii lui Odiseu de Euriclea (mai departe, XIX, 503 şi urm.), marea sală unde se desfăşoară acţiunea celor trei „luminători" (*lamptèras*), în care lemne amestecate cu torţe ard nu se ştie în ce fel, apare deci neclară şi îndreptăţeşte presupunerea că textul original a fost în aceste două cânturi sensibil remaniat.

Melanto, a lui Doliu fată, care
Fusese îngrijită şi crescută
Ca un copil al său de Penelopa,
Ba-i da de toate şi-i făcu plăcerea,
Şi totuşi ea mâhnirea Penelopei
Nesocotea şi se ţinea întruna
Cu Evrimah şi se iubea cu dânsul.
Aşa-l certa Melanto pe Ulise
Şi-l ocăra: „Sărace, tu, străine,
De bună seamă eşti smintit, de nu vrei
Să mergi la han sau poate la vr-un faur
Ca să te culci şi-mi stai aici şi-mi dondăi
Aşa năstruşnic între feţe-alese
Şi de nimic nu-ţi pasă şi de mine.
La cap ţi se sui pesemne vinul
Ori eşti din fire-aşa, de ţi-i vorbirea
În bobote. Ori ţi-ai ieşit din sine,
Că l-ai bătut pe cerşetorul Iros?

[417] Soră cu Melanteu, pomenit în XVII, 282 şi urm.

[427] Originalul grec nu vorbeşte de „han", ci de un loc de adunare şi de sfat (*leschèy*), a cărui natură nu apare lămurit din context. Cât priveşte atelierul faurului, şi el un punct de întâlnire a celor fără treabă, taclalele de aici sunt prezentate de Hesiod ca un mijloc de a pierde vremea, împotriva căruia se simte dator să-şi prevină fratele, iubitor de asemenea distracţii (*Munci* şi *zile*, 493 şi urm.).

Dar mi-i să nu se scoale vreun altul
Asupra ta mai mare decât Iros
Să-ţi dea în cap mai zdravăn, să te-alunge
Din sala asta potopit de sânge".
Pieziş privind la ea grăi Ulise:
„Neruşinato, merg să-i spun îndată
Lui Telemah de-obrăznicia asta;
Aici pe loc bucăţi o să te taie".
De-ameninţarea lui se speriară
Femeile şi prin odăi fugiră.
Slăbiseră-n genunchi de frică toate
Gândind că el vorbise cu-nadinsul.
Stătu atunci în locul lor Ulise
Pe lângă făclierele arzătoare
Şi lumina privind la toţi bărbaţii.
Dar altele i se-nvârteau în minte,
Gândiri ce-aveau să fie împlinite.
Iar pe trufaşii peţitori Minerva
Tot nu-i lăsa deloc să înceteze
Cu-a lor jigniri amarnice, ca astfel
Tot mai adânc să-l doară pe Ulise.
Deci Evrimah, feciorul lui Polibos,
Ia cel dintâi cuvântul între dânşii
Să-ntarte pe viteaz şi face hazul

Tovarăşilor lui: „Luaţi aminte,
Voi, peţitori ai preamăritei doamne,
Să spun ce-n minte mi-a venit. Sosirea
Acestui om la curtea lui Ulise
Nu-i peste voia zeilor. Lumina
De torţi ne vine parcă de la dânsul
Şi de la capul lui, că n-are bietul
Un păr în cap". Apoi către Ulise
El cuvânta: „Străine, vrei la mine
Argat să fii, de te-aş lua în fundul
Moşiei mele, că-ţi va fi simbria
De-ajuns, să-mi faci acolo nişte garduri
Şi să-mi sădeşti copaci? Ţi-aş da de hrană
Pe-un an întreg, ţi-oi da şi-mbrăcăminte,
Sandale să te-ncalţi. Dar tu în rele
Te-ai nărăvit şi n-o să ai plăcere
La lucru să te pui, că vrei prin lume
Să umbli ca un cerşetor, să-ţi ghiftui
Nesăţiosul pântece". Ulise
Cel iscusit aşa i-a-ntors cuvântul:

[468] Despre folosirea lucrătorilor liberi în lumea homerică, mai ales la muncile câmpului, s-a vorbit în nota la XIV, 140. Aici e vorba de o muncă ingrată, săvârşită „la capătul ţarinii", expresie cu care se indică de obicei pământurile necultivate, rezervate pentru păşunat.

„Hei, Evrimah, că nu e sfada noastră
Pe la cositul ierbii primăvara,
Când ziua-i lungă, eu să am o coasă
Cu șart încovoiată și tu alta
La fel și-atunci să ne fi pus la lucru
Pe nemâncate până la-nnoptare,
C-am fi avut destulă cositură.
Ori boi să fi mânat, jugari de frunte,
Tot mari și aprigi și sătui de hrană,
De-o vârstă și-o putere, tari ca piatra,
Pe un pământ de patru fălci, cu glie
Ușor de-arat, să fi văzut atuncea
De pot să trag eu brazde necurmate.
Ba chiar și astăzi, dacă cel din slavă
Război ar fi pornit cumva de-oriunde
Și-un scut aș fi avut și două suliți

---

[479] și urm. În legătură cu prețuirea muncii manuale în lumea homerică, cf., mai sus notele la VII, 6 și XVII, 511, și mai departe XXIII, 231 și urm.

[489] Înțelesul termenului *tetragyion* era departe de a fi limpede chiar pentru cei vechi. După un scholiast, ar fi vorba de suprafața putând fi arată într-o singură zi de un muncitor priceput, cu o bună pereche de boi (definiția dată de Pliniu unui *iugerum* roman). În această ipoteză, *tetragyion* ar echivala cu aproximativ 25 ari Nu-i exclus totuși ca *o gye* să fi fost egală nu cu un sfert de *iugerum*, ci cu un *iugerum* întreg; în care caz, *tetragyion*, reprezentând 4 *iugera*, ar fi totalizat circa 100 ari.

Și-un coif de-aramă potrivit la tâmple
M-ai fi văzut la lupt-atunci în frunte
Și nu m-ai fi jignit așa rostindu-mi
Ocară pentru lăcomie. Tare
Mă-nfrunți cu asta și n-ai pic de suflet.
De pari aici om mare și puternic,
E pentru că te afli între oameni
Puțini și nebărbați. De-ar fi să vie
Ulise-ncoace,-n țara-i de moșie,
Oricât de larg-a fi această poartă,
Pe loc s-ar îngusta, când ai zbughi-o
Pe-aici prin tindă s-o tulești afară“.
Așa-i vorbi, iar Evrimah mai tare
Se îndârji și-i zise crunt privindu-l:
„Nemernice, ți-oi arăta îndată,
Să-ți ei tu nas în faț-atâtor oameni
Și-obraznic să vorbești fără să-ți pese.
La cap ți se sui pesemne vinul
Ori ești din fire-așa, de ți-i vorbirea
În bobote, ori ți-ai ieșit din sine,
Că l-ai bătut pe cerșetorul Iros?“
El zise asta și-apucă deodată
Un scăunel. Ulise-atunci, de frica
Lui Evrimah, se puse pe genunchii

Lui Amfinom Dulichianul, astfel
Că Evrimah lovi în mâna dreaptă
Pe un paharnic, de-i căzu ulciorul
Sunând pe jos, iar el, gemând, pe spate
Bufni în praf. Şi zarv-atunci făcură
În sala cea umbroasă peţitorii.
Zicea cutare celui mai de-aproape:
„Pierea mai bine acest hoinar nainte
De-a fi venit! Că n-aducea atâta
Necaz şi tulburare. Iat-acuma
Că ne sfădim pentru calici şi pierdem
Plăcerea unei mese-aşa bogate,
Căci biruieşte răul“. Se răsti la dânşii
Şi zise Telemah: „Înnebunirăţi,
Abraşilor, de nu puteţi ascunde
În sine-vă-mbuibarea şi băutul?
Un duh vă scurmă. Dar mâncaţi voi bine
Şi-apoi vă duceţi să dormiţi acasă,
Când veţi pofti. Eu n-am s-alung pe nimeni“.
El asta le rosti. Şi auzindu-l,
Ei toţi cu dinţii buzele-şi muşcară,
Mirându-se de îndrăzneala vorbei
Lui Telemah. Dar mijloci feciorul
Lui Nisos, vederosul Amfinomos:

„Nu vă-nciudaţi, prieteni, nu răspundeţi
Potrivnic celor zise cu dreptate.
Nu bruftuiţi pe-acest străin, pe nimeni
Din robii de la curtea lui Ulise.
Purceadă dar paharnicul să toarne
În cupe vin, la zei să facem paos,
Apoi să mergem să dormim acasă,
Şi să lăsăm pe-acest străin în seama
Lui Telemah la curtea lui Ulise,
Căci el la dânsul a venit ca oaspe“.
Aşa vorbi şi toţi se învoiră.
Amestecă în cană vin cu apă
Voinicul Muliu, crainic din Dulihiu,
Care slujea lui Amfinom. El stete
La fiecare, vin turnă în cupe.
Ei zeilor întâi stropiră paos
Şi după ce băură şi mâncară,
La casa lor plecară să se culce.

CÂNTUL XIX

Rămase-n sală izvodind Ulise
Omorul peţitorilor sub scutul
Minervei, şi lui Telemah îi zise:
„O, Telemah, aceste arme toate
Tu cat-a le-ndosi prin podul casei,
De-ntreabă şi le-or cere peţitorii,
Tu să-i adormi aşa cu vorbă dulce:
Le-am scos de-aicea de la fumul sălii,
Că nu mai sunt cum ele-au fost odată,
Când tata le-a lăsat plecând la Troia;
S-au înnegrit de-a focului arsură.
Şi mai ales călăuzit de sfatul
Ce-mi dete cel-de-sus, mă tem că poate,

[5] Sensul locului tăinuit unde urmau să fie duse armele, şi care nu poate fi în niciun caz „podul" pomenit în acest vers, e mai bine precizat în versul 22 (cf. şi XVI, 347).

Buimaci de vin, voi v-aţi lua la sfadă
Cu armele, v-aţi bate laolaltă
Şi-aţi ruşina ospăţul şi peţitul,
Căci armele pe om îl trag la sine".
Aşa-l învaţă. Telemah ascultă
Şi cheam-atunci pe doica Evriclea:
„Bunico,-nchide-n casă muieretul,
Ca armele frumoase ale tatei
Să mi le strâng în pod, într-o cămară,
C-aşa cum stau părăginite-n sală,
De când e tata dus, le strică fumul.
Eu pân-aci eram copil. Dar astăzi
Vreau să le pun deoparte unde fumul
Să nu le-atingă". Evriclea-i zise:
„Hei, maică, dac-ai prinde odată minte
S-ai grija casei, să-ţi păzeşti avutul
Întreg ce-l ai! Dar cine-atunci să vie
Pe drum să-ţi lumineze, dacă nu vrei
Să laşi să-ţi iasă-n cale o femeie?"
Iar socotitul Telemah răspunse:
„O să-mi ajute-acest străin, că nu pot
Să-l ţin pe nemuncite, de pomană,
Din pânea mea, să-mbuce, chiar de vine
De hăt departe". Aşa-i vorbi, iar doica

Niciun cuvânt nu mai rosti. Închise
Ea uşile de la femei. Ulise
Şi fiul său grăbindu-se din sală
Cărară coifuri, paveze boltite
Şi ţuguiate lănci. Păşind nainte
C-un luminar de aur, orbitoare
Lumină le ţinea pe drum Minerva.
Deci zise-ndată Telemah: „O, tată,
Minune mare văd aici cu ochii.
Pereţii casei şi tavanul mândru
Şi grinzile de brad şi stâlpii care
Se-nalţă-n sus în ochii mei s-arată
Ca focul arzător. De bună seamă
În sal-aci i-un zeu venit din slavă“.
Ulise-atunci grăi la el: „Tăcere
Şi ţine-ţi gura, nu-ntreba, c-aşa e
Cu zeii care locuiesc Olimpul.
Dar du-te tu să dormi, eu stau de veghe
Aici pe loc să iscodesc pe robii
Şi pe măicuţa ta, care, silită
De jalea ei, mă va-ntreba de toate“.
Aşa-i zicea. Iar Telemah, din sală
Ieşind sub zare de făclii, se duse
Să doarmă în iatacul unde dânsul

Se-mpătuia dacă-i venea somn dulce.
Se puse-acolo şi-aşteptă să vie
Lumina dimineţii. Iar Ulise
Rămase-n sală tot gândind la moartea
Vrăjmaşilor cu sprijinul Minervei.
Ieşi atunci din casă Penelopa
De-o seamă la făptură cu zeiţa
Diana sau cu Venera de aur.
Pe lângă vatră-i puseră un scaun
Lucrat în fildeş şi-n argint de-un meşter
Icmaliu, care adause sub talpă
Un scăunaş lipit de jeţ, pe care
O blană mare fuse aşternută.
Aci şezu-nţeleapta Penelopa
Şi din iatac femei cu braţe albe
Veniră-n jurul ei. Se ridicară
Grămezi de pâne, mese şi potire
Din care beau obraznicii. Şi focul
Din făcliere jos îl aruncară.
Ticsiră-acolo altă zadă multă
Ca să le dea lumină şi căldură.
Din nou Melanto începu din gură
Să-mpungă pe Ulise: „Măi străine,
Şi-acum ni-i scoate sufletul şi-ntruna

Vei forfoti prin casă toată noaptea
Tot iscodind femeile? Afară,
Pârlitule, fii mulţumit cu hrana
Sau te pocnesc îndată c-un tăciune,
Să vezi cum ieşi afară“. Dar Ulise
Se încruntă la ea şi-astfel îi zise:
„Tu, îndrăcito, ce mă bruftui astfel
Înverşunată? Ori că port bulendre,
Că sunt soios şi mai cerşesc la oameni?
Nevoia mă sileşte. Aşa sunt bieţii
Pribegi şi cerşetori. Odinioară
Trăiam şi eu mai fericit în lume,
Cu tot belşugu-n casă şi adese
Mai dam şi la vreun biet hoinar, oricare
Să fi fost el şi-orişice nevoie
Să-l fi adus. Şi slugi aveam o turmă
Şi alte multe bunătăţi, cu care
Duci trai ca lumea şi bogat te cheamă.
Dar Joe mă pierdu, c-aşa-i fu vrerea.
De-aceea să te temi şi tu, muiere,
Să nu te pomeneşti că pierzi odată
Mărirea-n care-ntreci acum pe roabe
Şi nu cumva stăpâna-ţi de mânie
Să-ţi poarte-alean ori soţul ei să vie,

Că doar mai e nădejde. Dacă dânsul
Va fi pierit şi nu se mai întoarce,
Dar iată, slavă domnului, băiatu-i
Crescu şi vede tot şi nu-l înşală
Isprăvile niciuneia din roabe,
Că nu mai e copil“. Acestea-i zise.
Dar l-auzi înţeleapta Penelopa
Şi se răsti la dânsa dojenind-o:
„Obraznico, sfruntato, văd eu bine
Ce mişelie faci, dar vei plăti-o
Cu capul tău. Ştiai doar tu desigur,
Căci auziseşi singură din gură-mi
C-aveam de gând să-ntreb aci în sală
Pe-acest străin de soţul meu, căci tare
Mai sufăr după el“. Rostind aceste,
Ea zise chelăriţei Evrimona:
„Tu, Evrimono, adu-mi un jeţ şi-aruncă
O blană peste el, să stea de vorbă
Cu mine-aici străinul, să m-asculte,
Că vreau să-l mai descos“. Aceasta-i zise
Şi slug-aduse repede un scaun
Cu şart strunjit şi-asupra-i puse-o blană,
Pe care-apoi se aşeză Ulise

[112] În original: „cu voia lui Apollon“, „cu ajutorul lui Apollon“.

Şi începu a-l iscodi crăiasa:
„Străine,-ntâi am să te-ntreb de unde
Şi cine eşti? Şi unde ţi-i oraşul
Şi-ai tăi părinţi?“. Răspunse-aşa Ulise:
„Femeie, niciun om din largul lumii
Nu poate să te-nvinuie pe tine:
Slăvitu-ţi nume pân' la cer ajunse
Ca slava celui mai ales şi vrednic
Stăpânitor care, în veci cu teamă
De cei-de-sus, domnind peste mulţime
De oameni tari, s-arată-n cârmuire
Dibaci şi drept. Sub el pământul negru
Dă grâu şi orz şi pomii gem de roadă,
Şi vitele se înmulţesc, şi marea
Dă peşte mult şi-i fericit poporul.
Mă-ntreabă deci în casa ta de toate,
Dar nu de neamul meu şi de-a mea ţară,
Ca nu cumva de ele pomenindu-mi,
Să fiu cuprins mai tare de mâhnire.
Că prea sunt greu lovit, şi nici se cade
Să stau bocind şi tânguind în casa
Unui străin. Urât e să te vaieţi

[144] Un tablou al belşugului adus popoarelor de cârmuitorii drepţi se citeşte şi în Hesiod, *Munci şi zile*, 225 şi urm.

Necontenit. Şi mi-e că poate astfel
Voi supăra pe-o slugă sau pe tine
Şi socoti-vei c-am băut; de-aceea
Mă-neacă plânsul“. Zise Penelopa:
„Tot darul meu, mândreţea şi făptura,
Străinule, mi le topiră zeii,
De când s-au dus spre Ilion aheii
Cu care-a fost şi soţul meu Ulise.
O, de-ar veni el paznic vieţii mele,
Mi-ar fi mai mare, mai frumoasă slava!
Dar azi tânjesc amar, c-atât de multe
Nevoi ursit-asupra mea trimise.
Toţi tinerii fruntaşi de prin ostroave,
Din Same, din Dulichiu, din Zachintos
Cel păduros, precum şi toţi mai-marii
Din ţara noastră limpede Itaca,
În butul meu mă cer şi-mi storc averea.
De-aceea nu mai pot căta de oaspeţi,
De rugători de-adăpost, de crainici,
Ai obştii slujitori. Şi-n veci mă mistui
De dorul lui Ulise. Peţitorii
Zoresc nuntirea, eu i-amân şi-nchipui
Înşelăciuni. Întâi un zeu îmi dete
În minte să încep o ţesătură.

Şi-ndată eu la stative-n cămară
M-am pus să ţes o pânză foarte lungă
Şi gingaşă, iar lor le-am zis în urmă:
Voi, tineri peţitori ai mei, acuma,
Când răposat e soţul meu Ulise,
Mai aşteptaţi şi nu daţi zor cu nunta,
Să isprăvesc întâi această pânză,
Să nu se mai destrame urzitura,
Că vreau să fie giulgiul lui Laerte,
Când nemiloasa moarte-o să-l întindă,
Ca nu cumva femeile-aheene
Să aib-alean pe mine, că din parte-mi
Fu socrul meu nepânzuit la moarte,
Când el agonisi atâta-avere.
Aşa le-am zis şi dânşii mă crezură.
Eu ziua tot lucram la pânzătură,
Dar peste noapte, la lumina torţei,
Eu deşiram tot ce lucrasem ziua.
Aşa-i tot amăgii trei ani de-a rândul.
Dar când trecură patru ani şi vremuri
Şi luni şi zile multe se-ncheiară,
Slugi mârşave,-mpietrite, mă trădară;
Veniră peste mine peţitorii,
Mă prinseră şi crunt m-ameninţară.
De sil-atunci mi-am isprăvit ţesutul.

Dar azi eu nu mai pot scăpa de nuntă
Şi nici găsesc un chip. Apoi părinţii
Grozav dau zor să mă mărit. Pe urmă
Copilu-mi s-a trezit şi nu mai poate,
Când vede că-i se spulber-avuţia.
De-acu-i bărbat şi-n cea mai bună stare
Să-şi poarte grija casei şi să-i deie
Mărire cel-de-sus. Te rog eu totuşi
Să-mi spui tu mie care ţi-este neamul,
De unde eşti. Doar nu te tragi, cum spune
Povestea, din stejar şi nici din piatră".
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Femeie preacinstit-a lui Ulise,
Tu nu-ncetezi să-ntrebi care mi-e neamul?
Am să ţi-o spun, deşi o să-mi pricinui
Mai multă jale decât am. C-aşa e,
Când omu-i dus, pierdut de mult ca mine
Din ţara lui, pribeag prin multe-oraşe,
Zdrobit de suferinţi. Răspund eu totuşi
La tot ce-ntrebi şi iscodeşti. I-o ţară

[214] Aluzia e la unele vechi legende greceşti, potrivit cărora la începutul Firii oamenii s-ar fi născut din arbori sau din pietre. Un ecou al lor stăruie în mitul celor cinci „neamuri" povestit de Hesiod (*Munci şi zile*, 143 şi urm.), altul în povestea potopului la Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 381 şi urm.

Ce-i zice Creta, mândră, roditoare,
Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării,
Şi oamenii foiesc în ea puzderii.
Pe-ntinsul ei sunt nouăzeci de-oraşe
Cu fel de fel de limbi: ahei şi mândri
Eteocreţi, cidonieni alături
De dorieni războinici şi de oameni
Dumnezeieşti, pelasgi. Între oraşe
E unul mare, Cnossos, unde Minos

[224] În poemele homerice Creta apare ca o insulă prin excelenţă bogată şi populată. Această faimă s-a dovedit pe deplin întemeiată în urma cercetărilor arheologice întreprinse în ultima jumătate de veac la Cnossos, la Festos şi în alte locuri, săpături ale căror rezultate, revoluţionând cunoştinţele noastre despre lumea egeeană în mileniile III-II î.Hr., au deschis un nou şi important capitol în istoria universală.

[229] Cu numele de eteocreţi aveau să fie cunoscuţi până târziu, în epoca clasică, urmaşii locuitorilor preelenici ai Cretei. Pentru cidonieni, vezi mai sus nota la III, 403.

[230] Singurul loc din poemele homerice unde e pomenită această ultimă venită dintre seminţiile de greci coborâte în cursul mileniului al II-lea spre pământul viitoarei lor patrii. După cronologia îndeobşte admisă, pătrunderea dorienilor ar fi avut loc între 1200-1000 î.Hr.

[231] Şi aceasta e o populaţie preelenică, vorbind o limbă necunoscută, menţionată de tradiţie în diferite puncte ale Greciei continentale şi insulare.

[232] În partea de nord a insulei, nu departe de actualul port Candia. Începând din 1900, s-au făcut aici săpături arheologice de

Fu împărat la nouă ani şi cel mai
Apropiat de Joe, Minos, tatul
Părintelui meu nobil Deucalion.
Că Deucalion mă născu pe mine
Şi pe Idomeneu, care-n corăbii
Plecă-ntovărăşind pe Atrid la Troia.
Eton mi-i numele vestit şi eu sunt
Mai mic de ani, iar dânsul e mai mare
Şi mai viteaz. Acolo pe Ulise
Eu l-am văzut şi datu-i-am şi daruri
De ospeţit, că-n mersul lui spre Troia
De la Malea-l abătuse vântul
Şi-l adusese-n Creta. Poposise
Pe-Amnisos râul, unde-i văgăuna
Ilitei şi-i anevoios limanul;

o însemnătate excepţională, scoţându-se la iveală un vast ansamblu monumental, mărturie grăitoare a unei civilizaţii rafinate, înainte necunoscută.

[233] Altfel spus: „domnea pe câte nouă ani". După o legendă păstrată în dialogul pseudo-platonic Minos (p. 319E), regele Cretei ar fi fost ţinut să cerceteze din nouă în nouă ani peştera sfântă de pe muntele Ida, pentru a sta de vorbă cu Zeus şi a primi legi pentru poporul său. Cf. Strabon, *Geographia* X, 4, 8, 19; XVI, 2, 38.

[244] Vezi mai sus nota la III, 397.

[246] Portul cel mai apropiat de Cnossos: astăzi Amisos.

[247] După *Iliada*, XI, 269 şi urm., Ilitiile (la plural) ar fi zâne ale naşterii, personificări ale durerilor facerii. La poeţii mai noi, o

D-abia aci s-adăposti de vifor.
Suindu-se-n cetate, a prins îndată
Să-ntrebe de Idomeneu, de care
Zicea că-i este drag, cinstit prieten.
Dar el era plecat în năvi la Troia
De zece sau de unsprezece zile.
Eu l-am luat, l-am ospătat la mine
Cu tot ce-avui mai bun, cu toată grija,
C-aveam de toate şi de-ajuns în casă.
Şi celor care-l întovărăşiră
Le-am dat de toate din avutul obştii,
Făină, vin şi boi ca să-i înjunghie,
Să-i sature pe toţi. Acolo două-
Sprezece zile zăbovir-aheii;
I-oprea sălbatic vânt de miazănoapte.
De nu puteau să steie pe picioare.
Vr-un zeu duşman l-o fi stârnit şi numai
În ziua cea de-a treisprezecea vântul
Se potoli şi ei atunci plecară".
Aşa scornea el basme câte toate
Asemeni cu-adevărul. Şi crăiasa
Îl asculta şi tot plângea cu lacrimi

unică zeiţă cu aceste atribute e pomenită ca fiică a lui Zeus şi a Herei.

[258] Vezi mai sus nota la XIII, 20.

Şi se topea la faţă. Cum adese
Pe culmile de munţi se moaie neaua
Ce vântul de apus o troienise
Şi o topeşte-acuma Băltăreţul
Şi la topirea ei se umplu râuri
Şi curg la vale, aşa obrajii mândri
Ai Penelopei se topeau la plânsul
Bărbatului care-i stătea aproape.
Se-nduioşă de mil-atunci Ulise,
Când o văzu jălind, dar lui sub pleoape-i
Stătură ochii nemlădii întocmai
Ca coarnele sau fierul. El în sine
Viclean şi-ascunse lacrima. Crăiasa,
De-atâta plâns şi tânguit sătulă,
Mai glăsui din nou: „Acum străine,
Eu voi să-ncerc să văd dacă-ntr-aieve
Primitu-l-ai pe soţul meu acolo
La casa ta-mpreună cu voinicii
Care-l urmau cum tu îmi povestiseşi.
Să-mi spui dar cum era-mbrăcat Ulise
Şi ce fel era el şi ce tovarăşi
Avea cu dânsul?". El la asta-i zise:
„Sunt ani la mijloc şi e greu, femeie,

[273] Boreas, vântul de nord.

Ca să-ţi răspund. Sunt douăzeci de vremuri,
De când trecu pe-acolo şi se duse
Din ţara mea. Dar totuşi eu voi spune
Aşa cum mi se pare. Avea Ulise
O mantie pe dânsul, porfirie,
Ţesută-n două cu fir des. Cheotoarea-i
Cu-ngemănate ţevi era de aur
Şi-nflorituri avea în faţă-i haina.
Cu labele-i ţinea-nhăţat un câne
Un ied bălţat de ciută, ce privindu-l
Se tot zbătea. Se minunau cu toţii
De-aceste chipuri măiestrite-n aur,
Cum sta ogarul să sugrume puiul,
Şi-acesta se tot zvârcolea în gheare,
Voind să scape. Am văzut pe dânsul
Cămaşa-i moale, lucie, subţire
Ca foaia unei cepi uscate. Tocmai

[298] „Cheotoarea" e o fibulă de tipul descris în nota la XVIII, 378.

[300] Până nu demult, întemeiaţi pe autoritatea unui scholiast antic, traducătorii înţelegeau versul 227 al textului grec în sensul că iedul şi câinele ar fi fost brodaţi pe mantia lui Odiseu. Descoperirile arheologice recente, familiarizându-ne cu operele meşterilor giuvaergii din Creta şi Micene, au impus interpretarea după care scena în chestiune ar fi fost înfăţişată pe placa de aur a fibulei.

Ca soarele lucea. Desigur multe
Femei la dânsul galeş se uitară.
Dar nu uita un lucru ce ţi-oi spune:
Eu nu ştiu dacă le avea de-acasă
Ulise-aceste haine sau că poate
I le-o fi dat pe mare vr-un tovarăş
Ori un prieten, căci avea Ulise
Prieteni mulţi, fiind puţini ca dânsul
Între ahei. Şi eu i-am dat din parte-mi
O sabie de-aramă şi-o frumoasă
Manta făcută-n două, porfirie,
Şi-un strai pân' la pământ. Apoi spre cinste
L-am petrecut pe el pân' la corăbii
Şi-un crainic mai trecut avea cu dânsul.
Pot spune cum era şi el: cu umeri
Rotunzi, cu părul creţ, cu faţa smadă
Şi Evribate se numea. Ulise
Ţinea la el mai mult ca la oricare
De-ai lui, fiind el om întreg la minte".
Aşa el zise, şi-o stârni mai tare
La tânguit, când ea văzu că-s bune
Dovezile-arătate de Ulise.
Iar după ce de-ajuns gemu şi plânse,
Se uşură şi mai luă cuvântul:

„Străine, -ntâi mi-a fost de tine milă,
De-acum vei fi cinstit şi oaspe-n casă.
Veşmintele de tine pomenite,
Eu însămi i le-am dat împăturite
Şi scoase din odaie. Adăugasem
Cheotoarea strălucită ca să-i fie
Podoabă lui. Eu nu-l mai văd pe dânsul
Întors napoi acasă-n scumpa-i ţară.
Plecă în ceas nenorocit Ulise
Să vadă neagra, urgisita Troie".
El i-a răspuns: „Femeie preacinstită
A lui Ulise, nu-ţi strica frumoşii
Obraji, nu-ţi frânge inima jălindu-ţi
Bărbatul dus. De asta nu te-nvinui,
Căci orişice femeie-şi plânge astfel
Pe soţul dus al tinereţii sale,
Cu care-avu copii, dar care nu e
De seama lui Ulise cel asemeni
Cu zeii, cum se zice. Alină-ţi jalea
Şi-ascultă-mă, căci adevăr voi spune,
Deschis şi drept, aşa cum eu în treacăt
Am auzit de-ntorsul lui Ulise.
Trăieşte el pe-aici, aproape,-n ţara
Cea rodnic-a tesproţilor şi-aduce

Cu sine-avere, multe-odoare scumpe
Ce strânse din popor, dar pe tovarăşi
El îi pierdu-n corabie prin valuri
Venind de la Trinacria, căci Joe
S-a mâniat şi Soarele pe dânsul,
Că soţii lui îi vătămară boii.
I-a înghiţit pe toţi talazul mării
Şi doar pe el, suit pe talpa nă vii,
Îl scoase unda pe uscat în ţara
Feacilor cei înrudiţi cu zeii.
Iar ei din toată inima-l cinstiră
Ca pe un zeu şi multe-i dăruiră
Şi sănătos în ţară-l petrecură.
De mult era sosit pe-aici Ulise,
Dar lui i se păru c-ar fi mai bine
Să umble ţară multă dup-avere,
Că-ntrece el pe toţi în dibăcie
Şi nimeni nu s-ar măsura cu dânsul.
Aşa îmi povesti Fidon, stăpânul
Tesproţilor, şi când la zei în casă
Se închina, el se jură la mine
C-atunci pe mare-o navă fuse trasă

[361] Vezi mai sus nota la XI, 145.

Şi că pe mal stau gata vâslitorii
Ca să-l petreacă-ncoace pe Ulise.
Dar craiu-ntâi pe mine mă trimise,
Că se brodi un vas atunci să plece
De la tesproţi încoace spre Dulichiu
Mănosu-n grâu. Şi mi-arată el însuşi
Averile-adunate de Ulise.
Cu ele s-ar putea hrăni o casă
Până-ntr-a zecea spiţă, aşa de multe
Erau la curte strânsele odoare.
El mai spunea că dus era viteazul
Pe la Dodona ca s-auză sfatul
Lui Joe din stejarul nalt, de felul
Cum el, cel dus de mult, să vie-n ţară,
Pe faţă ori pe-ascuns. Aşa Ulise
E teafăr şi curând va fi acasă.
De-acuma mult el nu mai stă departe
De ţară şi de-ai lui. Şi pentru asta
Eu pot să jur. Iau chiar acum ca martor
Pe Joe, dumnezeul cel mai mare
Şi mai puternic, martoră iau vatra
Cea sfânt-a lui Ulise, unde astăzi
M-adăpostesc, c-aşa va fi întocmai
Cum eu îţi cuvântez. Chiar estan vine

Ulise-aici, pe la sfârşitul lunii
Sau la-nceputul lunii viitoare".
    Iar Penelopa aşa-i grăi: „Străine,
Să fie cum tu spui! Să vezi îndată
Ce dragoste şi daruri ai din parte-mi!
Te-ar ferici la întâlnit oricine.
Dar eu mă tem c-almintreli o să fie,
Că nici Ulise nu mai vine-acasă
Şi nici tu n-ai să fii trimis la tine,
Că nu-s aici stăpâni cum a fost dânsul
De-a fost vreodată – gata de primire
Şi de trimis străinii cumsecade.
    Voi, fetelor, spălaţi-l pe picioare
Şi puneţi-i un pat cu aşternuturi,
Cu cergă şi cu-nvelitori curate
Şi cu velinţi şi perne sclipitoare,
De cald să-i fie până dimineaţa.
Apoi pe mânecate daţi-i baie,
Miresme şi unsori de curăţire,
Ca astfel cu ceilalţi să şadă-n sală
Alăturea de fiul meu la masă.
Şi vai de cine va-ndrăzni pe dânsul
Să-l supere, să-i amărască viaţa!
Oricât de-nfricoşată i-ar fi ciuda,

Nimic nu izbândeşte-aici. De unde,
Străine-, ai şti că eu întrec pe toate
Femeile de bună şi cuminte,
De te-aş lăsa să ospătezi în sală
Aşa slinos şi învăscut în zdrenţe?
Că bietul om aşa puţin trăieşte!
Şi dacă-i rău şi n-are-un pic de milă,
Cât e-n viaţă-l blastemă cu toţii,
Iar după moarte-i defăimat în lume.
Dar dacă-i bun şi făcător de bine,
Străinii-i poartă numele departe
Şi-l laudă mulţimea pretutindeni".
Ulise-a zis: „Femeie preacinstită
A lui Ulise, fiu al lui Laerte,
Veşmintele, velinţele curate
Le-am urgisit din ziua când de plaiul
Cel troienit al Cretei mă răznisem
Pe vas mânat de vâsle lungi. De-aceea
Culca-mă-voi cum mă culcam nainte
În nopţi de veghe. Câte nopţi dormit-am
Pe un culcuş sărac şi prost de paie
Şi-am aşteptat să vie zorii zilei!
Nu-mi place să mă spele pe picioare
Vreo slujnică; nu vreau să dea de mine

Nicio femeie-n slujba casei tale,
Afară dacă nu e vreo bătrână
De treabă şi ca mine de păţită;
Doar numai ei încrede-m-aş să-mi spele
Picioarele". Răspunse Penelopa:
„Din toţi străinii care de departe
Ca oaspeţi îmi veniră-aici, străine,
Niciunul n-a vorbit aşa ca tine,
Cuminte şi frumos. Eu am pe-o moaşă,
Femeie pricepută şi deşteaptă,
E doica ce primind ca prunc pe bietu-mi
Bărbat cu grijă l-a crescut pe vremuri.
Măcar că-i slabă, ea o să te spele.
Hai scoală, tu,-nţeleaptă Evriclea,
Şi-mi spală pe acest străin de-o vârstă
Cu domnul tău. C-aşa va fi Ulise,
Biet om slăbit de mâni şi de picioare;
Nevoia te îmbătrâneşte iute".
Abia vorbi crăiasa, iar bătrâna
Cu palmele pe loc şi-ascunse faţa
Şi începu să verse lacrimi calde
Şi se boci: „Tu, fătul meu, vai mie
Că nu pot să te-ajut. Doar nimeni altul
Atâtea buturi grase, jertfe-alese

N-a ars celui-de-sus pe-altar la tine
Cum tu i-ai dat când te rugai de dânsul
Voios s-ajungi la dalbe bătrâneţe
Şi mândrul fiu să-ţi creşti. Dar văd că astăzi
El numai ţie ţi-a luat nădejdea
De-ntoarcere napoi. Aşa pesemne
Vor fi batjocorit şi pe Ulise
Femeile departe-n ţări străine,
Când el sosea la curţile slăvite,
Cum toate-aceste-obraznice te-nfruntă,
Străine,-acum pe tine. Obrăznicia
Şi multa lor batjocură te face
Să nu te laşi spălat. Cu bunăvoie
Ascult porunca doamnei. Pe picioare
Te voi spăla de dragul Penelopei
Şi-al tău străine. Că-n adânc durerea
Mă scurmă-n faţa ta şi ia aminte
Ce am să-ţi spun. La noi aici ca oaspeţi
Veniră mulţi străini bătuţi de soartă,
Dar pot să zic că n-am văzut niciunul
Să semene ca tine cu Ulise
La vorbă şi la stat şi la picioare".
Ulise-ndemânatecu-i răspunse:
„Acei care cu ochii ne văzură

Pe amândoi, toţi astfel zic, mătuşă,
Că semănăm aidoma-n făptură
Cum singură tu ai luat aminte".
Aşa vorbi Ulise, iar bătrâna
Luă un lucitor lighean şi prinse
Să-l spele pe picioare; apă rece
Turnă într-însul multă, apoi fierbinte
Şi cum şedea Ulise lângă vatră,
El iute se întoarse spre-ntuneric,
Căci se temu ca nu cumva, spălându-i
Picioarele, să-i vadă rana veche
Şi ea să-l dea de gol. Dar dânsa merse
Mai lângă el şi se grăbi să-l spele.
Ci-ndată cunoscu ea urma ranei
Ce i-o făcuse un mistreţ odată
Cu colţul alb când merse la Parnesos
Să-şi vadă-acolo unchiul Autolicos
Cu fiii lui, bărbat care-ntre oameni
Era neîntrecut de mare lotru

[515] Muntele Parnas din Grecia Centrală, între Locrida şi Focida.

[516] Mai exact: bunicul (cf., mai departe, versurile 528-529).

[517-610] Lunga relatare a vânătorii mistreţului – ţesută din versuri odiseene sau iliace, legate fără mult discernământ – reprezintă o interpolare, cum se poate deduce din faptul că nici chiar în Antichitate episodul nu figura în toate ediţiile poemului. Dacă, de pildă, „Vânătoarea" îi era cunoscută lui Platon, care o citează într-o

Şi strâmb la jurăminte. Zeul Hermes
Apucătura asta-i dăruise,
Căci el îi tot jertfea plăcute buturi
De miei şi iezi. Şi zeul tot prielnic
Îl însoţea pe el. Când Autolicos
Călători spre rodnica Itaca
Găsi aici abia născut nepotul,
Şi Evriclea,-ndată după-masă,
I-l puse pe genunchi şi-i zise astfel:
„Tu singur, Autolicos, dă-i un nume,
Oricare-ar fi, odraslei fiicei tale,
Căci tare ţi-este drag". Răspunse dânsul:
„Tu, ginere şi draga mea copilă,
Să-i daţi un nume-aşa cum vă voi spune.
Fiindcă vin aici după mânia
Ce-n sufletu-mi pe mulţi îi ocolise,
Bărbaţi, femei de pe întreg pământul,
Să-i fie dară numele Ulise.

---

pagină a *Statului* (I, 334 a-b), ea pare să fi lipsit din textul pe care-l cita Aristotel, de vreme ce acesta îl laudă pe Homer pentru meritul de a nu fi făcut loc în *Odiseea* tuturor întâmplărilor eroului: „Faptul de a fi fost rănit pe muntele Parnas, bunăoară" (*Poetica*, VIII, 1451 a, 25-26).

[536] Textul grec implică un joc de cuvinte între numele propriu *Odysseus* şi verbul *odyssomai* („a fi mânios, a fi supărat pe cineva").

Iar când va creşte mare şi-o să vie
La curtea mamei sale, la Parnesos,
Unde-i avutul meu, i-oi da dintr-însul
Şi vesel va pleca el de la mine".
De-aceea şi-o porni la el Ulise
Ca unchiul său să-i dea bogate daruri.
Cum l-au văzut bătrânul şi copiii,
Primitu-l-au cu braţele deschise,
Cu vorbe dulci. Bunică-sa Amfitea,
Cu drag îl strânse-n braţe pe Ulise
Şi-l sărută pe cap, pe ochii mândri.
Iar Autolicos porunci la fiii
Cei lăudaţi ai lui să-i gate masa.
Ei bucuros porunca i-auziră
Şi-un bou cincar luând mânară-n curte.
Îl jupoiară-apoi şi-l dichisiră.
Cu-ndemânare carnea-nfeliară
Şi în frigări feliile trecură,
Le fripseră, le rumeniră bine
Şi-n urmă între ei le merticiră.
Şi peste zi pân'la apus de soare
Se ospătau, şi parte deopotrivă
Avea la masa asta fiecare.

Când soarele-asfinţi şi fu-ntuneric,
Ei adormiră şi gustară somnul.
A doua zi când zorile-nzoriră
Cu degete trandafirii, feciorii
Lui Autolic cu haita lor plecară
Şi merseră spre a vâna la ţară.
Era cu ei şi falnicul Ulise.
Suiră plaiul nalt şi păduratic
Parnesos, pe vântoase văi sosiră.
Când soarele abia ieşind din râul
Cu ape-adânci şi line, Oceanul,
Îşi răsfiră peste câmpii lumina,
Ajunse-alaiul într-o văgăună.
Acolo-ntr-un desiş cuiba mistreţul,
Pe unde niciodată nu răzbise
Nici rază de la luminosul soare,
Nici ploaie nicăieri, aşa pe-acolo
Era stufos bungetul şi sub dânsul
Zăcea frunzişul scuturat grămadă.
Dar cum i-ajunse la urechi un tropot
De oameni şi de haită la năvala
Ce-au dat spre el, din cuibul lui mistreţul
Zburlit ţuşti nainte, şi pe-aproape
De ei stătu cu ochii în văpaie.

Întâi la el se repezi Ulise
Şi-asupra-i ridicând prelunga-i lance,
Cu mâna-i grea sta gata să-l străpungă.
Dar i-apucă nainte-atunci gliganul
Şi-l încolţi pe la genunchi şi-i rupse
Piezis în fuga-i un dărab de carne
Cu colţul lui, dar nu-i pătrunse osul.
Ulise-l nimeri la dreapta-n spate
Şi-l străbătu cu lancea-i sclipitoare.
Prin colb se prăvăli gemând mistreţul
Şi-nţepeni pe loc. Iar de Ulise
Se îngrijiră repede feciorii
Lui Autolicos, rana i-o legară
Cu meşteşug şi sângele-i curmară
Cu descântări. Apoi se înturnară
Pripiţi la casa lor. Iar Autolicos
Şi fiii lui deplin îl vindecară.
Şi după ce-i făcură scumpe daruri,
Ei fericit pe dânsu-l petrecură
În ţara-i de moşie. Iar părinţii
La-ntorsul lui vârtos se bucurară
Şi-l întrebară toate cu-amănuntul
De rana lui, de tot ce pătimise.
Iar el cu şart le povesti cum fiara

Îl încolți pe el la vânătoare
Pe muntele Parnesos, unde merse
Cu verii lui mistrețul să-l vâneze.
De rana-i veche dete-acuma bătrâna
Și pipăind o cunoscu îndată,
Lăsă să-i cadă în lighean piciorul,
Se răsturnă și zurui ligheanul
Și apa se vărsă pe jos. Iar doica
Simți și bucurie și mâhnire
Și lacrimi îi dădură-n ochi și glasul
Îi amuți. Dar iute duse mâna
La barba lui Ulise-atunci și zise:
„Tu, fătul meu, ești negreșit Ulise,
Dar nu putui să te cunosc nainte
De-a-mi pipăi cu mâna mea stăpânul“.
Așa grăi. Apoi spre Penelopa
Ea ochii și-aținti voind să spuie
Că soțul ei e chiar acolo-n sală.
Dar Penelopa nu putu s-o vază,
C-aiurea Palas i-abătuse mintea.
Ci dibuind și apucând cu dreapta
Pe doica de grumaz, cu stânga dânsul
O trase-aproape și răstit îi zise:
„Vrei, doică, să mă pierzi? Tu care-odată

La sânu-ți m-ai crescut, și dup-atâtea
Necazuri ce-am avut până ce astăzi
În douăzeci de ani s-ajung în țară?
Dar dacă m-ai ghicit și-un zeu la asta
Te-a luminat, să taci, ca nimeni altul
Să nu știe că sunt aici. Că altfel
O vorbă-ți spun și ea va fi-mplinită.
Când eu cu ajutor de sus voi pune capăt
Mișeilor odată, nici pe tine,
Deși-mi ești doică, nu te cruț în oara
Când voi ucide și pe celelalte
Femei care slujesc la mine-n casă“.
Dar i-a răspuns bătrâna cea cuminte:
„Ce vorbă, maică, ți-a scăpat din gură!
Tu știi ce tare și ne-nduplecată
E firea mea. Eu pot să stau tăcută
Ca piatra sau ca fierul. Ba pot spune
Și altceva, s-o ții tu minte asta:
Când Dumnezeu cu mâna-ți va răpune
Pe pețitori, am să-ți arăt eu care
Femei din casă ți-au făcut rușine
Și care-au fost de treabă“. Dar Ulise
Din grai întâmpină: „De ce tu, doică,
Să mi le spui pe ele? Nu-i nevoie.
Iau seama doar și eu la fiecare

Şi-oi şti cum sunt. Tu taci, păzeşte-ţi gura
Şi-ncrede-te în zei". Acestea-i zise,
Iar doica o zbughi prin toată curtea
S-aducă apă de lăut picioare,
Căci ap-adusă toată-i se vărsase.
Iar după ce-l lău pe el şi-l unse
Cum-mbălsămat ulei, atunci de vatră
S-apropie cu scaunul Ulise
La încălzit şi zganca el sub trenţe
Şi-acoperi. Iar Penelopa-i zise:
„Voi să te mai întreb puţin, străine,
Căci iată-i vreme de odihnă dulce,
De-i chip s-adormi când eşti cuprins de jale.
Dar mie mi-a fost dat nemăsurate
Dureri să sufăr. Zilele-mi de-a pururi
Mi le petrec cu plâns şi cu suspinuri
Şi-mi văd de lucrul meu şi-al celor care-mi
Slujesc în casă. Dar când vine noaptea
Şi-adorm cu toţii, eu veghez în patu-mi
Şi tânguioasă inima-mi se bate
Subt ascuţite griji nenumărate.
Întocmai cum Privighetoarea, fiica

678 În această versiune a legendei, fiica lui Pandareu, soţia lui Zetos – *Aedon* – îşi ucide din greşeală copilul, pe *Itilos*; urmărită de mânia soţului, e transformată de zei în privighetoare. Altă variantă se citeşte în Cântul XX, versurile 82 şi urm.

Lui Pandareus, în dumbrava verde
La începutul primăverii cântă
Frumos de tot sub des frunziş de arbori,
Tot schimbă viersul răspândind o ploaie
De sunete şi-şi plânge pe Itilos,
Născutul ei cu Zetos împăratul,
Odoru-i drag pe care din prostie
Ea singură-l ucise-odinioară,
Aşa şi-n mine sufletul se zbate
Învăluit şi îndoit de-a pururi
Ori să rămână cu fiul meu şi toate
Întregi să le păzesc, slujitorimea
Şi-averea-mi şi locaşul sfânt şi mare,
Sau să-mi aleg din peţitori pe cine-i
Mai ortoman şi dă mai multe daruri.
Băiatul meu, cât fu copil şi tânăr
Necopt la minte, nu vru să mă lase
Să părăsesc a soţului meu casă,
Să mă mărit. Dar azi când el e mare
Şi-n anii tinereţii, mă tot roagă
Să plec din casă. Dânsul nu mai poate
Când vede cum averea-i storc aheii.
Dar tâlcuieşte visul meu şi-ascultă:
Se-ndoapă-n casă-mi douăzeci de gâşte

Din grâu zvârlit în apă. Eu mă bucur
Privind la ele. Dar un vultur mare,
Cu ciocul coroiat, venind din munte,
Pe toate le sugrumă şi le-omoară
Şi ele cad grămad-aici în curte,
Iar vulturul în slăvi se-nalţă iară;
Eu tot plângeam şi mă boceam în visu-mi
Că-mi potopise gâştele din curte.
Dar vulturul, venind napoi, se puse
Pe-acoperiş şi glăsuind ca omul
Mă linişti şi-mi zise: «Fii pe pace,
Tu fiică lăudat-a lui Icariu,
Nu-i vis, ci-i lucru-aievea, şi-o să fie
Cum ai visat. Gâscanii tăi din curte
Sunt peţitorii. Eu am fost nainte
Un vultur, dar acum îţi sunt bărbatul
Sosit aici să dau o moarte crudă
La peţitorii toţi». Aşa el zise
Şi mă trezii din somn. Cătai prin curte
Şi iar văzui acolo cum gâscanii
Din albie-nghiţeau mereu grăunţe".
La asta dânsul i-a răspuns: „Femeie,
Doar nu-i de tâlcuit almintreli visul;

Te desluşi-n visare chiar Ulise
Cum are să se-ntâmple Peţitorii
Pieri-vor toţi: e limpede. Niciunul
Din ei nu va scăpa din mâna morţii".
Dar Penelopa-i zise: „Îngăimate
Şi fără rost sunt visele, străine,
Şi-arareori se izbândesc la oameni.
Pe două porţi trec visele deşerte:
Una-i de corn, cealaltă e de fildeş.
Şi care vin pe poarta cea de fildeş
Te-nşală, c-aduc vorbe ne-mplinite.
Iar care vin pe poarta cea durată
Din cornul şlefuit, se-ntâmpl-aievea
Acelui care-n somnu-i le visează.
Dar visul meu spăimântător eu nu cred
Să fi trecut pe-aici. Că pentru mine
Şi fiul meu ar fi nespus de bine,
Dar ia aminte ce-am să-ţi spun acuma:
Veni-va ziua urgisită-n care

733 Precizările referitoare la cele două porţi ale viselor se leagă de o superstiţie răspândită în lumea veche şi ale cărei ecouri sunt numeroase în literaturile greacă şi latină. Versurile 733-736 din textul pe care-l comentăm, de pildă, sunt traduse întocmai de Vergiliu în Cartea a VI-a a *Eneidei*, 893-896.

M-oi depărta de casa lui Ulise,
Căci iată, eu voi pune-aci la luptă
Securile pe care bietu-Ulise
Le-nşiruia în sală câte două-
Sprezece cum se pun în şir proptele
Când se lucrează talpa de corăbii.
El stând deoparte şi-arunca săgeata,
Şi ea trecea prin găurile toate
De la securi. Acum la lupta asta
Voi face să se-ntreacă peţitorii.
Şi cine mai uşor va-ntinde arcul
Şi va răzbate cu săgeata toate
Securile, bărbat al meu să fie;
Îl voi urma şi părăsi-voi casa
Cea plină de-amintiri de tinereţe,
De bogăţie şi de frumuseţe,
De care cred că chiar în vis odată
Îmi voi aduce aminte". El îi zise:
„Femeie prea-nchinat-a lui Ulise,
Deloc nu zăbovi tu lupta asta,
Că-ţi va sosi bărbatul înainte
Ca peţitorii tăi să puie mâna
Pe arc, să-ntindă coarda şi să treacă
Prin fier săgeata lor". Iar Penelopa

Răspunse-atunci: „De-ai vrea să şezi, străine,
Şi de urât aşa să-mi ţii în sală,
Deloc nu s-ar lipi de mine somnul.
Dar oamenii nu pot să stea de-a pururi
Neadormiţi, că asta le-a fost dată
De cei-de-sus. De-aceea eu la mine
Mă sui şi iar mă culc în aşternutul
De jale-al meu, stropit de mii de lacrimi
De când Ulise a plecat pe mare.
Să vadă neagra, blestemata Troie,
Acolo eu mă culc, tu dormi în casă.
Ţi-aşterni pe jos sau las' să-ţi puie patul".
Aşa vorbind, ea se sui în catul
Strălucitor de sus şi o-nsoţiră
Femeile. Iar cum ajunse-acolo,
Ea se porni pe plâns după Ulise,
Bărbatul ei, până ce blând Minerva
Pe pleoape-i picură odihnă dulce.

CÂNTUL XX

În tindă sta culcat Ulise. O blană
De bou neargăsită-şi tăvălise
Şi-asupra-i multe piei de oi junghiate
De-ahei şi cu un ţol l-acoperise
Pe dânsul Evrimona. Sta în patu-i
Neadormit viteazul, tot cu mintea
La moartea peţitorilor. Ieşise
Din cas-atunci un rând de roabe care
S-aveau cu peţitorii şi-ncepură
A râde şi-a se veseli-mpreună
Şi sufletu-i se-nviforă. Prin minte-i
Trecură multe gânduri: să dea buzna
Pe toate să le-omoare? Ori să lase
Pe data cea din urmă să se-nhaite

[1] Vezi mai sus nota la III, 538.

Cu tinerii? Şi inima într-însul
Urla. Cum o căţea dă roată-n jurul
Căţeilor plăpânzi şi latră la un
Necunoscut şi-i gata să se-nhaţe,
Aşa lătra şi inima într-însul,
Că-i sângera de ciudă-n faţ-atâtor
Blăstemăţii. În piept îşi da cu pumnul
Şi inima-şi certa: „Mai rabdă încă,
O inimă. Tu ai răbdat odată
Ceva mai fioros, pe când ciclopul
Nesăţios îmi tot mânca pe soţii
Voinici ai mei. Te-ai stăpânit acolo
Şi tare-ai stat până ce sfatul minţii
Din peşteră te-a scos, unde crezuseşi
Că vei muri“. Aşa-şi mustra el sinea
Şi stăpânită inima-i rămase
Ca luntrea otgonită, dar în patu-i
Se răsucea Ulise în tot chipul.
Întocmai cum pe un jăratic mare
Un om roteşte pântecul de capră
Ce-i împănat cu sânge şi grăsime,
Voind mai iute carnea-i să se frigă,
Aşa în pat se tot sucea Ulise
Şi chibzuia cum el să puie mâna

Pe şleath-aceea de sfruntaţi, el singur
Fiind, vrăjmaşii mulţi. Veni la dânsul
Din cer atunci Minerva ca femeie,
La creştet îi stătu şi-i zise astfel:
„Ce stai veghind, tu, cel mai neferice
Din muritori. Aici ţi-i doară casa
Şi-n casă ţi-i femeia şi copilul
Cum orice tată l-ar dori să fie".
Ulise i-a răspuns aşa Minervei:
„Ce-mi spui, zeiţă,-i prea frumos şi bine,
Dar inima-mi se tot frământă-n sine
Şi chibzuie cum pot să pun eu mâna
Pe şleahta de sfruntaţi, eu singur
Fiind, iar ei o droaie-n casă.
Dar şi mai crunt o grijă tot m-apasă:
Cu voia ta şi-a tatălui din ceruri
Dacă-i dobor, oare-ncotro fugi-voi
Ca să m-ascund. Te rog să-mi spui tu mie".
Grăi Minerva cea cu ochi albaştri:
„Abraşule, sunt oameni care-ascultă

[49] În original: *thymos*, termen al cărui conţinut e mai vast decât al cuvântului *kradie* (inima, ca organ anatomic), însemnând duhul de viaţă din fiece om, izvorul acţiunilor şi al sentimentelor. În acest înţeles, *thymos* e des întrebuinţat în poemele homerice pentru a indica sediul reflecţiunii care precede fapta.

De un tovarăş mai de rând, de unul
Ce-i muritor şi nu dă sfat ca mine.
Eu sunt zeiţa care-n veci te apăr
La suferinţi şi ţi-o vorbi pe faţă:
De ne-ar încercui cincizeci de cete
De oameni-ahtiaţi să te omoare,
Tu poţi să-i birui şi să capeţi turma
De oi şi boi. Dar las' să-ţi vie somnul,
Că ţi-ar fi rău să stai veghind o noapte".
Şi zâna somn îi picură pe gene,
Apoi se-ntoarse la Olimp. Iar somnul
Moleşitor îl apucă pe dânsul
Şi inima i-o dezrobi de grijă.
În vremea asta se trezi soţia-i
Cea vrednică şi-n aşternutu-i moale
Se puse ea la plâns. Şi când de lacrimi
Se sătură, întâi zeiţei sfinte,
Diana, ruga îşi rosti: „Diano,
Zeiţă naltă, fiică de-a lui Joe,
Săgeată-mă în piept şi-acum în clipă
Ia-mi sufletul sau să mă ia un vifor
Pe căi de nori şi să m-arunce-n valul
Vârtelnicului Ocean întocmai
Cum a luat vârtej de vânt odată

Pe fetele lui Pandareus! Ele,
Când zeii le pierduseră părinţii,
La curte au rămas copile-orfane,
Dar le hrăni zeiţa Afrodita
Cu caş, cu vin plăcut, cu miere dulce,
Le dărui Junona frumuseţe
Şi minte mai presus decât la toate.
Femeile, boi nalt apoi le dete
Diana preacurata, şi Minerva
Cu măiestria mânii le deprinse.
Când Afrodita spre Olimp se duse
Să ceară pentru fete-n floarea vârstei
Nuntirea de la domnul fulgerării –
Căci el cunoaşte toate, şi norocul
Şi nenorocul tuturor în lume –
Vântoasele pe fete le răpiră
Şi le robiră groaznicelor Furii:

[83] Variantă simţitor deosebită a mitului povestit în Cântul XIX, 679 şi urm.

[87] Vinul, brânza şi mierea intră invariabil în compoziţia anumitor băuturi, uneori magice, ca aşa numitul *kykeon*, oferit de Circe tovarăşilor lui Odiseu (mai sus X, 323 şi urm.). Alteori vindecătoare, ca amestecul pregătit de Hecamede pentru Nestor şi Mahaon (*Iliada*, XI, 638 şi urm.).

[98] Vezi mai sus nota la I, 332.

[99] Ceea ce textul laconic nu spune, dar rezultă dintr-o tradiţie păstrată de autori mai noi, e că pedeapsa fiicelor lui Pandareus

Aşa să mă doboare şi pe mine
Cei din Olimp, trăsnească-mă Diana,
S-ajung sub ţărnă-alături de Ulise,
Decât să bucur pe un om ce nu e
De seama lui. Ba tot mai rabzi nevoia
Când noaptea poţi să dormi, după ce ziua
Ai plâns zdrobit, că somnul, după-nchisul
Pleoapelor, e balsamul uitării
A toate, rău şi bun. Dar mie biata
Îmi mai trimite-un zeu şi vise rele.
Chiar noaptea asta mi-a dormit alături
Un om ca el. Era leit cum fuse
Când a purces cu armia la Troia,
Mă-nveselii în suflet că-mi păruse
Că nu e vis, ci dânsul chiar aieve".
    Aşa vorbi. Şi zâna dimineţii
Curând sosi pe tronul ei de aur.
Ulise i-auzi din pat jălitul,
Stătu pe gânduri şi-i păru în sine
Că-l cunoscu nevastă-sa şi stete
La capul lui. Îşi strânse-ndată ţolul
Şi pieile pe care se culcase,

ispăşea o crimă a părintelui lor, furtul câinelui de aur răpit dintr-un templu al lui Zeus din Creta şi dăruit lui Tantal, regele Frigiei.

Le aşeză în sală pe un scaun
Şi blana cea de bou luând afară.
O puse jos şi cu întinse braţe
El ruga-şi-ncepu: „Părinte Joe,
De m-aţi adus în ţara mea pe umed
Şi pe uscat cu voia voastră, după
Ce-aşa de crâncen m-aţi bătut, ajută
S-aud menind a bine doar pe unul
Din cei ce-acuma se deşteaptă-n casă
Şi Joe să-mi arate-un semn pe-afară".
Aşa zicea. Luă aminte domnul
Şi bubui din cer, de sus din nouri,
Şi-n sinea lui se bucură Ulise.
Din casă i-a menit a bine-o slugă
Din cele care măcinau pe unde
Palatul lui Ulise-avea merinde.
Lucrau acolo zi şi noapte două-
Sprezece roabe şi tocau făina
De orz şi grâu, care-i a lumii hrană
Şi măduvă. Dormeau acolo toate
Femeile când măcinase grâul
Şi numai una nu-şi gătise lucrul,
Fiind cea mai nevolnică din toate,

[136] Vezi mai sus nota la II, 479.

Şi-opri morişca şi menind a bine
Pentru stăpân a zis: „Părinte Joe,
Tu, împărate peste zei şi oameni,
Puternic ai tunat din cer şi totuşi
Nu-i pic de nor. E semn că piază bună
Trimiţi cuiva. Mi-ascultă demândarea
Şi mie bietei. Fă ca peţitorii
În ziua asta cea din urmă dată
Să ospăteze-n casa lui Ulise,
Mişeii care-aici în trud-amară
La măcinat puterile-mi secară!
Să fie masa lor cea de pe urmă!"
Aşa ură femeia, iar Ulise
Se bucură când i-auzi menirea
Şi tunetul lui Joe; avea nădejde
Că poate să-şi răzbune pe nemernici.
În vremea asta celelalte roabe
Se strânseră prin casă şi-ncepură
S-aprindă neslăbitul foc în vatră.
Sculându-se şi Telemah din patu-i,
Se-mbracă,-ncinge sabia, se-ncalţă,
Ia suliţa şi merge apoi la doică
Şi stând pe prag îi zise: „Oare, doică,
Cinstit-aţi pe străin cu pat şi hrană?

Ori n-aţi grijit de el? Aşa e mama,
Cu toată-nţelepciunea-i. Nu-şi dă seama,
Primeşte ea pe ticăloşi cu cinste,
Iar pe cei buni nesocotind i-alungă".
„Copilul meu, răspunse Evriclea,
Nu-nvinui pe cine nu-i de vină.
A stat el şi-a băut cât a vrut singur,
Zicea însă că nu-i flămând, în vreme
Ce doamna-l întreba. Dar când îi fuse
De somn, şi de culcat, zori stăpâna
Pe roabe să-i aştearnă de culcare.
Dar el ca omul cufundat în jale
Şi în răstrişte, nu vru să se culce
În pat pe perne moi: dormi în tindă
Pe piei de oi, pe-o blană nedubită
De bou şi noi c-un ţol l-acoperirăm".
Aşa ea zise. El ieşi din sală
Cu lancea-n mână. L-însoţeau ogarii
Cei iuţi de labe şi pân' la soborul
Aheilor se duse. Evriclea,
Fiica lui Op, nepoata lui Pisenor,
Mai-marea-ntre femei, silea pe roabe:
„Hai, măturaţi de zor stropind în sală
Şi aruncaţi pe jeţurile mândre

Covoare porfirii. Şi cu bureţii
Voi ştergeţi toate mesele din sală,
Curate faceţi oluri şi potire
Cu toarte-n două şi frumos lucrate,
Iar altele să mergeţi după apă
De la fântână şi-o căraţi mai iute,
Că n-or sta mult departe peţitorii,
Sosesc pe mânecate aici la curte,
Căci astăzi pentru toţi e sărbătoare".
Aşa zorea; ele ascultau supuse.
Şi douăzeci porniră la fântână
Să care apă. Celelalte harnic
Trudeau prin casă, toate pricepute.
Rândaşii peţitorilor intrară,
Frumos şi bine lemne despicară.
Femeile-au venit de la fântână
Şi mai veni porcarul şi le-aduse
Trei vieri, pe cei mai buni din toată turma.
Lăsă în curtea-mprejmuită porcii
Să pască şi-ntrebă el pe Ulise
Prietenos: „Străine, oare-aheii
Se uită mai frumos acum la tine?
Sau te batjocoresc ca mai înainte
În casa asta?" I-a răspuns Ulise:

„Să le plătească cei-de-sus ocara,
Necuviinţa şi nelegiuirea
Ce-o fac mişeii-n casa cea străină,
Că n-au un pic de-obraz şi de ruşine!“
Aşa vorbeau. S-apropie Melantiu
Căprarul. El mâna mai multe capre
Din cele mai alese, demâncare
La peţitori. Urmat era căprarul
De doi păstori. El caprele-n pridvorul
Răsunător legă şi lui Ulise
Aşa-i făcu: „Străine, tu şi-acuma
Vei necăji pe domni cerşind prin casă.
Şi n-ai să te mai cari de-aici? Pesemne
Noi nu ne-om despărţi, de nu vei face
Saftea din pumnii mei. Că ţi-i cerşitul
Nesocotit. Mai sunt şi alte mese
Pe la ahei“. Aşa-l certa şi-Ulise
Nimic n-a zis. Tăcu ca piatra molcom,
Tot da din cap şi tăinuia în sine
Cumplite gânduri. Mai veni pe urmă
Al treilea, Filetios, scutarul
Păstorilor. Mâna o vacă stearpă
Şi capre grase pentru ospătare.

De pe uscat veniseră pe mare
De dincolo, că i-au trecut plutaşii
Ce trec pe toţi care sosesc la dânşii.
Le priponi el bine sub pridvorul
Răsunător şi întrebă porcarul
Mergând la el aproape: „Cine-i oare
Acest străin sosit acuma proaspăt
La casa noastră? Care-i seminţia,
Părinţii lui şi neamul şi moşia?
Sărac de el! După făptură pare
Că-i domn stăpânitor. N-au milă zeii
De oamenii pribegi; i-afundă-n jale.
Chiar domnilor le torc aşa răstrişte!“
Şi cum vorbi, se duse la Ulise
Şi îmbiindu-i mâna dreaptă-i zise:
„Noroc, străine taică! Fie barem
De-acum să-ţi meargă bine, c-azi te-apasă
Necazuri multe. Doamne, tată Joe,
Nu-i altul între zei mai crud ca tine.
Tu nu te-nduri de oameni şi eşti totuşi
Părinte-al lor. Tu-i laşi de-a pururi pradă
Nevoii şi durerilor amare.
Cum te-am văzut, am năduşit şi lacrimi
Mi-au dat în ochi gândind la bietu-Ulise,

Că mi-l închipui şi pe el tot astfel
Umblând zdrenţos şi lainic între oameni,
De mai trăieşte şi mai vede soare.
Iar dacă-i mort şi-i dus pe ceea-lume,
Vai cum îl plâng pe bunul meu Ulise!
Eram un copilandru când mă puse
Să fiu peste văcarii lui mai mare
În ţara chefalenilor. Acuma
Cu miile i se-nmulţiră boii
Şi n-are niciun om aşa prăsilă
De boi fruntoşi. Dar alţii dau poruncă
Să-i mân la dânşii pentru ospătare.
De fiul său din casă nu ţin seamă,
Nu tremură de-a zeilor mânie.
Sunt gata între ei să-mpart-averea
Stăpânului cel dus demult. Şi-n mine
Mă tot vânzol cu mintea, stau pe gânduri.
Mi-e foarte rău, pe când e-n viaţă fiul
Stăpânului, să plec în altă ţară

[271] „Chefalenii“ nu apar nicăieri în părţile sigur autentice ale poemului, numele homeric al insulei astăzi numită Chefalonia fiind Same (v. mai sus nota la IX, 32). Pentru apărătorii teoriei după care vechea Itaca trebuie căutată în Leucas, în schimb, actuala Chefalonie e vechiul Dulichion, iar „chefalenii“ supuşii lui Odiseu îndeobşte, indiferent de locul lor de provenienţă. (Cf. *Iliada*, II, 631-635, probabil tot un adaus).

Şi să mă car cu boi cu tot la alţii.
Dar e şi mai grozav să stau pe-aicea
Şi boii altora păzind, să sufăr
Aşa de greu. De mult plecam în lume
Şi m-aciolam la alt stăpân puternic,
Că nu mai pot. Mai am însă nădejde
Că vine bietul domn al meu săracul
Şi spulberă din casă pe nemernici“.
Ulise iscusitul îi răspunse:
„Văcarule, tu pari om de treabă
Şi chibzuit. Văd c-ai vorbit cuminte,
De-aceea eu din partea mea ţi-oi spune
Şi-oi face-un mare jurământ. Ca martor
Să-mi fie Joe între zei întâiul
Şi masa primitoare ca şi vatra
Cea sfânt-a lui Ulise, unde astăzi
M-adăpostesc, că tu vei fi de faţă
Când va sosi al tău stăpân acasă
Şi, dacă vrei, vedea-vei tu cu ochii
Cum cad ucişi mişeii care astăzi
Domnesc aici“. Adause văcarul:
„Străine taică, să te-asculte domnul!
Să vezi atunci ce poate-a mea virtute
Şi braţul meu“. Aşijderea Eumeos

Rugă pe zeii toţi ca înţeleptul
Ulise la palatul lui să vie.
Aşa ei laolaltă cuvântară.
Iar peţitorii unelteau omorul
Lui Telemah. Dar le zbură din stânga
Un vultur nalt-în-zbor ce-avea în gheare
Un porumbel sfios. Cum vede asta
Şi zice Amfinom atunci: „Prieteni,
Nu izbuteşte gândul nostru, moartea
Lui Telemah. Să ne vedem de masă".
Aşa le spuse Amfinom şi spusa-i
Plăcu la toţi. Veniră ei la curtea
Măritului Ulise, şi pe jeţuri
Şi-n scaune veşmintele-şi lăsară.
Şi prinseră să-njunghie capre grase
Şi mari berbeci, grăsuni şi-un bou din turmă
Şi fripseră-n frigare măruntaie
Şi le-mpărţiră între ei. Cu apă
Amestecară-n oluri vin, şi cupe
Văcarul împărţi la toţi; şi pâne
Le mertici Filetios, vătaful
Păstorilor, în măiestrite coşuri.
Turnă în cupe Melanteu şi-n urmă

Ei mâinile-ntindeau înspre bucate
Ce-n faţa lor stau gata. În vremea asta
Pofti-nadins feciorul lui Ulise
Pe tatăl său să şadă lângă pragul
De piatră-n sala bine-ntemeiată.
Şi-un scaun prost îi puse şi-o măsuţă,
Şi peste ea ceva din măruntaie
Şi vin turnându-i în pahar de aur,
Aşa-i grăi: „Aci să şezi la masă
Să bei între bărbaţi, şi las' pe mine
Că te păzesc de blendele şi-ocara
Celor haini. Nu-i han aici la mine,
Ci-i casa mea lăsată de la tata.
Voi, peţitori, nu faceţi gură, nu daţi
Cu mâinile, să nu se işte sfadă
Şi-ncaier între noi". Aşa voinicul
I-ameninţă. Ei buzele-şi muşcară,
Mirându-se că Telemah vorbise
Cutezător. Dar Antinou le zise:
„Aheilor, să-ngăduim cuvântul
Lui Telemah, deşi e greu, că tare
Ne-ameninţă pe noi. Păcat că Joe

[341] Textual: „casă obştească", ceea ce se poate înţelege: „loc public de adunare". Cf., mai sus, XVIII, 427, cu nota respectivă.

Se-mpotrivi, că-i astupam noi gura
Acestui meşter vorbitor". El astfel
Le cuvânta, dar nu-i păsa de vorbe
Lui Telemah. Atunci mânară crainici
Prin mijlocul cetăţii hecatomba
Cea sfântă pentru zei. Sobor făcură
Aheii prin dumbrava cea umbroasă
A marelui săgetător Apolon.
Ei cărnurile fripseră-n frigare,
Le traseră din foc, le împărţiră
Şi la bogatul praznic s-aşezară.
Iar oamenii care slujeau la masă
Făcură parte lui Ulise-ntocmai
Ca la ceilalţi, c-aşa i-a fost porunca
Lui Telemah, feciorul lui Ulise.
Iar pe trufaşii peţitori Minerva
Tot nu-i lăsa deloc să înceteze
Cu dureroasele-nfruntări, ca astfel
Tot mai adânc să-l doară pe Ulise.
Era-ntre peţitori un om pornit spre

355-359 Acolo unde se citesc astăzi, versurile referitoare la crainici nu par la locul firesc. Rostul lor fiind să explice pentru ce peţitorii sunt nevoiţi să-şi pregătească singuri prânzul, întregul episod s-ar înfăţişa mai clar, dacă amănuntele în legătură cu jertfa pentru Apollon ar figura îndată după convorbirea dintre Odiseu şi Filetios.

Necuviinţi, unul numit Ctesipos,
De loc din Same. Bizuit pe-averea
Cea mult-a lui, peţea şi el pe mândra
Soţie-a celui dus. Ctesip acesta
Ocarnicilor peţitori le zise:
„Luaţi aminte, am să vă spun o vorbă.
Străinul are parte cumsecade
La fel cu noi. Nu-i bine nici cu cale
Ne-mpărtăşiţi să fie musafirii
Lui Telemah, când vin la casa asta.
Să-i dau şi eu un dar de ospeţie,
Ca doar şi el la rându-i să-l îmbie
La vr-un băiaş, sau la vr-o altă slugă
Din casa lui Ulise". Astfel zise
Şi din paner luând cu mâna-i grasă
Un arm de bou asupra-i îl răpede.
Dar se feri de el atunci Ulise
Puţin plecându-şi capul şi c-un zâmbet
Amar rânji. Atins fu numai zidul

373 Cum s-a arătat în nota la versul 271, Same e numele homeric al insulei astăzi numită Chefalonia. În plină epocă clasică, când nu se mai cunoştea o insulă Same, acesta era numele unei cetăţi situate pe coasta răsăriteană a Chefaloniei.

389-390 Zâmbetul „amar" (*sardanion*) e, potrivit celor mai multe manuscrise, un zâmbet „sardonic" (*sardonion*: de la Sardo, vechiul

Frumos zidit. Dar lui Ctesip îi zise
Mustrându-l Telemah: „Noroc de tine
C-a fost așa, că n-ai zdrelit pe oaspe,
C-altmintrelea te străpungeam cu lancea
Și tatăl tău aici, în loc de nuntă,
Ți-ar fi gătit mormântul. Să ia seama,
Să nu-și arate nime-aici arama.
Căci știu acum și seamă-mi dau de toate,
Și bun și rău. Eu nu mai sunt copilul
De pân-aci. Destul că rabd în mine
Privind la jaful vostru: oi junghiate
Și vin băut și pâne risipită,
Că-i greu să vă opresc eu unul singur
Pe voi cei mulți. Nu-mi fiți dușmani de moarte,
Nu-mi faceți rău. De vreți să-mi puneți capul,
O vreau și eu. Mi-ar fi cu mult mai bine
Să mor decât mereu să-mi vadă ochii
Aceste mârșevii, stâlciți pe oaspeți,
Femeile urât batjocorite
Prin casa mea frumoasă". Asta zise
Și toți tăcură molcom. Agelaos,
A lui Damastor fiu, vorbi în urmă:

nume al Sardiniei). De reținut totuși că niciun pasaj al poemelor homerice nu presupune cunoașterea acestei insule.

„Nu vă-nciudați, prieteni, nu răspundeți
Potrivnic celor zise cu dreptate.
Nu-l mai jigniți pe-acest străin, pe nimeni
Din robii de la curtea lui Ulise.
Aș vrea să spun lui Telemah și mamei
Acestuia o vorbă bună; poate
Va fi plăcut-amânduror. Cât fuse
Nădejde-n noi că se va-ntoarce-acasă
Cumintele Ulise, n-avea nimeni
De ce cârti, dacă-i făceați s-adaste
Și să mai stea prin casă pețitorii.
Mai bine ar fi fost dacă el însuși
S-ar fi întors și-ar fi venit acasă.
Dar astăzi e vădit că nu mai vine.
Deci du-te tu la maică-ta și spune-i
Să ia de soț pe cine-i mai de frunte
Și-o înzestrează mai bogat, ca astfel
De-averea moștenită să te bucuri,
Să bei, să ospătezi, iar ea să cate
De casa altuia". Lui Agelaos
Răspunse Telemah: „Îți jur pe Joe,
Pe suferința tatei, care bietul
De bună seamă-i dus ori bate drumuri
Departe de Itaca, nunta mamei

Eu n-o amân. Ba zic să se mărite
Cu cine-o vrea; i-oi da chiar multe daruri.
Dar peste voia dânsei, mi-e ruşine
S-o scot cu sila şi cu zor din casă.
Ferească Dumnezeu de-una ca asta!“
Aşa le zise el. Atunci Minerva
Trezi un râs la peţitori, un hohot
Nepotolit; ea le scrântise mintea,
De tot râdeau parcă din fălci străine.
Mâncau din cărnuri crude şi cu sânge,
Şi ochii lor erau muiaţi de lacrimi
Şi toţi erau porniţi spre tânguire.
Atunci luă cuvântul şi le zise
Teoclimen: „Ce crunt blestem vă paşte,
Sărmanilor? Vă-mpresură-ntuneric
Şi capul şi obrazul şi genunchii.
Răsună vaiet, lacrimi curg pe faţă,
Stropit cu sânge-i zidul şi tavanul.
Şi geme şi pridvorul şi ograda
De umbrele ce năzuie spre bezna
De întuneric. Soarele din slavă
Se-ntunecă,-nfiorătoare noapte
Se-ntinde peste tot“. Aşa el zise,

Şi toţi râdeau voios de cele spuse.
Dar Evrimah, odrasla lui Polibos,
Aşa-i răspunse: „E nebun străinul
Ce-abia veni din alte părţi. Hai iute
Să-l scoatem noi, băieţi, afară-n piaţă,
C-aici îi pare lui că e-ntuneric“.
Teoclimen lui Evrimah îi zise:
„Eu nu te rog să-mi dai la drum tovarăşi
Căci am urechi şi ochi, picioare bune
Şi minte care nu-i deloc scrântită.
Cu ele voi ieşi de-aici afară,
Fiindcă văd c-asupra voastră vine
Un rău de care nu mai scapă nimeni,
O, peţitori, din voi care prin casa
Vitezului vă bateţi joc de oameni
Şi izvodiţi nelegiuiri“. El zise,
Apoi ieşi din luminoasa curte,
Se duse la Pireos, care vesel
La dânsul îl primi. Iar peţitorii
Priveau unii la alţii şi cu toţii
Râdeau de oaspeţi şi-nteţeau cu asta
Pe Telemah. Şi unul din duiumul
Obraznicilor tineri astfel zise:
„O, Telemah, nu-i nimeni alt ca tine

Aşa fără noroc de oaspeţi: unul
Aici i-un biet calic hoinar, cu poftă
Nesăţioasă după vin şi pâne,
Un leneş şi un păcătos, povara
Pământului. Celalt se apucase
De prorocit. Dar de m-asculţi pe mine
Şi faci cum zic, ţi-ar fi cu mult mai bine:
Să-i punem în corabie străinii
Şi să-i trimitem la siculi, pe unde
Să-i vinzi pe preţ". Aşa vorbeau feciorii
Dar nu-i păsa lui Telemah de vorbe;
Tăcut privea pe tatăl său şi gata
Tot sta mereu să-nalţe braţ puternic
Asupra peţitorilor nemernici.
Iar Penelopa-n faţa lor se puse
Pe-un jeţ frumos şi auzea cuvântul
Rostit de fiecare om din sală.
Ei tot râdeau şi-şi pregăteau ospăţul

[492] Cum s-a relevat în mai multe rânduri, problema legăturilor dintre Grecia homerică şi Peninsula Italică (inclusiv insulele din imediata-i apropiere) e obscură. Măcar că verosimilă, însăşi cunoaşterea de către poet a Siciliei nu poate fi susţinută, câtă vreme nu se ştie dacă Temesa din Cântul I, 259 nu-i cumva un oraş din Cipru (vezi nota la acest vers), câtă vreme, mai ales, nu se va fi dovedit în chip definitiv autenticitatea pasajelor unde se menţionează sicilieni: versul pe care-l comentăm şi 285 şi 520 din Cântul XXIV.

Pe pofta lor, c-aşa de multe vite
Junghiaseră. Dar nici n-avea să fie
O masă mai lehamite ca asta
Ce o puneau la cale-acum Minerva
Şi marele viteaz, că peţitorii
Făcuseră-nceputul fărdelegii.

CÂNTUL XXI

Atunci Minerva cea cu ochi albaştri
Povăţuia pe fiica lui Icariu,
Mintoasa Penelopa, să ia arcul
Şi fierul brumăriu de la topoare
La peţitori în faţă să le puie
De întrecut la curtea lui Ulise,
Şi-a fost aceasta jocul şi prilejul
Pieirii lor. Sui dar scara naltă
La casa ei, luă cu mâna-i plină
O cheie bine-ncovoiată, mare,

[4] Despre folosirea fierului în *Odiseea*, vezi mai sus notele la I, 258; IX, 504; XIV, 440.

[10] Cuvântul grec *kleis*, care va rămâne în lumea greacă termenul consacrat pentru „cheie", la Homer nu înseamnă încă decât „bară de siguranţă", „zăvor". Singurul text din poeme unde înţelesul de „cheie" apare neîndoielnic e cel pe care-l comentăm, dar tocmai această împrejurare trezeşte suspiciuni în privinţa autenticităţii versurilor 9-12.

Frumoasă şi lucrată din aramă
Şi cu mâner de fildeş. Dup-aceea
Se duse ea cu roabele-mpreună
La cea din urm-a ei cămară, unde
Erau odoarele domneşti, aramă
Şi fier din greu lucrat şi-aurărie,
Precum şi arcul încordat şi tolba
Cea plină de săgeţi amare, darul
Ce-i dase lui Ulise un prieten
Odată în Lancedemon, Ifitos
Evritianul, om bărbat ca zeii.
Ei în Mesena se-ntâlniră-acasă
La ortomanul Orsiloh. Ulise
Mersese-atunci pe-acolo ca să ceară
Despăgubire de la-ntreg poporul,
Căci oameni din Mesena în corăbii
Răpiseră oi multe din Itaca,

[21] Fiu al lui Euritos, în legătură cu care vezi mai sus nota la VII, 314.

[22] Oraşul *Messene* avea să fie întemeiat abia în secolul al IV-lea î.Hr. În aceste condiţii, textul nu se poate referi decât la ţinutul cu acest nume din sud-vestul Peloponesului, a cărui menţiune nu se întâlneşte însă în niciun alt pasaj din poemele homerice. Mai mult, după versul 20, poetul consideră Messenia ca o împărţire a Lacedemonei, ceea ce n-avea să se întâmple decât în ultimii ani ai veacului al VIII-lea î.Hr., la sfârşitul primului război „messenic".

Trei sute, împreună cu ciobanii.
De-aceea şi Ulise, un copilandru,
Ca sol făcuse calea asta lungă
Fiind trimis de tata-i şi de sfetnici.
Ifitos căuta în vremea-aceea
Douăsprezece iepe-a lui pierdute
Şi supte de-a lor muli robaci, şi asta-i
Pricinui la urmă şi sfârşitul,
Când el ajunse-acasă la feciorul,
Lui Jupiter, la Hercule-oţelitul,
Viteazul marilor isprăvi. Acesta
Ca oaspe chiar acasă-i îl răpuse,
Năstruşnicul, căci n-avusese teamă
De-a zeilor mânie, nu cinstise
Nici masa însăşi unde îl poftise;
Ba după ce-l ucise pe Ifitos,
Şi iepele i-opri la sine-n grajduri.
Aşa se întâlni el cu Ulise

[42] Pe potriva vetrei, masa este un element al cultului domestic, pus sub ocrotirea lui Zeus, apărătorul oaspeţilor şi al călătorilor. Cf. mai sus, XIV, 214-216.

[45] Data întâlnirii cu Ifitos trezeşte nedumeriri îndreptăţite, dacă ne gândim că, după unele texte din *Iliada*, hălăduirea pe Pământ a lui Heracle ar fi avut loc în timpul tinereţii lui Nestor (XI, 690-691; XV, 640), de unde s-ar putea trage concluzia că Odiseu era egalul în vârstă al centenarului crai din Pilos.

Şi-n dar îi dete arcul ce-l avuse
Părintele-i vestit, arcaş Evritos
Şi care-apoi, când el muri la curte,
Lui fiu-su-l lăsase moştenire.
Ulise-n schimb îi dete-o lance tare
Şi-o sabie,-nceputul unei calde
Prietenii, măcar că niciodată
Ei nu se ospătaseră-ntre dânşii,
Căci Hercule nainte l-omorâse
Pe fiul lui Evritos, de la care
Avea Ulise arcul. Arma asta
El n-o lua cu sine niciodată
La mersul lui în bătălii pe mare,
Ci-n casă o păstra ca amintire
De la un bun prieten; numa-n ţară
La el de-o mai purta. Cum ea, podoaba
Între femei, ajunse la cămara
Cu pragul de stejar, pe care-un meşter
Îl netezi,-l obli pe ciripie,
Şi potrivind usciorii puse asupra-i
Lucioasele canaturi, ea în grabă
De la belciug desprinse-atunci cureaua

[53] Textual: „n-apucaseră să-şi cunoască masa unul altuia" cu alte cuvinte, să se viziteze reciproc.

Şi dibuind în faţă-i puse cheia
Şi dete-n lături drugii de la uşă;
Trosni atunci, când se deschise, uşa
Ca mugetul de taur la păşune.
Sui crăiasa podu-nalt de scânduri
Pe care sta un şir de lăzi cu straie
Frumos-mirositoare. Se întinse
Şi din cuier luă ea însăşi arcul
Cu tocul lucitor, unde el fuse
Adăpostit; şezu-ntr-un colţ pe urmă,
Şi pe genunchi proptindu-l, plânse-n hohot
Pe vechiul arc după ce-l scoase-afară.
La urmă, când destul gemu şi plânse,
Se duse ea la peţitori în sală
Cu arcul ce răsaltă şi cu tolba
Cea plină de săgeţi otrăvitoare.
Iar slugile-au cărat o ladă plină
De fierărie şi de-aramă, scule
De lupt-a lui Ulise. Cum ajunse
La peţitori, podoaba de femeie
Stătu pe pragul sălii măiestrite
C-un văl strălucitor lăsat pe faţă.

[83] Textual: „săgeţi ce aveau să pricinuiască suferinţe". În legătură cu otrăvirea săgeţilor în lumea homerică, vezi nota la I, 358.

Şi-avea două femei cinstite-alături
Şi-ndată peţitorilor ea zise:
„Voi, mândri peţitori, aţi dat năvală
La casa mea, ca necurmat şi pururi
Să beţi şi să mâncaţi, că mi-e bărbatul
Plecat de mult. Şi pentru ast-avurăţi
Şi-aveţi doar un cuvânt: dorinţa
De-a vă-nsura şi-a mă lua pe mine.
Dar iat-acu vă dau prilej de luptă
Şi-ntrecere: vă pun nainte arcul
Cel mare-al lui Ulise. Şi oricine
Îl va destinde mai cu-ndemânare
Şi va răzbate cu săgeata toate
Securile, bărbat al meu să fie.
Îl voi urma, şi părăsi-voi casa
Cea plină de-amintiri din tinereţe,
De bogăţie şi de frumuseţe,
De care cred că eu cândva şi-n vise
Îmi voi aduce-aminte". Asta zise
Şi porunci porcarului Eumeos
Naintea peţitorilor s-aşeze
Topoarele şi arcul. El cu lacrimi
În ochi primi odoarele-amintirii
De la stăpân şi-n faţa lor le-aduse.

Şi la vederea arcului văcarul
Plângea şi el. Iar Antinou, văzându-i
Aşa-i certa şi-i ocăra: „Voi, tuieşi
Ţărani care gândiţi numai la ziua
De astăzi, voi, fiinţe ticăloase,
De ce vă miorcăiţi aşa şi faceţi
Să i se frângă inima femeii?
Şi-aşa e biata-n sufletu-i rănită,
Că soţul şi-a pierdut. Ci staţi mai bine
Tăcuţi la masă ori ieşiţi afară
Şi plângeţi. Părăsiţi mai iute arcul
Să-nceapă jocul vajnic peţitorii,
Că-mi pare că nu-i lesne-a trage arcul
Acesta lustrui; doar nu-i niciunul
Din cei de faţă tare ca Ulise.
Eu însumi îl văzui; eram pe-atuncea
Doar un copil şi tot mi-aduc aminte“.
Aşa zicea şi-avea nădejde-n sine
Să-ntindă coarda, să răzbată fierul,
Dar el avea întâiul să se-nfrupte
De-amarnica săgeat-a lui Ulise,
Pe care-l necinstea şezând în casă-i
Şi îmboldind asupra-i pe tovarăşi.
Dumnezeiescul Telemah le zise:

„Vai mie, Joe mă sminti cu totul!
Iubita-mi mamă, cât e de cuminte,
Tot zice că se va-nsoţi cu altul
Şi se va-ndepărta din casa asta.
Şi eu prosteşte râd şi tot mă bucur.
Dar haide, peţitori, acum la luptă,
Răsplata-i o femeie ca niciuna
În toată-Ahaia şi-n cetatea Pilos,
Şi-n Argos, şi-n Micena, şi-n Itaca,
Şi pe uscatul negru. O ştiţi bine
Voi înşivă, de ce să-mi laud mama?
Deci hai odată, n-o lungiţi cu mofturi
Şi nu mai pregetaţi să-ntindeţi arcul,
Ca să vedem pe cel care va bate.
Şi eu m-aş încerca să trag dintr-însul.
De l-aş putea întinde şi săgeata-i
S-o trec prin fier, eu n-aş avea durerea
Să văd că maica-mi părăseşte casa,
Cu altul pleacă şi mă lasă singur,
Şi pot şi eu s-am biruinţi frumoase
Ca tatăl meu“. El zice şi-n picioare
Răsare drept, aruncă de pe umăr
Veşmântu-i porfiriu, descinge spada
Şi sapă-ntâi un singur şanţ de-a lungul

Şi-mplântă-n el topoarele, le-nşiră
Pe ciripie toate, apoi adună
Şi calcă ţărna-n jurul lor, de-i prinse
Pe toţi mirarea de frumos ce puse
Topoarele la rând, că niciodată
El jocul nu văzuse. Apoi el merse,
Stătu la uşă-n prag să-ncerce arcul.
De trei ori îl clinti şi vru să tragă,
De trei ori braţu-i se muie şi totuşi
Se bizuia c-ar fi putut la urmă
Să-ntindă coarda, să răzbată fierul.
L-ar fi întins şi tras a patra oară
Din răsputeri, dar îl opri Ulise
C-un semn din ochi. Şi Telemah mai zise:
„Vai, fi-voi un molâu şi un nevolnic
Ori sunt prea tânăr şi-ncă nu mă-ncumet
În braţul meu să-nlătur pe oricine
M-ar încolţi întâi. Dar hai încoace
Voi toţi care sunteţi mai tari ca mine,
Cercaţi din arc, să isprăvim mai iute
Cu-ntrecerea“. Aşa vorbi şi arcul
Îl puse jos şi-l răzimă de-a uşii
Frumos-strujite şi-ncheiate scânduri.

Şi sprijini săgeata de belciugul
Străluciu de la arc. Apoi se duse
Şi iar şezu pe jeţu-i de-nainte.
Luă cuvântul Antinou şi zise :
„Sculaţi pe rând, tovarăşi, câte unul
Din dreapta, de la locul unde-ncepe
Paharnicul să toarne vin în cupe“.
Întâiul se sculă din jeţ Leodes,
Feciorul lui Enop şi ghicitorul
Din jertfe care-aproape de ulciorul
Frumos de vin stătea în fundul sălii,
Căci numai el ura nelegiuirea
Şi-avea pe toţi tovarăşii mânie.
El cel dintâi ia arcul şi săgeata,
Se pune-apoi pe prag şi-ncearcă arcul,
Nu-l poate trage însă, că nainte-i
Cad mâinile lui moi şi nedeprinse,
De ostenite, şi astfel cuvântează:
„Prieteni, nu-l pot trage, să-l ia altul.
Că arcul ăsta va scurta viaţa
La mulţi fruntaşi şi-ar fi mai bine moarte
Decât aşa trăind să n-avem parte

193-194 Ca haruspicii etrusci şi romani, Leodes citea viitorul în măruntaiele victimelor sau, poate, în fumul jertfelor.

De-aceea pentru care noi ne strângem
Pe-aici şi aşteptăm în toată ziua.
Doreşte-acum şi crede fiecare
Nevasta lui să fie Penelopa,
Dar după ce cu arcul o să-ncerce
Şi o să vadă că nu-i chip, să meargă
Cu daruri în peţit după vreo altă
Femeie-mpodobită din Ahaia,
Iar Penelopa de bărbat să-şi ieie
Pe-acela care-i dă mai multă zestre
Şi-i fu ursit". Aşa vorbi, şi arcul
Îl puse jos şi-l răzimă de-a uşii
Frumos-strujite şi-ncheiate scânduri.
Şi sprijini săgeata de belciugul
Străluciu de la arc; apoi se duse
Şi iar şezu pe jeţu-i dinainte.
Dar Antinou aşa-ncepu să-l certe:
„Leodes, tu, ce grea şi-nfricoşată
Ţi-e vorba care ţi-a scăpat din gură!
Mi-e greaţă să te-aud, dacă ţi-nchipui
Că arcul ăsta va curma viaţa
Şi sufletul la mulţi fruntaşi, fiindcă
Tu nu poţi să-l întinzi. Dar vezi că mama

Pe tine nu mi te făcu destoinic
Să tragi din arc, la ţel s-arunci săgeata.
Sunt alţii cari-l vor putea întinde".
Apoi el lui Melantiu da poruncă:
„Melantiu, hai şi-aprinde foc în vatră,
Aşază lângă el un scaun mare
C-o blan-asupra-i şi-adu-o roată bună
De său, ca arcul să-ncălzim, să-l ungem
Şi să-ncercăm apoi cu el şi jocul
Să-l isprăvim". Iar el îndată focul
L-aprinse-n vatră, puse-un scaun mare
C-o blan-asupra-i şi aduse o turtă
De său păstrat în casă, şi cu dânsul
Ei arma o-ncălziră şi-o-ncercară,
Dar n-o putură-ntinde, căci n-avură
De-ajuns putere şi-ncă stau deoparte
Cei doi care erau cei mai puternici
Acolo, Antinou şi Evrimahos.
Ieşir-atunci din casă laolaltă
Văcarul şi porcarul lui Ulise
Şi-n urma lor se furişă viteazul.
Iar când erau tustrei ieşiţi afară
De curte şi de porţi, blajin cu graiul
Aşa-i luă pe amândoi Ulise:

„Văcarul meu şi tu, porcare scumpe,
Să tac ori să vă spun ceva? Nevoia
Mă biruie să fac destăinuire.
Ce-aţi face voi de dragul lui Ulise,
De-ar fi să vie aşa pe nevestite
Şi să-l aducă zeii? Oare fi-veţi
Cu el alături sau cu peţitorii?
Să-mi spuneţi drept, cum vă învaţă mintea
Şi inima“. Văcarul îi răspunse:
„O, doamne Joe, împlineşte-mi voia
Să vină el, un zeu să mi-l aducă,
Să vezi ce pot şi mâna mea ce poate“.
Aşijderea se tot ruga Eumeos
De zeii toţi să-i vie-acasă domnul.
Cum îi văzu pe-amândoi statornici
Şi cu credinţă, le grăi Ulise:
„Sunt eu Ulise-aici la mine acasă,
Eu bietul care după cazne multe
La douăzeci de ani venii în ţară.
Voi singuri între robi îmi vreţi sosirea.
Eu n-auzii pe altul între dânşii
Dorind să mă întorc la mine-acasă.
De-aceea vă spun drept cum o să fie:
De-ajută Dumnezeu să pot răpune

Pe mândrii peţitori, amândorura
Vă dau câte-o femeie şi avere,
Şi casă va voi face lângă mine
Şi o să fiţi tovarăşii şi fraţii
Lui Telemah. Şi că eu sunt Ulise,
V-arăt un semn învederat cu care
Să mă cunoaşteţi şi să-mi daţi crezare:
E rana ce-mi făcu de mult mistreţul
Cu colţu-i alb când eu fusei cu fiii
Lui Autolic pe muntele Parnesos“.
Zicând aşa, dă zdrenţele deoparte
Şi-arată urma unei rane-ntinse.
Ei cum o văd şi se încredinţează,
Încep a plânge, braţele şi-aruncă
Asupra lui Ulise şi-l sărută
Cu dragoste pe cap şi pe la umeri.
Asemenea-i cuprinde şi Ulise
Şi le sărută mâinile şi capul.
Şi-ar fi tot stat bocind ei până-n seară,
De nu-i oprea şi nu zicea Ulise:
„Destul acum cu vaietul şi plânsul,
Să nu ne vadă cineva din casă,

[281] Despre caracterul relativ al sclaviei homerice, vezi mai sus nota la XIV, 80. Cf. şi XV, 438 şi urm.

Ieşind aici, şi să ne spuie celor
Ce stau năuntru. Să intrăm în sală,
Nu toţi deodată, ci pe rând. Nainte
Voi merge eu, voi după. Şi să fie
Acesta semnul: Peţitorii mândri
Cu greu s-or învoi să-mi lase arcul
Şi cucura, dar tu, Eumeu, ridică-l
Şi adu-mi-l şi pune-mi-l în mână
Şi spune apoi femeilor să-ncuie
Canaturile de la uşa sălii.
Iar dacă vr-un-ar auzi năuntru
Un gemet ori un vaiet din ogradă
De la bărbaţi, să n-o zbughească-afară
Pe uliţă, ci-n loc să stea tăcută
La lucrul ei. Pe tine-apoi, Filetiu,
Te-nsărcinez să-nchizi cu cheia poarta
Din curte şi s-o-nchei vârtos cu nodul".
Aşa vorbi şi în palat se-ntoarse
Şi iar stătu pe unde mai stătuse;
Intrar-apoi şi robii lui Ulise.
Într-asta, Evrimah umbla cu arcul,
Îl mânuia şi-l tot călca la vatră,
Ci nu putea el totuşi să-l întindă
Şi-ofta din greu în sinea lui cea dârză

Şi cuvânta cu ciudă: „Vai, mă doare
De mine şi de toţi ceilalţi tovarăşi.
Şi nu mi-i doar aşa de mult de nuntă,
Măcar că-mi pare rău – mai sunt destule
Femei şi-n ţar-aici şi-n altă parte –
Mă doare că ne biruie-n putere
Ulise şi că nu putem să batem
Cu arcul noi. Ce râs şi ce ocară
De-or auzi cândva urmaşii noştri!"
Iar Antinou Eupitianu-i zise:
„Dar nu va fi aşa, o ştii tu bine,
O, Evrimah. Căci azi e sărbătoare,
E ziua ce poporul o serbează
În cinstea zeului arcaş Apolon,
Şi cine azi cuteaz-a-ntinde arcul?
Ci staţi pe loc şi n-aveţi nicio grijă,
Lăsăm să stea topoarele-nşirate.
Mi-nchipui doar că nimenea nu vine
Ca să le ia din casa lui Ulise.
Să toarne-acum paharnicul în cupe
Să punem jos arcul după-nchinare

[335] Festivitatea în cinstea lui Apollon amintită mai sus în Cântul XX, 335-359; în măsura în care va fi revenit periodic, lasă să se bănuiască existenţa unui început de calendar sacru.

Şi poruncişi căprarului Melantiu
S-aducă mâne aici pe mânecate
Tot ce-i mai bun din turmele-i de capre.
Să ardem buturi jertfe lui Apolon,
Slăvit arcaş, să mai cercăm cu arcul
Şi lupta să-ncheiem". De vorba asta
Ei toţi se mulţumiră şi-ncepură
Să toarne apă crainicii pe mână,
Cu vin umplură vasele feciorii
Şi împărţiră tuturor potire
Şi începutul ei întâi făcură.
Şi după ce stropiră paos
La zei şi după vrere toţi băură,
Cu mintea iscusind grăi Ulise:
„Voi, peţitori ai preamăritei doamne,
Luaţi aminte, am să vă spun o vorbă
Cum mă învaţă inima din mine.
Dar mai ales mă rog de Evrimahos
Şi Antinou care frumos acuma
V-a sfătuit să încetaţi cu arcul
Şi să cinstiţi pe zei cu sărbătoarea,
Iar mâne să dea zeii biruinţă
Oricui va vrea. Să-mi daţi şi mie arcul
Ca între voi să-mi cerc şi eu puterea

Şi braţele, să văd mai am eu oare
Virtutea ce-am avut cândva ori poate
Nevoile şi drumul mi-o sleiră".
Ei auzind, grozav se mai zburliră
Temându-se să nu destindă arcul,
Şi Antinou sări la el cu gura:
„Nemernic, venetic, n-ai pic de minte.
Tu nu te mulţumeşti c-aici te lăfăi
Cu noi la masă şi te-ndopi din toate
Şi ne asculţi vorbirile şi sfatul
Ca niciun alt străin milog ca tine.
Te strică băutura care scoate
Din minţi pe-oricine, dacă soarbe lacom
Şi nu bea cu măsură. Băutura
Sminti şi pe centaurul, vestitul
Evrition, când merse în ţinutul
Lapiţilor şi petrecu la curtea
Lui Piritou. Îl ameţise vinul
Şi, căpiat, el săvârşi tot felul
De nebunii la Piritou în casă,
De-i prinse ciuda pe voinici; săriră

[385] Popor mitic din părţile Tessaliei. Sub regele lor Piritoos (tovarăş de vitejii legendare al lui Teseu), lapiţii au purtat cu centaurii războiul amintit în text, prilejuit de încercarea lui Eurytion de a răpi pe mireasa lui Piritoos, Hippodamia.

Asupra lui, pe jos îl târnuiră
Şi-l scoaseră-ameţit prin tind-afară
Şi-urechile şi nasu-i retezară,
Şi năucit aşa plecând beţivul
Bezmetic îşi purta nenorocirea;
De-aicea se iscă apoi bătaie
Între centauri şi lapiţi, şi dânsul
Acolo-ntâiul îşi plăti cu viaţa
Beţia lui. Aşa cumplită soartă
Din partea mea te-aşteaptă şi pe tine,
De-i trage arcul. Nicio îndurare
Nu vei găsi pe-aici în adunare
Pe loc pe mare te-oi porni la craiul
Ehetos, crud schiloditor de oameni
Şi-acolo nu scapi teafăr şi cu zile.
De-aceea stăi şi bea-ţi potiru-n pace
Şi nu te pune cu bărbaţi mai tineri".
Dar mijloci cumintea Penelopă:
„Nu-i drept, nici bine, Antinou, să superi
Pe oaspeţii lui Telemah, pe-aceia
Ce vin în casa asta. Crezi că dacă
Acest străin, încrezător în vlaga

[395-396] Lupta dintre centauri şi lapiţi se află săpată în marmură pe frontonul occidental al templului lui Zeus din Olympia.
[408] Vezi mai sus nota la XVIII, 113.

Şi-n mâna lui, ar fi în stare-a trage
Din arcu-acesta mare-a lui Ulise,
Mă va lua pe mine de soţie?
Doar nici el însuşi nu gândeşte asta;
De-aceea pentru el să nu-şi mai strice
Niciunul poft-aici, că nu se cade".
Răspunse Evrimah: „O, înţeleaptă
Copil-a lui Icariu, Penelopa,
Noi n-avem grijă că te ia străinul,
Că nici nu se cuvine, dar ne temem
De gura lumii. Poate-odată vr-unul
Şi cel din urmă dintre ahei să zică:
Nevrednici oameni mai peţesc femeia
Unui viteaz neîntrecut şi nu pot
Să-ndoaie arcul, dar veni o liftă
De cerşetor pribeag şi lesne-l trase
Şi răzbătu prin fier. Aşa vor zice,
Şi pentru noi va fi pe veci ruşine".
Adaose-mpotrivă Penelopa:
„Doar n-au să fie lăudaţi de oameni,
O, Evrimah, acei ce fac necinste
Şi jaf în casa unui om de frunte.
De ce dar voi găsiţi că i-o ruşine

Dacă-ntre voi acum şi-un altul vine?
Acest străin e mare şi puternic
Şi se făleşte că-i născut din tată
De neam înalt. De-aceea daţi-i arma
Ca să-l vedem. Că iată-mi dau cuvântul
Şi-l voi îndeplini dacă va trage
La ţintă şi-o să-l ajute-Apolon,
L-oi înţoli frumos în haine mândre,
I-oi da, spre-a se păzi de câini şi oameni,
O suliţă şi-o sabie cu două
Tăişuri; i-oi mai da şi-ncălţăminte
Şi l-oi trimite-oriunde-ar vrea să meargă".
Iar socotitul Telemah îi zise:
„O, mamă, nimeni n-are drept ca mine
Să dea cui vrea ori să respingă arcul.
Niciunul dintre domnii din Itaca
Şi nici de prin ostroave de pe lângă
Elida nu m-or stingheri cu silă,
De-oi vrea să dau acestui oaspe arcul
Şi chiar să-l dăruiesc pe totdeauna.
Dar du-te tu la tine sus şi vezi-ţi
De stative şi furcă şi zoreşte-ţi
Femeile să-şi caute de treburi.

Vor îngriji de arc aici bărbaţii
Şi mai cu seamă eu, stăpânul casei".
Uimită ea se-napoie la dânsa,
Luase-aminte cu ce rost vorbise
Băiatul ei. Suindu-se-mpreună
Cu roabele însoţitoare-n catul
De sus al curţii, ea-şi plângea bărbatul
Plecat de mult, până ce somn prielnic
Pe pleoape lin îi picură Minerva.
Luând porcaru-n vremea asta arcul,
Porni să-l ducă. Peţitorii-n sală
Strigau vârtos, l-ameninţau cu toţii
Şi unul se răsti la dânsul: „Unde
Duci arcul tu, nemernice, trăznite?
Curând la turma ta de porci, departe
De oameni, leşul ţi-or mânca dulăii
Ce însuţi i-ai hrănit, dacă Apolon
Şi ceilalţi zei o să ne-ajute nouă".
Aşa-i ziceau. De team-atunci porcarul,
Că mulţi ameninţau răcnind în sală, –
La locul lui napoi aduse arcul.
Striga şi Telemah înfricoşându-l:
„Du arcul, taică. Vei păţi-o-ndată,
De-asculţi pe ei. C-am să te iau la goană

Cu pietrele pe câmp. Deşi-s mai tânăr,
Sunt mai vânjos ca tine. De-ar fi, o, doamne,
Să-ntrec pe-atâta în puteri mulţimea
De peţitori care se află-n sală,
Ce straşnic eu le-aş face vânt de-aicea,
Din casa mea, că numai rău făcură“.
Aşa ţipa la el, şi peţitorii
Cu haz de dânsul râseră cu toţii
Şi-o mai lăsară moale la mânia
Lui Telemah. Porcarul duse arcul
Şi-l încrezu în mâna lui Ulise.
Apoi ieşind chemă pe Evriclea
Şi-i zise: „Doică bună şi cuminte,
Poruncă-i de la Telemah: închide
Canaturile de la uşa sălii.
Iar dac-aude o slugă din ogradă
Vr-un gemet sau vr-un vuiet dinăuntru
De la bărbaţi, să nu iasă din curte,
Să stea pe loc la lucrul ei tăcută“.
Aşa-i vorbi. Ea nu rosti nimica
Şi-nchise uşa sălii strălucite.
Tăcut din casă o zbughi pe-afară
Filetiu şi închise poarta curţii.
Era-n pridvor lăsată o frânghie

De cânepă de la un vas pe mare.
Cu ea legă şi-nţepeni văcarul
Canaturile porţii şi se-ntoarse,
Şezu pe jeţul unde sta nainte,
Şi urmărea cu ochii pe Ulise.
În vremea asta el umbla cu arcul,
Îl pipăia şi-l învârtea-n tot felul
Ca nu cumva în lipsa-i îndelungă
Să-i fi fost coarnele de cari mâncate.
Iar peţitorii se mirau, şi unul
Zicea privind la altul mai de-aproape:
„O fi om meşter, priceput la arcuri;
Va fi având şi el de-aceste-acasă;
Ori vrea la fel să-şi facă poate vr-unul,
De-aceea şi-l tot dibuie milogul
Deprins la rău“. Se mângâia un altul:
„Atâta bine şi folos să aibă
Cât va putea el să destindă arcul“.
Aşa ziceau cu toţii. Iar Ulise
Cel iscusit, îndată ce-a pus mâna
Pe arcul mare, peste tot cu ochii
Îl cercetă. Şi cum un maistru vrednic

[506] Mai exact: fibre sau lamele de papirus (în greceşte: *byblos*).
[514] Ca arcul lui Pandaros în *Iliada*, IV, 109 şi urm., arcul lui Odiseu e alcătuit din două coarne legate între ele printr-un inel de metal.

Pricepător la cântec şi la liră
Pe-un nou căluş întinde lesne coarda
Din maţul răsucit de oaie,-ntocmai
Aşa struni şi el netrudnic arcul,
Cu dreapta-i prinse şi-ncercă el coarda,
Iar ea sună frumos ca ciripitul
De rândunică. Peţitorii fură
Cuprinşi de-amar şi toţi schimbară feţe.
Iar cerul bubui atunci prin nouri
Vădind semn bun: se bucură Ulise
De piaza care domnul îi trimise.
Luă săgeata ce stătea stingheră
Pe masă lângă el, că celelalte
Ce-aveau să le cunoască peţitorii
S-aflau grămadă-n scobitura tolbei,
Şi-o trase el, de unde sta pe scaun,
De crestături şi coardă pân' la cotul
De corn al arcului şi-ochind în faţă-i
Zvârli săgeata, nimeri la ţintă:
Prin capetele de securi deodată
Trecu pe rând ţuguiul ei de-aramă
Şi dincolo răzbi. Şi-a zis Ulise:
„Vezi, Telemah, că chiar şezând pe scaun
Tot nu te ruşinează musafirul,

Doar nu greşii şi nu trudi cu arcul
Prea mult ca să-l întind. Puterea-mi încă
E neslăbită, nu cum mă defaimă
Şi zic nesocotind-o peţitorii.
Dar iată ceasul, până ce-i lumină
De pregătit aheilor de cină,
Apoi să mai petrecem noi cu lira
Şi cântecul podoaba mesei". Zise
Şi semn făcu viteazul din sprâncene,
Iar Telemah o sabie şi-ncinse
Şi-o suliţ-apucând se duse-alături
De jeţul lui şi-aci stătu-n picioare
'Narmat cu arme lucii de aramă.

CÂNTUL XXII

Ulise-atunci se dezgoli de zdrenţe,
Sări pe pragu-nalt cu arc şi tolbă,
Turnă din tolbă-n faţă-i la picioare
Săgeţile-i şi tinerilor zise:
„Acest necrâncen joc al nostru-i gata.
Acum căta-voi eu o altă ţintă,
La care nimeni n-a bătut, că poate
Voi izbuti, dacă mi-ajut-Apolon“.
Aşa grăi şi aţinti săgeata
Spre Antinou. Acesta de pe masă
Lua mândreţe de potir de aur
Cu două toarte, dibuia cu mâna
Voind să bea. Nici nu-i trecu prin minte
Uciderea-i. Că cine putea oare
Să cugete că vr-unul, cât de tare,
În mijlocul mulţimii pe el singur

L-ar fi ajuns cu moarte-aşa de crudă?
Îl nimeri-n grumaz; săgeata-n carne-i
Trecu prin ceafa-i gingaşă, iar dânsul
Se răsturnă în lături şi potirul
Din pumn i-alunecă, şiroi de sânge
Pe nări îl podidi, împinse masa
Departe cu picioarele izbind-o,
Bucatele pe jos se răvăşiră
Şi pânea şi friptura se mânjiră.
Iar tinerii făcură zarvă-n sală,
Când au văzut că soţul lor căzuse.
Sculându-se prin sală se-mbulziră,
Nici pavăză, nici lance nu găsiră
Şi mânioşi certară pe Ulise:
„Străinule, faci rău că tragi în oameni.
De alte jocuri n-o să ai tu parte,
Că nu mai scapi de sângeroasa moarte,
C-ai omorât un om fruntaş în ţară;
Pe-aici au să te sfâşie vultanii“.
Şi-nchipuiau cu toţii că Ulise
Omorul pe nevrute-l făptuise
Şi nu se dumiriseră nebunii,
Că le sosise ceasul tuturora.

Privindu-i crunt, aşa-i trezi Ulise:
„Voi, câinilor! Credeţi că niciodată
Eu n-aveam să mai vin de pe pământul
Troienilor, de-mi spulberaţi avutul
Şi vă culcaţi cu roabele-mi de-a sila
Şi-umblaţi după nevastă-mea, în vreme
Ce eu trăiam, şi n-aveaţi nicio teamă
De zei şi de ocara lumii. Iată
Sosit vi-i ceasul, lângă voi e moartea".
La vorba asta toţi îngălbeniră,
Cătau cu ochii încotro să fugă
De pacoste, de groaznica năpraznă.
Doar Evrimah se-ncumetă a zice:
„De eşti chiar tu Ulise din Itaca,
Ai drept când spui că ţi-au făcut aheii
Atâta rău pe-aici şi pe la ţară.
Dar mort e Antinou, acela care-i
Pricina tuturor acestor rele,
Căci el împinse lucrul pân-aicea,
Şi nu atât de dragul şi nevoia
Nuntirii lui, ci pentru că el alta
Clocea în gând, dar nu i-o-mplini Joe:
Voia să fie domn peste Itaca,
Hoţiş la pândă să-ţi omoare fiul.

Deci el pieri acuma pe dreptate.
Te-ndură dar şi miluie-ţi supuşii.
Te-om împăca pe urmă noi cu daruri
Culese de la toţi şi-n schimb cu-averea
Ce s-a băut şi s-a mâncat pe-aicea
Noi ţi-om plăti fieştecare preţul
De douăzeci de boi în bronz şi aur
Ca să te mulţumim. Dar pân-atuncea
Găsim că-i drept să ţii pe noi mânie".
„O, Evrimah, răspunse crunt Ulise,
Să-mi daţi şi toat-averea moştenită
Ce-aveţi acum şi-o veţi spori cu alta
De pe oriunde, tot nu-nceată mâna-mi
Să secere până ce nu plăti-veţi
Cu vârf şi îndesat nelegiuirea.
Aveţi s-alegeţi lupt-aci sau fuga,
De-i chip să fugă cineva de moarte.
Dar nu cred să mai scape-acum niciunul
De grozăvia morţii". Astfel zise
Şi toţi în suflet şi-n genunchi slăbiră.
Dar Evrimah îi sprijinea cu graiul:
„El n-are să s-astâmpere, prieteni,
Odată ce pe armă puse mâna
Cumplit-a lui, va fulgera de-acolo

Din prag până ce are să ne culce
Pe toţi. Dar hai la luptă, trageţi
Jungherele şi v-apăraţi sub mese
De lovituri şi-asupra lui cu toţii
Să năvălim grămadă, să-l răspingem
Din prag şi de la uşă şi să mergem
Să facem iute larmă prin cetate,
Şi-ar fi aceasta data cea din urmă
Când el mai săgetează“. Asta zise,
Din teacă smulse un jungher cu două
Tăişuri ascuţite din aramă
Şi-asupra-i năvăli răcnind sălbatic.
Pe loc Ulise-l aţinti. L-ajunse
La piept săgeata-i lângă sân şi-acolo
Răzbi ficatul, de-i pică din pumnu-i
Cuţitul jos. El, şovăind, pe masă
Căzu lungit, de răsturnă mâncarea
Şi cupa cea cu două toarte, fruntea-i
De ţărnă şi-o izbi cu-amar în suflet
Şi scaunul trânti cu-a lui picioare
Ce se zbăteau până ce noaptea morţii
Vederea i-o-mpăinjeni. Sări deodată
Şi Amfinom în faţa lui Ulise
Cu sabia voind să-l dea în lături,

Dar Telemah îi apucă nainte,
Cu suliţa l-ajunse pe la spate
Şi între umeri pieptul îi străpunse,
Iar el bufni pe jos, cu latul frunţii
Pocnindu-se. Dar Telemah din faţă-i
Napoi se dete părăsindu-şi lancea
În trupul lui, căci se temu că poate,
Sărind vreunul, să-l însăbieze
Din faţă sau din spate. Dete fuga
Spre tatăl său, s-apropie şi-i zise:
„O, tată, să-ţi aduc vreo două suliţi,
Un scut şi-o bună chivără de-aramă
Şi eu să mă-narmez, să dau şi arme
Văcarului şi lui Eumeu porcarul.
Mai bine-i să ne înarmăm“. Ulise-i
Răspunse lui: „Fugi iute şi le adu
Cât eu mai am săgeţi ca să mă apăr,
Să nu mă dea deoparte de la uşă,
Fiind în luptă singur“. Asta-i spuse
Şi Telemah poruncii se supuse.
Da fuga spre cămara cea cu arme,
Luă vreo patru paveze, opt suliţi,
Cinci chivere de-aramă cu podoabe
De cozi de cal şi repede le-aduse.
Frumos se înarmară şi păstorii

Şi se-mplântară-alături de Ulise.
Iar dânsul, cât avea săgeţi s-aţinte,
Chitind mereu culca pe câte unul
Din peţitori, şi mulţi din ei căzură.
Dar când apoi săgeţile-i lipsiră,
Îşi răzimă el arcul de usciorul
Măreţei săli spre luciul perete,
Îşi puse-un scut de patru piei pe umăr,
Tufli pe cap un zdravăn coif de-aramă,
Din care fâlfâia cumplită coamă
Şi împumnă puternicele suliţi.
Era în zid pe lângă pragul sălii
O dosnică portiţă treptuită
Ce da pe-acolo pe-o strâmtoare-afară
Şi-avea canaturi îmbucate bine.
Porcarului i-orândui Ulise
Să stea de pază la portiţa asta,
Căci ea rămase singura ieşire.
Striga şi Agelaos la tovarăşi:
„Nu poate vr-unul să se urce oare
Pe poart-aceea ca să dea de veste
Poporului şi să se facă vuiet
Mai repede, ca săgetarea asta
Să fie cea din urm-a lui Ulise?"
Melantios căprarul îi răspunse:

„Nu-i chip de fel, mărite Agelaos,
Că prea-i de tot aproape uşa-n curte
Şi grea ieşirea. Lesne doar pe-acolo
Pe toţi ne poate-opri în loc un singur
Bărbat, dacă-i voinic. Dar hai mai bine
Eu arme să v-aduc din armărie
Să vă-narmaţi, că-mi pare că Ulise
Şi Telemah năuntru le dosiră
Şi nu-s în altă parte". Asta zise
Melantios şi se sui-n cămară
Pe gangurile-nguste-n dosul sălii.
Luă de-acolo scuturi douăsprezece
Şi-atâtea lănci şi chivere de-aramă
Cu păr stufos de cal. Şi-apoi o-ntinse
Şi repede la peţitori le-aduse
Ulise se muie-n genunchi şi-n suflet,
Văzând cum ei se înarmau, cum suliţi
Prelungi clăteau cu pumnii, şi cumplită
Năpraznică-i păru de-acum bătaia.
Şi-a zis lui Telemah: „De bună seamă,
Vreo femeie-n casă sau Melantiu
Asupră-ne-nteţi mai crunt încaier".
Iar socotitul Telemah răspunse:

„O, tată, eu sunt vinovat de asta
Şi nimeni altul, c-am lăsat la arme
Deschisă uşa ce se-nchide bine,
Şi-un om viclean m-o fi pândit pe mine.
Porcare, du-te tu de-ncuie uşa
Şi vezi dac-a făcut vr-o femeie
Nemernicia asta ori Melantiu,
Pe care-l bănui". Astfel ei vorbiră,
Pe când păstorul caprelor, Melantiu
Se furişă din nou s-aducă arme.
Porcarul îl zări şi-ndată zise
Viteazului, fiind de el aproape:
„Nălţate fiu al lui Laert, Ulise,
Mişelul care noi îl bănuisem
Se duce după arme. Spune-mi verde
Să-i fac eu felul, dacă pot să-l birui,
Ori să-l aduc aici ca să-i dai plata
Păcatelor de dânsul făptuite
În casa ta". Ulise-aşa-i răspunse:
„În sală eu cu Telemah ţinea-vom
În frâu pe tineri, cât or fi de aprigi.
Voi doi legaţi-l cobză pe Melantiu
De mâni şi de picioare şi-aruncaţi-l
În dosnica odaie,-nchideţi uşa

Şi ferecaţi-l bine c-o frânghie,
Şi trageţi-l pe stâlpu-nalt s-ajungă
Pân' la tavan şi atârnat acolo
Amar să-i fie-n viaţă multă vreme".
Ei amândoi voios îl ascultară,
Dau fuga spre cămară, dar căprarul
Deloc nu-i bănui, fiind năuntru
Pe unde el cotrobăia la arme.
Ei doi stătură-n lături de la uşă,
Pe-aproape de usciori. Şi când Melantiu
Trecu pe prag c-un mândru coif în mână
Şi-ntr-alta cu un scut rotund şi mare,
Străvechi, mucegăit de-al lui Laerte,
Pe care el, viteazul, îl purtase
În tinereţea lui, dar care-acuma
Era trântit acolo între arme
Şi descusut pe la curele, dânşii
Sărir-asupra-i şi de păr luându-l,
Îl traseră-n odaie şi-l trântiră
Pe jos, de stete otrăvit la suflet.
Şi mâinile, picioarele sucindu-i
Din răsputeri, amarnic îl legară
Întocmai cum le porunci Ulise
Şi-l prinseră pe urmă de-o frânghie,

Îl traseră pe stâlpu-nalt, de-ajunse
Pân' la tavan. Şi-aşa Eumeu porcarul
Râdea de el: „De-acuma toată noaptea
Vegheaz-aici culcat pe patul moale
Aşa cum ţi se cade. Aici te-apucă
Pe tine ziua alb-a dimineţii
Când ea se va ivi pe tron de aur
Din Ocean, pe vremea când spre curte
La peţitori tu mâni alese capre
Pentru ospăţ". Aşa rămase-acolo
Căpraru-ntins şi ferecat amarnic,
Iar amândoi ceilalţi se înarmară
Şi după ce-ncuiară uşa bine,
Se-ntoarseră din nou pe la Ulise.
    Acolo toţi luptau cu-nverşunare,
La prag cei patru şi-n cuprinsul sălii
Voinicii mulţi. Atunci venind Minerva
S-apropie de ei; după făptura
Şi glasul ei era leită Mentor.
Se-nvioră cum o văzu Ulise
Şi-i glăsui: „Ajută, Mentor, scapă-l
De rău şi nu-l uita pe-un prieten care
Doar bine ţi-a făcut, tu mi-eşti de-o seamă".
    Aşa-i zicea simţind că e Minerva.
Strigau la ei ceilalţi cu-ameninţarea

Şi între ei o-nfricoşa întâiul
Feciorul lui Damastor, Agelaos:
    „Ia seama, Mentor, nu cumva Ulise
Cu vorba să te-nşele, ca tu astfel
Să lupţi cu noi şi să-l ajuţi pe dânsul,
C-aşa socot că fi-va dup-aceea
Cum noi gândim; că-ndată ce-om răpune
Pe-aceştia doi, pe tatăl şi pe fiul,
Şi tu vei fi ucis cu ei alături;
De faci prostia asta, vei plăti-o
Cu capul tău; şi după ce cu arma
Vă vom zdrobi pe voi, averea-ţi toată
Din casă şi de-afară vom prăda-o
Deodată cu avutul lui Ulise,
Şi n-om lăsa pe fiii tăi acasă
Şi nici pe fete, nici pe-a ta soţie
Să mai petreacă în cetatea asta".
    Dar mai dihai se îndrăci Minerva
Şi se răsti aşa către Ulise:
    „Tu nu mai eşti viteaz şi bun de arme
Ca altădată când pentru Elena,
Frumoasa preamărită după tată,

---

[275] Textual: „mai amarnic se îndârji".

[279] Cum s-a arătat mai sus, în nota la IV, 258, pentru autorul *Odiseii*, Elena e fiica lui Zeus.

Te-ai războit vr-o nouă ani la Troia
Şi când cu sfatu-ţi s-a luat oraşul.
Cum poţi acum, când eşti la tine-acasă
Şi-aproape de-ale tale, să te vaieţi
Naintea lor că nu te mai poţi bate?
Dar haide-ncoa', iubitul meu, alături
Să-mi stai aci, să vezi ce poate Mentor
Şi cum plăteşte facerea de bine".

Aşa grăi şi cumpăna izbândei
Ea încă o ţinu neşovăită
Şi vru să mai încerce bărbăţia
Şi vrednicia-n arme-a lui Ulise
Şi Telemah. Deci ea zburând deodată,
Ca rândunica stete pe grindişul
Tavanului funinginit al sălii.
Atunci a prins să-nflăcăre pe tineri
Feciorul lui Damastor şi-Amfimedon,
Demoptolem şi Evrinom şi fiul
Lui Polictor Pisandru şi Polibos,
Fiind cei mai aleşi şi vrednici tineri
Ce mai trăiau şi se luptau pe viaţă;
Pe ceilalţi îi toropise arcul
Şi desele săgeţi. Striga la dânşii
Zicându-le Agelaos: „O, prieteni,

S-astâmpără de-acum această fiară,
Căci iată, după laudele goale,
S-a dus şi Mentor şi-au rămas ei singuri
Naintea uşii. Nu daţi voi deodată
Cu lancea toţi, întâi să trageţi şase
Ca să vedem de nu ne-ajută Joe
Să-nfrângem şi să batem pe Ulise.
De pică el, de ceilalţi nu ne pasă".

Aşa vorbi. Şi dup-a lui povaţă
Ei ahtiaţi asupra-i suliţară,
Dar zâna le făcu deşert ochitul,
Căci unul nimeri în uşă, altul
Într-un uscior, al treilea-n perete.
Dar când ai lui de arme se feriră,
Le-a zis Ulise: „Dragii mei, acuma
Să dăm şi noi cu lăncile-n mişeii
Ce vor să ne omoare după groaza
De rele ce-au făcut". Chitind tuspatru
Asupra lor, pe loc şi suliţară.
Ulise pe Demoptolem străpunse,
Iar Telemah pe Euriad, porcarul
Pe Elatos, văcarul pe Pisandru.
Ei toţi odat-au şi muşcat pământul
Ceilalţi s-au dat napoi spre fundul sălii.

Ulise-atunci şi-ai lui se repeziră
Şi boldurile scoaseră din trupuri.
Din nou duşmanii suliţi azvârliră,
Din nou deşerte le făcu Minerva,
Căci unul nimeri în uşă, altul
Într-un uscior, al treilea-n perete.
Doar Amfimedon îl păli la mână
Pe Telemah, julindu-l pe deasupra.
Şi pe Eumeos peste scut Ctesipos
La umăr îl sfredeli şi pe deasupra-i
Zburându-i lancea se lăsă pe ţărnă.
Ulise şi ai lui din nou mulţimea
De peţitori cu lăncile aţintiră.
Ulise mai răzbi pe Evridamas,
Iar fiul său la fel pe Amfimedon,
Porcarul pe Polib, pe când văcarul
În piept împunse pe Ctesip şi-i zise
Fălindu-se din gură: „Tu, feciorul
Lui Politers, tu, batjocoritorul,
Să nu mai fii nerod şi să te lauzi
Cu vorbe mari, ci zeilor te-ncrede,
Căci ei doar sunt cu mult mai tari ca tine.
Aceasta fie-ţi darul de-ospeţie
De răsplătit piciorul care-l deteşi

Odată lui Ulise, când prin sală
Umbla cerşind“. Aşa grăi păstorul
Cornacilor juncani. Atunci Ulise
Brăţiş lovi pe fiul lui Damastor,
Iar Telemah pe Leocrit, feciorul
Lui Evenor, cu suliţa-n deşerturi,
Iar el străpuns căzu pe brânci cu fruntea
Pocnită de pământ. În vremea asta,
Din culmea casei ridică Minerva
Urgelnicul ei scut şi peţitorii
Cuprinşi de spaimă toţi fugiră-n sală
Împrăştiaţi întocmai ca cireada
De boi când strechea, iute năpădind-o,
O-mprăştie în zile lungi de vară.
Cum vulturii cu cioc şi gheare strâmbe,
Venind din plaiuri, tabără năvalnici
În stol de păsări care-nfricoşate,
De sus din nori se lasă pe câmpie,
Ei sar asupra lor şi le sfâşie,
Că nu pot ele să le stea-mpotrivă

[361] Propriu vorbind, aşa-numita „egidă“ (*aigis*), de care vorbeşte originalul grec, nu-i un scut, ci o platoşă, şi anume platoşa lui Zeus (*Iliada*, IV, 167; XV, 308), în unele împrejurări folosită şi de Athena pentru a-şi înspăimânta vrăjmaşii (II, 447; XXI, 400).

Şi nici să fugă, de fac haz ţăranii,
Vânatul urmărind, aşa Ulise
Şi-ai lui atunci se năpustiră-n sală
Rotiş lovind, şi peţitorii groaznic
Gemeau pe jos izbindu-se cu capul.
Şi pardoseala fu scăldată-n sânge.
Leodes repezindu-se din ceată
S-aruncă la genunchii lui Ulise
Şi-l roag-aşa: „Îngenunchez, viteze,
Şi rogu-te, ai milă şi-ndurare.
Mă pot jura că n-am atins vr-odată
Cu vorba sau c-o faptă rea pe vr-una
Din slugile-ţi din casă, ba de-a pururi
Opream şi pe ceilalţi de-a face asta,
Dar nu-i puteam abate de la rele,
De-aceea şi din vina lor pieriră.
Dar eu, ca ghicitor al lor, muri-voi
Nevinovat, că nu-i vr-o mulţumire
La binele ce l-ai făcut“. Ulise
Se uită crunt şi-i zise: „De te lauzi
C-ai fost prorocul lor, de bună seamă
C-adeseori te-i fi rugat în casă
Să nu se-ntâmple-ntorsul meu mai iute

Şi-a mea soţie să te ia pe tine
Şi s-ai copii cu dânsa. Nu scapi dară
De fioroasa moarte“. Astfel zise
Şi apucând o sabie ce-acolo
Pe jos era zvârlită, de-Agelaos,
Cu ea-l păli din răsputeri în ceafă
Şi capu-i retezat căzu în ţărnă
Bolborosind. Iar Femiu cântăreţul,
Feciorul lui Terpias, care numai
De silă peţitorilor cântase,
El fu singur scutit de neagra moarte.
Stătu cu lira-n mână lângă treapta
Portiţei din perete, dus pe gânduri.
De-i bine să se furişe-n ogradă,
Să-şi caute-adăpost pe lângă altarul
Frumos zidit puternicului Joe,
Pe care-atâtea jertfe închinară
Laerte şi Ulise, ori să sară
Să-i cadă la picioare lui Ulise.
Şi tot gândind aşa-i păru mai bine
Să-i cadă la genunchi. El puse lira
Pe jos acolo-ntre pământ şi scaun;

[403] Tatăl lui Femios, Terpias („Desfătătorul“: cf. verbul *terpo*, „a desfăta“), poartă un nume ce nu-i fără legătură cu meseria fiului.

Apoi dând buzna şi-apucând genunchii
Viteazului, se milcui de dânsul:
„Te rog, Ulise, ai milă şi cruţare.
Chiar tu te vei căi de vei ucide
Pe cântăreţ, pe-acela care cântă
La oameni şi la zei, că eu cântarea
De sine-am învăţat. Un zeu tot felul
De cântece mi-a insuflat în minte
Să-ţi pot cânta şi ţie ca în faţa
Celui-de-sus. Deci nu căta, Ulise,
Să mă înjunghi. Să-ţi spuie însuţi fiul,
Că nu cu drag şi nici de bunăvoie
Veneam la peţitori să cânt la mese,
Ci oameni mulţi şi mult mai tari ca mine
Mă tot purtau pe-aici să cânt cu sila".
Dar Telemah îl auzi şi-ndată
De-aproape a zis iubitului său tată:
„Opreşte, taică, nu-l lovi pe dânsul,
Că-i fără vină. Să cruţăm asemeni
Pe bunul crainic Medon, care pururi,
Când eu eram copil, căta de mine
La curtea noastră, dacă nu-l răpuse
Pe-aici cumva Filetiu sau porcarul

Sau n-o fi dat de tine când prin sală
Te-ai năpustit". Aşa-i grăi, şi Medon
Cel chibzuit îl auzi de unde
Sub jeţ se tulipase şi în blană
De bou abia jupit se îmbrăcase
Ferindu-se de neagra zân-a morţii.
Ţâşni de-acolo, iute smulse blana,
Se repezi şi apucă genunchii
Lui Telemah şi prinse să se roage:
„Prietene, eu sunt aici. Să nu dai,
Şi lui Ulise zi-i să nu mă-mpungă
Cu lancea-i covârşindu-mă, de ciudă
Pe-acei nebuni care-i mâncau averea
Şi te-njoseau pe tine". Iar Ulise
Zâmbindu-i i-a răspuns: „Să fii pe pace,
Că te-a scăpat şi te-a luat în pază
Feciorul meu, ca să cunoşti un lucru
Şi altora să spui că-i mult mai bine
Să nu fii rău, ci bun faţă de oameni.
Dar voi ieşiţi în curte, tu şi Femiu
Vestitul cântăreţ, şi staţi deoparte
De-acest măcel până ce-aici în sală
Eu pun la cale tot ce se cuvine".
Aşa vorbi, iar ei ieşind şezură

Pe lâng-altar şi-n jur cătau cu groază
Şi aşteptau mereu a lor pieire.
Ulise-ntr-asta cerceta prin sală
De nu-i ascuns cumva-ntre morţi, sub mese,
Vreunul încă viu, ferit de moarte.
El i-a văzut pe toţi în praf şi-n sânge
Căzuţi grămadă-ntocmai ca şi peştii
Ce-i scot pescarii în năvod din mare
Pe-un mal scobit, pe unde ei cu toţii
Se-ntind pe prund lipsiţi de apa mării
Şi mor răpuşi de luminosul soare.
Aşa pe jos lungiţi şi peţitorii
Stăteau în valmă unul lângă altul.
Lui Telemah îi zise-atunci Ulise:
„Pofteşte-ncoa' pe doica Evriclea
Să-i spun o vorbă care-mi stă pe suflet".
Şi Telemah poruncii se supuse,
Bătu la uşă şi chemă pe doică:
„Hai scoal', bunico, vino cât mai iute,
Tu care-ai paza slugilor la curte.
Te cheamă tata, vrea ceva să-ţi spuie".
Aşa grăi şi ea porni tăcută,
Deschise uşa sălii mari şi merse
Nainte Telemah şi ea pe urmă.

Ea îl găsi pe-Ulise între leşuri
Pătat de sânge şi de praf ca leul
Ce sfâşie un bou pe la păşune
Şi are înroşit de sânge pieptul
Şi fălcile, şi-i groaznic la vedere;
Aşa era la mâni şi la picioare
Mânjit Ulise. Când văzu bătrâna
Mormanele de morţi, un lac de sânge,
Se puse-a chiui privind minunea
Isprăvii izbândite. Dar Ulise
Oprind-o şi strunindu-i gura-i zise:
„Taci, doică, şi te bucură în tine,
Dar nu mai chiui, că nu-i a bine
Să te mândreşti cu moartea unor oameni.
Că lor le puse capăt doar ursita
Ce-a fost de sus şi-a lor nelegiuire,
Că nu cinsteau pe niciun om din lume,
Nici bun, nici rău, apropiat de dânşii,
Şi deci din mişelia lor muriră
Aşa de crud. Ci numără-mi tu mie
Femeile din casă; arată care
M-a ruşinat şi care-a fost de treabă".
Răspunse Evriclea: „Eu ţi-oi spune,
Copilul meu, aşa cum i-adevărul.

Cincizeci la număr sunt aici la curte
Femeile ce le-am deprins la lucru
De mână şi la pieptănatul lânii
Şi la răbdarea vieţii de robie.
Din toate numai douăsprezece fură
Neruşinate şi se destrămară,
De n-au mai vrut să ştie nici de mine
Şi nici măcar de însăşi Penelopa.
Că Telemah abia crescu, şi mă-sa
La slugi să dea poruncă nu-i da voie.
Dar să mă sui acum, să dau de veste
Soţiei tale care-i adormită
În patu-i de vr-un zeu“. Însă Ulise
Se-mpotrivi: „Să n-o trezeşti tu încă,
Ci cheamă-ncoace pe femei să vie,
Pe toate câte-au fost neruşinate“.
Aşa-i rosti. Ieşi din sală doica
Să-nştiinţeze pe femei să vie.
Chemând pe Telemah atunci Ulise
Şi pe porcar şi pe văcar, le zise:
„Acum începeţi să căraţi afară,
Aceste trupuri şi zoriţi pe roabe
Să cureţe şi cu bureţi să frece
Şi mesele şi scaunele toate.

Şi după ce voi casa veţi griji-o,
Luaţi şi scoateţi pe femei afară,
La mijloc între chioşc şi între zidul
Frumos al curţii şi loviţi în ele
Cu săbiile lungi până ce viaţa
Le-o veţi curma şi-uita-vor desfătarea
Ce-n drăgostirea lor pe-ascuns avură
Cu peţitorii“. Asta-i fu porunca
Şi roabele buluc veniră toate
Morţiş se văietau, vărsau şiroaie
De lacrimi. Ele morţii-ntâi cărară
Şi sub pridvorul curţii i-aşezară
Proptindu-se-ntre dânsele. Ulise
Le poruncea şi zor le da el singur,
Şi ele duceau morţii cu de-a sila.
Apoi cu apă şi bureţi frecară
Şi curăţiră mesele de-a rândul
Şi scaunele toate. În vremea asta
Văcarul şi porcarul împreună
Cu Telemah, luând lopeţi, podeaua
De lut învârtoşat o răzuiră
Şi roabele cărar-apoi gunoiul
Şi-l lepădară dincolo de poartă.
Şi-n urmă când ei casa o grijiră,

Luând pe slugi, le scoaseră din sală
La mijloc între chioşc şi-mprejmuirea
Frumoas-a curţii, le-au închis acolo
În loc îngust, de n-aveau cum să scape.
Iar Telemah a început a zice:
„Eu n-aş vrea să le dau o moarte bună
Acestor ticăloase care mie
Şi maicii mele ne-au adus atâta
Batjocură şi foc pe capul nostru
Şi care se culcau cu peţitorii".
Legă atunci de stâlpul mare-al bolţii
O funie de vas cu bot albastru
Şi-o prinse de grumazul tuturora
Şi-o trase-n sus, ca nu cumva s-ajungă
Pân' la pământ picioarele-atârnate.
Cum sturzii laţi-în-aripi sau hulubii
Se prind în cursa ce-n tufiş s-ascunde,
Voind să intre-n cuibul lor, şi-acolo
Găsesc odihna morţii, astfel ele
Cu capete-atârnate-n şir stau toate
Cu laţul de grumaz, ca s-aibă moartea
Cea mai de plâns; o leacă din picioare
Se mai zbăteau şi-n clipă erau gata.
L-au scos atunci din casă pe Melantiu

Prin tindă şi prin curte şi-i tăiară
Urechile şi nasul şi-i stârpiră
Ruşinea şi la câni o lepădară;
Ba, în mânia lor, îl mai trunchiară
De braţe şi de craci. Şi dup-aceea
Spălându-se pe mâni şi pe picioare,
Se-napoiară-n sală la Ulise.
Şi truda lor se isprăvi. Ulise
Grăi atunci bătrânei Evriclea:
„Măicuţo, adu-ncoace acum pucioasă,
Leac bun de molimi, adu foc să curăţ
Cu fumul sala. Tu pe urmă du-te
La Penelopa, fă-o-ncoa' să vie
Cu roabele-i şi pe femei sileşte
Mai repede să vie-n sală toate".
Iar doica i-a răspuns: „Tu ai dreptate,
Copilul meu, dar să-ţi aduc o haină
Şi o cămaşă să le-mbraci pe tine,
Să nu mai stai aşa-mbrăcat în zdrenţe
În sal-aici, că nu-ţi mai şade bine".
Dar stărui şi porunci Ulise:
„S-aprindeţi focul mai întâi în vatră".
Şi doica l-ascultă pe el şi-aduse
Pucioasă şi aprinse foc. Ulise

Dezmolipsi cu fumul toată sala
Şi curtea lui şi-ograda pretutindeni,
Iar doica prin palat apoi se duse
Spre a vesti şi a pofti pe roabe.
Ieşiră ele din cămări şi toate
Se repeziră-n jurul lui Ulise.
Cu drag primindu-l îl strângeau de mână
Şi-l sărutau pe cap şi pe la umeri
Şi-l binevenitau, iar el îndată
Le cunoscu pe toate şi-l cuprinse
Un dulce dor de plâns şi de suspinuri.

Cântul XXIII

Bătrâna chiuind de bucurie
Sui în casă să dea de veste
Stăpâni-sei că-n sală e Ulise.
Întineri-n genunchi, se sprinteniră
Picioarele-i şi cum ajunse-acolo,
Ea peste capu-i s-aplecă şi zise:
„Scoal', Penelopo, draga mea copilă,
Să vezi aieve de-ai dorit de-a pururi,
Veni Ulise, aici sosi în casă,
Deşi târziu. El chiar acum ucise
Pe mândrii peţitori care palatul
Îi năruiau şi-i tot mâncau averea
Şi-i asupreau copilul". Dar crăiasa
O dojeni: „Măicuţo, te smintiră
Doar zeii care pot prosti pe unul
Întreg la minte, şi pe un zănatic

Îl cuminţesc. Mi te scrântiră zeii.
Nainte ai fost cu totul cumpănită,
De ce tu râzi de mine-ndurerata
Şi-mi buigui de-astea şi-mi alungi odihna
Ce-aşa de dulce pleoapele-mi închise?
Aşa frumos eu n-am dormit vr-odată
De când Ulise a plecat la Troia,
La ciuma de cetate blestemată.
Coboară-te mai bine, du-te-n sală.
De-ar fi venit în locul tău vreo
Femeie de-ale mele să-mi dea mie
O veste aşa, din somn să mă deştepte,
Urât o mai făceam napoi să meargă.
Dar ai noroc cu bătrâneţea". Doica
I-a zis: „Eu nu râd, fata mea, de tine,
Ci-i drept aşa cum zic, veni Ulise,
I-aici în casă. Este chiar străinul
Ce-a fost batjocorit de toţi în sală.
De mult ştia doar Telemah de asta,
Dar el băiat cuminte, ascunse gândul
Şi socoteala bunului său tată
Ca să-şi răzbune pe tiranii noştri".
La vorba asta ea, sărind din patu-i,
Cuprinse pe bătrâna şi din pleoape

Un strop îi curse şi-ncepu s-o roage:
„Măicuţo, spune-mi drept, dacă Ulise
Veni, cum zici, cu-adevărat acasă.
Cum oare el putu să puie mâna
Pe-acei nemernici? El doar fuse singur,
Iar ei tot droaie şi-armălaie-n casă".
Răspunse doica: „Nu văzui şi nu ştiu
Ci auzii doar gemetul acelor
Răpuşi de el. Noi stam de spaimă-n fundul
Palatului şi uşile-au fost bine
Închise toate până ce în sală
Veni fecioru-ţi singur să mă cheme,
Trimis fiind de tatăl său anume.
Eu l-am găsit în urmă pe Ulise
Stând oblu între morţi care-mprejuru-i
Zăceau pe jos grămadă lâng-olaltă.
Te-ai fi înveselit în tine, dacă
L-ai fi văzut mânjit de praf şi sânge
Ca leul. Acum morţii stau cu toţii
Lungiţi la poarta curţii, iar Ulise
Cu focul mare-aprins şi cu pucioasă
Dezmolipseşte sala cea frumoasă.
Dar vino să vă bucuraţi acuma
Voi amândoi, că prea mult pătimirăţi.

Căci iată că vi se-mplini dorinţa
Îndelungată. El veni la vatră-i.
Şi-i sănătos, şi te găsi pe tine
Şi pe băiat acasă, iar pe câinii
De peţitori îi pedepsi cu moartea
La curtea lui pe toţi“. Dar Penelopa
Se tot temea şi cuvânta bătrânei:
„Măicuţo, nu te prea mândri tu încă
Şi nu mai râde-aşa de bunăvoie.
Tu ştii ce bine ar fi primit Ulise
De toţi ai lui şi mai ales de mine
Şi fiul nostru, dac-ar fi să vie;
Dar nu-i adevărat ce-mi spui tu mie.
Pe peţitori i-o fi ucis vreunul
Din zei pe cari i-o fi-ndârjit urgia
Trufiei lor şi faptele mişele,
Că nu cinsteau pe niciun om din lume,
Nici rău, nici bun, oricine-a fost la dânşii.
De-aceea şi-o păţiră. Iar Ulise
Pierdu nădejdea-ntoarcerii în ţară,
Pieri şi biet el însuşi“. Doica-i zise:
„Ce vorbă ţi-a scăpat din paza gurii,
Copila mea? Bărbatu-ţi este-n casă,
La vatră, şi tu zici că nu mai vine

De-acum pe veci? Eşti tot necrezătoare
Dar am să-ţi dau dovadă-nvederată:
E rana care i-a făcut odată
Mistreţul. Am văzut-o doar cu ochii
Când l-am spălat. Am vrut s-o spun şi ţie,
Dar el, chitit, îmi puse pumnu-n gură
Şi mă opri să-ţi spun. Dar hai cu mine,
Şi dacă te-amăgesc cumva, stau bună
Şi-omoară-mă cu moartea cea mai tristă“.
Iar Penelopa i-a răspuns: „Măicuţo,
Oricât de mult te-ajută mintea-n toate,
Tu anevoie vei pătrunde gândul
Celor-de-sus. Ci hai să mergem totuşi
La fiul meu, să văd pe peţitorii
Cei morţi şi pe bărbatul ce-i răpuse“.
Ea zice şi din casă-i se coboară
Şi chibzuie: să-ntrebe de departe
Pe soţul ei sau drept la el să meargă
Şi să-i cuprindă mâinile şi capul
Să le sărute? Şi cum trece pragul
De piatră, intră-n sală şi s-aşază
La celălalt perete. El într-asta,
Proptit de stâlpu-nalt, stătea la vatră
Cu ochii-n jos şi aştepta cuvântul

Femeii lui, când ea-l văzu cu ochii.
Dar dânsa de uimire sta tăcută.
Aci-l vedea pe el aievea-n faţă,
Aci se îndoia c-ar fi chiar dânsul,
C-aşa de slut era-mbrăcat în zdrenţe.
Iar Telemah o dojeni şi-i zise:
„Tu, maică rea şi maică fără suflet,
De ce te depărtezi aşa de tata
Şi nu te-apropii să-i rosteşti o vorbă?
Nicio femeie alt-aşa ca tine,
Ţinându-şi firea, n-ar fi stat departe
De soţu-i, care suferind atâtea
Nevoi şi patimi îi soseşte-n ţară
La douăzeci de ani. La tine pururi
E sufletul mai tare decât piatra".
Lui Telemah îi zise Penelopa:
„Copilul meu, sunt toată buimăcită.
Nu pot să spun şi nici să-ntreb nimica
Şi nici să stau şi să mă uit în faţă.
De-i chiar Ulise-aci sosit în casă,
Noi negreşit pe urmă ne-om cunoaşte
Mai bine între noi, c-avem noi semne
Ce numai noi le ştim şi nimeni altul".
Aşa vorbi crăiasa, iar Ulise

Zâmbi şi-ndată fiului său zise:
„Tu lasă pe-a ta mamă să mă-ncerce
Pe mine-n casă, Telemah, că iute
Se va încredinţa şi mai temeinic.
Imos cum sunt şi jerpelit acuma,
Ea nu mă preţuieşte şi nu crede
Că eu sunt soţul ei. Dar noi cu mintea
Să chibzuim cum poate fi mai bine.
Când cineva din obşte-omoară numai
Un singur om, el părăseşte ţara,
Şi rudele-i, şi fuge-n altă parte,
Măcar că sunt puţini răzbunători
Ce-l urmăresc. Dar noi surparăm turnul
Cetăţii, secerarăm floarea ţării.
Deci cugetă cum facem noi acuma".

---

[145] Aluzie la străvechea lege a talionului, în vigoare de-a lungul celei mai mari părţi a istoriei arhaice a Greciei, potrivit căreia, cum se exprimă o eroină a lui Eschil, „a ucide la rându-ţi pe ucigaşi e leguit" (*Prinosul la mormânt*, 144). Cercul de sânge al represaliilor de la *genos* la *genos*, perpetuate până la stingerea ultimului supravieţuitor, n-avea să fie întrerupt decât odată cu constituirea unei justiţii obşteşti, în cadrul căreia forţa represivă a statului s-a substituit răzbunării exercitate de particulari, către vremea când – pentru întâia oară în istoria dreptului european – o faimoasă „rhetra" a elenilor proclama principiul după care singur vinovatul trebuie pedepsit, punând capăt răspunderii colective în care până la această dată fuseseră implicaţi tovarăşii de *genos* ai criminalului.

Iar socotitul Telemah răspunse:
„Tu singur vezi de asta, scumpe tată,
Căci lumea toată zice că-ntre oameni
Eşti cel mai înţelept şi că nu-i nimeni
La sfaturi să te biruie pe tine.
Noi suntem gata, te urmăm şi nu vom
Slăbi deloc, din răsputeri ne-om bate“.
Adause Ulise iscusitul:
„Ţi-oi spune eu cum cred c-ar fi mai bine.
Spălaţi-vă întâi, schimbaţi veşminte
Şi roabelor să spuneţi să se-mbrace
În haine-alese, şi frumos din liră
Dumnezeiescul cântăreţ să cânte
În capul unui joc de veselie,
Ca orişicine, auzind de-afară,
De-o fi drumeţ, de-o fi vecin, să creadă
Că-i nunt-aici, pân' nu se-ntinde zvonul
De-omorul tinerimii prin cetate
Şi vom putea, ieşind de-aici, s-ajungem
La noi la ţară prin păduri şi-acolo
Vedea-vom ce povaţă ne dă cerul“.
Aşa vorbi. Şi ei îl ascultară.
Se îmbăiară-ntâi, se primeniră,

Femeile se dichisiră toate
Şi cântăreţul începu să zică
Din lira-i cea scobită şi măiastră,
De i-a strârnit să cânte cu viers dulce
Şi să încingă horă minunată.
De tropot casa răsuna la jocul
Bărbaţilor, femeilor gătite.
Şi toţi ziceau, cum auzeau din uliţi:
„De bună seamă astăzi se mărită
Cu cineva crăiasa mult-peţită.
Ea n-a putut să rabde, ticăloasa!
Să fi păzit până la urmă casa
Bărbatului din tinereţe, până
Să vie dânsul“. Ei bârfeau aceste,
Că nu ştiau ce se-ntâmplase-acolo.
Îl spal-atunci şi-l unge pe Ulise
La scaldă Evrimona chelăriţa
Şi-l însoţeşte c-o manta frumoasă
Şi c-un veşmânt. Şi-asupra lui Minerva
Revarsă de la ea mândreţe multă,
De-arată el mai mare şi mai trupeş.
Din creştet lasă plete mari să-i curgă,
Stufoase ca o floare de zambilă.
Din scaldă iese-atunci Ulise-ntocmai

Ca un nemuritor. Din nou s-aşază
Pe scaunul de unde se sculase,
În dreptul doamnei, şi-astfel îi cuvântă:
„Nefericito, mai presus de toate
Femeile te împietriră zeii
Cu sufletul. Niciun-acum ca tine
De rece n-ar fi stat aşa departe
De soţul ei venit acasă după
Nespuse suferinţi îndelungate
Şi după douăzeci de ani. Tu, doică,
Aşterne-mi patul să mă culc eu singur;
Nevastă-mea-i cu inima ca fierul".
Crăiasa-l încerca pe el: „Sărmane,
Nu e mândrie, nici nesocotire,
Nici uluirea multă ce mă face
Să stau aşa. Prea bine ştiu cum fuseşi
Când ai plecat cu vasele pe mare,
Dar hai, tu, doică, pregăteşte-i patul
Afară de iatacul care singur
L-a-ntemeiat frumos. Crivatul trainic
Pe-afară scoate-l şi aşterne asupra-i
Velinţe, cergi şi blănuri". Asta zise
Ea încercându-şi soţul, dar Ulise
Răspunse înciudat măritei doamne:

„Mă doare-n suflet ce mi-ai spus femeie.
Dar cine patul meu să-l mute-aiurea?
Căci anevoie ar fi putut s-o facă
Şi cel mai priceput, de n-a fost doară
Vr-un zeu care venind cu dinadinsul
L-o fi mutat acolo, că niciunul
Din muritorii vii, oricât de tare
Şi june să fi fost, uşor să-l mişte
Deloc n-ar fi putut. Că i-o minune
Cu patul meu lucrat cu măiestrie
De mine, nu de altul. În ogradă
Crescuse un măslin cu frunze late,
Vânjos şi verde, gros la trunchi ca stâlpul.
În jurul lui eu mi-am zidit iatacul
Cu pietre dese şi-am făcut deasupra-i
Acoperiş şi-am pus canaturi strânse
Şi îmbucate bine la intrare.
Am retezat din ramuri tot măslinul
Şi l-am tăiat apoi din rădăcină,
I-am netezit tulpina cu arama
Frumos, cu şart şi drept pe ciripie.
Din trunchi făcui picior de pat, cu sfredel
Îl sfredelii şi începui de-aicea
Şi meşterii deasupra lui crivatul

Cu flori de-argint, de aur şi de fildeş.
Şi peste dânsul mai lăţii curele
Strălucii de porfiră. Iată semnul
De care eu spuneam că i-o minune.
Acum eu nu ştiu, stă la locu-i patul?
Sau cineva tăind întreg măslinul
L-o fi mutat cumva în altă parte?“
Aşa vorbi. Şi ea-naintea-acestor
Dovezi întemeiate-a lui Ulise,
Slăbind la suflet şi-n genunchi, deodată
Zbucni în plâns, se repezi de-a dreptul
Şi de grumaz cu braţele-l cuprinse,
Pe cap îl sărură şi prinse a-i zice:
„Ulise, nu te supăra pe mine,
Tu care eşti întâiul între oameni
De luminat în toate, că doar zeii
Ne-au dat răstriştea şi pe noi sărmanii
Ne-au pizmuit, de n-am fost laolaltă
Ca să ne bucurăm de tinereţe
Şi să ajungem pragul bătrâneţii.
Nu fi ciudos, nu mă mustra că nu te-am
Primit cu drag cum te văzui pe tine.
Căci pururea tot tremuram în mine
Să nu mă-nşele cineva cu vorba

Venind pe-aici, că mulţi mai umblă-n lume
Cu viclenii. Doar nici Elena, fiica
Lui Jupiter, nu s-ar fi dat vr-odată
În dragoste c-un om din altă ţară,
De-ar fi ştiut că-aheii cei războinici
Aveau din nou s-o-ntoarne acasă.
Un zeu o-mpinse la ruşinea asta,
Că de la sine nu-i trăsni să facă
Păcatul greu, de unde apoi se trase
Şi-obida noastră. Acum mi-ai dat tu însă
Vădite semne despre patul nostru
Ce nimenea nu-l mai văzu, ci numai
Noi singuri, tu şi eu îl ştim şi una
Din roabe, Actorida, care-odată,
Când am venit mireasă, mi-a fost dată
De tatăl meu ca să-mi păzească uşa
Iatacului. De-aceea şi pe tine
Te cred, oricât de tare sunt la suflet“.
Aşa grăi. Şi tot mai mult Ulise
Se-nduioşă şi se porni să plângă
Şi tot plângea mereu ţiind în braţe
Pe scumpa şi cinstita lui soţie.
Pe cât s-arată de dorit pământul
Sărmanilor înotători a căror

Corabie Neptun pe mare-o sparse,
Fiind de vânt şi valuri mari bătută,
Puţini mai scapă de talaz şi-noată
Spre mal împresuraţi de spuma mării,
Şi bucuroşi ei pe uscat se suie
Fugind de-acel potop, aşa crăiasa
Căta cu drag şi veselă la soţu-i
Şi-l tot ţinea de gât cu braţe albe.
I-ar fi găsit aşa lumina zilei
Pe amândoi jălind, dacă Minervei
Nu-i fulgeră un gând; ea lunga noapte
Opri la capăt şi ţinu sub apă
În Ocean pe zâna dimineţii
În aur întronată: nu-i da voie
La revărsarea zorilor pe lume
Să-nhame telegarii săi, pe Lampos
Şi Faeton ce-o poartă-n car pe dânsa.
Şi-a zis nevestei sale-atunci viteazul:
„Femeie, noi cu trudele şi greul
La capăt încă n-am ajuns Mai este
De-acum nainte înc-atâta zbucium
Şi lung şi-anevoios peste măsură
Şi totul de făcut numai de mine.
Căci astfel îmi ghici odată umbra

Lui Tiresias când mă coborâsem
În iad ca să-l întreb de înturnare
În ţara mea şi la ai mei. Dar vino
Să ne culcăm şi să dormim, femeie,
Dulceaţa tihnei să gustăm". Crăiasa
Cuminte i-a răspuns: „Tu poţi acuma,
Oricând ai vrea, să guşti în pat odihnă,
Căci zeii te-ajutară ca în ţara
Şi-n casa ta s-ajungi. Fiindcă însă
Tu te-ai gândit şi-un zeu ţi-a pomenit-o,
Hai spune-mi care luptă-ţi mai rămâne,
Că tot socot că mai târziu voi şti-o,
Şi nu-i mai rău de pot s-o aflu-ndată".
Ulise-ndemânaticul-i răspunse:
„De ce tot stărui să ţi-o spun, sărmano?
Eu totuşi o voi povesti şi iată,
Nimic n-ascund, dar nicio bucurie
Nu vei avea cum nici eu nu mă bucur,
Că mi-i ursit oraşe să cutreier

[337] Ciclul păţaniilor lui Odiseu nu se încheie, după toate probabilităţile, odată cu întoarcerea în Itaca. După tradiţii ce aparţin celui mai vechi strat al legendei, revenirea la cămin era urmată de noi peripeţii, anunţate în pasajul pe care-l comentăm şi din numărul cărora unele aveau să fie cântate de poetul Eugammon din Cyrene, care a trăit spre sfârşitul secolului al VII-lea î.Hr. În poemul

Având cu mine o vâslă-ndemânată,
Să merg pân-oi sosi la oameni care
Nu sunt deprinși cu marea și nu gustă
Bucatele din sare potrivite,
Nici știu de rumenitele corăbii
Și nici de vâsle, aripele năvii.
Îmi spuse Tiresias care-i semnul
Cel mai vădit spre-a nu da greș în cale.
Când alt drumeț mă va-ntâlni pe mine
Și zice-va că am pe dalbul umăr
Lopată-n loc de vâslă, acolo-n glie
Să-nfig eu vâsla, lui Neptun frumoase
Jertfiri să-nchin, un taur, un berbece
Și un grăsun. Apoi venind acasă
Mărețe jertfe sfinte de o sută
De boi să-nalț la zeii cei din slavă,
La toți pe rând. Iar moartea mea-n afară

în două cânturi intitulat *Telegonia*, acesta înfățișa cititorilor întâmplările lui Telegonos, feciorul lui Odiseu și al Circei, pornit să-și găsească părintele în părțile Itacăi. Ajuns în insulă, fiul vrăjitoarei ucidea pe Odiseu din greșeală, apoi se însura cu Penelopa (în timp ce Telemah se căsătorea și el cu Circe), sfârșit grotesc, ieșit din imaginația unui autor în căutare de senzațional.

[340] și urm. Sunt, cu unele schimbări neînsemnate, propriile cuvinte ale lui Tiresias în Cântul XI, 163 și urm.

[350-351] Sacrificiul solemn al celor trei victime, numit de greci *trittya*, e cunoscut și în religia romană sub numele de *suovetaurilia*.

De mare o să-mi fie prea ușoară.
Muri-voi doar îngreuiat de-o lungă
Și verde bătrânețe. Și sub mine
De toate-ndestulat va fi poporul.
Acestea-mi spuse mie Tiresias
Că-ntocmai o să mi se-ntâmple toate".
Iar Penelopa zise: „Dacă zeii
Menitu-ți-au frumoase bătrânețe,
Tu ai nădejdea-a fi scutit de rele".
Într-asta doica și cu Evrimona
Gătiră-ndată, sub lumini de torții,
Culcuș de țoale moi. Și cum în pripă
Crivatul trainic ele l-așternură,
Bătrâna în iatacul ei se-ntoarse
Ca să se culce, iar cu flaca-n mână
Purcese odăiasa Evrimona
Naintea lui Ulise și-a crăiesei
La mersul lor spre pat. După ce-i duse
În dormitor, porni napoi, și soții
În vechiul pat cu drag s-adăpostiră.

[374] Cu retragerea „în vechiul iatac" a celor doi soți – în sfârșit regăsiți – se sfârșea versiunea autentică a *Odiseii*, cum rezultă neîndoios din însemnările păstrate de o întreagă serie de manuscrise, după mărturia cărora doi din cei mai de seamă homerizanți ai Antichității, Aristofanes din Byzanț și Aristarch din

Iar Telemah, porcarul şi văcarul
Curmară jocul din picioare, hora
Femeilor. Şi ei se-mpăturiră
La urmă în umbroasa locuinţă.
Iar când de-ajuns se desfătară soţii
În dragoste plăcută, stau de vorbă
Şi petreceau istorisind trecutul.
Ea-i povesti tot răul ce-ndurase
De la femei şi de la urgisitul
Duium de peţitori care, de dragu-i,
Junghiau la boi şi-oi grase-n toată ziua
Şi-i tot secau vânatul din butoaie.
Iar el, viteazu-i povestea tot răul
Ce altora-l pricinui şi câte
Mai suferi el singur la nevoie.
Ea cu nesaţ îl asculta şi somnul
Pe gene nu-i veni până ce dânsul;
Nu isprăvi de povestit. Îi spuse
La început cum pe ciconi răpuse
Şi cum sosi în ţara cea mănoasă

Samothrake, considerau versul 296 al originalului drept ultimul vers al poemului. Alţi comentatori, în schimb, n-au întârziat să ridice proteste împotriva unei judecăţi care – sacrificând Cântul al XXIV-lea, împreună cu preciziunile privitoare la împăcare – părea a lipsi epopeea de sfârşitu-i firesc.

La lotofagi, şi ce făcu ciclopul
Şi cum îl pedepsi pe el Ulise
Şi-şi răzbună pe vrednicii tovarăşi
Pe care-i tot mânca fără de milă.
Şi cum ajunse la Eol şi-acesta
Cu dragoste-l primi şi de la dânsul
Cu bine-l petrecu napoi, dar n-a fost
Menit s-ajungă el în scumpa-i ţară,
Căci viforu-l răpi şi pe noianul
Bogat în peşti îl duse pe Ulise,
De tot ofta din greu. Şi cum pe urmă
La lestrigoni sosi, în Telepilos
Pe unde ei şi oameni şi corăbii
I-au potopit şi într-un vas el singur
Se strecură de-acolo. Şi de Circe
Vorbi apoi, de toată măiestria
Şi vicleşugul ei; şi cum în navă
Călători pe lumea cealaltă
Să-ntrebe pe prorocul Tiresias
Şi soţii şi-i văzu şi pe-a sa mamă
Care-l crescu şi-l alăptă din faşă.
Cum auzi el cântec de sirene
Şi-ajunse pe la Stâncile Izbite,
La groaznica Haribda şi la Scila,

De unde teafăr nu mai scapă nimeni,
Şi cum ai lui uciseră cireada
De boi a Soarelui; cum Joe, domnul
Bubuitor din slăvi, răzbi c-un fulger
Înflăcărat corabia-i pe mare,
De se-necară toţi ai lui tovarăşi
Şi numai el se smulse morţii crude
Şi s-aciolă în insula zeiţei
Calipso, Ogigia. Şi cum dânsa
La ea-l ţinu, dorind bărbat să-i fie,
În peştera-i boltită, şi-i da hrană
Şi-i juruia să-l facă fără moarte
Şi fără bătrâneţe cât e veacul.
Dar vrerea lui ea n-o putu învinge
Şi cum, după nespus de multe cazne,
Se-nlimăni pe la feaci şi-acolo
Ca pe un zeu toţi oamenii-l cinstiră
Şi-n vas îl petrecură până-n ţară
Cu daruri de la ei de-ajuns, odoare
De-aramă şi de aur şi veşminte.
Cu asta el şi isprăvi, că somnul
Îl toropi moleşitor şi dulce
Şi grijile-i topi. Dar alta Palas
Mai iscodi atunci. Pe când Ulise

Credea să aibă parte de crivatul
Soţiei sale, şi de somn, Minerva
Sculă pe zâna zorilor din valul
Oceanului, ca ea din tron de aur
Lumină prin văzduh s-aducă lumii.
Din patu-i moale se trezi Ulise
Şi zise la nevastă-sa: „Femeie,
Acum suntem sătui de-atâtea cazne
Ce-am suferit, tu pe aici jălindu-mi
Întoarcerea mea plină de amaruri
Şi eu cât fui învăluit departe
De-ai mei, oprit de Joe şi de zeii
Ceilalţi. Dar azi când amândoi sosirăm
La patul nostru jinduit, ai grijă
De-avutul meu ce-l ai la tine-n casă,
Că turmele-mi de peţitori mâncate
Cu pradă de la alţii-n mare parte
Le voi spori şi altele supuşii
Mi-or da din nou, până ce fi-voi pline
Şi stânele şi staulele-mi toate.
Că eu acuma plec, mă duc la ţară,
Pe la pădurea mea şi la moşie,
Să-mi văd pe bunul tată, care bietul
Suspină şi tot plânge după mine.

De-aceea, cât eşti tu de chibzuită,
Îţi dau un sfat, că iute-acum, odată
Cu răsăritul soarelui, va merge
Şi vestea despre peţitori pe care
În casă i-am ucis. Tu stai pe-aicea
Şi suie-te cu roabele la tine
Şi-acolo şezi ascunsă şi tăcută
Şi nu căta şi nu-ntreba pe nimeni".
  Aşa vorbind, încinse arbe dalbe.
Sculă pe Telemah şi pe păstorii
Cei doi ai lui, văcarul şi porcarul,
Şi porunci vârtos să se-narmeze,
Iar ei supuşi arama şi-mbrăcară.
Şi porţile deschiseră, plecară.
  Mergea Ulise-n frunte. Acum lumina
Se revărsase peste tot pământul.
Minerv-atunci, pe ei îmbrobodindu-i
În noapte-i scoase grabnic din cetate.

CÂNTUL XXIV

  În vremea asta Hermes din Cilene
Cheamă la sine sufletele celor
Care-au peţit. Purta cu el frumoasa
Nuia de aur, mijlocul cu care
Adoarme după voie ori deşteaptă
Pe oamenii cei adormiţi. Cu joarda-i
El le urni, şi ele după dânsul

[1] Cum s-a relevat în ultima notă la cântul precedent, critici alexandrini de o incontestabilă autoritate tăgăduiau autenticitatea versurilor 1-274 din cântul de faţă pentru motivul că, potrivit concepţiei homerice despre lumea de dincolo, umbrele morţilor nu pătrund în infern decât în urma celebrării funeraliilor – ceea ce nu e cazul pretendenţilor ucişi de Odiseu. Aceiaşi critici observă cu dreptate că Homer nu-l cunoaşte pe Hermes în ipostaza de „conducător al sufletelor", nici nu-i atribuie vreodată titlul de „zeu din Cyllene", epitet legat de legenda arcadiană a divinităţii, posterioară *Imnului* „homeric" către Hermes (sfârşitul secolului al VI-lea î.Hr., după cele mai recente studii).

Mergeau piţigăind. Cum liliecii
În fundul unei peşteri uriaşe
Tot zboară ţiuind când pică vr-unul
Din stolul lor cel atârnat sub stâncă
Şi stau acolo strânşi pe lâng-olaltă,
Aşa plecară chiţăind deodată
Şi sufletele ce urmau pe Hermes,
Blajinul zeu, pe mucedele drumuri.
Trecur-aşa Oceanul, Stânca Albă
Şi poarta de la Soare şi norodul
De vise, şi-n curând erau pe lunca
De asfodel, pe unde e locaşul

[16] Nicăieri amintită în vreun alt pasaj din Homer, Stânca Albă ar putea fi promontoriul Leucas, pe insula cu acelaşi nume, devenit celebru în legenda după care – îndrăgostită de Phaon – Sappho şi-ar fi dat moartea zvârlindu-se în mare. Fireşte, o asemenea tradiţie nu s-a putut răspândi decât în urma morţii poetei, care reprezintă deci data în urma căreia va fi fost compusă această primă parte din Cântul XXIV.

[17-18] Nici despre înţelesul acestor expresii nu se pot face decât presupuneri. A susţine că e vorba de „poarta" prin care în fiecare zi Soarele coboară în lumea de sub pământ, sau de „poarta viselor" (despre care cf. XIX, 753), e posibil, dar nu convingător. Mai plauzibilă apare ipoteza că ne-am găsi înaintea unor aluzii inspirate de o învăţătură despre lumea de dincolo, de felul orfismului sau altei concepţii înrudite.

[18-19] Vezi mai sus nota la XI, 539.

De suflete, ale morţilor năluce.
Aci găsiră umbra lui Ahile
Şi umbra lui Patroclu şi Antilohos,
Viteaz ales, şi a lui Aias care,
De mare şi frumos, fusese-n fruntea
Danailor după Ahile. Dânşii
Pe lâng-acest din urmă s-adunară,
Când sufletul lui Agamemnon jalnic,
S-apropie de ei urmat de-o droaie
De suflete de-a celor ce-mpreună
Cu el în casa lui Egist muriră
Şi scrisa şi-mpliniră. Zise-ntâia
Lui Agamemnon umbra lui Ahile:
„Crezusem noi că-ntre viteji, Atride,
Erai mai drag lui Joe, azvârlitorul
De fulgere, c-aveai sub tine multă
Şi vajnică oştire pe pământul
Troienilor şi-al suferinţei noastre.
Dar iată că te-ajunse-ntâi pe tine
Ursit-amară, al cărei braţ nu cruţă
Pe nimenea. Mai bine-n toată slava
Ce-aveai ca domn mureai pe câmp la Troia!
Aşa ţi-ar fi durat mormânt aheii
Şi-un falnic nume-ai fi lăsat în urmă

La fiul tău. Dar ţi-a fost scris pe lume
Să mori de moartea cea mai ticăloasă“.
Iar umbra lui Atrid aşa-i răspunse:
„Tu, norocite fiu al lui Peleus,
Ahile cel asemenea cu zeii,
Tu ai murit la Troia, aşa departe
De Argos, şi în lupta pentru tine
Se omorau în preajma ta fruntaşii
Troieni şi-ahei, când tu, pe jos ca bradul
Întins în volbura de praf, uitaseşi
De-al cailor mânat în bătălie.
Noi cât e ziua ne-am bătut şi nu stam
Deloc atunci din harţă, dacă cerul
Cu-o vijelie nu curma bătaia.
Te-aduseră pe urmă la corăbii
De la război şi-ţi curăţirăm trupul
Cel arătos cu apă încropită
Şi-ulei mirositor. Plângeau danaii
În jurul tău cu lacrimi calde, părul
Şi-l depărau, şi maica-ta-mpreună
Cu zânele surori din fundul mării
Veni şi ea, când auzi de asta,
Şi chiu năpraznic răsună pe ape,
De se-ngroziră-ndată toţi aheii

Şi-ar fi luat-o fuga în corăbii,
De nu-i oprea moş Nestor, ştiutorul
De multe şi din vechi, a cărui minte
Păruse a fi de-a pururi cea mai bună.
Şi-i sfătui aşa el cu-nadinsul:
«Argiilor, mai staţi şi nu daţi fuga,
Ostaşii ahei. E maica lui Ahile;
Ea vine-aci cu zânele-mpreună
Să-şi vadă fiul mort». Stătură-aheii,
Bărbaţii toţi. Şi te împresurară
Copilele lui moş Nereu din mare
Bocind duios şi te-mbrăcară-n haine
Dumnezeieşti. Iar cele nouă muze
Cu viers frumos jăleau de-a rândul toate,
De nu rămase niciun om cu ochii
Nelăcrimaţi; aşa-i mişcase Muza
Cu glasu-i plin de farmec. Nopţi şi zile
Nemuritorii zei şi muritorii
Te-au plâns mereu, şi-n ziua-a optsprezecea
Te-au pus pe rug, şi-am ars alături multe
Nămaie grase, boi cornaci, şi-n urmă

[78] Nereidele, divinităţi marine, alcătuind, „suita“, maicii lui Ahile.

[80] În poemele homerice, acest pasaj este unicul unde numărul muzelor apare fixat la nouă, ca în tradiţia posterioară; în câteva alte locuri din *Odiseea* e vorba de o singură muză (I, 1; VIII, 86, 681), iar în *Iliada* de „muze“ în număr nedeterminat.

Ai ars şi tu în strai de zei, în râuri
De mir şi miere dulce. Oaste multă
Pedeştri şi călări, se perindară
În jurul tău şi durdui pământul
De tropot mult. Iar când pe rug văpaia
Te mistui, noi albele-osăminte
În vin şi-n balsam ţi le-am strâns, Ahile,
Şi-ţi dete maica un ulcior de aur,
Un dar care zicea că-i de la Bacchus,
Măiestritur-a lui Vulcan slăvitul.
Şi oasele ţi-adăpostiră-ntr-însul
O, strălucite-Ahile, laolaltă
Cu-acele a lui Patroclu, şi-ntr-un altul
Deosebit mai puseră cenuşa
Lui Antiloh, fârtatul care ţie
Ţi-a fost nespus mai drag decât oricare
Prieten după moartea lui Patroclu.
Deasupra lor noi, oastea cea aleasă
De-ahei războinici, am durat un mare
Şi minunat mormânt pe-o ieşitură

[100-101] Potrivit dorinţei exprimate în chip repetat de cei doi prieteni; cf. *Iliada*, XXIII, 91şi 243.

[108] În epoca clasică, un tumul situat la nord-est de capul Sigeion, pe ţărmul Hellespontului, trecea drept mormântul comun al celor doi inseparabili.

De ţărm din largul Helespont, ca astfel
Din mare, de departe, el să fie
Văzut de călătorii toţi şi-acuma
Şi-n zilele de-apoi. Iar maica-ţi scumpă
Ceru-nvoirea zeilor şi puse
În mijlocul bătelişţei mândreţe
De-odoare de răsplată pentru lupta
De-ntrecere dintre vitejii noştri.
Am fost de faţă la-ngroparea multor
Viteji şi am văzut la moartea unui
Stăpânitor cum se încing voinicii
La luptă şi se-ntrec după răsplată;
Dar nicăieri n-am stat uimit mai tare
Ca la vederea mândrelor odoare
Ce zâna Tetis, maică-ta, le puse
La jocurile prohodirii tale.
Că prea erai iubit de zei; de-aceea,
Deşi eşti mort, dar numele-ţi nu moare;
Ci-n toată lumea pomina-i va merge
Şi-n veci de veci slăvit, Ahile.
Dar eu ce bine-avui după-ncheierea
Războiului? La-ntorsul meu acasă
Menit mi-a fost de Joe să am moartea
Cea mai de plâns, să mă omoare văru-mi
Egist şi blestemata mea soţie".

Aşa vorbiră dânşii între-olaltă.
Venir-atunci la ei, aduşi de Hermes,
Ucişii lui Ulise, peţitorii.
Şi sufletele,-ndată ce-i văzură,
Naintea lor uimite se-ndreptară.
Şi umbra lui Atride Agamemnon
A cunoscut pe Amfimedon, fiul
Lui Melaneu, căci el îi fuse oaspe,
Deşi flăcăul locuia-n Itaca,
Şi începu pe dânsul să-l întrebe:
„Ce-a fost de v-a-nghiţit pământul negru
Pe voi, o, Amfimedon, oameni tineri,
Aleşi, de-o seamă toţi? C-aşa pe-alese
Voinici de frunte, nime-ntr-o cetate
N-ar fi putut s-adune laolaltă.
Neptun pe voi v-a potopit pe mare
Stârnind furtună şi talazuri multe?
Sau pe uscat v-au cotropit duşmanii
La harţele pentru răpiri de turme
Sau când luptaţi pentru soţii şi ţară?
Răspunde-mi la-ntrebare, că mă laud
C-am fost cu voi legat prin ospeţie.
Tu nu ţii minte c-am venit acolo
La voi cu Menelau după Ulise

Ca să-l luăm la Troia în corăbii?
Băturăm marea în răstimp de-o lună
Şi-abia-l înduplecarăm ca să vie".
Iar sufletul lui Amfimedon zise:
„Slăvite fiu al lui Atreu, tu, craiul
Vitejilor, ba eu mi-aduc aminte
De tot ce-mi spui, mărite, şi sunt gata
Să-ţi povestesc deschis cu de-amănuntul
Aşa cum s-a-ntâmplat sfârşitul nostru.
Peţirăm pe soţia lui Ulise
Cel dus de mult. Ea nici nu ne respinse
Şi nici se învoi să facem nunta
Nesuferită ei, şi urzea cu mintea-i
Pieirea noastră. Iată dar vicleana
Ce născoci. La stativele curţii
Ea puse la ţesut o pânzetură
Subţire şi prelungă şi ne zise:
«Voi, tineri peţitori ai mei, acuma,
Când răposat e soţul meu Ulise,
Mai aşteptaţi şi nu grăbiţi cu nunta,
Să isprăvesc întâi această pânză
Să nu mi se destrame urzitura,
Că vreau să fie giulgiul lui Laerte
Când nemiloasa moarte-o să-l întindă,

Ca nu cumva femeile-aheene
Să aib-alean pe mine, că din parte-mi
Fu socrul meu nepânzuit la moarte,
Când el agonisise-atât-avere».
Aşa ne spuse şi-o crezurăm, proştii.
Ea ziua tot lucra la pânza mare,
Dar peste noapte, la lumini de torţii,
Ea deşira tot ce lucrase ziua.
Aşa ne tot prosti trei ani de-a rândul.
Dar când veni al patrulea şi vremuri,
Şi luni, şi zile multe se-ncheiară,
Atunci ea fu trădată de-o femeie
Care-i ştiuse bine-nşelăciunea
Şi noi am apucat-o şi-am văzut-o
Cum deşira mândreţea ei de pânză.
De sil-atunci ea isprăvi ţesutul.
Şi-n timp ce dânsa pânzetura-i mare
Ne-o arăta spălată şi frumoasă,
De semăna cu Soarele şi Luna,
Un zeu duşman aduse pe Ulise
La capătul moşiei lui, pe unde
Şedea păstorul porcilor în staul.
Aci veni şi fiul lui Ulise
La-ntoarcerea-i pe mare de la Pilos.
Şi-acolo peţitorilor croiră

O moarte cruntă şi-amândoi pe urmă
Veniră în cetate; înainte
Ajunse Telemah, apoi Ulise.
Porcarul ni-l aduse-n haine slute;
Părea un cerşetor, bătrân cu totul,
Proptit de un toiag, purta bulendre
Şi cum era de jerpelit şi jalnic
Niciunul dintre noi, mai vechi sau tânăr,
Nu-l bănui când el pică în curte.
Şi-l necăjeam cu vorba şi bătaia.
El înghiţi o vreme cu răbdare
Ocările şi blendele, ci-n urmă,
În cugetu-i fiind trezit de Joe,
El, ajutat de Telemah, îşi strânse
În armărie mândra-i armătură
Şi-o încuie. Apoi pe-a lui soţie
O sfătui cu multă viclenie
La luptă între peţitori să puie
Securile şi arcul lui Ulise,
Şi-aceasta ne-a fost jocul şi-nceputul
Topeniei, săraci de noi. Niciunul
Nu birui să-ntindă coarda de la
Călitul arc, că ne lipsea puterea.
Dar când ajunse-n mâna lui Ulise
Cumplita armă, noi strigam cu toţii

Şi-ameninţam să nu i-o dea, să zică
Ce-o zice el. Doar Telemah el singur
Tot stăruia şi-l îndemna-mpotrivă.
Şi cum pe arc Ulise puse mâna
Uşor întinse coarda-i şi săgeata
Trecu prin fier. Pe urmă el cu arcul
Stătu pe prag şi ochii crunt rotindu-şi,
Turnă săgeţi în faţă-i o mulţime.
Întâi străpunse pe-Antinou fruntaşul.
Apoi, ochind, zvârli săgeţi amare
Şi-n toţi ceilalţi, şi noi cădeam grămadă.
Vedeai uşor că le-ajuta în luptă
Un dumnezeu, căci repede prin sală,
Cuprinşi de-avânt nebun, rotiş dau moarte,
Şi straşnic gemet s-auzea şi pocnet
De capete, şi toată pardoseala
Era un lac de sânge. Aşa pierirăm
Sărmanii noi şi trupurile noastre
Şi-acuma zac la curtea lui Ulise,
Că n-au vreo ştire-ai noştri cei de-acasă;
Ei sângele cel negru de la rane
Ne-ar fi spălat şi la înmormântare
Ne-ar fi bocit, că asta-i cinstea dată
La răposaţi". Iar Agamemnon zise:
„O, fericite fiu al lui Laerte,

Preaiscusite vrednice Ulise,
Cu-a ta neîntrecută vrednicie
Din nou ai dobândit pe-a ta soţie.
Ce înţeleapt-a fost neprihănita
Copil-a lui Icariu, Penelopa!
Cum ea de soţul tinereţii sale
Mereu şi-aduse-aminte! Niciodată
Nu-i piere slava de femeie bună.
În cinstea ei cânta-vor muritorii,
Înduhuiţi de zei, cântare mândră.
Ea n-a făcut nelegiuiri în viaţă
Ca fiica lui Tindar care-şi ucise
Pe soţul ei; de-aceea şi-o să fie
Hulită ea în cântece de oameni,
Căci nume ruşinos lăsă în urmă
Femeilor şi chiar celei mai bune".
Aşa ei între-olaltă cuvântară
În tainiţi sub pământ, pe ceea-lume.
S-au coborât într-asta din cetate
Ulise şi ai lui şi-au fost îndată

---

[268] Clitemnestra.

[275] şi urm. După lunga interpolare a celei de a doua „coborâri în lumea morţilor" – episod fără legături logice ori artistice cu restul poemului – povestea întâmplărilor lui Odiseu reîncepe cu versul 275, care continuă nemijlocit expunerea întreruptă la sfârşitul Cântului XXIII.

La falnica moşie-a lui Laerte,
Pe care el după trudire multă
Prin vitejie-n dar o dobândise
De la popor. Şi-aci şi-avea lăcaşul
Şi-n jurul lui bordeie unde robii
Şi-aveau şederea, hrana şi culcuşul
Şi-i tot munceau pe placul lui de silă.
Pe lângă el era şi o bătrână
Siciliană ce-avea toată grija
Moşneagului departe de cetate.
Şi la ai săi grăi atunci Ulise:
„Intraţi acuma voi aci în casa
Frumos zidită, puneţi iute masa,
Tăiaţi un porc, pe cel mai bun din turmă,
Că eu mă duc să-ncerc puţin pe tata,
Să văd oare mă mai cunoaşte dânsul
Ori m-a uitat, că prea e multă vreme
De când lipsesc“. Aşa vorbi Ulise

[279-280] Textul, neclar, nu ne lămureşte asupra condiţiilor dobândirii acestui domeniu. Limpede e doar că e vorba de un bun „agonisit“ de Laerte cu preţul „multor osteneli“. De ce natură vor fi fost acestea, nu ni se spune, iar interpretarea că ogorul i-ar fi fost dăruit de popor e o simplă presupunere. Cf. totuşi, mai sus, VII, 190 şi *Iliada*, VI, 194, cu notele respective.

[285] Vezi mai sus nota la XX, 492.

Şi le dădu războinicele arme,
Când ei spre curte iute-naintară.
Ulise merse-aproape de pometul
Cel încărcat de poame ca să-ncerce
Pe tatăl său, se coborî-n grădină,
Dar nu găsi pe Doliu grădinarul
Şi nici pe fii lui sau pe vr-o slugă;
Ei duşi erau cu toţii ca s-adune
Mărăciniş de îngrădit livada;
Moş Doliu era-n fruntea lor. De-aceea
Găsi pe tata-i singur în grădina
Frumos orânduită, unde dânsul
Moşoroia sub un răsad cu sapa.
Purta pe el o haină peticită,
Soioasă, slută. Şi carâmbi de piele
De bou cârpiţi avea el pe picioare
Spre a-l feri de zgâriat, şi-n mână
Purta mănuşi să nu-l înghimpe spinii,
Şi-n cap avea căciulă el de capră,
Sporindu-şi astfel jalea de părinte.

[301] Măcar că, din punctul de vedere al condiţiei juridice, fiii lui Dolios erau sclavi, ca părintele lor, textul face aici o deosebire între aceşti robi născuţi în casă şi sclavii cumpăraţi (*dmoes*), în general trataţi cu mai puţine menajamente.

Dar cum Ulise îl văzu pe dânsul
Îngheboşat de greul bătrâneţii
Şi cufundat în jale, stete-acolo
Pe sub un păr înalt, din pleoape lacrimi
Îi picurau. Se puse-apoi pe gânduri
Şi cugeta cum poate fi mai bine:
S-alerge, să-l cuprindă, să-l sărute
Pe tatăl său, să-i spuie de-amănuntul
Cum el veni şi se întoarse-n ţară?
Ori să-l întrebe-ntâi să-l ispitească?
La urmă-i se păru c-ar fi mai bine
Cu vorba iscodindu-l să-l încerce
Întâi pe el. Şi-aşa gândind, Ulise
Păşi spre tata-i drept. Şi când moşneagul
Plecat pe la răsad scurma ţărâna,
Feciorul lui s-apropie şi zise:
„Bunicule, grădinăritul nu ţi-i
Necunoscut; ba eşti tu meşter mare,
Că niciun pom aici, smochin sau viţă,
Măslin sau păr nu-i nengrijit de tine,
Ba nici verdeaţa asta prin grădină.
Dar nu te supăra de-ţi spun o vorbă:
Tu nu te îngrijeşti de tine însuţi
Şi bătrâneţea ta-i de plâns, că tare

Mai eşti slinos şi-mbraci rupturi pe tine,
Nu pentru că eşti leneş şi stăpânul
Nu-ţi poartă de grijă, că nimic la tine,
Nici faţa, nici făptura nu arată
Că eşti un rob; se vede-n toate domnul.
Tu pari ca unul care după baie
Şi ospătat, molatic, cum e felul
Bătrânului, stă gata să se culce.
Dar spune-mi mie apriat: la care
Bărbat slujeşti? De-a cui grădină cauţi?
Şi-adevereşte-mi una să ştiu bine
De am sosit aieve aci-n Itaca,
Cum de curând îmi zise unul care,
Când eu veneam, m-a întâlnit pe cale
Un om ce nu-mi părea întreg la minte,
Că nu vru să-mi dea lămuriri în toate
Şi nici să mă asculte la-ntrebarea
Ce i-am făcut despre un vechi prieten,
De mai trăieşte ori e dus din lume,
Că vreau să-ţi spun, ia seama şi m-ascultă:
De mult am găzduit la noi în ţară
Pe unul care mi-a venit acasă,
Mai drag decât oricare din străinii
Cei perindaţi la casa mea ca oaspeţi.

Zicea că el se trage din Itaca
Şi tată i-e Laert Arcesianul.
L-am dus la mine, l-am ţinut în gazdă
Frumos, cu toată dragostea şi grija,
C-aveam de toate eu la mine-acasă.
Ba datu-i-am şi daruri cuvenite
Ca unui oaspe-al meu: talanturi şapte
De aur măiestrit şi o părnaie
De-argint curat şi toată înflorată,
Şi douăsprezece mantii, tot atâtea
Covoare şi cămăşi, dulămi frumoase.
I-am dat pe lângă ast-apoi şi patru
Femei deprinse meşter să lucreze,
Chipoase toate, alese de el însuşi“.
Laerte, podidit de lacrimi, zise:
„Aici, străine, este ţar-aceea
De care-ntrebi. Dar ea e stăpânită
De oameni ticăloşi şi fărdelege.
Poman-a fost din parte-ţi scumpătatea
De daruri dăruite. Dacă-n viaţă
L-ai fi găsit pe dânsul în Itaca,
S-ar fi plătit frumos de-a ta primire

[364] Fiul lui Arcesios. Cf. nota la IV, 1010.
[369] Vezi mai sus nota la VIII, 543.

Şi te-ar fi dăruit de-ajuns în ziua
Plecării tale, aşa cum se cuvine
Acelui care-ncepe ospeţia.
Dar spune-mi tu cinstit şi lămureşte-mi:
E mult de când l-ai găzduit pe dânsul,
Pe bietul oaspe-al tău, nenorocitul?
Că el mi-e fiul, dac-a fost vr-odată.
Departe de ai lui şi de-a lui ţară,
L-or fi înghiţit în mare poate peştii
Sau pe uscat a fost mâncat de fiare
Şi de vultani. Nu-l plânseră părinţii,
Nici taică-său, nici mama la-ngropare
Şi-n patul morţii nu-i închise ochii
Şi nu-l boci-nţeleapta Penelopa,
Soţia lui, cum se cuvine, c-asta
E partea celor morţi. Dar mai grăieşte-mi
Adevărat, că vreau să ştiu: de unde
Şi cine eşti? Şi unde ţi-s părinţii
Şi ţara ta? Şi-unde ţi-i otgonită
Corabia care la noi te-aduse
Pe tine cu voinicii tăi tovarăşi?
Ori călător venit-ai în străină
Corabie care pe-aici te scoase
Şi-apoi s-a dus?“ Şi i-a răspuns Ulise:

„Eu drept la toate ți-oi răspunde ție.
Sunt din Alibas, unde-am case mândre
Și tată mi-i Afidas, care-i fiul
Lui Polipemon craiul și mă cheamă
Eperitos. Mă-mpinse un zeu din țara
Sicaniei, rătăcitor încoace
Să vin silit. Corabia mi-i trasă
La mal, departe de cetate. Iată
Sunt azi cinci ani de când trecu Ulise
Nenorocitul pe la noi în țară,
De unde-apoi plecă. Și la pornire
I s-arătară semne bune, pasări
Zburau din dreapta. De asta și eu vesel
Îl petrecui și el voios se duse,
C-aveam nădejde că noi iar ca oaspeți
Ne-om întâlni, ne-om face daruri mândre".
Așa-i vorbi. Și-un negru nor de jale
L-acoperi și-i cotropi ființa

[410] Nume plăzmuit, poate în legătură cu verbele *alaomai – alyo* („a rătăci", „a colinda"), mai probabil cu legendara țară a argintului, *Alybe*, pomenită în *Iliada*, II, 845. Venit din acest ținut fabulos, pretinsul Eperitos („Dușmănitul" „Combătutul") se dă drept fiul lui Afeidas („Cel ce nu-și cruță mijloacele", „Cheltuitorul"), la rându-i fiul lui Polypammon („Cel cu multe resurse", „Bogatul").

[414] Sicilia. Cf. nota la XX, 492.

Moșneagului, de ridică cenușă
Și-o-mprăștie cu mâinile-amândouă
Pe capu-i alb și tot ofta din suflet.
Privind la el, se-nduioșă viteazul
Și-un fum parcă-i trecu pe nări. Deodată
Se repezi la el și-mbrățișându-l
Cu drag îl sărută și-i zise: „Eu sunt
Acela, tată, eu pe care-l cauți,
Întors la douăzeci de ani în țară.
Dar nu mai plânge, nu boci cu lacrmi,
Ți-aduc o știre și e grabă mare,
Că am ucis acasă pe mișeii
De pețitori plătindu-le tot răul
Și-ocara sângeroasă ce-mi făcură".
La asta însă cuvântă Laerte:
„De ești tu fiul meu Ulise, arată-mi
Un semn vădit, ca eu să te pot crede".
Răspunse-ndemânaticul Ulise:
„Întâi cu ochii cercetează-mi semnul
Rămas din rana ce-mi făcu mistrețul
Când mă dusei pe muntele Parnesos.
Tu singur m-ai trimis la maica-mi scumpă
La tatăl ei, la moșul Autolicos,

Să capăt nişte daruri juruite
De dânsul la întorsul meu de-acolo.
Pe lângă asta pot să-ţi număr pomii
Livezii tale, cari odinioară,
Copil fiind cu tine în grădină,
Ţi i-am cerut şi tu mi-i deteşi mie.
Umblarăm prin pomet şi tu de-a rândul
Mi i-ai numit şi numărat. În totul
Vr-o patruzeci smochini. Şi-mi juruiseşi
Cincizeci de rânduri de butuci de vie
Cu brazdele de grâu la fiecare.
Şi cresc în vie struguri de tot felul
Când vine vremea lor şi-ajută cerul“.
Aşa-i grăi. Slăbi-n genunchi Laerte
Şi-n sine se muie ştiind că bune-s
Dovezile-arătate de Ulise.
Pe fiul său cu braţele-l cuprinse.
Ulise-l sprijini, că leşinase
Bătrânul de mişcat ce-a fost. La urmă,
Când se trezi şi prinse să răsufle,
El începu din nou să cuvânteze:
„O, doamne, mai sunt dumnezei în slavă,
Dac-au plătit aieve peţitorii
Nelegiuirea şi obrăznicia.

Dar prea mă tem ca nu cumva îndată
Să vie peste noi itacienii,
Să nu dea glas chemând de pretutindeni
Şi celelalte-oraşe chefalene“.
Ci-l întări aşa din grai Ulise:
„Te bizuie şi n-avea nicio grijă.
Dar hai curând să mergem noi acasă,
La capătul livezii unde-acuma
E Telemah, văcarul şi porcarul,
Trimişi de mine spre-a găti mai iute
Ospăţul nostru“. Aşa-ntre ei vorbiră
Şi spre conacul mândru porniră.
Sosind aci, găsiră ei la curte
Pe Telemah, văcarul şi porcarul
Tăind la cărnuri, pregătind la vinuri.
În vremea asta îngriji bătrâna
Siciliană de Laerte,-l duse,
Îl îmbăie şi-l unse cu miresme
Şi-o frumuseţă de veşmânt îi puse.
S-apropie de el atunci Minerva,
Spori puterea-i şi-l făcu mai mare,
Mai plin, mai arătos la-nfăţişare.
Ieşi apoi din baie. Iar Ulise

477 Vezi mai sus nota la XX, 271.

Stătu pe loc uimit privind la dânsul
Cum semăna cu cei fără-de-moarte,
Şi-i glăsui: „De bună seamă, tată,
Un zeu făcu s-arăţi ca nimeni altul
De minunat la stat şi la făptură“.
Laerte înţeleptul îi răspunse:
„O, Jupiter, Apollon şi Minerva,
De-ar fi să fiu cum eu am fost odată,
Când peste chefaleni domnind, luat-am
Temeinica cetate de pe malul
Uscatului de dincolo, Nericos,
Şi iar să fi putut ca-n vremea-aceea
Să mă-narmez şi-alăturea de tine
În casă-ne să lupt cu peţitorii!
Pe mulţi din ei i-aş fi lungit în sală
Şi tare te-ai fi bucurat în tine“.
Ei astfel între dânşii cuvântară.
Iar când apoi fu pregătită masa,
Pe rând şezură-n scaune şi-n jeţuri
Şi s-apucară de prânzit, când iată
Veni la el moş Doliu cu feciorii

[507] Textul lasă să se înţeleagă că Nericos ar fi fost situat în Grecia Continentală, pe ţărmul Acarnaniei. După Tucidide (III, 7) şi Strabon (X, 2, 8) e vorba de un port în insula Leucas.

[517] Vezi mai sus nota la XVII, 282.

Trudiţi de munca de la câmp, pe unde
Mersese de-i chemase-atunci bătrâna
Siciliană, care le da hrană
Şi căuta cu râvnă de Laerte,
De când pe el l-ajunse bătrâneţea.
Ei cum văzură-n faţă pe Ulise,
Cu toţii uluiţi stătură-n sală.
Dar blând a zis Ulise: „Şezi la masă,
Moş Doliu. Nu vă mai uimiţi, că mult e
De când tot stăm şi v-aşteptăm în sală
Nerăbdători să-ncepem ospătarea“.
Aşa grăi Ulise. Iar moş Doliu
Sări la el cu braţele deschise,
Îl apucă de mâinile amândouă,
Le sărută şi începu a zice:
„Drăguţul meu, ce dor mi-a fost de tine!
Credeam că nu te mai întorci, dar zeii
Te-aduseră napoi. Noroc, Ulise,
Fii sănătos, şi-n plin să-ţi meargă toate!
Dar spune-mi drept, că vreau să ştiu: cunoaşte
Sosirea ta-nţeleapta Penelopa?
Ori să pornim pe cineva să-i spuie?“
Ulise i-a răspuns: „Ea ştie tocmai
Şi în zadar te-ai osteni, moş Doliu“.

Aşa rosti, şi el se puse-n jeţul
Frumos strujit. Asemenea şi fiii
Bătrânului urau sosire bună
Şi-l apucau de mână pe Ulise.
Pe urmă lângă tatăl lor şezură
Pe rând la masă. Şi pe când cu toţii
Stăteau la prânz şi ospătau în sală,
Ca vântul merse vestea pretutindeni
Vestind a peţitorilor cădere.
Şi mulţi veneau cu vaiet şi suspine
Şi mişuiau la curtea lui Ulise.
Căra pe mortul său fieştecare
Şi-l îngropa. Iar pe ceilalţi din alte
Oraşe-i ridicau şi cu pescarii
Îi trimiteau să-i ducă în corăbii
Apoi mâhniţi cu toţii spre-adunare
Mergeau glotiş. Şi când se adunară
Şi fu sobor, sculându-se Eupites
Luă cuvântul, neputând să uite
Durerea după Antinou, fecioru-i,
Pe care-ntâiul l-a ucis Ulise,
Şi el cu ochi scăldaţi în lacrimi zise:
„Prieteni, ce avan a fost mişelul
Cu noi, aheii! El luă-n corăbii
Pe mulţi voinici aleşi, dar el şi oastea

Şi năvile-şi pierdu şi-acum la-ntorsu-i
Pe cei mai nobili chefaleni ucise.
Să mergem dar asupra lui, nainte
Ca el să se strecoare pân' la Pilos
Ori poate şi-n Elida, ţara unde
Domnesc epeii. Astfel pe vecie
Ne-om face de ocară, că-i ruşine
S-audă după moarte toţi că fiii
Şi fraţii noştri nu ni-i răzbunarăm
De ucigaşi. Mi-ar fi viaţ-amară
Şi-aş vrea pe dată mort să cad mai bine.
Deci să pornim, ca nu cumva pe mare
Nainte el să afle-a lui scăpare".
Aşa zicea plângând. Şi toţi aheii
Cuprinşi au fost de milă. Însă iată,
Treziţi din somn, de la palat veniră
Dumnezeiescul cântăreţ şi Medon
Şi steteră în mijlocul mulţimii
Şi uluit rămase fiecare,
Iar Medon cuvântă aşa-adunării:
„Itacieni, voi daţi-mi ascultare.
Să ştiţi că tot ce-a izbândit Ulise
Nu-i peste voia zeilor. Eu însumi

Cu ochii mei văzui cum sta alături
De el un zeu asemenea lui Mentor.
Aici ieşea naintea lui şi-ntruna
L-îmbărbăta, aci da buzna-n sală
La peţitori şi-i îmbulzea, iar dânşii
Cădeau polog“. Acestea zise Medon
Şi ei de frică toţi îngălbeniră.
Luă cuvântul Aliters, viteazul
Lui Mastor fiu, moşneagul care singur
Vedea nainte şi napoi şi astfel
Îi sfătui cu bună judecată:
„Iubiţi itacieni, luaţi aminte
Ce-am să vă spun. Nenorocirea asta
Din slăbiciunea noastră ni se trage.
Voi n-aţi vrut să mă ascultaţi pe mine
Şi nici pe Mentor, un păstor de oameni,
Să fi strunit pe fiii voştri-n oarba
Trufie-a lor, c-au fost a lor păcate
De neiertat, prea mare le-a fost vina
C-au stors averea, au necinstit femeia
Unui fruntaş viteaz închipuindu-şi
Că nu mai vine el. Acum să faceţi
Cum eu vă zic, să n-ascultaţi pe nimeni.
De pacoste să dăm“. Acestea spuse.

Ei se sculară-atunci cu strigăt mare,
Mai mult de jumătate, şi-o porniră;
Ceilalţi au stat pe loc în adunare,
Că nu plăcu acelora îndemnul
Lui Aliters, ci sfatul lui Eupites.
Şi gloată s-adunară toţi-naintea
Cetăţii mari. În fruntea lor zănatic
Mergea Eupites socotind în sine
Că va răstoarce moartea lui Antenor,
Feciorul său. Dar n-avu să se-ntoarne,
C-a fost menit să moară el acolo.
Pe Joe-atunci îl întrebă Minerva:
„Părinte, tu, Saturniene, cel mai
Înalt stăpânitor, răspunde-mi mie
Care te-ntreb. Ce gând ascunzi în tine?
Vrei tu să faci război amar şi crâncen?
Ori pace şi frăţie-ntre amândouă
Aceste taberi?“ Joe viforosul
Răspunse-aşa: „Tu, fiica mea iubită,
De ce mă-ntrebi şi mă descoşi pe mine?

621 În limba poemelor homerice, *eurychoros* e un epitet tradiţional pentru oraşe, care nu trebuie luat de fiecare dată în înţelesu-i textual. „Mare“ n-a putut fi în niciun caz cetatea de acum a lui Odiseu, ale cărei urme n-au fost încă sigur identificate.

N-ai pus la cale însăşi tu întorsul
Şi răzbunarea lui Ulise? Fă dar
Cum vrei. Ţi-oi spune eu cum cred că-i bine
Acuma, când Ulise pedepsit-a
Pe vinovaţi: să-şi dea cu toţii mâna,
Jertfind să jure între ei credinţă.
Şi-Ulise să domnească mai departe,
Iar noi să facem ca ceilalţi să uite
De-a fiilor şi-a fraţilor pieire,
De-aci nainte dragoste să fie
Şi pace în belşug şi bogăţie".
Aşa vorbi. Şi zâna, şi mai gata
De ajutor, se repezi din piscul
Olimpului şi o porni la vale.
Când toţi de hrană dulce-avură parte
La masa de la curtea lui Laerte,
Ulise porunci: „Să iasă unul
Să vadă dacă nu cumva vrăjmaşii
S-apropie". Şi la poruncă fiul
Lui Doliu alergă şi c-o privire
Din prag văzu cum ei s-apropiară,
Şi repede vesti el pe Ulise:
„Ei sunt aci. Să-ncingem arma iute".
La vorba asta toţi se repeziră
Şi armele-apucară. Şedeau gata

Cei patru cu Ulise şi feciorii
Lui Doliu şase. Se-narmă şi Doliu
Şi moş Laert. Deşi cu plete albe,
Dau zor şi ei, războinici de nevoie.
Şi după ce-mbrăcară arme lucii,
Deschiseră ei poarta şi ieşiră
În frunte cu Ulise. Zâna Palas
S-apropie de ei, leită Mentor
La glas şi la făptură. Iar Ulise
Se bucură cum o zări şi zise
La fiul său: „Tu, Telemah, ia seama.
Când oamenii s-or încleşta la luptă
Pe unde-aleşii se cunosc, ia parte
Şi tu, să nu-ţi faci de ruşine neamul
Părinţilor, ce peste tot pământul
În frunte-au fost cu sufletul şi braţul
Întotdeauna". Telemah răspunse:
„Tu ai să vezi, de vrei, iubite tată,
Că nu-ţi voi face de ruşine neamul
Cu ce pot eu". Se bucură Laerte
Şi glăsui: „Ce zi de fericire
Trăiesc eu, doamne! Fiul şi nepotu-mi
Se-ntrec în vitejie". De Laerte
S-apropie şi-l îndemnă Minerva:
„Tu, fiu al lui Arcesiu, moş Laerte,

Tu, cel mai scump ortac al meu, te roagă
Zeiței Palas cea cu ochi albaștri
Și tatălui ceresc, apoi îndată
Rotește-ți lancea lungă și dă-i drumul".
Așa din gură-l îmboldi Minerva
Și-l întări vârtos. Iar el se roagă
Zeiței Palas cea cu ochi albaștri
Și tatălui ceresc, apoi îndată
Rotește lancea lungă și-o răpede.
Și-n chivăra de-aramă pe Eupites
Îl nimeri și-l răzbătu cu lancea
Prin chivără. Bufni pe jos Eupites
Și zăngăniră armele pe dânsul.
Și printre-naintași atunci Ulise
Și falnicul său fiu se năpustiră
Și-i secerau din săbii și din suliți.
Ar fi pierit cu toții și niciunul
Nu s-ar fi-ntors, de nu striga Minerva
Și nu zicea împiedicând oștirea:
„Itacieni, lăsați războiul crâncen,
Vă dați în lături pe nesângerate
Și cât mai iute". Așa striga Minerva
Și ei de frică toți îngălbeniră,
Când auziră strigătul zeiței,

Și de cutremur armele din mână
Le tot scăpau, cădeau pe țărnă toate
Și toți fugeau napoi înspre cetate
De dragul vieții. Dar Ulise groaznic
Răcni atunci, luă avânt și dete
Năvală ca o pajură din nouri,
Și cerul azvârli-nfocatu-i fulger
Ce se lăsă pe jos naintea zânei.
Atunci a zis Minerva lui Ulise:
„Tu, fiu de viță naltă-a lui Laerte,
Ulise, tu, stai locului, oprește
Războiul care-i groaza tuturora,
Ca nu cumva să mânii tu cu asta
Pe-acela care bubuie-n văzduhuri".
La-ndemnul ei se-nduplecă Ulise
Și-n suflet se veseli. Iar Palas,
Leită Mentor după glas și față,
Făcu-ntre taberi să se-ncheie pace
Și-unire pe credința lor jurată.

[727] Sfârșitul brusc al narațiunii, particularitate tot atât de izbitoare în cazul *Iliadei* (încheiată pe neașteptate cu descrierea funeraliilor lui Hector), se explică, așa cum s-a relevat nu o dată, prin împrejurarea că poemele homerice făceau parte dintr-un întreg „ciclu", fiind legate nemijlocit de alte epopei: *Iliada* de *Aithiopis*, atribuită lui Arctinos din Milet; *Odiseea* de *Telegonia* lui Eugammon din Cyrene, în legătură cu care vezi mai sus nota la XXIII, 137.

GLOSAR*

A

acioală: adăpost
aciola (a se): a se adăposti, a-şi căuta refugiu
albiat, -ă, adj.: adâncit în chip de albie, scobit
alean: duşmănie, necaz
alergaci, -e, adj.: alergător, iute de picior
apriat, adv: lămurit, limpede, răspicat
arcăni (a): a prinde în arcane, a lega
arete: berbec
arm: picior
armălaie: zgomot, zarvă

B

bată (pl. bente): lanţuri, legături
bănui (a): a lua în nume de rău
bărăi (a): a mâna, a îndemna
băteliște: bătălie, întrecere
beldie: ţeapă de lemn, suliţă, catarg
binevenita (a): a întâmpina cu urări de bun venit
bleandă (pl. blende): lovitură
boată: cracă, bâtă
bolfi (a se): a se umfla
boncăi (a): a se izbi, a face zgomot

* În acest glosar lămurirea cuvintelor porneşte de la înţelesul atribuit acestora de traducător. Nu s-au înregistrat termenii de folosinţă curentă, nici cei al căror sens rezultă limpede din context.

brăţat: braţ (ca măsură de lungime)
brâncă: aruncătură, zvârlitură
busta (a da): a da buzna, a se repezi
but (în butul): în ciuda, în pofida

C

capişte: templu, sanctuar
caţă: băţ, ciomag
căluşer: dansator, măscărici, acrobat
celar: cămară, tezaur
cerbice: ceafă, grumaz
chelnă: lada carului
chibz (pl. chibzuri): gând, chibzuinţă
chilos, -loasă, adj.: rezistent la muncă şi oboseală
chitit, -ă, adj.: chibzuit, rânduit
ciopor: turmă
cirezar, -ă, adj.: de cireadă, adus din cireadă
ciripie: cumpăna dulgherului
cislă: adunare obştească, sfat
ciudi (a se): a fi cuprins de ciudă, de uimire
clit: teanc, stivă, vraf
colăci (a): a îndemna să vie, a aduce, a aduna
corăbia (a): a pluti cu corabia
corlă: colibă
covăţit, -ă adj.: curbat, scobit
crăini (a): a crăinici, a chema
cucură: tolbă de săgeţi
cumplitate: faptă cumplită, nelegiuire
cuncav, -ă, adj.: scobit, adâncit

D

dahie (pl. dăhii): prostie, vorbă nelalocul ei
data: datina
deavolna, adv.: după plac, din belşug
demânda (a): a cere, a pretinde, a porunci
demândare: cerere, rugă
depăra (a): a-şi smulge, a-şi tăia părul, pletele
direg (pl. diregi): butuc, par, bârnă
direge (a): a îndrepta spre, a întinde
dodii (a vorbi în): a spune lucruri în doi peri, prosteşti, nesigure
dubit, -ă, adj.: tăbăcit,-ă
dugleş, -ă, adj.: care se mişcă încet, lenevos, molatec

E

estan, adv.: în acest an

F

falcie: măsură de suprafaţă
făclier: suport de făclie
finic: palmier
firoscos, -oasă, adj.: priceput, ştiutor
flişcui (a): a atinge cu biciul, a şfichiui
folte: om burtos, pântecos (ironic)

G

gherdan: colan, podoabă a gâtului
ghiolcură, adv.: plin, înţesat
gligan: porc mare, mistreţ
globi (a): a supune la gloabă, a pedepsi cu amendă
grepţina (a se): a se prinde, a se agăţa cu putere

grindei: piesă de lemn orizontală (la plug sau la car)

H

horţiş, adv.: iritat, duşmănos

I

iedec: edec, loc de abordat pentru corăbii ori bărci
iezi (a): a opri printr-un zăgaz, a stăvili
ilău: nicovală
imos, -oasă, adj.: murdar, soios.

Î

împătui (a se): a se vârî în pat, a se culca
împestrit, -ă, adj.: împestriţat, colorat
încălat, -ă adj.: bine hrănit, gras
încolţi (a): a răni cu colţii
încropit, -ă, adj.: potrivit, temperat
îndemânat, -ă, adj.: bun, uşor de mânuit
îndoldurat, -ă, adj.: plin, încărcat
înfelia (a): a tăia în felii
înfrigări (a): a înfige în frigări
înlimăni (a se): a trage la ţărm, a intra într-un golf sau port
înluntra (a): a încărca în corăbii, a îmbarca
înrotat, -ă, adj.: cu roate, pusă pe roate
înscruma (a): a transforma în scrum, a arde
înspăima (a): a înspăimânta, a speria
înstemat, -ă, adj.: încununat
înstruna (a): a cânta pe strune
întreolaltă, adv.: între dânşii
întruloca (a): a întruni, a aduna
întruloca (a se): a se aşeza, a lua loc

învăsca (a): a înfăşura, a înveli
înzidura (a): a înconjura cu ziduri, a clădi
înzili (a): a se face ziuă

J

jugar: animal înjungat, deprins cu jugul

L

lainic, -ă, adj.: rătăcitor, pribeag
lăinici (a): a rătăci, a pribegi
lăutoare: apă de baie
lela (a umbla): a umbla haimana, hoinar
leotă: ceată, mulţime
lespeduit, -ă, adj.: pavat cu lespezi
lâng-olaltă, adv.: unul lângă altul

M

mătrăşi (a): a căra, a duce, a trimite
mehenghi, -e, adj.: priceput, abil
mertici (a): a împărţi
mied: băutură preparată din apă şi miere
milcui (a): a ruga, a îndupleca
milcuitor, -oare, adj.: rugător
mânecate (pe), adv.: de dimineaţă
mânzare (pl. mânzări): oaie care are miel
mrejui (a): a prinde în mreje, a lua prizioner
mul (pl. muli): catâr
mulare (pl. mulări): mulă, catârcă

N

nadă: momeală, atracţie, interes

nat: om, individ
nămaie: oaie
nămetenie: animal mare, namilă
nămornic, -ă, adj.: uriaş, imens
nemernici (a): a rătăci, a pătimi
nemetenie: namilă, uriaş

O

obli (a): a gelui, a netezi
ocarnic, -ă, adj.: defăimător, ocărâtor, vrednic de ocară
ol (pl. oluri): oală, cană, vas
olat: pământ, ţarină, patrie
olăcar: sol, curier
orbecăi (a): a-şi căuta calea, a rătăci
ortoman, -ă, adj.: voinic, puternic

P

palamar (pl. palamare): odgon, funie
paos: prinos, ofrandă
pardos: leopard
paşte (a): a urmări cu gând rău
pataramă: păţanie
părcan: împrejmuire de lemn, întăritură
părnaie: oală, vas mare
pescos, -oasă, adj.: bogat în peşte
pândiş: pândă, loc de pândă, ascunzătoare
pânzuit, -ă, adj.: înfăşurat în pânză
poară: pricină, ceartă, împotrivire
ponciş, -e, adj.: încrucişat
prepune (a): a bănui
prilosti (a): a amăgi

R

răbduriu, -e, adj.: rezistent, încercat
răstoarce (a): a întoarce, a răzbuna
răzgudui (a): a zgudui cu putere
răznit, -ă, adj.: depărtat, despărțit
refenea: petrecere, sfat
râtan: porc
robaci, -e, adj.: răbdător, rezistent, muncitor

S

săbier: curea de care atârnă sabia
scânteios, -oasă, adj.: lucitor, scânteietor
scufundar: pescăruș
scutar: vechil mai mare peste o târlă
seamă: socoteală
semnui (a): a de semne, a lăsa se înțeleagă
seninare (pl. seninări): stâncă înaltă, vârf
sfeti (a se): a se arăta, a se destăinui
silhui, -e, adj.: împădurit
smicura (a se): a se frânge (fig.)
smomi (a): a momi, a ispiti
snovos, -oasă, adj.: iubitor, scornitor de snoave
sodom, adv.: mulțime mare, sumedenie
soli (a): a trimite ca sol
sorin: loc însorit
spiniș: grămadă de spini
staniște: loc de odihnă a vitelor, popas, tabără
stavă: herghelie
stânjeniu, -e, adj.: roș, de culoarea purpurei
strădalnic, -ă, adj.: sârguitor, harnic

străluminos, -oasă, adj.: scânteietor, deosebit de luminos
stur: lespede, bolovan
suleget, -ă, adj: subțire, delicat

Ș

șoiman: viteaz, voinic
șugubină: amendă, despăgubire, plată

T

tas: ceașcă, talger, lighenaș
tehui, -e, adj.: prost, ușuratic
torocală: mâncare sau băutură amestecată
troscot: zgomot, vuiet
tuieș, -e, adj.: zănatic, fără minte
tuia: arbore exotic

Ț

țanc (pl. țancuri): cap, promontoriu, colț de stâncă
țănduri (a): a preface în țăndări, a zdrobi
țelină: pământ necultivat

U

udătură: băutură
ulma (a): a simți, a adulmeca
urgelnic, -ă, adj.: care împrăștie urgie
utre: burduf

V

văsui (a): a pluti cu vasul, a naviga
vătală (pl. vătale): piesă a războiului de țesut în care se fixează spata care bate firul

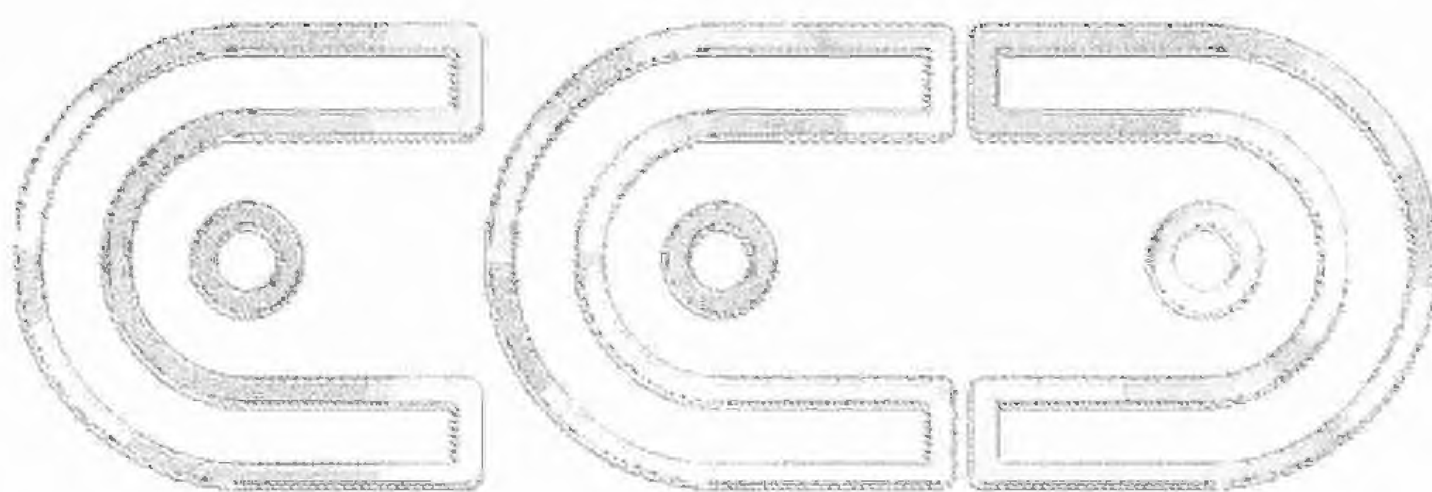
vedeală (pl. vedeli): recunoaştere, cercetare
vederos, -oasă, adj.: arătos, chipos
vintrea (pl. vintrele): pânză de corabie
vipie: arşiţă, dogoare
vântoaică: vijelie, furtună
vârstean, -ă, adj.: egal în vârstă, tovarăş de generaţie

Z

zadă: pin, lemn de brad
zăpsi (a): a prinde
zărghit, -ă, adj.: nebun, smintit
zdrumeca (a): a uza, a măcina, a osteni
zgancă: cicatrice, urma unei răni
zgripţor: vultur
zângar: cântăreţ

Cuprins

Scanare și prelucrare digitală

de

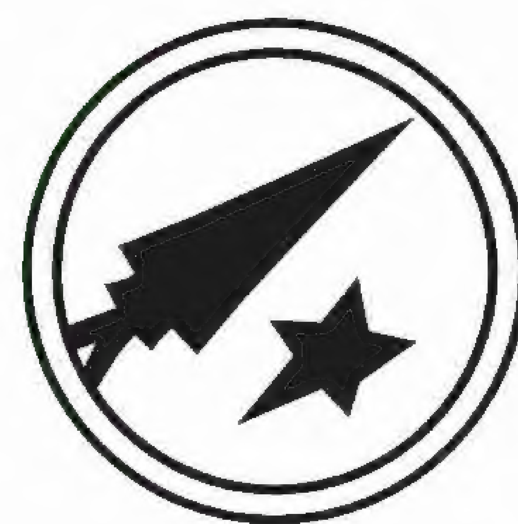
Anonim

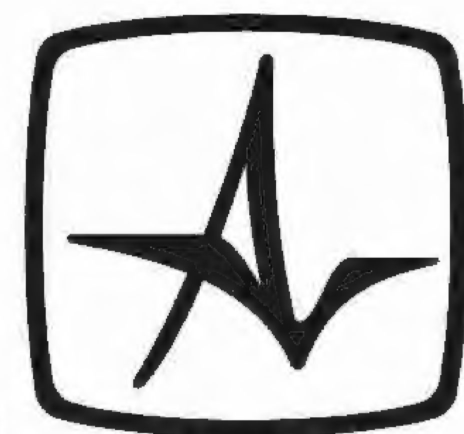
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

